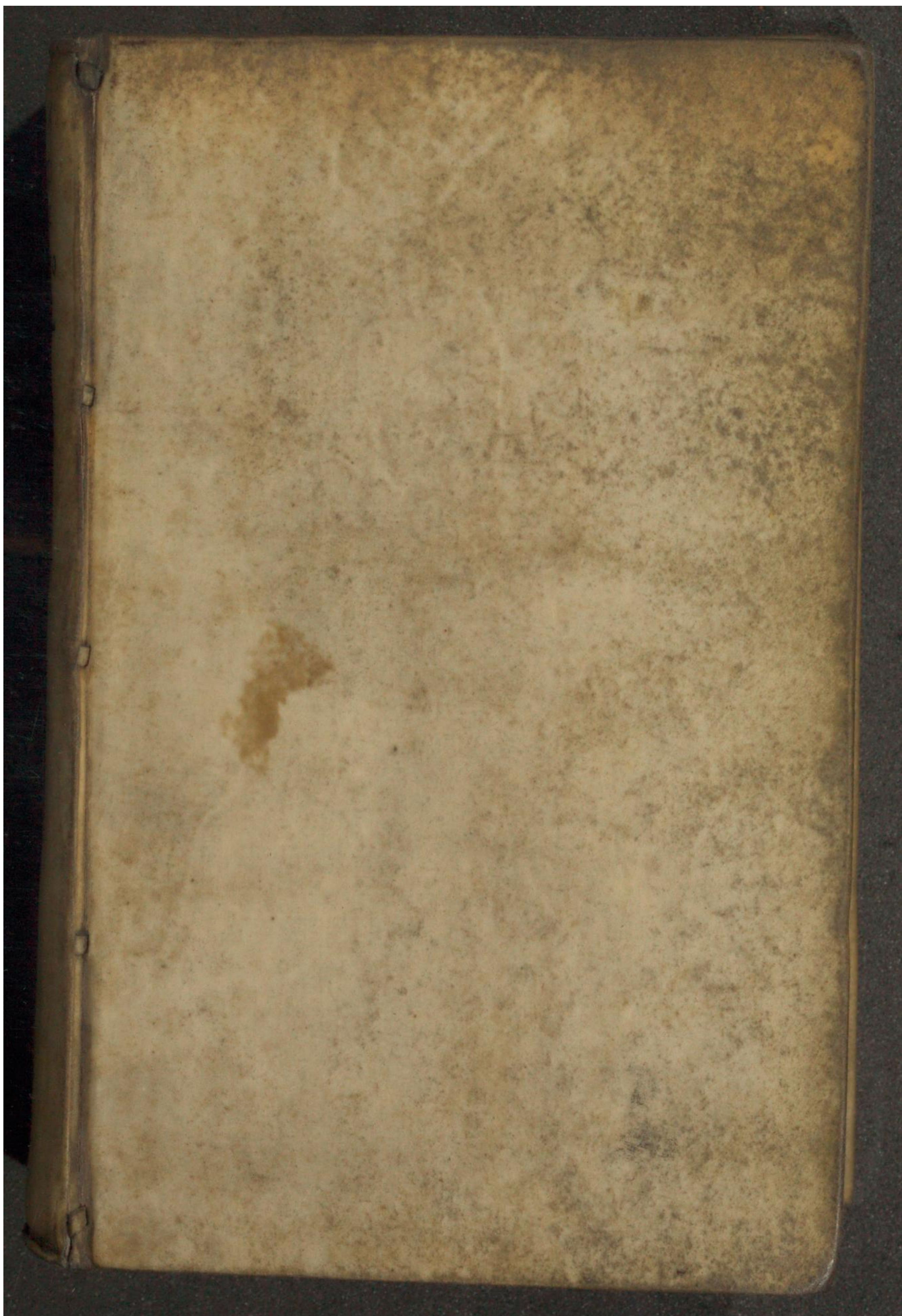
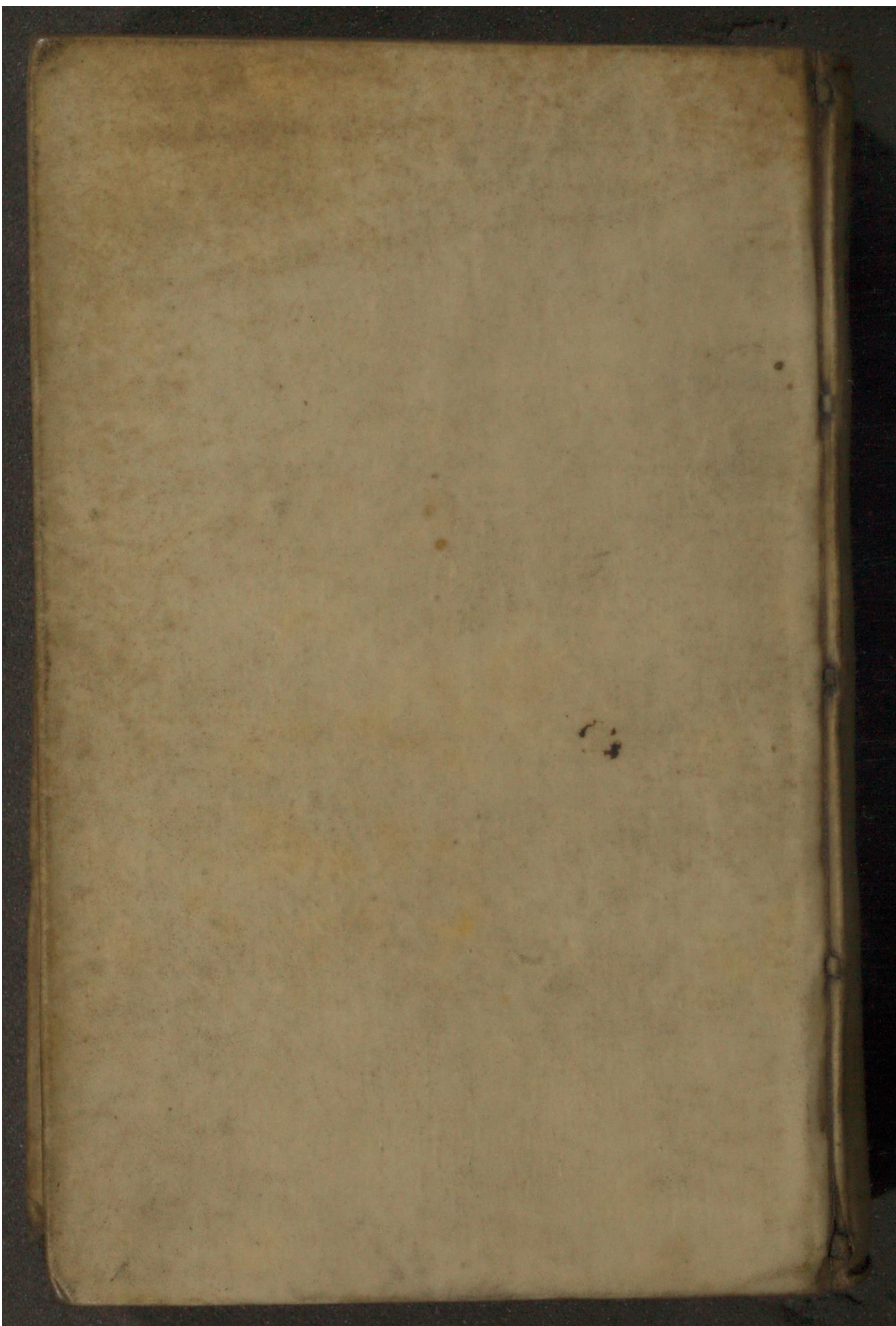
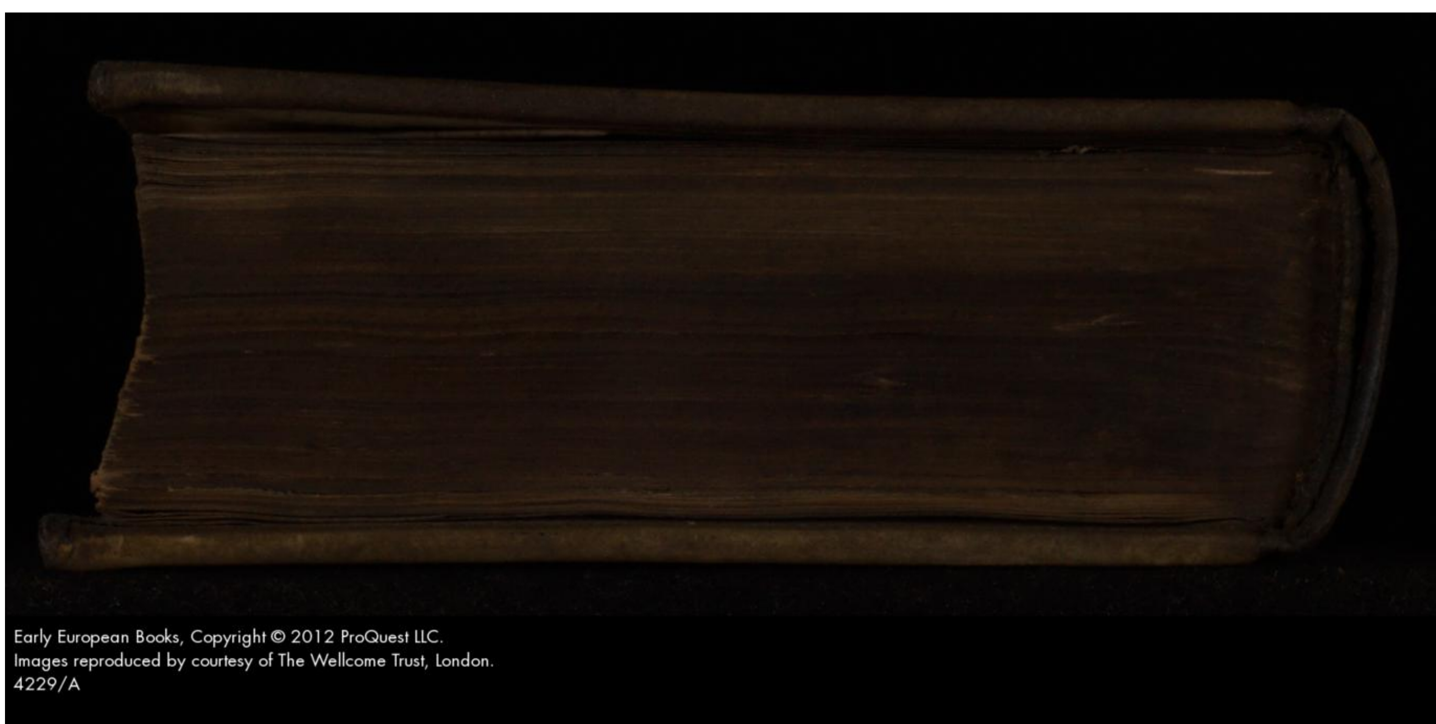

MERCURIA
Varis LECT
& BRODÆ
Miscellaneo

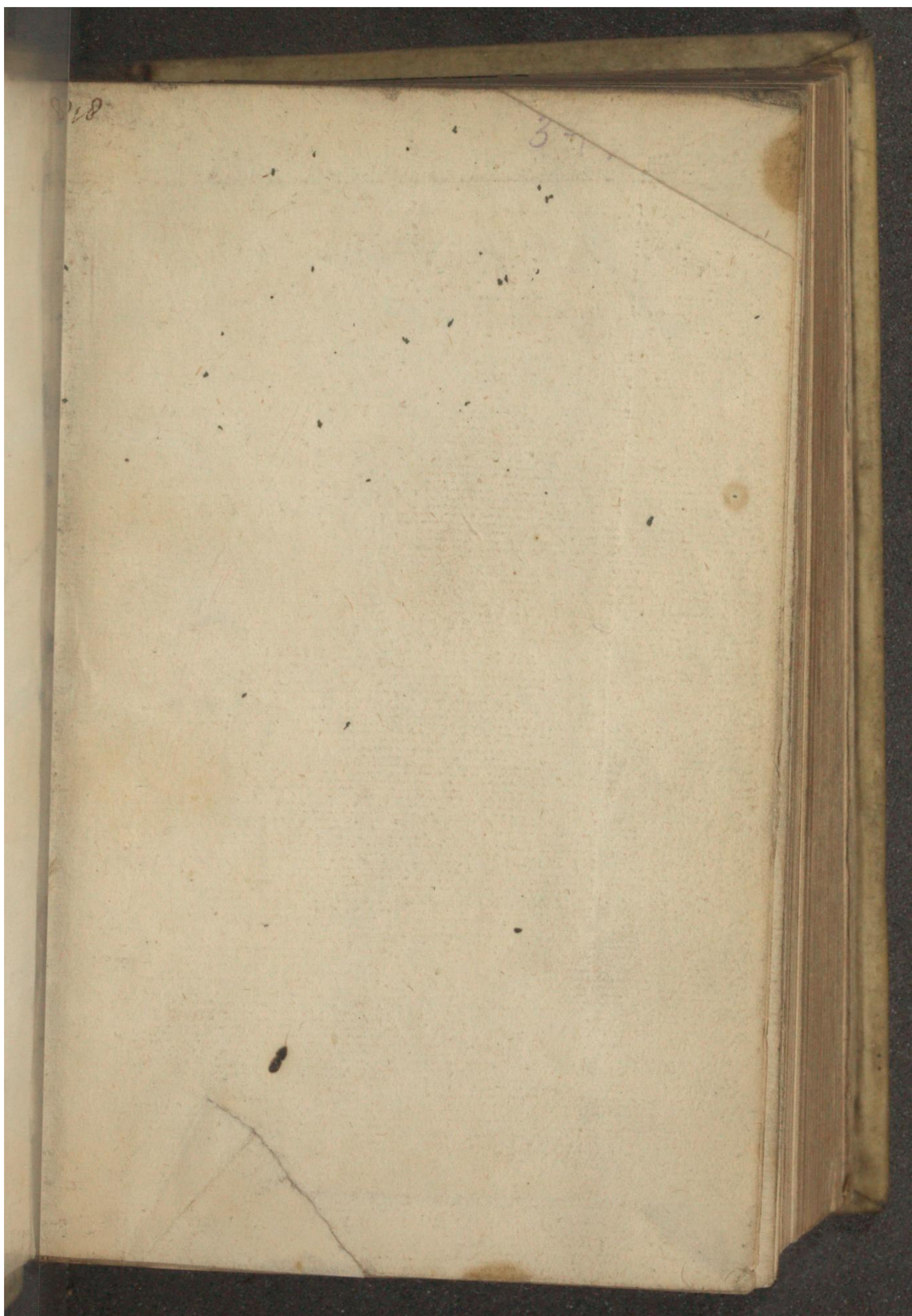
1576

4229/A
A. IX
16/m
1084

HIERON. MERCVRIALIS VARIARVM LECTIONVM LIBRI.

Quatuor priores multo quàm antè & auctiores & emendatiores, Quintus planè nouus.

In quibus complurium, maximeque Medicinæ Scriptorum infinita paenè loca vel corrupta restituuntur, vel obscura declarantur.

CVM GRATIA ET PRIVILEGIO CAESAREO.

BASILEÆ
Ex officina Petri Pernæ.
M D LXXVI.

ILLVSTRISS. ET REVEREND. SANCT. ROMANÆ ECCLESIÆ CARDINALI

ANTONIO PERENOTTO ARCHIEPISCOPOPO MECLINIENSISI &c.

ANDREAS SILVIVS BRVGENSIS S. P. D.

VM multa, Cardinalis Amplissime, prodita de principe philosophorum Socrate egregia ac penè diuina accepimus; tum verò vel illud inprimis, quòd eos accusare grauissimè sapientissimus vir solebat, qui rerum atque verborum scientiam, cohærentes natura res atque copulatas, opinione distraxissent.

Huius enim opinionis peruersitas quantum semper detrimenti artium optimarum studijs importarit, etsi obscurum esse nemini potest; ea tamen ijs plaga superioribus seculis aliquot est iniecta, vt nunquam id clarius, quàm nunc, potuerit perspici. Fuit enim, fuit quoddam tempus, auorum nostrorum memoria, cùm homines, qui ad veritatis inuestigationem atq; inquisitionem operam omnem diligentiamque suam contulerant, rudes, inexercitati, communium literarum atque humanitatis omnis expertes, ad capessenda Sapientiæ studia accedebant. Quæ cùm eorum virorum scriptis memoriæ prodita continerentur, ad quos illi propter inscitiam aspirare non possent; amissa rectissima sapientiæ via, quam veteres illi Philosophi tritam atque munitam reliquissent, dum deuijs itineribus frustra Philosophiam consectantur, in captiones quasdam, vnde

de

de se extricare non poßent, inducti, in sophismatibus quasi in dumetis ætatem omnem consumebant. A quo errore dum auertere hominum animos student, ecce tibi alij, in cōtrariam partem omnia non minus graui opinionis prauitate rapuerunt. Dum enim in verborum intelligentia atque linguarum cognitione positum eße ad doctrinam momentum omne arbitrantur, sophistices odio veram quoque Philosophiam exterminarunt. Itaque differendi disceptandiq́ue totius artis ignari, nihil in Mathematum studijs, nihil in naturæ indagatione versati (quæ quasi exercitatione quadam prædiscere ac meditari ad grauiorem rerum contemplationem, antiqui illi Sapientes nos volebant) alij Iureconsulti, alij Medici repentè facti sunt; alij in rerum diuinarum inquisitionis penetralia irruperunt. Ex quo illa opinionum portenta atque flagitia orta sunt, quibus nunc perturbatas

omnes disciplinas videmus. Quid enim aliud facerent homines, qui nulla disserendi via atq; arte, nullo disputandi vsu, de rebus grauissimis vaticinantes, sortirentur quid dicerent, non dijudicarent? Quorum audacia atq; impudentia quantam in hominum animos confusionem, quantamq́; perturbationem immiserit, vtinam esset maturius animaduersum. plures enim diuinum illud Socratis consilium secuti, iter id ingreßi essent, quod nunc vix pauci quasi desertum atq; obseptum tenere potuerunt: qui cum excellentibus ingenijs præditi ad hæc artium optimarum studia acceßissent; neq; ita in linguarum cognitione versarentur, vt in ijs quasi scopulis quibusdam adhærescerent; neq; dum earum discendarum laborem fugiunt, speciosum rerum nomen, ignauiæ desidiæque suæ prætenderent. Nam & linguarum intelligentia grauiorum rerum contemplationi quasi instru-

stru-

ſtrumentum comparanda eſt; & illa, de qua ſe iactant, rerum cognitio, neq; percipi niſi vocibus intellectis poteſt; neque tradi ſordidis atque inquinatis verbis debet. Itaq; illud in omni ſtudiorum ratione tenendum eſt, vt & vocum cognitio cum rerum intelligentia, & rerum ſcientia cum notitia verborum, ita vti natura coniuncta ſunt atque colligata, itidem à nobis conſeruentur. Quod qui aſſecuti ſunt, eos cùm ego admirari atque ſuſpicere vementer ſoleo, tum verò is eſſe mihi HIERON. Mercurialis videtur, in quem veriſſimè conueniat illud Hippocratis elogium, ἰητρὸς φιλόσοφος ἰσόθεος. De cuius omni virtute atq; eruditione parcius mihi timidiusq; agendum exiſtimarem, ſi verendum mihi eſſet, ne de tali viro plus dicerem, quàm aut tu pro ſingulari tua erga eum humanitate de eo ſentias, aut commemorari apud te libēter ſis auditurus. Quapropter

hoc dicam, quod vel iniquißimis eius
confiteri est necesse; ad eum dignitatis
gradum, in quo ipse in Academia Pata-
uina à Senatu Veneto, summa sua cum
laude ac gloria, est collocatus, neminem
vnquam omnibus vel naturæ vel doctri
næ præsidijs paratiorem accessisse. Cu-
ius primum curriculum omne in his stu-
dijs excolendis ita est elaboratum, vt
cùm Græcæ atque Latinæ linguæ sin-
gularem intelligentiam cum summa Phi
losophorum cognitione coniunxisset, v-
traque ea ad ornandam atque amplifi-
candam scientiam Medicinæ traduce-
ret. In qua cùm ita excelleret, vt compa-
rari cũ eo vix pauci possent, ad ALEX.
Far. Card. amplisß. Romã profectus, ita
se se in illo amplissimo orbis terrarũ thea
tro tractauit, vt non solùm propter sin-
gularem eruditionem cum omnibus sum
ma in laude, verùm etiam propter mo-
rum incredibilem suauitatem maxima

in gratia esset. Patauium verò vt venit, ecquis in ea Academia aut Venetijs fuit, qui modò existimare aliquid de literis his elegantioribus posset, qui non appetendam sibi omni studio eius amicitiam arbitraretur? Nam & veterum medicorum scripta in Scholis ita explicantem, & priuatim ita de Medicina respondentem audiebant, nihil vt eruditius, nihil prudentius cogitari posset; & in arte ipsa facienda tanta non solùm scientia atque consilio, sed etiam felicitate versari videbant, vt ij ægri beatißimi viderentur, ad quos ille curandos quamprimùm accederet. Scriptorum verò eius, quibus maximæ atque grauißimæ in vniuersa medicina disputationes continentur, ea cùm eruditio atque subtilitas, tum elegantia est, vt non tantùm cùm ea perpolierit, rem medicã summopere illustratura, sed & gloriam eius cum omni posteritate coniunctura

videantur. Verùm vt honorati ac principis viri domũ non ijs tantùm abundare oportet, quorum est vsus ad victum cultumq́; necessarius; sed & auro atq; argento magnificè ac preciosè cælato, veste stragula, reliquáque supellectile, quæ cum quadã splendoris specie moueat oculos atq; delectet: Ita Mercurialis ex immensis illis ingenij sui diuitijs, quasi delicias quasdam literarũ in quatuor libros Variarum lectionum ante aliquot annos coniecerat: (quibus nunc etiam quintus planè nouus, cum insigni priorum auctario accessit) non illas quidẽ, quòd edendas hoc tempore, quo grauioribus occupationibus est adstrictus, existimaret: sed cùm ita, vti fit, amicis quibusdã eas legeret, quibus & illæ vehementer probarentur, & perspectum planè esset ac cognitum, quantũ non solùm delectationis, sed etiam vtilitatis præclari illi eius de Gymnastica libri lectoribus attulissent:

ſent; grauatè quidem ille, ſed tamen impetrari à ſe paßus eſt, vt eas ego emitterem. Eum verò librum, ampliſsime Cardinalis, cur in tuo potiſsimum nomine apparere voluerim, cauſſa eſt, quòd is eſt gloriæ tuæ, ex adminiſtrato tot annos terrarum orbis imperio ſplendor, ea amplitudo, quæ ad ſe colendam atq; venerandam omnes non ſocordes debeat excitare. Habet enim iuſtam veneratione̅ præſtans atq; excellens virtus, præſertim in altiſsimo dignitatis gradu ob multa atq; præclara in Rempub. beneficia poſita. Itaq; vt ea, quoru̅ diuturnitati atq; incolumitati co̅ſulere volumus, conſecrare dijs immortalibus ſolemus, quorum religione tuta atq; integra conſeruentur; Ita ego cùm in varias hominum partim iniquorum, partim inuidoru̅ reprehenſiones labore̅ hunc eius incurſuru̅ ſuſpicarer; tantu̅ in ampliſsimo tuo nomine præſidij poſitu̅ eſſe exiſtimaui, vt ad reprime̅dos at-

que retardandos omnes omnium impetus ſatis eſſe futurum exiſtimarem, ſi te illi patronum adoptaſſem. Quo etiam accedit, quòd cùm multa ſint, quæ Vrbis Romæ recordationem Mercuriali iucundiſsimam faciant; tum verò præcipua ſit benignitas illa incredibilis, atque amor ſingularis, quibus tu illum ſemper es complexus; quibus ille ſe tibi ita deuinctum atque obligatum intelligit, vt agnoſcendi ea, ac voluntatis ſuæ declarandæ facultatem, optare nunquam deſinat; conſequi ſe vnquam poſſe non ſperet. Vt dubitandum mihi non eſſet, quin hoc meum dedicationis huius officium gratiſsimum illi eſſet futurum; quod ſi minus plenam atque cumulatam, at certè aliquam haberet ſignificationem præclaræ illius erga te voluntatis, optimiq; de omni tua virtute iudicij. Meum enim ſtudium omne ad amplitudinem ac gloriam tuam omni laude atq; honore am-

pli-

plificandam conferre vt debeam; et communi patriæ meæ nomine impellor, quã tu omnibus beneficijs complexus, amplißimam semper atque honestißimam esse voluisti; & verò propria ac mea adducor obseruantia, atque aduersus familiam vniuersam vestram reuerentiã, clarißimi atque amplißimi viri fratris tui Thomæ Perenotti singulari humanitate & beneuolentia in me propè incredibili excitata. Vale, Venetijs, decimo Kal. Decembr. M. D. LXX.

CATALOGVS AV-CTORVM, QVORVM LOCA VEL EXPLICAN-TVR VEL EMEN-DANTVR.

Aetius.
Æschylus.
Ælianus.
Ælius Promotus.
Æmilius Probus.
Æschines.
Agatharchides.
Albertus Magnus.
Alexander Trallianus.
Antigonus.
Apicius.
Apollonius.
Apsyrtus.
Apuleius.
Aristoteles.
Arrianus.
Aristophanes.
Archigenes.
Archestratus.
Arcesilaus.
Arnobius.
Asclepiades.
Athenodorus.
Athenaeus.
Aurelius Prudentius.
Auerroes.
Ausonius.
Auicenna.
Auenzoar.
Basilius.
Cato.
Caelius Aurelianus.
Callimachus.
Cassius Medicus.
Catullus.
Cassiodorus.
Chalcidius.
Cicero.
Clemens Alexandrin.
Cornelius Celsus.
Columella.
Cratinus.
Cyprianus.
Democritus.
Demosthenes.
Dion Cassius.
Dion Nicaeus.
Dionysius Afer.

Dio-

Dioſcorides.
Diphilus.
Diodes.
Diogenes Laertius.
Didymus.
Diodorus Siculus.
Empedocles.
Ennius.
Eraſiſtratus.
Erotianus.
Eradius.
Fauorinus.
Galenus.
Gellius.
Gregorius Nazanzen.
Gregorius Nyſſenus.
Haliabbas.
Heraclitus.
Herodotus.
Heraclides Tarẽtinus.
Heſiodus.
Herophilus.
Heſychius.
Hieronymus.
Hipparchus.
Hippocrates.
Homerus.
Horatius.
Hyginus.
Iſidorus.
Iulius Pollux.

Iuuenalis.
Lampridius.
Lucianus.
Lucilius.
Lucretius.
Martialis.
Marcellus Burdega-
lenſis.
Macrobius.
Meſues.
Michael Epheſius.
Mneſitheus.
Nemeſius.
Nicephorus Calliſtus.
Nicander.
Nonius Marcellus.
Oribaſius.
Ouidius.
Palladius.
Pandectarum auctor.
Paterculus.
Paulus Aegineta.
Philoſtratus.
Philemon.
Plato.
Pindarus.
Plinius.
Plutarchus.
Plautus.
Porphyrius.
Polybus.

INDEX CAPITVM LIBRI PRIMI.

Ga-

LIBRI SECVNDI.

ex

LIBRI TERTII.

L I.

LIBRI QVARTI.

LIBRI QVINTI.

FINIS.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER PRIMVS.

De Oesophago & Stomacho locus Galeni emendatus, & Aristoteli cōciliatus: Lucretius defensus: Pollucis locus correctus, & alter Hippocratis indicatus de Concoctione.

CAP. I.

ALENVS quinto de Locis affectis cap. 5. scriptū reliquit, veteres interstitiū illud, quod inter fauces & ventriculum collocatur, οἰσοφάγον nominasse: posteriores verò Aristotele idē στόμαχον dixisse: quamquam & Homerum in 17. Iliados sic locutum inuenio, vbi scribit:

Ἄψ δ' ἀναχαζομένοιο κατὰ στομάχοιο θέμεθλα
Νύξ', ἐπὶ δ' αὐτὸς ἔρεισε βαρείῃ χειρὶ πιθήσας,
Ἀντικρὺ ἀπαλοῖο δι' αὐχένος ἤλυθ' ἀκωκή.

Subiungit Galenus, Aristotelem ipsum eam partem semper antiquo nomine vocasse. Quæ verba occasionem multis dederunt, vt Galenum calumniarentur: siquidem Arist. infrequentius in ea parte nominanda οἰσοφάγου voce vsus reperitur, quàm στομάχου. Is enim primo de Histor. animal. cap. 12. 15. 16. & vltimo: 2. de Histor. cap. 17. item 4. de Hist. cap. 23. & sępius, totum

illud ſpatium faucium & oris ventriculi, quod nos Gulam diximus, στόμαχον appellauit. At 1. de Hiſt. animal. cap. 6. tertio de Partibus animalium, cap. 11. in eadem parte nominanda οἰσοφάγου nomen interſeruit: quod etiam ἀπὸ τοῦ μήκους καὶ τῆς στενότητος, neſcio qua ratione, ita vocatum dixit. Vnde cuique perſpectum eſſe poteſt, aut Galenum erraſſe, aut illius philoſophi ſcripta oſcitanter admodum perlegiſſe. Quorum vtrunque cùm ego à medicorum principe, & in peripatetica doctrina maxime verſato, longe alienum putem: ad credendum potius inducor, textus omnes vulgatos vnius voculę οὐχ defectu fuiſſe deprauatos; & propterea ita legendos; αὐτοῦ τοῦ Ἀριστοτέλους οὐκ ἀεὶ τῷ παλαιῷ καλοῦντος ὀνόματι τὸ μόριον τοῦτο τοῦ ζώου, hoc eſt, Ariſtotele ipſo nõ ſemper antiquo vocabulo hanc animalis partem nominante. Ad hoc autem iudicandum primò ea ratione moueor, quòd veriſimile non videtur, Galenum, ſcriptorem omnium fere poſt homines natos diligentiſſimũ, in re adeo clara ita dormitaſſe. Deinde quòd ſi eius mentem attentius contemplari velimus; id innuere voluiſſe videtur, quòd veteres eam partem οἰσοφάγον, poſteriores Ariſtotele στόμαχον nominarint: Ariſtoteles verò tanquam inter hos tempore medius vtroque nomine vſus ſit. Illud interim non tacebo, Latinos ferè omnes, qui ornatè & pure dicendi ſtudium amplexi ſunt, ſtomachi vocabulum pro ventriculo, quem Seneca epiſt. 91. & Vegetius lib. 1. Veter. cap. 40. Aqualiculum appellarunt, vt plurimum accepiſſe. Lucretius in 6.

Flagrabat ſtomacho flamma vt fornacibus intus.

Hor. *Ieiunus ſtomachus raro vulgaria temnit.*

& *—ſtomachoque tumultum*
Lenta feret pituita.

Idem Columella. Clarus eſt Celſus lib. 1. cap. 2. & 8. & lib. 4. cap. 5. qui tamen lib. 4. cap. 1. gulã, ſtomachum, ſed quaſi populus ita loqueretur, nominauit: qui etiã aliquando, pro ore ventriculi, ea voce vſus videtur. Quod ipſum etiam alios feciſſe, ſed καταχρηστικῶς, ſcribit Galenus 7. Aphoriſ. 56. Plinius quoque in ſexcen-

tis

ſtis locis,vbi varia pro ſtomacho remedia proponit, ferè ſemper ventriculum intelligit: etſi aliter ſenſiſſe ab aliquibus male credatur lib. 11. cap. 37. quando dixit, Summum gulæ Fauces,extremum Stomachus. Cælius Aurelianus frequentiſſimè pro ventriculo,& præſertim vbi de ſtomachicis tractat, in 3. Chronicarum paſſionum,pro gula interdum ſtomachum accepit. Serenus pro ventriculo toto,

Qui ſtomachum regem totius corporis eſſe
Contendunt,vera niti ratione videntur:
Huius enim validus firmat tenor omnia membra,
Et contra eiuſdem firmantur cuncta vigore.

Cur igitur Lucretius in transferendis Thucydidis verbis,ἀντὶ καρδίας,quæ os ventriculi ipſi ſignificabat,cor & non ſtomachum,dicere maluerit, hæc ratio ſufficere docto cuidam viro ipſum criminanti debebat,quòd ſtomachus raró os ventriculi,plerunq; vel totum ventriculũ, vel gulam ipſam proprie ſignificaret Latinis. Quo modo etiam Nicander in Alexipharmacis, στομάχοιο δοχαίην vocari id à nonnullis dixit: quaſi ſit per quod ſtomachus recipit. Sic etiam poſt nos Lambinus ſcripſit, Lucretium pro corde intellexiſſe ſtomachum ad Græcorum imitationem: quemadmodum & Horatium lib. 2. Sat. 3. Ac ne quis Pollucem in 2. lib. mihi adducat, vbi ſtomachum aſperam arteriam quoque vocatam dicere videtur: ſciri velim, apud ipſum ſtomachum eo in loco pro gulæ principio, quod ductibus ambobus quaſi commune eſt,capi. Vbi etiam litteram Pollucis mendoſam eſſe reor,quando ſcribit: ὁ δὲ στόμαχος ἔγκειται μὲν ἔνδοθεν τῇ ῥάχει, καθατείνει δὲ εἰς πνεύμονα,hoc eſt, Stomachus intus quidem incumbit ſpinæ, ad pulmonem pertinetq́;. Quo in loco legendũ credo,εἰς κοιλίαν; Nam ex his ſubſequentibus verbis, ſic eſſe legendum apparet: τοῦ δὲ στομάχου καταλήγοντος εἰς κοιλίαν,id eſt,Stomachus vero cùm in vẽtrem deſinat. Similia his ſunt, quæ apud Hippocratem in libello de Anatome ſcripta habentur, hoc modo; οἰσοφάγος δὲ ἀπὸ γλώσσης τὴν ἀρχὴν ποιεύμενος, ἐς κοιλίην τελευτᾷ. ὃν δὴ καὶ ἐπὶ σηπλικῆς κοιλίης στόμαχον καλέουσιν. id eſt, Oeſophagus

phagus autem ſumpto à lingua initio in ventrem definit, quem in ventre putrefactorio ſtomachum nominant. Nam σῆψιν more antiquo ab Hipp. cōcoctionem vocari, in noſtris Hippocraticis adnotationibus monſtramus: vt nemo mirari debeat, quòd ventriculum, vbi concoctio perficitur, σηπτικὸν vetuſtiſſimus auctor dixerit: qui etiam ἀκροσαπὲς pro leuiter concocto in lib. περὶ τροφῆς dixit. ſicut Empedocles vocauit vinum ὕδωρ ἐν ξύλῳ σαπὲν, id eſt, concoctum, vt refert Ariſtoteles 4. Topic. cap. 5. & Plutarchus cap. 2. lib. de Cauſis nat. vbi ſcribit, coctionem eſſe putrefactionem. Ceterum Marcellus Empiricus cùm à Stomacho Aqualiculum diuerſum faciat, pro ſtomacho fortè os ventriculi, pro aqualiculo eiuſdem fundum intellexit. Nam & alijs aqualiculum idem fuiſſe, non eſt rationi neque ſententiæ noſtræ diſſentaneum.

De Rabie, ſiue Hydrophobia, & Elephantiaſi, loci Ariſtotelis & Medicorum explicati.
CAP. II.

Pud Ariſtotelem 8. Hiſt. anim. cap. 22. ſcriptum inuenitur, hominem inter cetera animalia à rabido cane commorſum, neque rabie corripi, neque interire. Eius verba ſunt: οἱ δὲ κύνες κάμνουσι νοσήμασι τρισίν. ὀνομάζεται δὲ ταῦτα, λύττα, κυνάγχη, ποδάγρα. τούτων ἡ λύττα ἐμποιεῖ μανίαν, καὶ ὅταν δάκῃ, λυττῶσιν ἅπαντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. ἀναιρεῖ δὲ νόσημα τοῦτο τάς τε κύνας, καὶ ὅτι ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου. Quum autem euentus quotidiani hominem non ſolùm à cane, verum etiam ab alijs rabidis animalibus commorſum, male affici, atque iugulari (vt Cælius Aurelianus 3. Acutorum ſcripſit) manifeſto declarēt; multi, vt Ariſtotelem ab erroris ſuſpicione vindicarent, in eo interpretando laborarunt. Iulius Pollux in 5. ſententiam philoſophi ita accipiendam voluit, ὅτι πᾶν τὸ ὑπὸ λύττῃ κυνὸς ἐχομένου δηχθὲν ἀναιρεῖται, ἄνθρωπος δὲ μόνος οὐκ ἄνευ κινδύνων περιγίνεται. Nicolaus Leonicenus

vir doctissimus contextum potius deprauatum esse voluit,& loco πλὴν esse legendum πρὶν,quasi homo commorsus in rabiem & mortem deueniret vtique, sed posterius ceteris animalibus; quando Galenus aliquos post sextum & octauum à morsu accepto mensem, vel etiam post annum, Auicena post septimum, Albertus post duodecimũ eo morbo laborasse, & necatos fuisse tradunt. Non defuerunt,qui πλὴν χηνὸς legendum maluerint,rudi quadam experientia ducti, quòd anseres sæpenumero mordeantur, & nullum ex ijs interire cõspiciatur. Augustinus Suessanus in commentarijs super libros de Animalibus sententiam Aristotelis iccirco veram putauit, quia vnus homo ratione præditus medicamentorum ope seruatur, quo minus vel non rabie capiatur,vel captus euadat:quamuis non omnes illud obtineant. Hieronymus Fracastorius diuersa à cunctis uia incedens, cetera animalia rabire ob feritatis consortium quod illis cum cane est, hominem verò ob temperaturæ ab illis multum discrepantis excellentiam minime ei ægritudini subijci, ex Aristotelis mente credidit. Sed ego, cùm in vetustissimum codicem manuscriptum inciderim, cui hæc verba desunt, καὶ ὅσα ἂν δηχθῇ ὑπὸ λυττώσης, πλὴν ἀνθρώπου, & hanc lectionem vetus quoq. Latinus interpres, quem manuscriptum vidi in bibliotheca, quam Io. Vincentius Pinellus vir doctissimus, & omnium bonorum patronus, in vsum eruditorum magnis sumptibus instruit, secutus sit, putaui facile contingere potuisse, vt etiam antiquis temporibus ea verba, quæ litigandi occasionem dedere,ab aliquibus librarijs ex marginibus inter serta sint: eò præsertim, quòd antiquus auctor Antigonus in synagoge Paradoxarum historiarum, vbi multa ex Arist. fidelissime recitat,id solum inquit voluisse Aristotelem, ὑπὸ κυνὸς λυττώσης λυττᾶν πάντα τὰ δηχθέντα, πλὴν ἀνθρώπου. Veruntamen vt concedam Aristotelicum contextum nihil omnino immutandum, neminem adhuc eorum veritatem vsquam assecutum existimo; propterea quòd tempestate Aristotelis morbum hunc in homine nondum cuiquam innotuisse

inuenio: vnde iure ipse scriptis mandauit, solum hominem commorsum à rabido cane illæsum permanere. Vtrum verò eo tempore morbus ille nunquam fuerit, sed pòst ortum habuerit: an fuerit quidem, sed cognitus non sit, forsan dubitari possit. Attamen vtrunque fieri potuisse existimo. Plutarchus enim 8. Symposiacorum problem. 9. hydrophobiam & elephantiasim morbos fuisse nouos Asclepiadis tempore, qui sub Pompeio Magno Romæ in arte medica claruit, ex sententia Athenodori medici testatum fecit; vbi similes morbos, atque etiam alios causis diuersis posse nouiter oriri disputat. Nihilominus haud rationi quoque dissonum mihi videtur, morbum antiquitus etiam extitisse, neque tunc innotuisse; propterea quòd homines eo morbo multis post acceptum morsum diebus occuparentur; & iccirco à medicis eius causa non aduerteretur. Vtcumque sit, Aristotelis certe tempore minimè cognitum fuit hominem commorsum à rabido cane vllo morbi aut symptomatum prauorum genere, & præsertim aquæ timore capi. Quod & aliæ, præter Plutarchi modo citatum testimonium, rationes mihi persuadent. Nam ex vetustioribus Asclepiade scriptoribus neminem adhuc inveni, qui huiusce mali mentionem vllam expressam fecerit. Quod si manifestum fuisset, æquum erat ab aliquibus, & saltem ab vno Hippocrate nominari, nempe qui in commentariis epidemicis, & alibi, varia ac prope incredibilia morborum genera recensuit. Nicander item Colophonius, qui ante Pompeij tempora sub Attalo eius generis postremo Pergami rege floruit, cùm omnia venena ac lethalia homini, siue ex potu ac cibo, siue ex morsu atque impressione, carminibus persecutus hydrophobiam tacuerit, par est arbitrari, non aliunde eam silentio prætergiisse, nisi quia ætate ipsius nondum apparuerat. Neque Cælij Aureliani auctoritas (siue ipse sit, siue Soranus ab eo latinus redditus, qui in 3. Acut. de hac passione latissime disserit) me quicquã mouet, quãdoquidem inepte satis ac indocte ex vno vel altero Homeri, Menandri, Democriti item & Hippocratis loco falsò,

& extra rem inducto, Hydrophobiam veteres auctores nouisse, se se probare credit. Accedit quòd Ouidius, qui paullo post Asclepiadem vixit, Hydrophobiæ nullum esse remedium scribens hoc versu,

Soluere nodosam nescit medicina podagram,
Nec formidatis vlla medetur aquis.

indicare videtur, eum morbum nuperrime apparuisse, quippe cuius medicina nondum inventa esset. Quin & hac in re Plinij alioquin auctoris grauissimi sententiam probare nequeo, qui vsque ad tempora sua aquæ & aliarum rerum formidinem ex morsu canis ortam incurabilem extitisse, & casu quodam à milite Cynorhodi potionem à matre sibi per litteras ex insomnio indicatam huic malo inuentam esse medicinam scribit; quum constet, Cornelium Celsum, & Scribonium Largum, Plinio antiquiores, eius remedia plurima scriptis mandasse; vt silentio præteream Dioscoridem, atque Cælium Aurelianum, siue Arrianum, qui Themisonem medicum Asclepiadis sectatorem à cane morsum huiuscemodi timorem incurrisse, & medicamentorum ope incolumem euasisse scribunt. Nisi, Plinij auctoritatem tuentes, dicamus vulneratos à canis dente ante ipsius tempora curatos esse, si in principio medicus accersebatur; at si neglectus longius processerat morbus, & timorem aquæ pepererat, minimè curari potuisse. Cui sententię nõ parum Celsus fauet, inquiens, Aquę timore oppressis in angusto spem esse. Simili pacto Galenũ à calumnia vindicare soleo, qui in 6. de Loc. affectis, solos canes rabie tẽtari scripsit: cui etiam Alexander ille Probl. auctor assensus est. Nam Aristoteles, Cęlius Aurelianus, Theodorus Priscianus, Vegetius, Porphyrius, Apsyrtus, Hierocles, Palladius, Auicenna, qui huiusmodi morbũ in equis & alijs animalib. obseruarunt, Galeno posteriores extiterũt: inde facile contigit, vt illius tẽpestate nondum in quopiã alio, quàm in cane rabies innotuerit, vel saltẽ id nomen tunc non obtinuerit, quod posteriores in alijs animalibus vsurparunt. Nisi dicamus, Galenum haudquaquã Hippiatricem exercuisse, & propterea, si quicquam in

ipsa errauit, excusationem mereri vel potius locutum esse de vera rabie, quæ à cane immediate aut mediate proficiscitur. Etenim cetera animalia, nisi sint à solo cane rabido commorsa, haudquaquam vere rabiunt: quamquam simili quopiam morbo affici possunt, qui per similitudinē à scriptoribus sit rabies vocatus. Sed de tota huius morbi natura copiose egimus, dum publice morbos capitis explicuimus. Quod vero Plutarchus scribit, Elephantiasim ab Arabum medicis Leprā vocatam, ac morbum vni homini proprium Asclepiadis solùm ætate sese manifestasse; id ita accipiendum puto, vt, quemadmodum scribit Plinius 26. lib. in Italia tunc apparere cœperit, quoniam eum morbum sub nomine Satyriasis Aristoteles in 4. de Gen. anim. cap. 3. intellexit, vt Michael Ephesius in commentario prudenter notauit. Adhuc in Aegypto antea vulgatum extitisse declarat etiam Lucretius in 6.

Est elephas morbus, qui Nili flumina propter
Gignitur Aegypto in media, neq; præterea vsquam:
Atthide tentantur gressus, oculiq; in Achæis
—— Finibus.

Elephantiasim autem licet in Italia statim restinctam narret Plinius; in Aegypto tamen frequens durauit vsque ad Galeni tempora, qui eum morbum Alexandriæ familiarem in Germania, Scythia, Mysia frigidis regionibus non grassatum, 2. libro ad Glauconem tradidit. Quod porro scriptum est, Aegyptiorum reges ea lue captos sanguine humano in balinearū solijs fuso magna populi cęde curari solitos, vt nō multū vero simile, sic ferini remedij habuisse speciem opinor.

Restitutus Galeni & Plutarchi locus de Palmulis, & alter declaratus. Nonnulla de Oliuis.

CAP. III.

Almulas & vi quadam peculiari, & quòd in agno labore coquantur, ac vaporibus superiora tentent, capitis dolorem generare, scriptum est à Galeno 2. de Comp. medic. s. l. vbi

s.l. vbi Apollonij ad dolores ex ebrietate ſcripta recitat; nec non 2.de Alim.fac. & in lib. de Facile parabilibus ad Solonem: quod antea Xenophon apud Atheneum in 14.Dipnos.& Dioſcorides affirmant, nec non Plutarchus in Præceptis connubialibus, vbi cerebrum palmæ (Xylander malè Phoenicis tranſtulit, ſed puto hæc ignoraſſe) dulce quidem eſſe, ſed capiti dolorem inducere ſcribit. Quamquam cerebrum palmæ vocatum & fructum differre nemo ignorat, vt preter cæteros ex Xenophōte 2.de Cyri expedit. intelligere licet. Ceterùm in 2. de Comp.med. s.l.recenſens medicamenta pro curandis capitis doloribus ex ſtomacho ortis, hec ait: ὅσοι δ᾽ οὐ δύναν) τὸν ἄρτον ἐσθίειν χωρὶς ὄψου, τούτοις ἢ ἐλαιῶν, ἢ φοινίκων, ἢ σαφυλῆς, ἤ τινὸς τοιούτου διδόναι. Ex quibus perſpicuum fit, Galenum contraria ſibi ſentire: niſi dicamus, huncipſum contextum deprauatū eſſe, & loco φοινίκων legēdum λευκῶν: vt iuncta dictioni ἐλαιῶν habeatur oratio in hunc modum, τούτοις ἢ ἐλαιῶν λευκῶν, ἤ. Quem locū ita reſtituendum ideo exiſtimo, quoniam Aetius, qui vt infinita propè alia, ita eum contextum ad verbum in 6. lib. cap.45. induxit, ſic & ipſe habet: ἄρτου προσφέρεσθαι βραχὺ, ἢ ἐλαιῶν λευκῶν, ἢ σαφυλῆς, ἢ τινὸς τοιούτου διδόναι. Nam de oliuis albis mentionem inuenio apud Celſum lib. 4. cap. 20. apud eundem Galenum 5.de Comp.med.s.l.nec non apud Oribaſium lib. 7. qui omnes ijs in ſtomacho atque in alijs partibus adſtringendis vtuntur. ne quis miretur, cur potius oliuas albas, quàm alias, ibi legendum voluerim. Porrò Oliuæ albæ illæ dicuntur, quæ mediæ ſunt inter virides & maturas. Virides enim, acerbæ nimis ſunt, & cruditate ſua minimè cōueniunt; mature, quæ & nigræ ſunt, ſua pinguitudine ſtomachum relaxant. Albæ autem vtroque exceſſu carent, cùm neque incoctæ prorſus ſint, & adſtrictoria facultate non priuentur. Quò etiam Plinij accedit auctoritas, qui libri 23. cap.3. oliuas albas ſtomacho vtiliores, ventri minus, ſcriptum reliquit. Quomodo albæ oliuæ condirentur, non eſt mihi admodum compertum: inuenio tamen apud veteres, plures eas condien-

di modos extitisse. Nam muria primò condiebantur, ipsisque fœniculum admiscebatur, κολυμβάδες à Græcis vocatæ, à Romanis drupæ. Cælius Aurelianus 4. Chron. pass. cap. 3. natantes vocauit. Has aliquando albas vocatas putaui, quòd Diphilus apud Athenæum 2. Dipnos. eas à nigris, quas στεμφυλίδας vocabant, distinguat, & ad firmandum ventriculum commendet his verbis: τὰς δὲ μέλαινας, εἶναι κακοστομαχωτέρας, καὶ βαρύνειν τὴν κεφαλήν. τὰς δὲ κολυμβάδας καλουμένας εὐστομαχωτέρας εἶναι, καὶ κοιλίας σταλτικάς, id est, nigras quidem &
» stomacho minus aptas, & caput grauare: Colymbadas
» verò & gratiores stomacho, & ventrem retinere. Con-
» diri etiam oleo consueuisse inquit Aristoteles 2. Rhetor. vbi στέμφυλα ἐλαίου δεῖσθαι refert. Erant verò στέμφυλα apud Athenienses oliuæ illæ, quas aliter τετριμμένας nominabant, Aristophanes θλαστὰς vocauit, Cælius Aurelianus ibidem fractas nuncupauit. Quæ verò sint oliuæ Premadiæ apud Nicandrum in Alexipharmacis aduersus Cerussæ venenum commendatæ, nondum mihi quicquam certi compertum est, nisi sit oliua Pausia, quam vt Virgilius simul cum Orchade iungit hoc carmine:

Orchades, & radij, & amara Pausia bacca

sic & Nicander:

τοί καὶ πρημαδίης, ἢ ὀρχάδος εἶαρ ἐλαίης.

Est enim Pausiæ apud Columellam bacca iucundissima, ex qua oleum fit saporis egregij dum viride est: vetustum autẽ corrumpitur. Vnde Seruium laudare non possum, qui apud Virgilium pro amara bacca viridẽ exponit: cùm amaror Pausiæ sit iucunditati cuidam iunctus: vt Plinius ait, cerasa laurea non ingratæ amaritudinis esse. Cogitent quæso eruditi, num aliquid lucis ei loco afferre valeant. Auctor est Celsus lib. 2. cap. 19. oliuas etiam ex defruto & passo condiri solitas. Quoniam autem de palmulis sermonẽ habui, locum alium Galeni in medium proferre placet; in quo interpretando omnes penè interpretes vel hallucinatos, vel obscuriores quàm par erat extitisse video. Is est libro de Locis affectis 6. vbi disputans, num vterus animal

nimal ſit (quemadmodum Plato ſcripſit) ait, quòd ſi eſſet, quando rebus deſideratis fruſtratur, vtique triſtitia afficeretur, & forſan emaciaretur. Exemplum deinde proponens, ſubiungit: καθάπερ ἔνιοί φασιν τοὺς ἐρῶντας φοίνικας πάσχειν. quæ verba ad Phœnices populos referre omnes videntur interpretes; cùm minus diſtet cęlum à terra, quàm vt id Galenus doctiſſimus ſignificare voluerit. Nam de vtero ſecundùm ipſum ſenſibus orbato loquens, ineptus planè fuiſſet, ſi animali & non plantæ eum æquiparaſſet. Ad hæc palmæ plantæ hiſtoria adeò quadrat Galeni menti & inſtituto, vt nemo vel mediocri iudicio præditus de alia re locutum Galenũ credere poſſit. Auctor enim eſt Philoſtratus in Iconibus, palmam marem atq; fœminam ita ſe amare, vt niſi propè ferantur, ac ſe contingant, emacientur, exſiccenturq;. Quod Plinius quoq; lib. 13. cap. 4. non ſolùm affirmauit, ſed etiam addidit, ipſas ſterileſcere. Cui ſententiæ non parum conueniunt, quæ ante hos à Theophraſto ſcriptis mandata ſunt 3. de Cauſis plantarum cap. 20. palmam fœmellam fructus non retinere, niſi ſupra eam flores maris palmæ cum pulnere iaciantur; quod nonnulli voluere idem operari, ac ſemen maſculorum piſcium ouis fœmellarum inſperſum. Id vt fiat, luculentiſſimè à D. Baſilio in Hexameri Homilia V. expoſitum eſt his verbis:
Frugiferarum verò ſtirpium tanta eſt in edendis fru- «
ctibus differentia, vt eam oratione poſſet conſequi «
nemo. Non ſolùm enim differentia fructuum in di- «
uerſis genere ſtirpibus, ſed in eadem etiam arbo- «
ris ſpecie non mediocre diſcrimen eſſe videtur: vbi «
forma fructus à peritis in ſtirpium cultu diſtincta eſt «
etiam ſexu, vt alia marium ſit, alia fœminarum, qui «
palmas & in marem fœminamque diffindunt: & vi- «
derint etiam interdum quæ ab ipſis fœmina dicitur «
in marem pronam blandioribus ramis nutare, qua- «
ſi geſtientem, atque amplexum maris percupien- «
tem: ſtirpium verò cultores inter ramos tunc, qua- «
ſi ſemina quædam, maris florem ſeu fructum im- «
mittere, atque ita illam quaſi voluptatem inde per- «

» cipere, seseque demum rursus erigere, ad formám-
» que propriam suas restituere comas. Hæc eadem
» de ficis esse asserunt. Quamobrem alij iuxta fi-
» ceta caprificos serunt: alij caprifici grossos inter se
» colligatos inijciunt ficis, atque hoc pacto ficorum
» imbecillitati medentur, defluentem delabentém-
» que fructum ipsarum grossis istis fulcientes. Hactenus Basilius. qui cùm in suo illo Hexamero multa ex Plutarcho posuerit, fit vt existimem, posse hinc lucem afferri eiusdem Plutarchi obscuro & corrupto loco. Nam in lib. qui ἐρωτικὸς est inscriptus, eos damnans, qui iuniores viros foeminis senioribus connubio iungunt, quasi contra Hesiodi præcepta agant, hæc subnectit Protogenes, apud Plutarchum quidem corrupta, sed nostra sententia sic restituenda: χεδὸν ἡμεῖς οὗτοι τοσούτοις γυναικὶ πρεσβυτέρα, καθάπερ οἱ φοίνικας ἢ σῦκα θεραπεύοντες, νέον καὶ ἄωρον περιάψωμεν; i. nos ipsi totidem maiori natu mulieri, instar eorum, qui palmarum vel ficuum culturæ operam nauant, iuuenem & immaturum virum copulabimus? Etenim qui palmas & ficus vt fructificent curant, id student, vt semper fœmellæ palmæ vetustiori adiungatur mas iunior, atque ficui vrbanæ caprifici grossus, vt idem scribit Plutarchus vij. Symp. ij. appendatur, nempe quia iunior seniori iunctus minimè fructus illius defluere patiatur, sed cohibeat, & perficiat.

Galeni locus emendatus in 12. Meth. & alter in 13. melius quàm à Linacro interpretatus.

CAP. IIII.

Alenus in medicos nonnullos inuectus, qui generosa remedia importunè adhibentes ęgrotos iugulabant, quendam narrat dysentericos valido quodam præsidio interdum curasse, interdum necasse: modum

dum verò illius curationis ita fuisse tradit: κρόμμυα τὰ καρτὰ καλούμενα μετ' ἄρτου ἐδίδου ἐσθίειν, ἐπιπίνειν ὀλίγον, ἡμέρᾳ μιᾷ. Quo in loco interpretes, Grecos codices vulgatos secuti, Cepas cartas vocatas transferunt. Harũ cùm apud nullos auctores genus vllum ita vocatum inuenerim, textum deprauatum esse, & pro καρτὰ vel κνίδια, vel κρητικὰ legi debere putaui. Quòd cepas huiuscemodi vocatas veteres habuerint, testatus est abundè Theophrastus, & post ipsum Plinius; qui etiam cepas coctas dysentericis vescendas dare medicos consueuisse, cap.5.20.libri tradit. Creticas in honore habitas dulciusculas fuisse, ex Theophrasti & Plinij verbis conijcitur: vt ea ratione fieri potuerit, quòd medici illas tanquam palato gratiores elegerint. Vel certè κρόμμυα τὰ κοκτὰ καλούμενα legendum omnino reor, vt Galenus vulgatũ Romæ nomen literis exarare voluerit, quod alibi identidem fecisse nemini ignotũ arbitror. Quę loci huius facilè emẽdandi coniectura in memoriam mihi adducta est à iuuene cum primis & erudito & docto, Semuele Darderio Byzantio, philosophiæ ac medicinæ doctore, & nostri studiosissimo auditore. Sed quoniam Methodi locum explicui; alterum lubet subnectere in fine decimi tertij libri, quem interpretes forsan ob Romanæ vrbis ignorantiam malè transtulerunt. Vbi enim Gal. arteriarum incisionem instituit, quæ vincula in id opus eligẽda sint, edocens, Gaitana ex Gallia Romam aduecta ceteris præfert: ac diligentia sibi solita vsus, vbi quoque in vrbe illa venderentur indicans, ait: πεπρασκομένων δὲ μάλιστα κατὰ τὴν ἱερὰν ὁδὸν, ἥτις ἐκ τοῦ τῆς ῥώμης ἱεροῦ καθήκει πρὸς τὰς ἀγοράς. quem locum transferens Linacer, dixit, Vendita
« verò maximè in Sacra via, quæ à templo descendit ad «
fora. cùm trãsferre debuerit: Quæ à templo Romę ad «
fora descendit. ita enim mira Galeni diligentia in de- «
scribendo appositissimè loco non occultatur. Erat enim via Sacra non longè à templo Pacis, nec non à foro templum Romæ, & Augusto (vt in quibusdam antiquis numismatibus conspicitur) dicatum, quod & pulchritudine & sacrificiorum magnificentia Vene-

ris templo inferius nequaquã fuisse his versibus mon strat Aurelius Prudentius:

Iámque domo egrediens, vt publica festa, diésque
Et ludos stupuit, celsa & Capitolia vidit,
Ac Sacram resonare viam mugitibus, ante
Delubrum Romæ (colitur nam sanguine & ipsa
More Deæ, nomenque loci ceu numen habetur.
Atque vrbis Venerisque pari se culmine tollunt
Templa, simul geminis adolentur thura Deabus.)

Eius Templi facies ferè tota seruatur adhuc, Cosmeq; ac Damiano hodie dicatum est; ibi erant variæ officinæ, inter quas erant, qui vincula huiuscemodi venderent. Illud quoque ex eodem loco colligendum est, Galeni tempore sericum rarissimũ fuisse, quando id ipse refert, sub ditione Romana, & in magnis ciuitatibus penes solas mulieres opulẽtas inueniri potuisse.

Archigenis locus emendatus apud Galenum: ac de Bulbis nonnulla non respuenda contexuntur.

CAPVT V.

Rchigenes medicus clarissimus, qui Hadriano imperatori inseruiuit, & eius morti loco sub mamma lethali demonstrato occasionem dedit, (vt Dion Cassius scribit: apud quem pro Hermogene Archigenem legendum esse reor, etsi etiam Hermogenis cuiusdam medici apud Galenum mentio habeatur 1. de Simpl. med. cap. 27.) multa in re medica præclarissima commentaria edidit, quæ à Galeno passim ceteris aliorum sui temporis medicorum scriptis non sine honore præferuntur. Is cùm illorum curationem instituerat, qui præ fame in animi deliquia incidunt (vt scribit Galenus) præcepit quamprimũ viribus reficiendis incumbendum esse; & ideo iam soluto deliquio ea illicò exhibenda, quæ bellè nutrirent, & statim ac confertim corroborarent: qualia sunt oua sorbilia,

bilia, panis cum vino, cochleæ, & bulbi. Quo in loco vehementer suspicor mendum aliquod latere: quoniã illa, quæ ἀθρόως siue aceruatim nutrire possunt, omnia multũ & citò in parua mole nutriunt. Cochleę verò & bulbi tametsi nutrimenti multũ corporibus pręstare valeãt, nihilominus tardissimè & sensim alimentũ suum membris impertiunt: vt hac ratione Galenus 2. Aphor. 18. apertissimè neget ea aceruatim nutrire. Accedit his, quòd Aëtius hæc omnia ad verbum transferens, cochleas & bulbos non habet: sed loco eorũ halicam cum vino posuit. Quemadmodum etiam apud Galenum ipse legendũ puto. Nec obstat, quòd paullò suprà Archigenes pro stomachicis cochleas & bulbos (sicut & Diphilus apud Athenæum) probarit: quoniam vt illi ad corroborandum ventriculum, pro quo ibi laudantur, valent: sic ad reparandas statim vires minimè congruunt. Neq; dicat quis, Galenum in loco suprà citato halicam inter tardè nutrientia recensere: propterea quòd ibi de halica sola ab ipso sermo habetur: cui si vinum misceatur, aufertur sanè ipsi visciditas, atque crassities; & ideo efficitur, vt multum nutrimentum, quod secum habet, paruo tempore distribuatur. Qua ratione Galenus in primo ad Glauconem huiuscemodi mixtionem probauit in illis, in quibus syncope timetur in accessionibus: quemadmodum & Aëtius in cardiacis, alijsque plurimis. Quod porrò de bulbis scripsit Arist. 20. probl. eos repositos germinare, quoniam interna ac nutrititia humiditate abundant: id ita accipiendum est, quemadmodum 5. de Causis plantarum Theophrastus prodidit: videlicet omnia bulbacea lento quodam humore prædita esse, cuius ope tam diu natiuus calor conseruatur, quousque is ab externo adiutus humiditatem illam explicat, præparat, & noua forma induit. Eos venerem excitare ostendit versiculus apud Athenæum citatus:

Οὐδέν σ' ὀνήσει βολβὸς, ἂν μὴ νεῦρ' ἔχῃς.

Quod etiam Martialis venustissimè sic expressit:

Cùm sit anus coniux, cùm sint tibi mortua membra,
Quid bulbis aliud quàm satur esse potes?

Locus Galeni de Fœcundis correctus: & nonnulla ad id ex Lucretio & Paullo.

CAP. VIII.

Anc iuxta omnes impreſſos codices ſententiam habet Galenus 5. Apho. 63. quòd tam mulieres, quàm viri, ſi temperie quattuor qualitatũ potiantur, generãt, quamuis temperie illa priuatis commiſceantur; intemperati verò numquã generant, niſi contraria intemperie præditis iungãtur, vtpote calidi frigidis, humidi ſiccis, & ita de ſingulis. Sic enim ſua lingua ſcribit: περὶ μὲν τῶν εὐκράτως ἐχόντων ἀνδρῶν τε καὶ γυναικῶν, ὡς ἀεὶ γεννῶσι, κἂν καὶ δυσκράτοις μίγνυνται). περὶ δὲ τῶν δυσκράτων, ὡς μετὰ τῶν ἐναντίων μόνον. Sed hæc minimè cohærere poſſe rem intimius cõſiderantibus videbuntur. Quoniam ſi intemperati ſolis intemperiei eorum contrarijs naturis copulati gignunt, quì poterunt temperatis iuncti generare? Neque dicendum eſt, temperatas naturas intemperatis quibuſuis contrarias exiſtere, aut eas vt non planè contrarias poſſe generationi ſufficere: quoniam Galenus infrà ſatis manifeſtũ facit, ſe de ea loqui contrarietate, quæ inter vtraque extrema, non inter alterum extremorum & medium poſita eſt. Ad hæc ſi intemperies ſolùm gignendo aptæ ſunt, quando contrarijs copulantur: igitur temperatis quomodocumque iunctæ, erunt infœcundæ. Itaque textum corruptum eſſe potius, atque hoc pacto legi debere puto: ὡς ἀεὶ γεννῶσι, ἢν καὶ εὐκράτοις μίγνυνται. namque ſententia vt vera ſibi conſtabit, quòd temperatis ſi temperati miſceantur ſemper gignunt: intemperati verò tunc ſolùm, quandò contrarijs ſuę intemperiei copulantur. Hæc omnia videtur Lucretius in 4. de Natura libro quaſi ſomniaſſe, vbi fœcunditatis varias cauſas exponens, inter alias vnam ſic ponit:

Vſque adeò id magni refert, vt ſemina poſſint

Semi-

Seminibus commiſceri genitaliter apta,
Craſſaque conueniant liquidis, & liquida craßis.

Quod verò paullò pòſt ſcribit, ad concipiendum quoque magnopere conferre, ſi à tergo, beluarum more, vir cum muliere vtatur venere:

Et quibus ipſa modis tractetur blanda voluptas,
Id quoque permagni refert. Nam more ferarum
Quadrupedumque magis ritu plerunque putantur
Concipere vxores, quoniam loca ſumere poſſunt
Pectoribus poſitis ſublatis ſemina lumbis.

non eſt ita explodendũ, vt rationem magnam ſecum non habeat, potiusq; dictu turpe quàm factu videatur. Nam & Paullus Aegineta non contemnendus auctor, quicquid Lucretius ad hanc rem pluribus carminibus ſcriptum reliquit, hiſce verbis lib. 3. cap. 74. complexus eſt: μίξις δὲ ἡ ἐξόπισθεν δοκεῖ πρὸς κύησιν συμφέρειν, id eſt, A tergo coitus iuuare conceptũ videtur. Loca verò Lucretij citata Q. Serenus Gordiani Imperatoris præceptor indicare voluit, quando ſcripſit:

Irrita coniugij ſterilis ſi munera languent,
Nec ſobolis ſpes eſt, multos iam vana per annos
Fœmineo fiat vitio res, nec ne, ſilebo.
Hoc poterit magni quartus monſtrare Lucreti.

Quid ſit Recentatum apud Alexandrum Trallianum, & quæ antiquorum Propomata.

CAP. VII.

LEgitur apud Trallianum 11. lib. fuiſſe penes Romanos propomatis genus, quod Romani Recentatũ nuncupabant, quódque, vt in eo bibendo magis delectarétur, peculiari quadam arte refrigerabant. Id nomen quid ſignificaret, quódve potionis genus eſſet, multos diu ambiguos tenuit: nec defuerunt, qui Alexandri codicem corruptũ eſſe crediderint. Ego verò, ſi coniectari mihi liceat, textum nullo errore ibi eſſe

infectum, recentatumque Romanos vocasse puto vinum antiquum, musto vel lixiuio vel tortiuo commixtum, quasique renouatum, quomodo plerosq; hodie factitare conspicimus. Recentare enim apud veteres in vsu fuisse pro renouare, auctor est Nonius. Quod etiam ex Gn. Matio testatus est Gellius lib.15. cap. 25. Vnde etiam quod à Varrone in libris de Lingua latina vinum Vetusnouum nuncupatum inuenitur, hoc ipsum recentatum fuisse arbitror, quod caupones pro vetere interdũ vendere solitos memorat Galenus lib. de Cibis boni & mali succi. Quo pacto hoc Romani refrigerarent, cùm nihil compertum habeam, id tamen diuinare audebo, eos hanc potionem, vtpote valetudinarijs optatam, aliquo diuerso modo, ita vt egelida potius, aut saltem modicè frigida, quàm vere gelida fieret, non autem vel lamina, vel glarea, vel glacie, vel niue, vel alio ex ijs, quos alibi exponam, modis refrigerare consueuisse: tot namq; modos vina & aquam insigniter refrigerãdi veteres habuisse comperio. Nisi potius velimus, recentatum fuisse, quod Greci ἀείγλευκες, Latini semper mustum & semper dulce vocarunt, ac refrigerandi consuetudinem non ad bibendi tempus, sed ad recentati conficiendi modum esse referendam. Sic enim de hoc loquitur Columella lib.12. cap. 29. Mustum vt semper dulce tamquã recens permaneat, sic facito. Antequam prælo vinacea subijciantur,
» de lacu quàm recentissimnm addito mustum in am-
» phoram nouam, eamq; oblinito & impicato diligen-
» ter, ne quicquam aquæ introire possit. Tunc in pisci-
» nam frigidæ & dulcis aquæ totam amphoram mergi-
» to, ita ne qua pars extet. Deinde post dies xl. eximito.
» Sic vsque in annum dulce permanebit. Columellæ adstipulatur Plinius lib.14. cap.9. nec non Florentinus inter Geoponicos lib.6. cap.16. Et quoniam Propomatum mentio incidit, quænam illa forent non erit absurdum significare. Scribit Paullus Aegineta cap. 15. lib.7. propomata mixtiones quasdam extitisse factas ex mellis despumati sextario vno & vini quaternis; vt verò Alexander Trallianus lib.1. cap.10. & 11. & alibi

alibi sæpe meminit, propomata nulla alia erant, quàm vina factitia diuersorum generum: de quibus plura leges apud Columellam & Plinium magnos Latinę linguæ auctores, & quæ Aëtius interdum προπολισμοὺς vocauit. Hæc autem sic appellata ea ratione credendũ est, quòd ante reliquos potus atq; cibos sumerentur. Quam huiuscemodi vina bibendi consuetudinem sub Tiberio Claudio principe inuectam, medicorum placitis, nouitate aliqua sese commendantium, scribit Plinius 14. libro cap. 20. Post quem Plutarchus 8. Symposiacorum, problemate 9. dum queritur, tempore suo propomatum vsum, qui nouis morbis occasionem præstaret, inductum, nil aliud intellexit, quàm quod Plinius antea detestatus erat, hæc scilicet factitia vina bibendi morem. Quamuis προπόματος, vti antiquæ consuetudinis, apud Athenæum est mentio. Cur verò ita à medicis commendatũ sit, opinor, quòd vt principibus ac nobilibus viris largiorem bibendi copiam facerent, ea vina excogitarint, quæ variè affectos stomachos curarent, confirmarent, & ad bibendum impunè magis excitarẽt: quando etiam non deerant, qui vt copiosius potare atque edere possent, vina praua, quæ ipsis incitarent vomitum, præpotabant. De qua re sic Iuuenalis Satyra 6.

—tandem illa venit rubicundula totum
Oenophorum sitiens, plena quod tenditur vrna
Admotum pedibus, de quo sextarius alter
Ducitur ante cibum rabidam facturus orexin,
Dum redit, & terram luteo ferit intestino.

De varijs antiquorum refrigerandi vina & aquam modis. De Decocta, & quæ fuerit Calda.

CAPVT VIII.

VArijs modis aquã refrigeratam veteres potare censuisse inuenio. Eos enim niuibus antiquissimis vsque temporibus illud egisse, quam Niua-

tam vocat Theodorus Priſcianus lib.2.cap.13. ſatis Athenæus ex Alexi, Dexicrate, Euthycle, & Xenophonte in 3.Dipnos.probauit: vbi etiam niues potaſſe, easq; in foſſis magnis, quibus quernos ramos ſuperinijciebāt, conſeruare conſueuiſſe, memorię mandauit. Etſi Martialis dixerit:

Non potare niuem, ſed aquam potare rigentem
De niue commenta eſt ingenioſa ſitis.

Quod Plutarhus in 6.Sympoſ. fieri quoq; ſolitū ſcribit cum paleis & rudibus pannis niuibus circundu-ctis, easq: ab aere tuentibus, & frigiditate acquiſita conſeruantibus. Ptotagorides libro Comicarum hiſtoriarum ſecundo, quoddam militum Antiochi regis refrigerandæ aquæ artificium memorat, quòd ſcilicet aquam die in aprico loco ponebant, & quod craſſum erat, nocte incipiente excolantes, reliquam noctis partem in hydrijs fictilibus ſub dio in editioribus domus partibus exponebant: per totam deinde noctem duo pueri ipſa vaſa exterius irrigabāt, & diluculo incipiente purgantes rurſus, fæcemq; ſubtrahentes, & tenuem ipſam aquam maximeq; ſanitati idoneam facientes, inter paleas hydrias ipſas collocabant: ſicq; demum illa vtebantur, nullam niuis inopiam cognoſcētes. Non admodum ab hoc diuerſus erat ille refrigerandi aquā modus, quem Galenus in Alexandria atq; vniuerſa Aegypto ſeruatum ſe vidiſſe teſtatur 4.commen.6.Epid. vbi occidente Sole prius calefactam aquam teſtaceis vaſis inijciebant, eaq; vaſa feneſtris ad vētos expoſitis, vt tota nocte refrigerarentur, ſuſpenſa, deinde ante Solis exortū humi depoſita, frigida aqua conſpergebant, ac interdum ipſis folia frigida vitium, lactucæ, & ſimilium circumponebāt, vt frigus aquę noctu acquiſitū interdiu conſeruaretur. Semus Delius libro Neſiadis ſecundo, in inſula Cimolia loca refrigeratoria excauata ſcribit, in quibus æſtatis tempore vaſa fictilia tepida aqua plena deponebant; poſtea aquam nulla re niuibus differentem exportabant. Alium refrigerandi aquam modum fuiſſe diſputat Plutarchus ex Ariſtot.6.Symp. vbi cotibus & ſilicibus, necnon plumbeis lami-

laminis aquæ iniectis,eam refrigerari demonſtrat. In puteis quoq; vinum refrigerandi morem habuiſſe veteres,teſtantur Strattis in Refrigeratorijs, & Lyſippus in Bacchis. Ceterùm Neronis poſtremum aquæ refrigerandæ inuentum nullo prædictorum ignobilius extitit,qui vt frigoris voluptate abſq; niuis vitijs frueretur, aquam decoqui ſibi, vitroque demiſſam in niues refrigerari curabat. Quem morem ita inſecuta ætas Romæ obſeruauit, vt Neronis decocta ferè in omniũ ore verſaretur. De qua ſermonem habens Iuuenalis Satyra 5. ſic ait:

Cùm ſtomachus domini feruet potuque ciboque,
Frigidior Geticis petitur decocta pruinis.

& Martialis:

Spoletina bibis,vel Marſis condita cellis.
Quo tibi decoctę nobile frigus aquæ?

De hac Galenus intellexit,quando 7. Methodi memorat,ſe interdum ſtomachi ac membrorum intemperiem aqua niuibus refrigerata curaſſe: ὡς ἐν Ῥώμῃ (ait ille) σκευάζειν ἔθος ἔχουσι, προθερμαίνοντες τὴν κατασκευὴν, ἣν αὐτοὶ προσαγορεύουσι δεκόκταν. Ne in medium adducam Athenęum,qui libro Dipnos. 3. clariſſimè demonſtrat,quàm frequens apud Romanos eſſet decoctæ vſus. Vbi notare licet,eos conuiuas erraſſe,qui penes eũ auctorem probare nitebantur, antiquiores Nerone decocta fuiſſe vſos. An verò Calda vnquam in conuiuijs ſanorum vterentur antiqui in potu, dubitatũ fuit à multis. Certè ex Philemone & ex Polluce lib. 9. cap. vj. conſtare poteſt, aliquãdo eiuſmodi potum vſurpatum eſſe: quando ſcribit, caldam chalco, quæ ferè eſt quadrantis noſtri vel paulo plus menſura, vendi ſolitam: quæ puſillitas non lotioni,ſed potui inſeruire poterat. Poſterioribus ſæculis frequentior calidæ potus fuiſſe inuenitur, ita vt in conuiuijs æquè caldæ atque frigidæ miniſter haberetur: quemadmodum ſcribit Iuuenalis Satyra 7.

Quando vocatus adeſt caldæ gelidæque miniſter.

Num autem calda,quam medici frequenter ſub vocabulo θερμὸν nominant, quamq; antiqui potabant, a-

qua esset igne soléve calefacta, an aliter, disputata quęstio est. Ego sanè ita semper existimaui, nunquam inter conuiuia veteres aquam calefactã bibisse, quòd ea potius concitet vomitum, quàm aut voluptatem, aut commodum afferat. cùm item Plinius potum calidum esse contra naturam probet, argumento brutorum, quæ frigidum prosequuntur; & neque ipse, neque Galenus vllam huiusce potionis, nisi in ægrotis, mentionem fecerint. Caldam autem fuisse aquam illam, quam nulla arte refrigerabant, sed quæ, qualis suapte natura erat, potaturis porrigebatur, ideo opinor, quoniam Martialis, vbi dicit,

Iam defecisset portantes calda ministros,
Si non potares Cæciliane merum.
Frigida non desit, non deerit calda petenti.
Sed tu morosa ludere parce siti.

manifestè indicat, se de ea aqua sermonem facere, quę passim in conuiuijs admiscebatur vino, & eius magna copia habebatur: cuiusmodi profectò extitit aqua nulla arte calefacta, aut refrigerata. Nec aliter sensit Philemon, qui vtilitatem & copiam caldæ demonstrauit, scribens eam quadrante vendi: cùm verisimile sit, aquam frigefactam aut calefactam non ita vili precio venditam fuisse. Nec obstat Platonis sententia nimirum, qui eo loco sitim in exemplum adducat cupiditatis, & non de ea seriò agat, quæ frigidi atq; humidi appetitus ab omnibus definitur. Cur postea sic appellarint communem potando aquam, eam caussam fuisse puto, vt eam à frigefacta niuibus, vel alio ingenio, conuiuis inter petendum, & ministris inter seruiendũ distinguere liceret. Quòd si hæc opinio aliquibus minus placeat, cùm Martialis contrarium manifestè videatur indicare hisce versibus:

" *Caldam poscis aquam, sed nondum frigida venit,*
" *Alget adhuc nudo clausa culina foco.*

id saltem necessario obtinebo, vel tantùm aliqua valetudine affectos toto conuiuio, vel illos, qui vomere cupiebant, vt copiosius & maiori fame ingurgitarẽt, ante cenam calefactæ aquæ potu vsos esse. Quod & Anti-

phanes

phanes in Omphale indicauit his versibus:

ἐν χύτρᾳ δέ μοι

Ὅπως ὕδωρ ἕψοντα μηδὲν ὄψομαι;
Οὐ γὰρ κακὸν ἔχω, μήδ' ἔχοιμ'. ἐὰν δ' ἄρα
Στρέφῃ με περὶ τὴν γαστέρ' ἢ τὸν ὀμφαλὸν
Παρὰ Φέρτατος δακτύλιος ἔστι μοι δραχμῆς.

& Strabonicus apud Athenæum viij Dipnos. is enim Rhodios appellauit albos Cyreneos, quòd vt his colore dissimiles, sic lasciuia simillimi forent: colligens autem illud, ex consueto ipsis calidæ potu perspicuum fecit, Rhodios non ob aliud calidam potasse, quàm vt eius ope acceptos cibos reuomerẽt, sicq; iterum impleri possent. Nisi pro sanis, ad remittendã cùm vinorum tum aquarum vehementiorem frigiditatem, vsurpatam calidam quoq; fateamur: quando rationi consentanum est, inter multos conuiuas fuisse, qui frigidissimo potu, alios qui subfrigido, egelidóve delectarẽtur, rursum aliquos qui ab omnibus frigidis læsi calidum amarent: & iccirco adhiberi in conuiuijs solitum fuisse calefactam atque refrigeratam aquam, vt cuicumque quam magis optasset potus temperaturam efficere liceret. Ad hoc pertinere quoq; videtur ea disputatio alibi discutienda, quę in eodem Athenęi libro tractatur, An post ficus calida, an frigida bibenda sit: & medicorum Græcorum præceptum, qui ad reprimendum renum feruorem caldæ potum ante alios cibos summopere commendant.

Loci Aristotelis emendati ex Theophrasto, & locus Platonis examinatus.

CAP. IX.

Ristoteles in 5. Probl. primo, caussam inquirens, qua ambulationes longę per inæquales vias factæ maiorem lassitudinem, quàm per inæquales, inducant, id

contingere ſcribit, quia multus ac vehemens motus laſſitudinem parit. Subiungit deinde, τοιαύτη ἡ σπερμαλώδης: quæ vox antiquo interpreti, atque etiam Gazæ occaſio fuit, vt non modò ipſi errarent, ſed & illi, qui in lexico componendo eos ſecuti, ſcripſerunt, σπερμαλώδης vocem, motum per viam inæqualem ſignificare: cùm nec huiuſcemodi ſignificatio Ariſtotelis loco quadret, nec vox alibi vſurpata reperiatur. Itaque reſtituendum locum eſſe puto, quemadmodum penes Theophraſtum in libro περὶ κόπων inuenitur, quem librum ferè totum ex Ariſtotelis problematibus conflatum eſſe quiuis iudicare poteſt: ibi enim ſic legitur: ἢ ὅτι ἥτε πολλὴ κίνησις ποιεῖ κόπον, καὶ ἰσχυρά; τοιαύτη δὲ ἡ σπασμαλώδης. Quam vocem perbellè intentioni auctoris, & alijs verbis conuenire, vnicuique perſpectum eſſe poteſt: eò magis, quòd ſimili voce vſus eſt Ariſtot. in eadem Probl. particula, probl. 8. ſicuti quoque Hippocrates in 2. de Diæta, vbi concuſſionũ, quæ inter magnos motus collocantur, mentionem fecit, non diſſimiliter locutus reperitur, vbi dixit: τὰ παρασείσματα ἐμποιέειν σπάσματα. Quod porrò partic. 4. probl. 22. habetur, οἷον τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ στέατος, multos torſit, quid nam ſibi vellet. Si quidem Ariſtot. æquiparans ibi ſanguini id quod paucum ex multo nutrimento efficitur, ſicuti ſemen, exemplum afferens, ea verba ſubnectit: quæ certè parum cõuenire nemo non videt. Vnde opinor ego ſic reſtitui oportere, οἷον ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ στέατος. Nam ijs animalibus, quibus ſanguis fit ſeuoſus, etiam medullam στεατώδη effici, tradit Ariſtot. 2. de Partibus animalium, cap. 6. vt ſenſus eſſe poſſit, Id valde præcipuum haberi, quod paucum ex multo fit nutrimento, veluti medulla ex ſeuo, nempe quæ ſemper exigua ex plurimo ſeuo ſuccreſcit. Quamquã etiamſi loco στέατος legamus σταῖτος, apprimè quadrabit, eò quòd vt amylũ tritici ſuccus eſt ex magna mole exiguus confectus, ita ſemen hominis ex multo nutrimento exigua, ſed præſtantiſſima pars relicta eſt. Vt non abſque ratione dixerit Auicen. 3. de Natur. animal. cap. 3. ſeminis exeuntis quantitatem eſſe, ac ſi

qua-

quadragies tantundem ſanguinis exiret. Illud obiter hoc in loco adnotare volo, Platonem, dum in Timæo ſcriptum reliquit, medullæ morbum omnium periculoſiſſimum eſſe: ſub medullæ nomine cerebrum intellexiſſe, nempe quod ex genere medullarum exiſtere ſcripſerit Galenus ſecundo de Temper. & 2. de Vſu partium. Si enim medullæ nomine vel ſpinalem (vt dicunt aliqui) vel alias medullas comprehendere voluiſſet, parum vera ſane fuiſſet illius ſententia, quando non medullæ ſpinali, aut alteri, ſed vni cerebro hęc Platonis verba adaptari poſſunt: τὸ δ' ἔσχατον πάντων, ὅταν ἡ τοῦ μυελοῦ φύσις ἀπ' ἐνδείας ἤ τινος ὑπερβολῆς νοσήσῃ, τὰ μέγιστα καὶ κυριώτατα πρὸς θάνατον τῶν νοσημάτων ἀποτελεῖ.

Loca Galeni & Cælij Aureliani expoſita, de Angina, & Somno ſorbili.
CAP. X.

Alenus in 2. eius, quam ad Glauconem ſcripſit, epiſtolæ parte, inflammationis curandæ rationem ex ſitus partium indicatione captam demonſtrans, multorum affectuum exempla proponit; inter cetera de angina ſecundùm Latinorum interpretationem ſcribit, tunc in ipſa venas ſub lingua eſſe pertundendas, quãdo & vniuerſum corpus iam exinanitum, & paſſio diuturna ſit. Ex quibus verbis nonnulli traxerunt, anginam morbum alioquin acutiſſimum à Galeno inter diuturnos aliquando reponi. Quod tamen falſum eſſe quiſque intelligat, modò Gręca verba male ab omnibus fere interpretata videre velit. οὕτως οὖν καὶ τῶν συναγχικῶν τὰς ὑπὸ τὴν γλῶσσαν φλέβας τέμνομεν, ὅταν ἡμῖν τὸ μὲν ὅλον ἤδη σῶμα κενὸν ᾖ, καὶ χρονίζῃ τὸ πάθος. quæ ſic vertenda ſunt; Ita igitur & in ſynanchicis venas ſub lingua pertundimus, quando iam vniuerſum corpus ſit exinanitum, paſſioq́. perſeueret. Eſſe enim χρονίζειν hoc in loco, ſicut alibi ſæpius, perſeuera

re,facile eſt æquo lectori concedere. Ceterùm id præſidij genus ab Hippocrate primò omnium propoſitũ Cælius Aurelianus, ſiue potius Soranus à Cælio latinus redditus,in 3. Acut. quattuor rationib. improbat. Primò,quòd ex inciſione earum venarum materia copioſior in affectum locum tracta, grauius malum reddat. Secundò, quòd ad hoc,vt huiuſcemodi adminiſtratio belle fiat,laqueum collo,qui venas ſubleuet,circũdare oporteat, vnde ſuffocationem augeri periculum eſt. Tertiò,quòd ſanguis fluens eo in loco reprimi,diuiſa colligari,ſine manifeſto periculo nequeat. Quartò,quòd etiam ſi ſanguinis fluxus inhibeatur,ſolent tamen loca tumida ſemel aperta leui qualibet de cauſſa reſerari. Sed hæc argumenta parũ valent, quando corpus iam ſit ita inanitum, vt aliunde materia confluere nequeat,miniſtroſq; optimos habeamus, qui incidere, colligare, & fluoris periculum omne vitare ſciant. Et quoniam Cælij mentionem feci,locum eius alterũ ſignare libet,qui cùm libro Acut 2.cap.4. altercum bibẽtes opprimi grauatione ſorbili ſopori ſimili ſcribat: aliqui non ſorbili,ſed terribili legendum, aut eam vocem abradendam voluerunt Ego verò neq; tollendam eam, neq; mutandam puto: ſiquidem ſoporem eum elegantiſſimè ſorbilem nuncupauit, in quo maximus ſtertor efficitur: qui quòd ſorbitionis clariſſimam imaginem præbeat,præter ſenſus fidem, etiam Plautinus ille Lucrio in Militis fabula manifeſtum fecit,qui interrogatus à Palæſtrione, quid Sceledrus ageret,ſic cũ eo ſermonem habet: *Luc.* Sorbet dormiens. *Pal.* Quid ſorbet. *Luc.* Illud ſtertit volui dicere:ſed quia conſimile eſt,quod ſtertas,quaſi ſorbeas.

De Iſicijs, Itrijs, & Libis, variæ obſeruationes & explicationes.

CAP. II.

Vctoris, qui Problemata ſub Aphrodiſienſis Alexandri nomine vulgata edidit,libro eorum primo,quærens, διὰ τὶ ἰσιικὸς δυσαπόσπαστος; iccirco euenire tradit, quo-

quoniam in terendis carnibus multus spiritus immiscetur, qui eũ cibum ita leuem facit, vt nõ in ventriculi fundo subsistere valeat, sed in altum efferatur semper, sicque minus coquatur. Hoc in loco dubitatum est, an ἰσικὸς, an ἰσίκιον legendum sit: quemadmodum penes Athenæum in 9. Dipnos. scriptum inuenitur. Ego certe textum Alexandri mendosum, & ἰσίκιον legendum esse crederẽ, cùm Latini quoq; nostri Insicia dixerint. Sed dum cogito, Alexandrum Trallianum lib. 7. cap. primo, & lib. vndecimo, cap. 1. pluribusq; alijs in locis eadem voce vsum: fit vt facile putẽ vocem, ἰσικὸς, in Problematis mutari non debere. Quæ ratio vna, cũ multis alijs, poterit quoq; persuadere, problemata illa auctorem habuisse Alexandrum Trallianum, & non Aphrodisiensem, à quo omnia ea mutuauit Macrobius, quæ 7. Satur. c. 8. de Isicijs disputauit. Insitia porro siue Isicia, de quib. copiose egit Apicius lib. 12. duplici modo fiebant: vel ex varijs carnib. tritis & pipere commixtis, vt Athenæus quoq; scribit: vel ex piscibus diuersis, sicuti Alexander docet. Ex illorum generib. sunt Salciciæ nostræ non multum nomine differentes. Erat quoq; ijs simile Tetrapharmacũ, adeò imperatori Hadriano carum: quod ex fasiano, sumine, perna, & crustulo compositum fuisse narrat Spartianus. Horũ verò similitudinem quandam referunt Botargę, quorum inuentorem extitisse Heliogabalum meminit Lampridius. Habuerunt quoq; veteres aliud edulij genus, ἴτριον vocatum, cuius sæpenumero mentionem fecit Galenus, & alij. Id quomodo fieret, docuit Athenæus: apud quẽ in 14. Dipn. hæc leguntur: ἴτριον πεμμάτιον λεπτὸν διὰ σησάμου καὶ μέλιτος γενόμενον. quod genus hodie etiã passim in Sicilia, & in Calabria, pręsertim apud Thurios populos conficitur, vbi olim Herodotus historiam suam cõdidit, & vbi magna Sesami, quam incolæ Giorgiolenã vocant, copia nascitur, ita vt eo multis in condimentis, amygdalarum, quibus carent, loco vtantur: quo pacto Romæ loco sesami amygdalæ in vsu habentur ad conficienda itria, quæ & ibi, & in Calabria, Siciliaq; Coppettæ nuncupantur. Quæ verò à Galeno Itria sæ-

pius nominantur, hoc prorſus modo facta non credo, cùm ab ipſo duplex genus tradatur, vnum ῥήυμα, alterum λάγανον vocatum: quibus iam compactis papauer inſpergi ſolitum ſcribit in lib. de Simpl. med. puto tamen haud multum diſſimilia extitiſſe, illa præcipue, quæ ῥυήματα vocata memorat. Ex quibus & ex lacte cùm placentas alias fieri conſueſſe ſcribat, ea omnino intelligit, quæ Liba à Romanis nominata tradit Athenæus. Vnde qui in primo de Semine Galeni lib. ἰτρία tranſtulit Liba Felicianus, hanc rem ignorauit. Quanquam & Liba diuerſimodè ab antiquis compoſita fuiſſe conijcere licet ex Catonis de Re ruſtica lib. quorũ venditores libarios Senecam (apud quem pro Libarijs perperam Librarij legebantur) vocaſſe cum Cælio puto.

De Pane furnaceo error in Galeni interpretatione explicatus: & alter de Myrtidano Plinij detectus. Quid ſit Tracta Plinio, & Athenæo.

CAP. XII.

Vicunque Latinis auctorum interpretationibus contenti, Græcos eorum contextus intelligere non curant, quàm grauiter ſæpenumero errent, ex multis cognoſcere licet. Sed hoc quod nunc de Pane furnaceo propoſiturus ſum, nequaquam minimum eſt: tum quia panis, (vt Alexander in primo Probl. ex Homeri, ἄλφιτα μυελὸν ἀνδρῶν ſæpius vocantis, ſententia ſcribit) inter ea, quæ nos nutriunt, primum locum tenet: tum quia non parum ad valetudinis & vitæ conſeruationẽ eius coctura refert. Galenus itaq. in primo de Alimentis varias panis cocturas referens, hæc ait; κάλλιστοι μὲν αὐτῶν εἰσὶν οἱ κλιβανῖται, καθ᾽ ὃν εἴρηται τρόπον ὠπτημένοι τε, καὶ προπαρασκευασμένοι πρὸς τὴν ὄπτησιν. ἐφεξῆς δὲ αὐτῶν οἱ ἰπνῖται, τὴν αὐτὴν ἐχηκότες δη-

λονότι παρασκευὴν· ἐπεὶ δὲ οὐχ ὁμοίως ὀπτῶνται τὰ διὰ βάθος τοῖς κλιβανίταις, διὰ τοῦτ᾽ αὐτῶν ἀπολείπονται. Quæ verba ita omnes, quos mihi videre contigit, interpretes, conuertunt, vt censuisse videantur panes Clibanitas Galeni esse Furnaceos nostros; ἰπνίτας verò eos, qui in paruis coquuntur furnis. Quam etiam sententiam multi deinceps nec infimi ordinis auctores disertè tenuerunt. Verumenimverò rem contrario modo sese habere, videlicet ἰπνίτας in furnis magnis, κλιβανίτας sub testis aut furnis portatilibus coctos panes fuisse, Galeni verba demonstrant: quando is panes ipnitas (sic mihi liceat loqui) iccirco inferiores clibanitis iudicat, quia illi non æquè extrinsecus atque intrinsecus coquuntur, vt pani nostris furnis assato euenire ob immoderatum laterum feruorem quotidie obseruatur: hi verò non minus intimas quàm extimas partes assatas habent, cùm parui furni blandiorem quendam calorem ob eorum tenuitatem acquirant, cuius merito exactior coctura panis perficitur. Quam item sententiam expressit Hippocrates, quando secundo de Diæta scripsit, panes clibanitas siccissimos esse ob testæ, humiditatem vniuersam exugentis, calorem: ipnitas autem, quos recte furnaceos transtulit Cornarius, magis nutrire, quàm verubus aut craticulis coctos, quòd minus ab igne, quàm illi, vrantur. Quòd porro κλιβανίτης siue κριβανίτης panis à furnaceo differens fuerit, Plinius lib. 18. & Athenæus lib. 3. adeò clare indicarunt, vt amplius quicquam de hoc dicere minime opus habeam. Illud addam, non esse medicis ignorandum, panes nostros, quos vere ἰπνίτας Hippocratis & Galeni facimus, non esse prorsus innoxios: esse autem innocentiores illos, qui sub paruis testis coquuntur eo pacto, quo apud nonnullos homines Biscocti parantur: quos si clibanitas panes appellemus, neque à veritate, neque à veterum appellationibus fortasse recedemus. Inter panum genera fuerunt, qui Tractam ab Athenæo & Plinio, voce (vt credo) Romana appellatam, adnumerarint. Sed ego ijs assentire nequeo: licet putem fuisse quandam pastæ farinaceæ speciem, quæ pani adsimi-

labatur. Quòd si etiam nostra antiquis cõferre par est, Tracta erat quædã mixtura ex fermento & farina conflata, quam manibus sæpius in formam longam & planam trahebant, vnde nomẽ tractæ emanauit. quod etiã hodie apud aliquos Italiæ populos durat, qui huiuscemodi placentas ex fermento & farina compactas, ac deinde furnis coctas, Tiratas à trahendo populari vocabulo nominant. Plinij verba loco suprà citato hæc sunt: Durat sua Piceno in panis inuentione gratia ex alicæ materia. eum nouem diebus macerant, decimo ad speciem tractæ subigunt vuæ passæ succo. Athenæus autem sic in 3. εἰς δὲ τὰ καπύρια, (καπυρίδια) καλούμενα τράκτα μίξεις, ὥσπερ καὶ εἰς ἄρτον. Tracta in genere neutro pluralis numeri, vt Athenæus profert, etiam apud Catonem sępius nominata inueniuntur, & (vt reor) ea sunt, quæ hodie tortis subtus & supra coci ponunt, foliaque siue spolia vocant. Et quoniam Plinij facta est mentio, eius (ni fallor) errorem subijciam: is enim libro 15. cap. 31. scribit, Veteres, antequam piperis vsum haberẽt, loco eius baccas myrti vsurpasse. Quod cùm neque apud alios auctores hactenus mihi eam rẽ diligentissimè perscrutanti legere contigerit, neq; admodum rationi consentaneum videatur: inde potuit faciliter Plinius errandi occasionem cepisse, quòd (vt auctor est Galenus in Expos. voc. ant.) myrtidanum plurimi πέπερι nominarent: quemadmodum Hippocrates fructum myrti myrtidanum & ipse vocauit, sicq; piper ab alijs vocatum scripsit.

De aquis Vesicarijs & Cæretanis. Galeni locus de templo Pacis malè à Giraldo intellectus.

CAP. XIII.

Vltas habuerunt maiores nostri balnearum aquas mirificas pro varijs morborum generibus curandis: quarum nomina etsi hodie quoque apud auctores con-

seruentur, ipsæ tamen à paucis cognitæ sunt: sicuti aquæ Nepesinæ à Cælio Aureliano inter Italiæ nobiliores adnumeratæ:atq; etiam Auguriæ: & præter has Vesicariæ ac Ferratæ à Scribonio Largo & Marcello Burdegalensi nominatæ:quæ postremæ cùm vbi fuerint à nemine adhuc notatum viderim,me operæ precium facturum spero,si,quid sentiam,manifestum fecero.Scriptum itaq; apud prædictos inuenitur auctores, in Thuscia aquas extitisse Ferratas, quæ mirifice vesicæ vitia emendabant, vnde Vesicariæ vocabantur. Locus verò Milonis Brochi,siue Gracchi,prætoris,hominis optimi, ad quinquagesimum ab vrbe lapidem erat.Has balneas olim Viterbienses esse putaui, quòd illæ sint in Thuscia, vesicæ morbis adhibeantur,& paulo minus plúsue quinquagesimo lapide ab vrbe distent.Sed cùm anno superiore Centum cellas,siue Ciuitatem veterem, Alexandrum Farnesium Cardinalem maximum secutus, petijssem; locum conspicatus ab eo oppido duobus miliaribus distantem, vbi vestigia antiquarum balnearum, & amplissimi ædificij apparebant,volui diligentius omnia intueri:tandemque reperi,ibi egregias aliquas balneas fuisse extructas, ad quas ex propinquis montibus per subterraneos cuniculos aqua ducebatur:vnde in eam coniecturam veni, posse fieri, vt illæ essent aquæ Ferratæ à Scribonio & Marcello nominatæ. Ad quod credendum plurib.rationib.inductus fui.Primò quòd locus ille sit in Thuscia.Secundò, quòd ab vrbe quinquagesimo lapide,si via Cassia eò perueniamus,distet. Tertiò,quòd mõtes illi,à quibus deriuabatur,Ferrati etiam hisce temporibus vocētur,nempe quia ferrum ibi nascatur: vt aquas similiter vi ferrea præditas esse conueniat. Quartò, quòd incolæ morbos vesicæ interdum earum aquarũ beneficio curent:quãquã vsq; adeo deturpatę & immi nutæ sunt,vt pauci illis vti velint.Postremò quòd nullus alius locus vrbi hodie propinquus cognoscatur,cui magis balnearum illarũ conditiones adaptari queant. Iam verò quales fuerint huiusmodi balineę,ex icono-

graphia cognoſcetur, quam Pyrrhus Ligorius, totius antiquitatis omnium noſtri temporis hominum vir peritiſſimus, ex ſitu acceptam apud ſe habet. Porrò Senanæ & Pantherinæ aquæ apud Cælium Aurelianũ, vt ego ſentio, nullæ ſunt aliæ, niſi quæ in Patauino & Senenſi agris hodie celebrantur: quaſi non Pantherinæ, ſed Patauinę legendum ſit. De Cęretanis balneis, Strabonis tempeſtate ad curandas ægritudines varias maxime æſtimatis, iam dubitaui. Nunc certior factus, Cære nobiliſſimã olim vrbem prope eas aquas fuiſſe ſitam, quæ Sitilianæ hodie vocantur, ad credendum permotus ſum, huiuſcemodi aquas antiquas quidem, immò ipſa Cæretana balnea à Strabone nominata eſſe: & quanquam multis temporibus latuerint, ac ferè nihil de illis ab auctoribus ſcriptum inueniatur; hiſce tamen temporibus non parum celebrantur, ob mirificam opem, quam in curandis omnigenis fere cutaneis affectibus quotidie præſtant. His de templo Pacis Romæ errorem Gregorij Giraldi ſubnectam, qui auctoritate quadam Galeni falsò intellecta permotus, id ab ægrotis frequentari conſueſſe primo de Dijs gentium libro ſcriptum reliquit: cùm nullibi legatur, in illo, aut in alio templo eos vnquã verſatos, præter quàm in inſula Tiberina, vbi Aeſculapij ædes ſitæ erant, & quodam alio loco in id exſtructo, vt qui ad ludos Circenſes venirent, ſi forte fortuna ægrotaſſent, haberent vbi commodè curari poſſent. Sed ne videar ſine cauſſa Giraldum improbare, Galeni ſententiam in medium ponam, qui in principio libri primi de Differẽtijs pulſuum, medicos ſui temporis coarguens, quòd de nominibus pulſuum futiliter contenderent, ait, ſæpenumero inter eos excitatas eſſe contentiones ſimiles illis, quæ inter medicos in templo Pacis, vel ſuper ægrotos diſputantes oriri ſolebant. Etenim in templo Pacis conuenire conſueuiſſe omnium rationalium artium profeſſores ad diſputandum, ipſemet Galenus in ſermone de Libris proprijs manifeſtum fecit: medicos etiam Romæ non raro ſuper ægrotos digladiatos eſſe, videre eſt in pluribus eiuſdem commentarijs. Ver
ba

ba Galeni citata à Giraldo clara ſunt. De medicis enim eum, quẽ dixi, ſermonem habens, ſic ait: πηλίκην οἴει μάχην ἔσεσθαι, ἢ δηλονότι τοιαύτην, οἵαν πολλάκις ὁρῶμεν ἔν τε τῷ τῆς εἰρήνης τεμένει, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἀῤῥώστων; id eſt, Qualem cenſes pugnam fore? an talem, qualem ſæpe videmus inter ipſos ortam in templo Pacis, atque etiam coram ipſis ægrotis? Attamen id ignorari nolo, alibi, quàm Romæ, languentes in templis quandoq; detineri ſolitos fuiſſe, vt curarentur. Quod locupletiſſimè teſtatus eſt Strabo in 8. Geograph. lib. vbi memorat, in Epidauro, Coa inſula, & Trica, Aeſculapij fuiſſe ædes, in quibus magna ægrotorum copia nutriebatur, tabellæque cum curationum inſcriptionibus pendebant. An verò idem, vel quid ſimile fuerit Valetudinarium, cuius loci habetur mentio apud Senecam lib. 1. de Ira, & apud Columellam lib. 11. cap. 1. 16. & lib. 12. cap. 3. 7. certè affirmare non audeo. Puto autem fuiſſe peculiarem locum in vnaquaque priuata domo, vbi ſerui tantùm infirmi curabantur, & detinebantur, eo pacto, quo hodie in monachorum cœnobijs ſimili muneri peculiaris locus dicatus conſpicitur. Hiſce adijciam & illud, tempore Hippocratis conſueuiſſe medicos in domibus proprijs languentes alere, vt maiori ſedulitate eos curarent: de chirurgis loquor: quales fuiſſe omnes priſcos medicos, ſatis compertum habent, qui in auctoribus antiquioribus & præſertim Hippocratis monumentis legendis ſunt diligenter verſati: immò vſque ad tempora Galeni etiam ſibi ipſis medicamenta parare ſolitos fuiſſe, multis ex eius commentarijs colligitur, præcipue verò ex vj. de Localib. med. cap. 1.

Error in Aetio correctus de Ficubus, & alia de ipsis. Columellæ de Embammate locus emendatus. CAP. XIV.

VBi remedia extinguendæ siti demonstrat Aetius lib.9. inter cetera, pro tollēda eorum, qui ab imbe cillitate vires recuperant, siti, ficus siccas secūdùm Cor narij trāslationē in cibo acceptas cōmendat. Quæ sententia cùm semper mihi suspecta fuisset, quòd Hipp. in 2. de Diæta scribat, τὰ ξηρὰ σῦκα καυσώδεα: tandē antiquissimo vltra sexcentesimū annū codice mihi Messanæ, dū ibi cū Alexandro Farnesio patrono meo essem, cōparato, inueni loco Siccarum, legi debere, Viridiū. Sic enim cōtextus meus habet: δίψαν παύει σῦκα χλωρὰ ἐσθιόμενα. Ex quo loco, quemadmodū etiam ex multis alijs, perspectū esse potest, Cornariū habuisse codices valde deprauatos. id quod, si valetudo mihi concedet, intra paucos annos, magna eruditorū vtilitate, in Hippocrate, & Aetio, ostēsurū me polliceor. Fic⁹ igitur virides sitim auferre nō solū medici dixerūt, & prȩsertim Hipp. loco citato, vbi σῦκα χλωρὰ ὑγραίνειν tradit: necnō Plinius l.23.c.7. vbi siccas ficus sitim excitare, virides se dare, scribit: verum etiam Martialis cognouit scribens:

Chia seni similis Baccho, quam Setia misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Post ficus, vt meminit Aristoteles 22. probl. 8. alij vinū alij aquam potandam esse arbitrati sunt: & laudantiū aquam, vt Heraclides Tarentinus apud Athenæū disse rit, alij calidam aquam, alij frigidā esse potandā voluerunt. Qui calidā prætulerūt, his rationib. inducti sunt, quòd calida manus magis abstergit, quā frigida. Vnde rationi consentaneū est, in ventriculo statim caloris beneficio ficus dissolui. Addebāt, calidā aquā ficus extra corp⁹ magis dissoluere, frigidā magis cōpingere: quasi è ficubus intrò acceptis idē eueniat. Qui verò frigidā superbibendā putabant, frigido dicebāt poculo stomacho insidentes ficus grauitate deorsum ferri, & iccirco cùm illæ ob calorē stomachū male afficiāt, ac imbecillū reddāt, eiusmodi noxas vitari. Qua ratione alij sup potabāt merū, persuasi nēpe, quòd ꝓmptè, quæ essent

in

in vētre, deorsum ꝑpelleret. Oportere .n. aiebant post ficus multo densoq; vti poculo, ne illæ in ventre commorarētur, sed in inferiores intestinorum partes celeriter deferētur. Arist. quoq; in Probl. ficubus suppotandū vinū credidit, quòd vt ignis paruus à magno extinguitur, sic exiguus ficuū calor à vini maiore vincatur. Idem commendatum fuit ab Hipp. 3. de Diæta lib. in ijs, quib. ob frigiditatē infirmus est stomachus. Nō fuit absq; vtilitate rusticorū institutū, quos tradit Galenus cōsueuisse ficus macerare aceto, quod earū viscidi tatē magnopere corrigeret. Nō incōuenit, vt hoc loco detegā errorē, qui hactenus in Columella à nemine, quē sciā, animaduersus & emendatus fuit, præterquā à Latino Latinio Viterbiēsi, acris iudicij & singularis doctrinæ ac probitatis viro. In lib. enim 12. cap. 34. sic legitur; Qui scilliticū acetum facere volūt, decem bābatæ in tres amphoras musti mitis &c. Vbi q.d significēt eæ duæ dictiones, Decem bambatæ, nec Apollo sane intelligeret. Quare illa verba, Qui scilliticū acetum facere volunt, extremis antecedētis capitis iungenda sunt; deinde titulus subsequētis capitis apponēdus separatim, De Embammate: postremò incipiendū sequēs caput, In tres amphoras musti. Hunc in modū clarissima erit Columellæ oratio. Qui eodem lib. cap. 55. Sinapim faciēdi rationes plurimas docēs, cuiusdā Sinapis ad Embammata idonei mentionē fecit. Quod porro scripsit Vlpianus, Embamma fuisse loco aceti, valde descriptioni embammatis Columellæ quadrat, cui magna aceti portio admiscetur. Sic etiam latino intinctus nomine vsum Piniū reperio. Itaq; Turnebū alioquin doctissimū probare nequeo, dū in 17. Aduers. l. c. 13. Bambatæ vocē non mutandā, leuib. quibusdā rationib. cōtendit.

Locus Plutarchi de Pithoegijs emendatus, et de Festo primæ Augusti diei. CAP. XV.

ROmanos vina, quæ annū saltem præterijssent, vt plurimum bibere consueuisse, ita clare scriptum habetur apud Galenum, aliosq; auctores, vt superuacaneum iudicem, illud amplius demonstrare. Nā Vinalia festa degustandis vinis instituta xiij. Kal. Septemb.

fiebant, vt Plinius ſcribit. Quæ autem idem ix. Kal. Maij fieri ſolita tradit, ab Aenea fuiſſe inſtituta, meminit Ouidius 6. Faſtorum. Græci verò quòd eadem noua, necdum ſextum menſem adepta, frequenter potarent, Galenus quoq; teſtatus eſt, qui in com. ſupra primum de Nat. hum. rationes varias exponens, quib. hieme pituita adeo copioſa in hominum ſtomachis gignitur: inter multas, quas recenſet, eam ponit, quòd pluri mi tunc noua vina bibant, quæ aptiſſima ſunt in pituitam conuerti. Quare Plutarchi codicem in 8. Sympoſ. 10. deprauatum eſſe puto, vbi hæc in vulgatis legũtur: καὶ μὴν οἴνουτε τὸν νέον οἱ περιαίτατα πίνοντες, ἀνθεστηριῶνι πίνουσι μηνὶ, μετὰ χειμῶνα, καὶ τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡμεῖς μὲν Αγαθοῦ δαίμονος, ἀθηναῖοι δὲ Πιθοίγια προσαγορεύουσι. Loco enim, μετὰ χειμῶνα, περὶ χειμῶνος, reſtituẽdum ob id iudico, quoniam Gaza, cui in hac re fidem maximam adhibeo, contra nonnullorũ opiniones ἀνθεστηριῶνα Nouembrem menſem fuiſſe contendit: πιθοίγια verò quòd menſe Nouembri celebrarentur, ſicuti noſtris temporibus in omni fere Europa vndecima Nouembris, quæ D. Martino dicata eſt, die, multi auctores teſtati ſunt: etſi Io. Grammaticus Ianuarij menſe illud factitatũ ſcribit. Quæ ſuprà dixi Vinalia xiij. Kal. Septembris Romæ fieri ſolita, ea puto, quę paſſim hodie in Italia Kal. Auguſti celebrantur. Vt enim feſta illa in die, qua Fidicula ſydus oriri incipit, Autumnúſque incohat, ad tempeſtates leniendas (quemadmodũ ſcribit Plinius libro 18. cap. 29.) inſtituta erant: ſic noſtris temporibus prima Auguſti ad excantandam & auerruncandam menſis prauitatem fieri videntur.

De Oleo, & Butyro, Aphrogala, varia Galeni & aliorum explicata. Plinij locus correctus.

CAP. XVI.

COquos, antequam vel piſces vel carnes aſſarẽt, oleo inungere ſolitos, refert Galenus 2. de Simpli. medic. Quod ideo ab ipſis factitatum credidit,

dit, ne exteriores partes vi ignis exustæ consumerentur, interiorumque coctionem impedirent. Ego verò potius ob id factum existimo, ne carnium & piscium intestinus atque proprius humor extra flueret; sed intus cohibitus & coctus, iucũdiorem cibum palato redderet. Oleum enim occludere extimos corporum meatus, quo minus quicquam effluere queat, & Galenus fassus est, & Alexander, qui in Probl. ea ratione animalia insecta ab oleo enecari disputat, prohibita ex olei obstipatione natiua eorum spiratione. Hoc autem pacto assata intellexisse Aristotelem verisimile est, quando in 4. de Mixtorum affectibus libro, ea elixatis humidiora facit. Quamquam assata etiam fiunt intus humidiora, quando multo igne statim extimis crusta quasique lorica inducitur: vt idem Aristoteles 2. Probl. corporibus humanis sub sole & ad ignem vsu venire pluribus disserit. Quòd deinceps oleo cocta non ita vrantur, vt Archidamus censebat, in hoc iure à Diocle damnatus, Auerroes Arabum omnium doctissimus in 5. Collectaneorum lib. monstrauit; vbi conterraneos suos oleo carnes omnes coquendi morem habuisse, quia sic delicatiores & meliores euaderent, pluribus docet. Olei mentionem non incongruè Butyri tractatio sequitur, nimirum, quòd apud gentes, quibus oleum deerat, butyrum etiam in vngendis post balnea corporibus pro ipso suppleret, vt notauit Galenus, nosq; in libris nostris Gymnasticæ monstrauimus. Habuerunt quidem veteres varia butyri genera: sed pharmaci potius loco, præsertim apud nobiles, quàm cibi, illis in vsu erat: vt non immerito Plinius butyrum gentiũ barbararum laudatissimum cibum, quiq; diuites à plebe discerneret, appellarit. Hac namq; ratione factum puto, vt Athenæus, qui in suo conuiuio nullum cibi genus præterijt, butyri nunquã mentionem fecerit. Non possum certe mirari satis, cur Galenus Dioscoridi vitio verterit, quòd butyrum ex ouillo tantùm & caprino lacte trahi scribat; cùm, si eius litteram considerare velimus, nunquam ipsum negasse, quin & ex bubulo fieret: sed bonum ex ouium atque etiam caprarum

lacte fieri censuisse reperiemus. Quæ sententia vera putari debet, quemadmodum verum est, caseum ouium & caprarum bonum esse. Dioscoridis mentem de butyro fortasse explicans Plinius, dixit, Plurimum è bubulo, & inde nomen: pinguissimum ex ouibus fit, & ex caprino. Quo in loco Plinij verba quædam mihi suspecta redduntur, quoniam de butyri effectibus sermonem habens, hæc scribit: Natura eius astringere, mollire, replere, purgare. Nam præterquam quòd duo ista sibi aduersantur, mollire & astringere, à nullo quoque auctore butyro astringendi facultatem attributam legi: neque id rationi & eius temperaturæ consonum videtur. Quocirca pro Astringere, Digerere, restituendum duco: cùm præcipua, quam butyro Galenus ascribit, facultas sit digerendi vis. Butyrum item ex equino lacte Scythas factitasse memoriæ mandauit Hippocrates, siue Polybus quarto de Morbis. Quod verò scribit Plinius libro vndecimo, cap. 41. barbaras gentes consuesse lac in iucundum acorem condensare, & butyrum pingue, quod spuma lactis esset: nil aliud intelligit, quàm oxygala, & aphrogala apud Romanos plurimi æstimatum, & niue refrigerari solitum, vt Galenus septimo Methodi narrat: quorum postremum, Aphrogala scilicet, hodie apud multos inter suauissima edulia sub nomine Capitis lactis reputatur.

De Vino dulci, & de Coitu, Aristotelis, Plinij, et medicorum aliquot explicati loci.

CAP. XVII.

Vinum dulce neque inebriare, neq; à frigore densari, scriptum reliquit Arist. 4. Meteorolog. quod etiam confirmauit 3. Probl. sect. Hæc tamen sententia ab omnibus fere improbatur, quòd certa experientia constet, innumera propè vinorum dulcissimi genera reperiri, quæ insignem potoribus ebrietatem indu-

inducant. Vnde melius censuisse iudicant Hippocratem, hæc in 2. ad Sententias Gnidias libro scribentem: ὁ μὲν γλυκὺς ἧσσον ἐστὶ καὶ καρηβαρικώτερος τοῦ οἰνώδεος, καὶ ἧσσον φρενῶν ἁπτόμενος. Sed neq; Aristotelem male dixisse intelligemus, si, de quo dulci vino ab eo sermo habeatur, sciemus. Inuenio apud Plinium & Galenum, Protropum vinum, siue prodromum, quod ex Gnido & Lesbo Romã deuehebatur, maximo in precio habitum esse: non modò pro varijs medicamentorum compositionibus, verum etiam pro diuitum & nobilium mensis. Cuius etiam meminit Vitruuius lib. 8. cap. 3. vbi loco Protyri, Protropi legendum, prudenter monstrauit Philander. Hoc autem erat mustum sponte defluens, antequam vuæ calcarentur: quod protinus diffusum lagænis suis deferuere passi, postea in sole quadraginta diebus torrebant æstatis secutæ, ipso Canis ortu. Similiter factum inuenio olei genus quoddam gleucinum, & Lixiuium à Latinis vocatum. Erat id vinum maxime dulce, vt videatur quandoq; inter dulcia primum locum tenuisse; quemadmodum Athenæus libro primo hisce testatur: Μιτυληναῖοι τὸν παρ' αὐτοῖς γλυκὺν οἶνον πρόδρομον καλοῦσι, ἄλλοι δὲ πρότροπον. An verò mustum lixiuium Columellæ, siue vinum lixiuium, fuerit hoc protropum, considerent alij. Itaq; cùm in Græcia protropum vinum dulce nũcuparetur, ibiq́; præstantius, quàm alibi, nasceretur, atq; tale minime inebriare perspectum sit: ad credendũ adducor, Aristotelẽ sub nomine vini dulcis, non quodlibet vinũ dulcedine præditum, sed hoc vnum genus, Græcis quasi proprium, duntaxat cõprehendisse. Quid enim ea verba sibi volunt, ἐστὶ δ' ὀνόματι οἶνος, ἔργῳ δ' οὐκ ἔτι, nisi quòd vinum dulce, cuius mentionem facit ibi Arist. erat naturæ cuiusdam inter vinum verum & mustũ mediæ, cuiusmodi protropum fuisse innuit Plinius? vt quẽadmodũ mustum haudquaquã ebrietatem parere in Probl. monstrauit Arist. & post ipsum luculenter cõprobauit Plut. in Symp. quẽ Macrobius Sat. 7. latine loquentẽ fecit: pariter in 4. Meteorol. de vino dulci siue protropo idem enunciarit, nempe quòd vt temperatura à musto

parum recedebat, ſic etiam viribus ei ſimile exiſteret. Niſi potius libeat, pro Dulci ab Ariſtotele Paſſum acceptum eſſe, non tantùm quia Plinius illud inter dulcia collocat, ſed quoniam Polybius in 6. auctor eſt, nec non Varro, & Gellius, Romanas mulieres vino interdictas huiuſcemodi paſſum bibiſſe, quaſi ab eo nullum ipſis periculum ebrietatis immineret. Ex Prob. Ariſtotelis aliud item mihi in mentem venit adnotare, apud quem 1. & 4. ſect. coitum morbos quoſdam ex pituita ortos curare legitur in hunc modum: Διὰ τί ἡ λαγνεία πρὸς νοσήματα ἔνια τῶν ἀπὸ φλέγματος συμφέρει. quæ verba transferens Gaza, ſemper λαγνείαν (neſcio quo ſpiritu) immoderatum coitum eſt interpretatus. Et ſi namq; ea vox, λαγνεία, interdum Hippocrati ſemẽ ſignificet, vt Galenus in Expo. voc. ant. ſcriptũ reliquit: nunquam tamen ab ea coitus immoderantiã deſignari certum eſt: tantominus 6. Epid. com. 5. dum ait, λαγνείη τῶν ἀπὸ φλέγματος νούσων ὠφέλιμον. & 1. de Diæta, ſcribens, λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γινομένων πλείονα. Vnde Ariſtoteles problematis ſui occaſionẽ accepiſſe videri poteſt, & vnde quoq; Dioclem, ab Athenienſib. (vt ſcribit Theodorus Priſcianus) iuniorem Hippocratem vocatum, ſua mutuaſſe puto, cùm in epiſt. ad Antigonum Regem ſcripſit, ſolſtitio hiemali, quando plurimum exuberat pituita, concumbendum eſſe. Hæc etenim ſententia non ſolùm pro vera accipitur à Galeno & Auicẽna, modò vires ſint firmæ: ſed etiam ab eodem Hippocrate duobus exemplis valde confirmatur. Quorum alterum eſt Timocharis, quem in 5. Epid. refert, hieme à catarrho in nares maxime defluente ſolicitatum, coitu omnem humorem exiccaſſe. Alterum eſt Hicippi, quem refert in 4. Epid. nocturnam pollutionem, dum febricitaret, ſæpenumero paſſum, nullũ nocumentũ ſubijſſe, imo leuatum eſſe. Vt malè cenſuiſſe videatur Petrus Apponenſis, quando problema Ariſtotelis exponens, coitum quemcunq; in febribus ſemper obeſſe ſcribit. Sicuti quoq; dãnari meretur Clinias ille Pythagoricus, quẽ refert Plutarchus 3. Sympoſ. interrogatum, Quãdo mulieribus commiſceri expediret,

ret? Tunc præſertim, reſpondiſſe, quando quis damnum aliquod pati velit. Quamquam idem Plutar. lib. de Tuenda val. apud Stobęum ſer. 99. ſic ait, ὅθεν ἄριστα λέγεται, τὸ τροφῆς ἀκορίαν, καὶ πόνων ἀοκνίαν, καὶ σπέρματος οὐσίας τήρησιν, ὑγιεινότατα εἶναι.

De varijs Vini antiquorum temperaturis pulchra quædam. Locus Hippocratis illuſtratus, & alius Athenæi correctus, Heſiodique ſententia interpretata.

CAP. XVIII.

Vinum aquæ primùm miſcere cœpit Staphylus Sitheni filius, vt ſcribit Plinius: vt verò Athenæus ex Staphylo, Melampus. Sed huiuſcemodi mixtio longis temporum interuallis non paruam varietatem accepit, tum à natura vini, tum à natura bibentium, tum etiam à tempore quo potabatur. A natura vini primùm variata eſt mixtio, quando Maroneum vicieś tanto aquæ additǫ ob eius vim miſcendum eſſe voluit Homerus; cuius generis vini facultas vigorque indomitus etiam Mutiani ter Conſulis tempore durabat, qui eius ſextarios ſingulos octonis aquæ miſceri comperit. Sic enim Falernum Indomitum vocauit Iuuenalis, quod vix & ipſum multa aqua domaretur; vt Galenus aliud ὀλιγοφόρον, quod pauca aqua vincebatur. Atqui communes vini temperaturas tres extitiſſe, ex prouerbio antiquo, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, monſtrat tertio Sympoſ. Plutarchus, vbi ait; Qui Dionyſij harmonias callebant, eos tres vini cum aqua conſonantias aſpexiſſe, ſeſquialteram, diapaſon, & diateſſaron. πέντε namque hemioliam denotaſſę, quæ efficiebatur tribus aquæ partibus duas vini addendo. τρία indicaſſe diapaſon, quæ fiebat, vni vini parti duas aquæ immiſcendo. τέτταρα diateſſaron ſignificaſſe, quæ naſcebatur ex tribus aquæ partibus, &

vna vini ſimul temperatis. Addit idem Plutarchus, poſtremam & ſeſquitertiam portionem tanquam remiſſam & ſobriam ijs in vſu fuiſſe, qui in Prytaneo dominabantur, & qui Philoſophię aut contemplationibus incumbebant: nempe quos mente præditos atq; ſobrios eſſe conueniebat. De qua etiam temperatura Ion poeta apud Athenæum ſermonem faciens, dicebat.

Εὑρὼν ὁ μάντις Παλαμήδης ἐμαντεύσατο
Πλοῦν ἔσεσθαι τοῖς Ἕλλησι πίνουσι τρεῖς
Πρὸς ἕνα κυάθους.

Alios verò à prædictis eam mixtionem effugiſſe: vnde Menander apud Athenæum,

—— οὐ γὰρ ἀντιπολε
Ἔπινον τρεῖς ὕδατος, οἴνου δ' ἓν μόνον,

Temperaturam porrò, quæ ex duabus aquæ partibus & vna vini mixtis conficiebatur, mentem turbare, & leuem quandam ebrietatem inducere creditum; eam autem, quę ex duabus vini partibus aquæ tribus mixtis ſub πέντε complexa contemperabatur, ſomnum inducere, curarum obliuionem parere, paſſiones ſedare, dictum. Sed illud, πέντε πινεῖν, ſecus intelligi debere, Athenæus cenſuit, qui hanc mixtionem ex duabus vini partibus & quinq; aquæ factam fuiſſe ſcripſit, atque id comprobandum nonnullorum poetarum teſtimonio vſus eſt, ſub his verbis: οἱ δ' ἐπισταμένως χρώμενοι τῷ ποτῷ, δύο οἴνου ἔπινον πρὸς πέντε ὕδατος. Νεκοχάρης γοῦν ἐν Ἀμυμώνῃ πρὸς τοὔνομα παίζων ἔφη· Οἰνόμαος οὗτος χαῖρε, πέντε καὶ δύο Κἀγώ τε καὶ συμπόται γενοίμεθα. τὰ παραπλήσια εἴρηκε καὶ ἐν Λημνίαις. Ἀμειψίας δὲ ἐν Ἀποκοτταβίζουσι· ἐγὼ δὲ Διόνυσος πᾶσιν ἡμῖν εἰμι, πέντε καὶ δύο. Εὔπολις ἐν Αἰξί· Διόνυσε χαῖρε μή τι πέντε καὶ δύο. Ἕρμιππος θεοῖς, Ἔπειθ' ὅταν πεινῶμεθ' ἢ διψώμεθα Εὐχόμεθα. πρὸς τοῦθ' ὁ οἶνος ὥκερας γένε, Οὐκ ἀσοῦ καὶ πολλοῦ γὰρ φέρω παίζων ἅμα Κ' αὖθις γεγένηται τοῦτο πέντε καὶ δύο. Qui meracius bibere volebant, præter dictas mixtiones ex aduerſo quinque vini partes duabus aquæ miſcebant. Id quod Athenæus idem Anacreonti

creontis auctoritate ſic comprobat: παρὰ δ' Ἀνακρεόντι, (ita enim ſcribendum, & non ἐις, vt in vulgatis legitur, neq;, vt legunt, qui Anacreontem reſtituere ſunt profeſſi) οἴνου πρὸς δύ' ὕδατος. ἄγε δὴ φέρ' ἡμῖν, ὦ παῖ, κελέβην ὅκως ἄμυσιν προπίω, τὰ μὲν δύ' ἐγχέας ὕδατος, τὰ πέντε δ' οἴνου κυάθους, ὡς ἂν ὑβρισιῶσαν ἀναδηὖτε βασσαρήσω. Euſtathius in κ. com. Odyſſeæ paullò diuerſius prouerbium illud eſt interpretatus, vbi ait, τρία ſignificaſſe vnius vini cyathi cum duobus aquæ confuſionem; πέντε duorũ vini cum tribus aquæ; τέτταρα totidem vini quot aquæ: quod dicitur & ab Hippocrate, & apud Athenæũ, ἴσον ἴσῳ. Ab his verò extitiſſe & quartam bibendi rationem, vt ſi quis merum bibere maluiſſet; quam παράλυσιν afferre, ſicuti ſuperiorum trium mixtionum duas priores hominum ſanorum eſſe, & tamen hilarorum, poſtremam inſanorũ, ſcripſit. Poteſt alia fortaſſe non inepta prouerbij, ἢ πέντε πίνειν, ἢ τρία, ἢ μὴ τέτταρα, explicatio afferri; quòd illo vetaretur quartum cyathum, ſiue vltra quintum potari, ſed vel tertium duntaxat, vel vſq; ad quintum. Scribit Plinius à Democrito cõditum eſſe volumen, quare cyathi quaterni & ſextarij non eſſent potandi. Eubulus quoque apud Athenæum quartum cyathum ὕβρεως, ſextũ κώμων, & poſt hunc alios aliorum vitiorum eſſe maiorũ fecit; vt intelligere poſſimus, quartum cyathum nunquam laudatum. A natura bibentium quoq; variata fuit vini temperatura: quoniam ſani & natura calidi ac deſides maiorẽ aquę menſuram adhibebant: ex aduerſo frigidi, debiles, & exercitati minorem. Et propterea ſenes (vt diſputat Plutarchus) qui magis mero gaudent, meraciorem mixtionem ſemper ſecuti inueniuntur: idq́ue Achilles apud Homerum animaduertens, cùm Phœnicem & Vlyſſem ſenes eſſe, ac in armis tota die occupatos, ob idq́; non aquoſo, ſed meraciore vino, quemadmodum ceteros ſenes, gaudere ſciret, vino paucum aquæ miſceri iubet, ſub hiſce verbis, ζωρότερον δὲ κέραιρε. qua voce vſus eſt quoq; Hippoc. lib. de Exectione, item de Nat. mulieb. & alibi. Etſi nõ defuerint, quibus apud Plutarchum hanc homericã ſen-

tentiam in diuersos trahere sensus placuerit. In anxietudine, oscitatione, & horrore, dicebat Hippocrates, οἶνος ἴσος ἴσῳ πινόμενος λύει τὴν νόσον; videlicet vinum pari aquæ portione epotum soluit morbum. quã mixtionem appellans meraciorem Galenus sub his verbis, ἕκαστον οὖν τῶν εἰρημένων οἴνου πόσις θεραπεύει ἀκρατεστέρου, demonstrat similem vini temperiem magis mero ceteris accessisse. Quòd ferè semper in ceteris mixtionibus aquæ mensuram vinum superaret [ἀκρατέστερον] merum, vel mixtionem mero magis accedentem designaret, etiam ex his apud Athenæũ verbis liquet: καὶ προελθὼν, τὴν ἀκρατοποσίαν σκυθικὴν καλεῖ πόσιν. ἄγε δ' ὅτε μηκέθ' οὕτω πατάγῳ τε κἀλαλητῷ σκυθικὴν πόσιν. παρ' οἴνῳ μελετῶμεν, ἀλλὰ καλοῖς ὑποπίνοντες ἐν ὕμνοις. καὶ λακεδαιμόνιοι δ' ὥς φησιν Ἡρόδοτος ἐν τῇ ἕκτῃ, Κλεομένη, τὸν βασιλέα Σκύθαις ὁμιλήσαντα, καὶ ἀκρατοπότην γενόμενον, ἐκ τῆς μέθης φησὶ μανῆναι. καὶ αὐτοὶ δὲ οἱ λάκωνες ὅταν βούλωνται ἀκρατέστερον πίνειν, ἐπισκυθίσαι λέγουσι. Denique secundùm tempus vini mixtiones diuersas fuisse constat, cùm præter medicorum præcepta, qui dilutius æstate, meracius hieme bibendum voluerunt, etiam veterum mores attestentur. De liberis & ingenuis loquor: quoniam me non latet, Catonem præcepisse, vt mancipia, & vniuersa ruris familia hieme aquosius & parcius, vere & æstate, quando magis laborarent, largius ac meracius potarent; quo modo Hesiodi sententiam interpretandam puto, qui meracis potionibus per viginti dies ante Canis ortum, totidemque postea vti suadet.

De Infibulatione: & quid sit apud Galenum, Dicere pedem.

CAPVT XIX.

Vòd veteres fabulas tam tragicas, quàm comicas, non sermone, vt hodie fit, sed altis vocibus cantibusq; recitarent, præter Aristot. in Prob. atque aliorum au-

ctorum

ctorum teſtimonia, Galenus quoque noſter affirmauit; vbi comœdos ac tragœdos ad conſeruandam vocem frequentibus balneis & laxantibus edulijs vſos narrat. Quo in loco mirari ſoleo, cur illud artificij genus præterierit, quod antiqui ad tuendas hiſtrionum voces in vſu habebant, Infibulationemque nuncupabant; quæ tametſi valetudini quoque inſeruiret (vt Celſus ſcribit) virgineſque apud lenones à ſeruis defenderet (quemadmodum hoc tempore eunuchorum euiratio penes aliquas nationes, & equarum infibulatio apud veterinarios) præcipuus tamen eius finis extitit, ne coitum exercere poſſent, quem in mutandis atq; corrumpendis vocibus quantum momenti habeat, nemo ignorat. Neque verò adoleſcentes tantùm (vt ait Celſus) infibulatos, verùm etiam adultos, & quod maiori admiratione dignum, verpos ac recutitos credo; cùm à Iuuenale ſic ſcriptum legatur Satyra ſexta:

Soluitur his magno comœdi fibula. &,
Si gaudet cantu, nullius fibula durat
Vocem vendentis Prætoribus.

Nec non à Martiale libro 7. Epigrammatum:

Menophili penem tam grandis fibula veſtit,
Vt ſit comœdis omnibus vna ſatis. & iterum,
Dum ludit media populo ſpectante palæſtra,
Heu cecidit miſero fibula, verpus erat.

His omnibus admoneor, vt locum Galeni à paucis intellectum in medium proponam, qui in fine ſecundi libri de Motu muſculorum, de exſufflatione ſermonem habens, hæc ait: δέονται δ' αὐτῆς μάλιστα μὲν αὐληταὶ, καὶ σαλπισταὶ, καὶ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα μέλλουσιν ἐρεῖν. Quod etiam confirmauit vj. Epid. com. 4. tex. 24. his verbis: ἐὰν δὲ καὶ ὁ θώραξ ὅλος ᾖ μέγας, οὐ μόνον μεγαλοφώνους ἐργάζεται τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ πλεῖστον φωνεῖν δυναμένους. ὥσπερ οἱ κήρυκες, ὅταν τὸν καλούμενον πόδα λέγωσιν. Huic enim haud multum diſſimilem eſſe vocis aut ſonitus eleuationem, quam interdum ijdem tibicines agunt, ex hoc Gal. viij. Anatom. admin. cap. v. apertè ſatis colligitur: ὡς οὖν οἱ κήρυκες, ὅταν μέλλωσιν

αἴρειν τὸ φθέγμα, πλεῖστον ἐμπνέουσι. Vt verò οἱ καλούμενοι πόδες instituti essent, & ad quid inseruirent, explicuit Iulius Pollux lib. 4. cap. 12. quamquam paullò diuersa à nobis sentire videtur: aut potius is locus ita est corruptus, vt intelligi rectè nequeat, qui sic habet: εἰς δὲ φιλοτιμίαν τῶν ἐπ' αὐτὸ προελθόντων οἱ καλούμενοι πόδες ἐνομοτέθησαν, ἔλεγχον ἔχοντες εἰς μῆκος πνεύματος, καὶ πολλῶν τῶν περὶ τοὺς νέους οἰκοδομημένων ἔκδοσιν σαφηνείας τινὸς δεομένην. Iam verò quid esset, Vocatum pedem dicere, quem decantabant tibicines, tubicines, ac præcones, nondum rectè à quoquam explicatum obseruaui. Coniicio tamen fuisse quoddam concitatissimi sonitus cantusque genus, haud absimile illi, quo nostri ad excitandas pugnas vtuntur: perinde ac Dicere pedem, aliud nil foret, quàm sono vel cantu vehementissimo ad pedes vel in pugna vel in cursu agendo mouendos inflammare. Qua in re non ex qua exsufflatione opus esse animaduerterunt illi, qui horum buccas distentas, inflatas, ac rubentes quotidie inspiciunt.

Ramex quid sit apud Plautum. Historia Domnini. Nonnulla de Varicibus & Hirudinibus. Locus Plinij emendatus.

CAPVT XX.

RAmices apud medicos propriè venas tumidiores atq; crassiores, alio vocabulo Varices nuncupatas, quæ vel tunicis testiculos vestientibus, vel ipsi scroto innascuntur, significare, neminẽ latere puto. Quid autem Ramex apud Plautum significet, paucis adhuc cognitum vidi. In Mercatore namq; Acanthio seruus post cursum ab se factum, sic Charinum alloquitur,
» Placidè volo acquiescere, Tua caussa rupi ramices,
» iam dudum sputo sanguinem. In Pœnulo quoque

Agorastocli tarditatem exprobranti respondent aduocati, Tua caussa nemo nostrûm est suos rupturus ramices. Vbi si cui placeat pro ramicibus varices genitalium intelligere, quo modo sententiam suam tueri queat, non facilè video. Quis quæso nescit, sputum sanguinis minimè ramices scroti consequi? quis item, resinam ex melle Aegyptiam deuorare, quod Charinus ludens consuluit Acanthioni, earundem remedium esse fateatur? nempe quas sola chirurgica operatione curari magni medicinæ auctores docent. Nonius Marcellus credidit, ramices Plauto esse pulmonum venas. Ego verò aliter sentio: esse scilicet ramices apud Plautum venas pectoris latas: quas fortasse sic nominat, quòd populari ac rustico vocabulo quæque venæ amplæ, vt varices nuncupatæ, etiam ramices vocarentur. Quòd verò in pectore, ac etiam in pulmone varices fiant, atque interdum magno hominum periculo rumpantur, ita clarè explicatum habetur ab Hippocrate siue Polybo in lib. 1. de Morbis, vbi de empyemate tractatur, & lib. de Internis passionibus, vt nemini ea de re dubitare liceat. Hoc in loco Domnini philosophi Platonici Syri historiam à Suda relatam subnectere placet, cui sæpe sanguinem expuenti, cùm Aesculapij Atheniense oraculum respondisset, vt ob valetudinem recuperandam carnibus suillis vesceretur frequenter: ille, etsi patria lege prohiberetur, semper tamen vsus est, & nunquam amplius expuit, nisi quãdo vel vno die ab earum carnium esu abstinuit. Varices ab Hippocrate ἰξίας appellari auctor est Galenus in Antiq. voc. exp. quam vocẽ non semel deinceps ab Aristotele vsurpatam esse inuenitur, vt 4. par. Probl. 22. & 10. partic. prob. 30. nec non 3. de Hist. animal. cap. 19. & 11. vbi dum à varicibus occupatos minus caluitio tentari, caluosq; à varicibus captos interdum capillos resumere scribit, eam Hippocratis sententiam interpretari, aut potius moderari videtur, quã Galenus 6. Aphor. 34. vt falsam iure merito damnat. An porrò βδέλλα Hippocrati aliquando venam varicosam significarit, quemadmodum Dioscoridem cen-

censuisse, Galenus affirmat, nondum animaduerti. Certè locus ille Prorrheticorum, in quo Hippocrates τὴν βδέλλαν memorat, multum abest, vt vel Dioscoridi, vel alicui alteri ipsum sequenti faueat, cùm hirudinem ibi significari nullo modo dedeceat. Herodotus, cuius dialectos Hippocraticis omnino adsimilari omnes eruditi sciunt, de Crocodilo in Euterpe sermonem habens, eiusdem vocis in simili propè casu mentionem facit his verbis: ἅτε δὴ οἷον ἐν ὕδατι δίαιταν ποιεύμενος, τὸ στόμα ἔνδοθεν φορέει πᾶν μεστὸν βδελλέων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρνεα καὶ θηρία φεύγει μιν, ὁ δὲ τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστί, ἅτε ὠφελεομένῳ πρὸς αὐτοῦ. ἐπὰν γὰρ ἐς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κροκόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπίπαν ποιέειν πρὸς τὸν ζέφυρον) ἐνταῦθα ὁ τροχίλος ἐσδύνων ἐς τὸ στόμα αὐτοῦ καταπίνει τὰς βδέλλας. ὁ δὲ ὠφελεόμενος ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τροχίλον. Quam historiam paullò diuersius referri ab Aristotele 9. de Histor. animal. cap. 6. haudquaquam me latet. Veruntamen βδέλλαν Herodoto non venam varicosam faucibus inexistentem, sed hirudinem ipsis infixam designare, nemo non dixerit.

Locus Athenæi correctus ex Aristotele: & nonnulla de Canitie, & de capitibus Ægyptiorum, ex Herodoto.

CAP. XXI.

Thenæus lib. 15. Dipnos. vbi de vnguentis tractationem instituit, Aristotelem citat, in Quæst. naturæ scribentem, perfusos vnguentis citius canescere, quoniam aromata exiccant, siccitate autem canities gignitur; vnde etiam efficiatur, vt polia celerem canitiem inducant. sic enim in fragmento legitur, quod à Gulielmo Cantero ex Farnesiana bibliotheca acceptum typis excussum est: διὸ καὶ τὰ πόλια θᾶττον πολιοὺς ποιεῖ.

ποιεῖ. Idem etiam à Clemente Alex. lib.2. Pædag.cap. 8.relatum inuenitur. Quo in loco duo mihi non parua animaduersione digna censentur. Vnum est, ea quæ ex Quæst.natur. Aristotelis apud Athenæum citantur, nec in Probl.eiusdem, nec alibi, neque in libro Theophrasti περὶ ὀσμῶν inueniri; ex quo conijcio, perperam locum illum citari. eo magis, quòd Diogenes Laërtius, in catalogo operum Aristotelis, Quæstionum naturalium mentionem nullam facit; & quod ibi ex eius sententia asserit Athenæus, canitiem à siccitate gigni, tantum abest, vt illius placitis consentiat, vt 5. de Gener.animal.cap.5. ex professo aduersus eos disputet, qui à siccitate canitiem ortum ducere putabant, quam non ab ea, sed à putredine sola produci, pluribus argumentis monstrat; vt facilè sit iudicatu, quæ in Athenæo Aristoteli adscribuntur, minimè ipsi conuenire. Alterum, quod animaduerti volo, est, an Polia canitiem inducant. Nam aliquando credidi posse eam sententiam defendi, tum quia polio canities, quæ in summo huiuscemodi plantæ cacumine pendet, nomen fecit; tum quia polium non pauca siccandi vi pollet, quam canitiei caussam existere ibi disputatur. Verum enim verò Fuluius Vrsinus, vir doctissimus, ostenso mihi antiquissimo manuscripto Athenæi codice, in quo pro τὰ πόλια, τὰ πίλια restitutum erat, persuasit vt crederem, fortè sic legendum esse: quando præsertim Aristoteles 3.de Histor.animal. cap.11. necnon 5. de Gen. animal. cap.5. pileos citius canitiem producere asseuerat, hac oratione: ὅτι δὲ γίνεται ἡ πολιὰ σήψει τινὶ, καὶ ὅτι οὐκ ἔστιν, ὥσπερ οἴονταί τινες, αὔανσις, σημεῖον τοῦ δὲ προτέρου ῥηθέντος, τὸ τὰς σκεπαζομένας τρίχας πίλοις ἢ καλύμμασι, πολιοῦσθαι θᾶττον. τὰ γὰρ πνεύματα κωλύει τὴν σῆψιν, ἡ δὲ σκέπη ἄπνοιαν ποιεῖ. Quanquam nec huiuscemodi correctio mihi plenè satisfacit: si quidem Athenæi mens est monstrare, à siccitate canitiem gigni: quomodo verò id argumento pileorum probare queat, non cognosco: nimirum quos non siccando, sed prohibita transpiratione corrumpendo canitiem facere constat. Nisi hac

quoque in re dicamus, vt multa, sic & ea in Athenæo probabiliter disputari. Pileorum effectus ad memoriam reuocant, quæ ab Herodoto de Aegyptiorum capitibus in Thalia referuntur hoc modo: θῶυμα δὲ μέγα εἶδον πυθόμενος παρὰ τῶν ἐπιχωρίων. τῶν γὰρ ὀστέων περικεχυμένων χωρὶς ἑκατέρων τῶν ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ πεσόντων, χωρὶς μὲν γὰρ τῶν Περσέων ἔκετο τὰ ὀστέα, ὡς ἐχωρίσθη κατ᾽ ἀρχὰς, ἑτέρωθι δὲ τῶν Αἰγυπτίων· αἱ μὲν τῶν Περσέων κεφαλαὶ εἴσαν ἀσθενέες οὕτω, ὥστε εἰ θέλεις ψήφῳ μόνῃ βαλέειν, διατετρανέεις· αἱ δὲ τῶν Αἰγυπτίων οὕτω δή τι ἰσχυραὶ, ὡς μόγις ἂν λίθῳ παίσας διαρρήξειας. αἴτιον δὲ τούτου τόδε ἔλεγον, καὶ ἐμέ γε εὐπετέως ἔπειθον, ὅτι Αἰγύπτιοι μὲν αὐτίκα ἀπὸ παιδίων ἀρξάμενοι ξυρεῦνται τὰς κεφαλὰς, καὶ πρὸς τὸν ἥλιον παχύνεται τὸ ὀστέον· τωυτὸ δὲ τοῦτο καὶ τοῦ μὴ φαλακροῦσθαι αἴτιον ἐστί. Αἰγυπτίων γὰρ ἂν τις ἐλαχίστους ἴδοιτο φαλακροὺς πάντων ἀνθρώπων. τούτοισι μὲν δὴ τοῦτο ἐστὶ αἴτιον ἰσχυρὰς φορέειν τὰς κεφαλάς. τοῖσι δὲ Πέρσῃσι, ὅτι ἀσθενέας φορέουσι, αἴτιον τόδε· σκιητροφέουσι, ἐξ ἀρχῆς πίλους τιάρας τε φορέοντες. Vt autem etiã qui litteras Græcas non callent, Herodoti sententiam de pileis caluitiem parientibus, & de Aegyptiorum capitibus cognoscere queant, Latina verba subiungam. Ibi ego
" rem mirandam vidi ab indigenis edoctus, Ossa eo-
" rum, qui in acie ceciderunt, quum iacerent fusa, vt ab
" initio distincta fuerant, seorsum erant Persarum, a-
" liorsum Aegyptiorum: sed Persarum capita adeò fra-
" gilia sunt, vt si velis ferire, vel solo calculo perforare
" possis: Aegyptiorum autem ita firma, vt ea vix ictu la-
" pidis elidas. Cuius rei caussam hanc illi reddebant
" (facilè mihi persuadentes) quòd Aegyptij statim à
" pueris capita radere incipiunt; & os capitis ad solem
" redditur compactum: quæ eadem caussa est non cal-
" uescendi; nam ex omnibus hominibus paucissimos
" quis Aegyptios caluos videat. His igitur hoc causæ
" est, cur robusta capita gestent. At Persis cur fragilia
" sint capita, id in caussa est, quòd à principio in vmbra nutriti assuefiunt operire capita, gestantes pilea, & tiaras.

De Mensuris potus antiquorum: & ordine earundem.

CAP. XXII.

Arijs mensuris antiquos potasse, non me latet, sed ex eis tres potissimum obseruare soleo, Sextantem, Deuncem, & Trientem; quarum duas rarius, tertiam frequentius, & à pluribus, in quotidiano victu vsurpatam puto. Sextante temperatos ac valetudinarios, Deunce intemperatos & bibaces potasse, valde vero simile est. Nam Suetonius auctor est, Augustum Cæsarem sextante bibisse, eumque sexies tantùm in conuiuiis publicis ori admouisse. Martialis item de seipso & Cinna:

Sextantem poto, tu potas Cinna deuncem,
Et quereris quòd non Cinna bibamus idem.

Item de Lusco bibone, ad Aulum:

Potor nobilis, Aule, lumine vno
Luscus Phryx erat, alteroque lippus.
Huic dicit medicus, Bibas caueto:
Vinum si biberis, nihil videbis.
Ridens Phryx oculo, Valebis, inquit.
Misceri sibi protinus deunces,
Sed crebros iubet. Exitum requiris?
Vinum Phryx, oculus bibit venenum.

Ex quibus in eam facilè venire coniecturam possumus, Deuncem siue vnciarum vndecim calicem ebriosorum potius & intemperatorum hominũ, Sextantem verò temperatorum mensuram extitisse. Ceterum quòd in communi omnium ferè vsu esset crater, quinque paullò plus minúsve vnciarum, appellatus Triens, ideo mihi pro comperto habendum videtur; quoniam Poëtæ, qui omnibus alijs auctoribus melius, veterum, in edendo presertim & bibendo, mores expresserunt, cùm de huiuscemodi potus mensuris vasisq; loquuntur, ferè semper trientes nominant.

Prop.li.3. *Cùm fuerit multis exacta trientibus hora.*
Perſ.ſat.3. *Sed tremor inter vina ſubit, calidumq́. trientẽ.*
Martialis verò, quem ceteris copioſius de hiſce rebus luſiſſe apparet, lib.1.

Crebros ergo bibas licet trientes.

&lib.4. *Sed nec poſt pr mũ legat hæc, ſummũve trientẽ,*
Sed ſua cùm medius prælia Bacchus amat.

& lib.9. *Septem poſt calices Opimiani,*
Denſo cùm iaceam triente blaeſus.

& lib.10. *Candida Setini rumpant criſtalla trientes,*
Dormiat in pluma nec meliore Venus.

&, *Cùm potes amethyſtinos trientes.*

item lib.11. *Miſce dimidios puer trientes.*

&, *Et numerat noſtros adſtricta fronte trientes,*
Tamquam de cella ſit cadus ille ſua.

& lib.14. *Setinos moneo noſtra niue frange trientes,*
Pauperiore mero tingere lina potes.

&, *Setinum, dominæq́. niues, denſiq́. trientes,*
Quãdo ego vos medico non prohibẽte bibam?

Vnde conijcere quiuis poteſt, calices quotidianos, & à cunctis ferè pro potu vſitatos, trientes fuiſſe, quæ erat quarta ſextarij pars. Ex quo etiam ad credendum inducor, ſextarium forſan eam fuiſſe potus menſuram, quam in cena quotidie ſumebant, quamque in quatuor partes, ſiue in trientes quatuor diuidebãt. Quanquam non ignoro, interdum nullam eſſe in bibendo ſeruatam menſuræ rationem: quemadmodum inuitat Martialis Caium Proculum lib.11.

Quincunces, & ſex cyathos, beßémque bibamus,
Caius vt fiat Iulius & Proculus.

& quemadmodum in conuiuijs publicis factitatum, rationi conſentaneum eſt: in quibus refert Alexander Trallianus libro Probl. 1. inſtitutum eſſe, vt contrarijs poculis vterentur; in principio ſcilicet minutis, in fine verò amplioribus. Vt enim epularum gratia, in quibus frequentius bibere decebat, veteres crebrius potarent, à paruis calicibus inchoabant, & in capaciores deſinebant. quippe cùm parua implere ſatis, vbi potare liberaliſſimè liberet, nequirent. Quòd ſi ab

ſi ab amplioribus incepiſſent, ocyus repleri neceſſe erat, & ſubinde minus potare. Si quidem natura à largo protinus hauſtu accepto veluti expleta, copiam omnem ſubſequentem contemnit: ex aduerſo, ſi paruis poculis aſſueta paullatim ampliora exhibeantur, facilè copiam quamcunque ſuſtinet. Quod porrò Nicandri ſcholiaſtes memoriæ mandauit, vetuſtiores κέρασι, ſiue cornibus potare ſolitos (vt copioſius in lib. I. Gymnaſticæ declarauimus) atque inde natum κεράσαι, hoc eſt merum temperare: veriſimile quidem videtur, tum ob rudes eorum mores, tum fortaſſe quòd putarent inde potandi maiorem ſecuritatem accedere. Sic enim tradit Aelianus, Indorum reges aſini indici cornu bibere voluiſſe, ſperantes à morbo epileptico & venenis ſe inde tutos euaſuros.

Loca Hippocratis de Aqua & Bile explicata. Alexãdri locus reſtitutus. De Bile Anaxagoræ & Ariſtotelis ſententia examinata. Galeni locus explicatus.

CAPVT XXIII.

BIlioſis natura aquam in bilem verti, ſcriptum reliquit Hippocrates 3. de Acutis, hoc pacto: χολῶδες γὰρ φύσει χολώδει καὶ ὑποχονδρίῳ κακὸν. id quod etiam confirmauit 3. de Fracturis prope finem, quando bilioſis aquam dari prohibet. Vbi cùm Galenus nil ferè dicat, quod ad ſciendam dicti Hippocratis rationem pertineat: ego arbitror, hæc omnia intelligenda de pauca aquæ exhibitione: nam ſi multa detur, potius extinguitur bilis. Quomodo verò pauca aqua in bilem conuertatur, cùm ſit frigida & humida, bilis autem calida & ſicca, inter quas nulla eſt conuenientia, ſi quæratur: exiſtimo ego ita fieri, quoniam pauca aqua in hypochondrijs permanés, cùm nullam habeat contra bilis feruorem reactionem, facilè ab illa ſuperatur; vnde bilis feruorem veluti pabuli copiam ade-

pta augetur. Quin & oleum rosaceum corpori feruenti applicatum, licet aliquantisper refrigerare videatur, tamen postmodum magis calefacit. Et hinc est quòd in erysipelatibus & inflammationibus maximis iubet Galenus, vt sæpissimè refrigerantia permutentur; alioquin magis ignirentur. Cur igitur Alexander Trallianus, vbi pleuriticorum victum instituit, ridiculum esse dicat, si aqua bilem augeri credatur: quomodóve ipse Hippocratis sententiam interpretandam voluerit, dum Hippocratem ab aliquibus hac in re falsò accusari scribit, ignoro sanè: illud tamen assero, in ipsius Alexandri codice vulgato post ea verba, μὴ εἰδότες πῶς εἴρηται, hæc fermè restituenda: χολώδεις γὰρ φύσει χολώδει καὶ ὑποχονδρίῳ κακόν. Quod porrò in lib. de Nat. hum. notatum habetur, οἱ πλεῖστοι τῶν πυρετῶν γίνονται ἀπὸ τῆς χολῆς, idem esse puto, atque illud, quod Anaxagoræ adscripsit Aristoteles de Partib. animal. cap. 2. nimirũ bilem, siue bilis receptaculum, acutorum morborum caussam existere. Quam sententiam etsi damnasse videatur, attamen si quis morbos acutos ab humoribus feruidissimis, subtilissimis, ac mobilibus gigni consideret, quales biliosi omnes sunt, animaduertatque hanc vel extra proprium folliculum per venas illabentem, vel aliquo pacto exuberantem, corpora magnopere vexare: inueniet profectò, rationi minimè repugnare, falsaque & simplicis ingenij argumenta esse illa, quibus Anaxagoræ placitum destruere conatur. Quomodo enim id neget Aristoteles, qui eodem in loco veteres, fellis absentiæ diuturnitatis vitæ in animalibus caussam tribuentes, commendarit: similiq; ratione iecoris bonam vel malam prę bile constitutionem, longitudinis aut breuitatis vitæ animalium atq; etiam hominis caussam esse, confirmarit? Ad bilis autem prouentum compescendũ mirificè conferre absinthium ponticum traditur, quo quæ pecora in Ponto frequenter pascuntur, ipsa carere, auctor est Theophrastus in 9. de Histor. plant. & Apollonius in Admir. hist. Fella alioquin amarissima à Græcis γλυκέα siue dulcia contrariæ interpretationis vocabulo no-

nata annotauit Cælius Aurelianus Diuturnorũ morbor. lib. 3. cap. 1. Quod item Plinius obseruauit cap. 10. lib. 27. vbi herbam quandam duritiei penitùs expertem Holosteon à Græcis vocatam, sicut fel dulce, memorat. Huic autem dissimile non est, quod Galenus scribit 3. de Fract. com. aphoris. 5. vbi εὐήθης, γλυκεῖα, & καλλεῖα voces interdum de rebus propè contrarijs proferri monstrat, ea seruata figura, quam Græci εὐφημίαν appellant, quaq; vtuntur, dum rem turpem, non proprio nomine, sed pulchro designant: id quod ignorans Latinus interpres, ea verba, εὐφημίας ἕνεκεν, secus transtulit, quàm debebat.

De aere Romano, & morbis eius. De Atheniensi, Lucretij locus. De Moris, Serico, aliqua notatu digna.

CAPVT XXIIII.

Romanum aërem crassum atque humidum admodum antiquitùs etiam fuisse, morbi, qui olim in ea vrbe frequenter vagabantur, satis testari possunt. Asclepiades apud Cælium Aurelianum lib. 2. Acut. cap. 10. refert, febres vnà cum mentis & corporis oppressione, nec non lethargicas, Romæ frequenter contingere solitas. Memorat Silimachus apud eundem lib. 1. Chron. cap. 3. Hippocratis sectator, contagione quadam plurimos ex incubone veluti lue apud vrbem Romam confectos. Auctor est Galenus 1. de Morbis vulgar. com. 2. semitertianas febres prauas Romæ familiarissimas atque frequentissimas extitisse. Hemitritæum, vt lib. 1. cap. 24. Sereni, apud Latinos non habuisse nomen videtur, cùm scribat:

Mortiferum magis est, quod Græcis Hemitritæon
Vulgatur verbis: hoc nostra dicere lingua
Non potuere vlli puto, nec voluere parentes.

Medici posteriores Semitertianam vocarunt. De quo

Hemitritæo crebra fit mentio à Martiale: ſicuti lib. 2.

Vti Tongillus malè dicitur Hemitritæo. item,

Declamas æger, declamas Hemitritæos. Et lib. 11.

Cui grauis & feruens Hemitritæos erat.

Idem Galen. lib. de Tem. mor. ſcripſit, Romæ & in alijs ſimiliter humidis locis phlegma à capite in ſtomachum decumbere: παμπόλλοις δὲ κατέρχεται ἐκ τῆς κεφαλῆς φλέγμα, καὶ μάλιστα ἐν ῥώμῃτε, καὶ τοῖς ὑγροῖς οὕτω χωρίοις. In 5. Methodi non rarò thoracis apoſtemata ibidem gigni tradidit. Aſclep. apud Cælium 2. Acut. cap. 22. Pleuriticos Athenis & Romæ plebotomatos peius habuiſſe, in Helleſponto & Pario releuatos eſſe ſcribit. Vt his omnibus iure merito ſcripſerit Plutar. in probl. Rom. Templum Aeſculapij idcirco extra vrbem ædificatum fuiſſe, quòd ibi maior ſalubritas, quàm in vrbe haberetur. Quòd verò inter cetera Rom. vrbis loca Vaticanus ſitus peſtilentior & inſalubrior eſſet, Symmachus conſul in epiſtola quadam, & ante ipſum Cor. Tacit. memoriæ prodiderunt. Propterea Vaticana vina veluti omnium peſſima à Martiale & alijs infamata fuiſſe, nulli ſit mirum. Addam huic, quæ de peculiari Athenarum podagrico morbo ſcripſit Lucretius in 7.

Atthide tentantur greſſus, oculique in Achæis
Finibus.—

Vti Nicephorus Calliſtus lib. 15. cap. 14. vrbem Conſtantinopolitanam continuè incolentes ſæpe vexari podagra ſcribit. Hegeſander certè ex Pythermo tradit apud Athenæum, illius temporibus per viginti annos fructū nullum moros protuliſſe, atq; tantam podagræ contagionē omnes inuaſiſſe, vt non homines ſolū, ſed pueri, puellæ, eunuchiq; & mulieres eo morbo tentarentur; quæ item caprarum greges ita grauis ſolicitauit, vt vix tertia earum pars libera extaret. An verò id euenerit, quia mororū fructus podagrā arcere queant, in controuerſiam venire poteſt. Ego ſanè apud Hippocratem ac Galenum legi, mora, quæ ſatis maturuerint, ventrem ſubducere, ſtomachumque ſqualidum ac æſtuoſum conſolari, præſertim ſi frigida, nec

cum

cum ceteris cibis, sed paullo ante sumantur, moxque per pauimentum deambuletur. Vnde Horatius poeta non immerito cecinit:

——ille salubres
Aestates peraget, qui nigris prandia moris
Finiet, antè grauem quæ legerit arbore solem.

Ea verò priuata vlla facultate podagricis auxiliari, quo minus infestentur illi, apud neminem adhuc obserua ui. fieri tamen potuisse crederem, vt mora frequenter Pythermi ætate ab omnibus ferè esitata, stomachis recreatis, aluisq; liquatis, eorum humorum prouentum interciperẽt, qui in articulos decumbentes podagram gignere cõsueuerunt: eo magis quòd Gal. scribit, aluos adstrictas habentes podagris esse obnoxios. Sed consi deranti mihi capras, quæ mororum fructus non attingunt, ab ea lue non fuisse immunes; potius aeris inclementiam, quæ moris inimica extitit, etiam pedum morbos produxisse existimo; quando varijs aeris constitutionibus varias ægritudines peruagasse, non rarò à maioribus nostris obseruatum fuit. Cùm enim morus, vt docet Theophrastus, iccirco sit prudentissima vocata, quòd nouissima omnium germinet: ea si quando pruina lædatur, quemadmodum lędi proditum est Psalmo lxxvij. & apud Plinium lib. 16. cap. 26. iam cœli intemperiem maximam esse constat, quam etiam ad pedes deducere defluxiones non est à ratione alienum. Dixi mora stomachos æstuantes reficere, cùm Diphilus medicus apud Athenæum, & Galenus post ipsum, eadem stomacho conferre scripserint: quanquã Dioscorides, & ipsum secutus Auicenna, mora non εὐστόμαχα (vt illi) sed κακοστόμαχα fecerint. Quare autem de moris albis à nullo ferè antiquorum mentio facta habeatur (excepto Ouidio in fabula Pyrami & Tisbes, vbi eorum sanguine mora alba rubrum colorem contraxisse canens, videtur potius vlla candida in ueniri negasse) facile est illis intelligere, qui sciunt, id arboris genus ex insitione super albam populum facta emanasse: quæ cùm in Europa, ac sub Romani imperij ditione serò apparuerit, sicuti complures aliæ in-

ſtiones; non eſt mirum, ſi pauca de ipſis ab auctoribus memoriæ tradita leguntur. Quam etiam cauſſam extitiſſe puto, quòd ſericum vſq; ad Galeni tempora rarum eſſet, qui in 13. Methodi ſcribit, id in vrbibus Romanorum magnis tantùm, atque ibi penes opulentas mulieres extitiſſe. Ea enim animalcula, quæ ſericea fila nobis diuina quadam arte fabricant, quòd potiſſimum folijs mori nutriantur, eiſque pinguefacta fœcundiora euadant, omnes ſciunt: vt hac vna ratione conijcere valeamus, quo tempore huiuſcemodi arbores copioſæ non erant, eodem nullum, aut ſaltem pauciſſimum illorum animalculorum, & proinde quoque ſerici fuiſſe prouentum. Auctor enim eſt in vita Iuſtiniani Zonaras, eius Imperatoris tempeſtate ſericam telam à Romanis texi cœptam, quæ prius à Perſicis mercatoribus aduehebatur, & quomodo ex vermium filis fieret ignorabatur. Nam duo monachi ex India Byzãtium profecti originem illius declararunt, & vt ex perexiguis ouis per fotum vermes illi educerentur, educti folijs mori alerentur, deinde ipſis natura magiſtra filum reddentibus ſericum texeretur, non ſine multis muneribus edocuerunt.

Cur Piſces medici antiqui facile concederent ægris. Piſces tintinnabulo vendi ſolitum fuiſſe. Quis fuerit Hœdus ex Ambracia, apud Gellium: & nonnulla alia de Hœdo.

CAP. XXV.

Vr medici antiqui adeò in ægris fere quibuſuis curandis piſces concederent, minime rationem puto, quòd ipſi ſuapte natura admodum conueniant: ſed quia pauci erant, qui in ſanitate non potius piſcibus, quàm carnibus vterentur: quemadmodum in Sympoſiacis docet Plutarchus. Vnde conſuetudine, quam maxime reſpiciendam iubet Hippocrates, impulſi id potius,

tius, quàm valida aliqua ratione factitarunt. Icciro neq; hodie in ægritudinibus facile debent pisces medici concedere, alioquin corruptioni obnoxios, nisi quis huiusmodi cibo frequenter vesci sit solitus: quem admodum de Venetis scripsit Martialis:

In Venetis sint lauta licet conuiuia terris,
Principium cœnæ gobius esse solet.

Pisces tintinnabuli sonitu vendi solitum, non tantùm apud Aristophanem & Demosthenem, sed etiam apud Plutarchum auctorem grauissimum obseruaui: qui in quarto Symposiac. problem. quarto, hunc sermonem à nobis Latinæ linguæ donatum habet: Ad hæc opsophagos, siue obsoniorum amatores minime eos, qui bubulis carnibus delectantur, esse dicimus, qualis fuit Hercules: neque ficuum amatorem, vt Plato, quem virides ficus vnà cum carnibus edisse (sic enim restituo Plutarchi locum) notatum est: neque vuarum cupidum, sicuti fuit Arcesilaus: sed eos, qui quotidie tabernas, vbi væneunt pisces, circumambulant, exquisiteúe tintinnabulum audiunt. Quo ex loco tintinnabulum à piscium venditoribus vsurpatum, vt emptores à longe inuitarentur, etiam colligo: quin & illos, qui magnis vocibus valerent, ijs sæpe pro tintinnabulis vsos credo. Vnde Iuuenalis in 3. Satyra:

Iam princeps equitum, magna qui voce solebat
Vendere municipes fracta de merce siluros.

Apud eundem Plutarchum obseruatum est, caupones consueuisse carnes atq; pisces non ab ipsis emptos, sed ab alijs sibi traditos, instar coquorum, apparare. Scribit enim quendam, cùm pisces cauponi, vt coqueret, tradidisset, isque piper & alia quædam pro condiendis illis poposcisset, respondisse, Si hæc mihi essent, profecto pisces non emissem. Multa ad hæc apud Clementem Alex. secundo Pædag. cap. 1. & Gellium ex Varrone, ciborum genera referuntur; quæ ex longinquis regionib. Romam aduecta, maximo in precio erant. Inter cetera Hœdus ex Ambracia nominatur, quem nonnulli doctissimi viri piscem καπρὸν Athenæo vocatum putarunt, hisce Archestrati versibus persuasi:

Ἀυτὰρ ἐς Ἀμβρακίαν ἐλθὼν εὐδαίμονα χώραν,
Τὸν κάπρον γ᾽ ἂν ἐσίδῃς ὤνου, καὶ μὴ καταλείπε,
Κἂν ἰσόχρυσος ἔῃ, μή σοι νέμεσις καταπνεύσῃ
Δεινὴ ἀπ᾽ ἀθανάτων. τὸ γὰρ ἐςὶ νέκταρος ἄνθος,
Τοῦτο δὲ θέμις ἐςὶ φαγεῖν θνητοῖσιν ἅπασιν.

Ego verò non piſcem, ſed quadrupes animal extitiſſe potius exiſtimo, ea perſuaſione potiſſimũ adductus, quòd ſi pro hœdo piſcem intelligamus, ſequetur, veteres nulla Romam aliũde aduecta quadrupedia in pretio habuiſſe: quando à Gellio nullius alterius, ſed auium, piſcium, & pomorum tantummodo mentio fit. Quod tamen ex eo falſum probatur, quoniam Varro 2. de Re ruſt. ſcribit, multos Romæ capras ex media inſula habuiſſe, quòd ibi maximos ac pulcherrimos hœdos fieri exiſtimaretur: à Clemente quoque Alexandrino. 2. Pædag. cap. 1. & à Polluce, hœdi melici omnibus alijs præferuntur. Vnde & in Varrone non ex media, ſed ex Melica inſula legendum cenſuiſſem: niſi Columella cap. 2. lib. 8. auctor eſſet, vulgares mutata littera, Medicos Melicos dixiſſe. Iam verò hœdi Melici, tanquam celebris, meminit & Clemẽs Alex. 2. Pædag. Hœdos etiam ex Tybure valde æſtimatos videtur Iuuenalis monſtraſſe ſatyra 11.

De Tyburtino veniet pinguiſſimus agro
Hœdulus, & toto grege mollior, inſcius herbæ.

Sed quem guloſi omnium maximè quærebant, erat hœdus lupi faucibus ereptus, dilaniatusque: de quo Horatius in Epodis, & Martialis lib. 10. vitæ parſimoniam ſimulque ſuauitatem ſignificantes, iſta loquuntur: ille quidem,

Vel agna feſtis cæſa terminalibus,
Vel hœdus ereptus lupo. hic verò,
Paruus onyx vna ponetur cænula menſa
Hœdus inhumani raptus ab ore lupi.

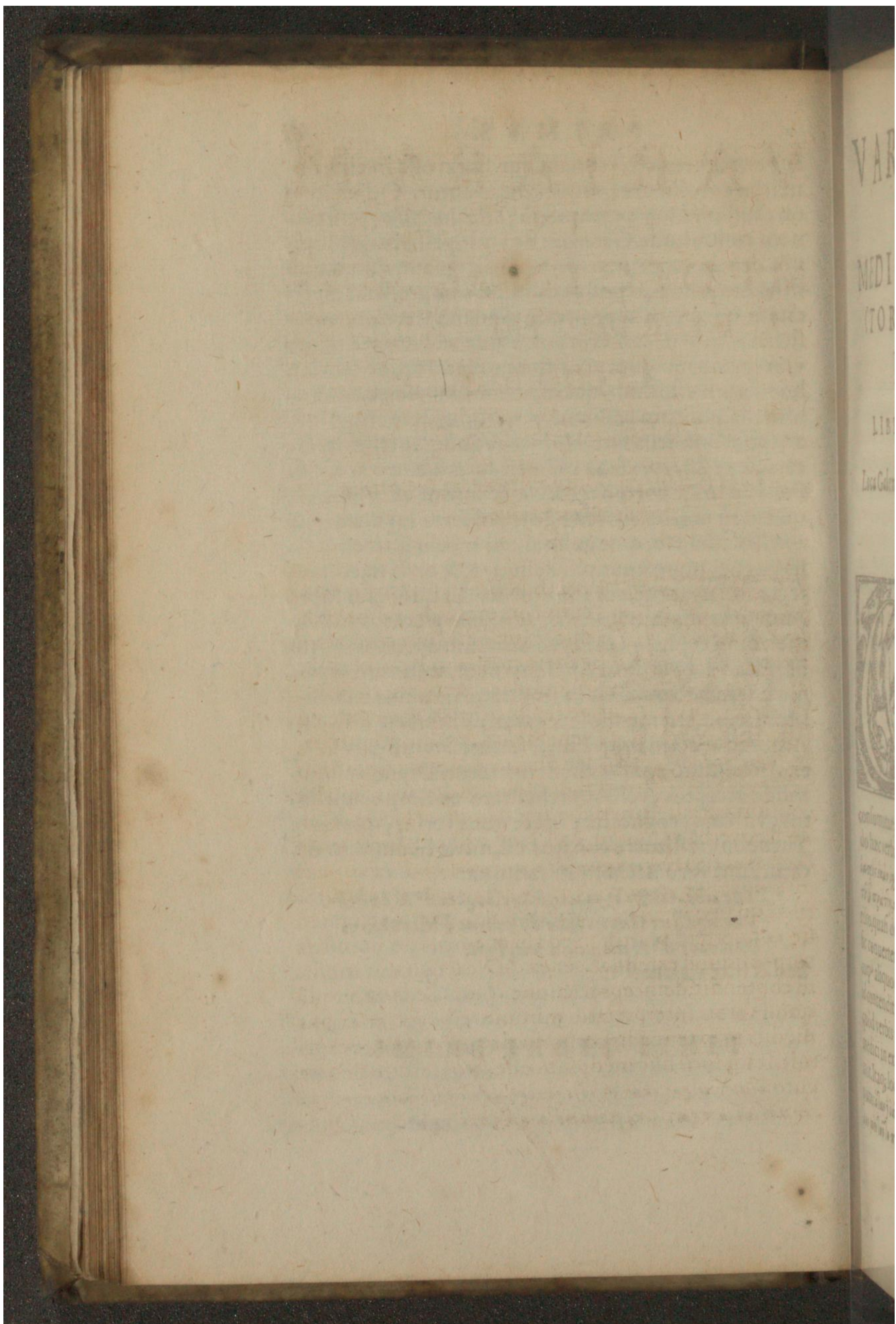
Cur autem huiuſcemodi hœdorum caro ceteris iucũditate præcellere crederetur, aſſignat Plutarchus rationem 2. Sympoſiacorum ſcribens: belluam illam nimirum ſuo morſu carnem teneram, & proinde delicatiorem efficere. Nam lupi ſpiritus vſque adeo feruidus,

ac pene igneus eſt, vt etiam duriſſima oſſa in eius ſtomacho emolliantur, atque conficiantur. Quam item ob cauſſam à lupis commorſa, celerius alijs, putredinem contrahunt. Ceterum de lanis, pellibusque lupinos dentes expertis, an pediculos gignant, dubitatum fuit antiquitus: an potius caliditatis impreſſæ vi aſperitatem quandam ac pruritum gignant. Certè lupi morſus in totum pecudis corpus, vſque ad pilos ac vngues vim quandam igneam mittere cõſtát. Neque tantùm hoc verum eſt: immo quamplurimum referre, an ea animalia, quorum pellibus vti volumus, ferro iugulata, an ſponte mortua ſint, Homerus quoq; intellexit, dicens, ἱμὰς βοὸς ἶφι κταμένοιο, id eſt, lorum bouis vi occiſi. Pelles namq; eorum tenacior & fortior eſt animaliũ, quæ non morbo, aut ſenectute, ſed ferro iugulata obierint. Ex aduerſo, quæ animalium morſu intereunt, illis vngues nigreſcunt, pili defluunt, & coria flaccida effecta corrugantur, rumpunturúe. Et quoniam ſuprà Ambraciæ meminimus: hic adnotare placet, apud Athenæum cephalos & lupos omnium optimos ex Ambracia aduehi ſolitos. Apuleius in oratione pro ſe prima etiam pectunculos in Ambracia optimos naſci ſolitos ſcribit, etſi mendoſe legatur, Vmbracię finis, pro Ambraciæ; eos namq; Ennij verſus (ſi tamẽ eius ſunt) ex Archeſtrato apud Athenęum tertio Dipnos. aliquo modo acceptos, vel ab Archeſtrato ex Ennio mutuatos, vnicuiq; cognoſcere licet: quos verſus, quoniam Turnebus reſtituere conatus eſt, nil de ijs amplius dicam. Sunt verò Archeſtrati carmina:

Τοὺς μῦς Αἶνος ἔχει μεγάλους, ὄστρεια δ' Ἄβυδος,
Τὰς ἄρκτους Πάριον, τοὺς δὲ κτένας ἡ Μιτυλήνη,
Πλείστους δ' Ἀμβρακία παρέχει.

Sed & hæc vitiata ſunt.

FINIS LIBRI PRIMI.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER SECVNDVS.

Loca Galeni & Plinij emendata. Nonnulla de Mangonibus.

CAP. I.

GALENVS in primo de Articulis cōmētario, aphor. xxx. duo extenuatorum corporum genera in medium ponit; alterũ, quod ſeu fame, ſeu obſidione, ſeu luctu, ſeu mœrore, ſeu vehementi atq; continenti ira, ſeu aliquo alio cibi faſtidio, alimenti parum ſumens, ſponte conſumitur; alterum quod arte tale efficitur. De ſecundo hæc verba, vt ſunt in Baſilienſi codice, habet: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τι, σῶμα μὲν εὑρημένοις τε τοῦ δὲ πράττειν, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτε χρή. quæ cùm aſteriſco, quaſi deprauata, notata eſſent, interpreti tamen ſic conuertere placuit: Sed vbi medicus de induſtria corp⁹ aliquod extenuat, per ea quæ excogitauit, moliri id contendit; deinceps frictione vtitur. Sed præterquā quòd verbis interpretatio minime reſpōdet, etiā opus medici in extenuādis corporib. nequaq̄ apposite exprimit. Itaq; locũ hũc mēdoſum eſſe, ſicq́; reſtitui debere puto: ὅταν δὲ ἰατρὸς ἑκὼν ἰσχνότερον ἐργάζηται τι σῶμα, εὑρυσμένον μὲν τοῦτο πράττει, καὶ μετὰ τοῦτο τρίβει ὅτε χρή. id eſt, Quā-

do medicus spõte aliquod corpus extenuare vult,hoc quidem dilatat,aperitúe, deinceps tempore opportuno frictiones adhibet. Vocem enim, εὐρυσμένον, vsitatã esse Hippocrati & Galeno,vbi corpora caloris ope rare facienda ac aperienda sunt, in multis eorum commentarijs,& præsertim in 2.6. lib. Epid. animaduertere licet. Mangones deinde & Gymnastas,dum corpora nimis crassa extenuare intendebant,prius necesse habuisse densata corpora calefactionibus,vel alijs adiutoriis rarefacere ac dilatare, vt postmodum ita præparata, facilius frictionibus exiccarentur, nemini in medicina versato obscurum est. Non omnes tamen intelligunt,qui præcipue essent Mangones à Galeno pluribus in locis nominati. Nam vetustissimis vsque temporibus,cùm nulla religio homines perinde ac belluas seruitijs teneri atque permutari vetaret, inueniebantur,qui in nulla alia arte se exercebant, quàm in vendendis permutandisque infantibus, pueris,viris,virginibus,mulieribus,eunuchis, omnisque tandem generis hominibus. Sed inter hos aliquod discrimen obseruaui. Quoniam qui pueros,puellas, & mulieres in libidinis seruitium venditabant, antiquo Romanorũ vocabulo Lenones vocabantur;qui verò infantes in canistris, seruos, eunuchos, aliosque homines alterius operis gratia venales habebant, ἀνδραποδοκάπηλοι, & interdum ἀνδροκάπηλοι à Galeno,à Latinis Mangones vocati inueniuntur. Hi autem, quò vendibilior merx foret,corporum pulchritudini totis viribus studebant. Vnde legitur apud Galenum, eos consueuisse facies puerorum succo ptissanæ, farina fabacea, nonnunquam nitro,quæ detergerent, & lucidiores redderent, abluere;nonnunquam emaciatorum nates virgis percutere,atque picare, quò habitiora & crassiora corpora euaderent:aliquando puellarum costas arctissimis fascijs constringere,vt pectoris amplitudo, simulque coxarum altitudo, latitudóve (qui solet esse mulierum decor)augerentur:quandoque varijs modis pilos è genis,alijsque partibus vellere, quò iuniores & venustiores,qui erant vendendi,apparerent. Scriptum est à Vi-

truuio

truuio ſecundo libro cap. 8. corpora muliebria, dum grauida eſſent, à venditoribus nunquam præſtari ſana in more poſitum fuiſſe; quòd à conceptu vſque ad partum integra valetudine non vterentur. Quam ſententiam non modò Hippocrates vt veram ſæpius protulit, verum etiam Ariſtoteles, qui quarto de Generatione animalium cap. ſexto ſcribit, bruta plurimam temporis partem corpore valere, dum vterum gerunt: mulieres magna ex parte ægras degere, nempe quæ vitam ocioſam & ſellulariam agentes, plus recrementi ſibi contraherent. Inuenio quoque apud Plinium, ob alopeciæ turpitudinem ſeruorum precia fuiſſe diminuta; & iccirco ad eam corrigendam innumera propè remedia excogitata eſſe. Et quoniam mentio eius mẽtiti Plinij incidit, cuius libri de Re medica circumferuntur; ex eo monſtrabo, quomodo Plinij maioris, ex cuius De natura opere toti ferè minoris Plinij libri conflati ſunt, locum meliorem reddere poſſimus. Libro tertiodecimo, capite vigeſimoſecundo legitur, Neronem Cæſarem, dum nocturnis graſſationibus conuerberatam faciem gereret, thapſia, thure, & cera eam ſibi illeuiſſe, & ſecuto die contra famam cutem ſinceram oſtentaſſe. Sed in alterius citati Plinij libro de Re med. 3. cap. 47. loco ceræ ceruſſa habetur: eam cùm ad ſugillationes verberationesque miram operam quoti die præſtare, ceram verò nihil planè adiumenti afferre experiamur, fit vt à principio librarios aliquos loco ceruſſæ in Pliniano codice, ceram exſcripſiſſe, ſicque errorem paullatim in ceteris ſubinde irrepſiſſe arbitremur. quanquam non negamus, poſſe quoque ceram in eiuſmodi medicamentis locum habere ad ceratum formandum, & alia duo continenda.

Morem Thuscorum, vrendi pueros, fuisse antiquum. Herodoti locus notatus, & quædam de Scythis ex Hippocrate.

CAP. II.

N Thuscia, ac nonnullis alijs Italiæ regionibus, vetus consuetudo est, vt pueros adhuc lactentes, vel paullo maiores, in occipite ferris ignitis vrant, sperantes eo auxilio ipsos à pituitate malis, & præsertim à puerili morbo, tutos futuros. Húc morem antiquissimis vsque temporibus apud Lybiæ populos fuisse testatur Herodotus in quarto, vbi hæc leguntur: τῶν παιδίων τῶν σφετέρων, ἐπὴν τετραέτεα γένηται, οἰσύπῃ προβάτων καίουσι τὰς ἐν τῇσι κορυφῇσι φλέβας, μετεξέτεροι δὲ αὐτέων τὰς ἐν τοῖσι κροτάφοισι, τοῦ δὲ εἵνεκα, ὡς μή σφεας ἐς τὸν πάντα χρόνον καταῤῥέον φλέγμα ἐκ τῆς κεφαλῆς δηλῆται. καὶ διὰ τοῦτο σφέας λέγουσι εἶναι ὑγιηροτάτους. εἰσὶ γὰρ ὡς ἀληθέως οἱ λίβυες ἀνθρώπων πάντων ὑγιηρότατοι, τῶν ἡμεῖς ἴδομεν, εἰ μὲν διὰ τοῦτο, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως εἰπεῖν, ὑγιηρότατοι δ' ὦν εἰσιν. ἢν δὲ καίουσι τὰ παιδία σπασμὸς ἐπιγένηται, ἐξεύρηται σφιν ἄκος. τράγου γὰρ οὖρον σπείσαντες ῥύονται σφέας. id est, Puerorum suorum, cùm annum quartum attigerint, oesypo ouillo venas verticis adurunt; alij verò ipsorum temporales venas. Quod ideo agunt, ne vllo tempore à capite descendens pituita offendat: & propter hoc seipsos sanissimos prædicant. Et certe Lybici omnium hominũ, quos viderimus, sanissimi existunt, an propter hanc caussam, affirmare non audeo, sunt tamen sanissimi. Sed si inter vrendum superueniat conuulsio, inuentum est ipsis remedium: hirci nempe vrina aspergentes eos liberant. Quo in loco (vt Erotianus auctor est accepisse Hippocratem) pro oesypo stercus interpretandum puto. quod sanè vrendi aliqua vi pollet. Sed an sufficere simili operationi illud potuerit, anceps sum. Ac scio, Theophrastũ in libro de Igne, οἶσον, siue viticẽ, apud medicos in vsu fuisse ad vrendũ, hisce verbis, à Turnebo restitutis, testatum: διὸ καὶ οἱ ἰα-

τροὶ

περὶ τοὺς ἥλους καίουσι τῷ οἰσύπῳ. Nisi potius oesypo feruente id factitasse existimemus: nam oleum etiam feruẽs urere nemo ignorat. Hipp. quoque sæpe lino crudo vrendum mandat: quod nisi quis interpretetur de ignito, difficile comprehenditur, vt id agere queat. Non absimile multum illud erat, quod factitasse Scythas memoriæ prodidit Hippocrates, in libro de Aere, aquis, & locis: qui cùm ob frequentes equitationes coxis atq; cruribus valde offenderentur, incisione venarum post aures sibi ipsis auxiliabantur, tanquam eo remedio capiti adhibito pituitæ fluxum ad inferiora cohiberent; quo sani quidem, sed infœcundi semper manebant. Hæc omnia præsidia interdum magnopere ex vsu esse, antiqui medici cognouerunt, quando & ipsi ad compescendos humores à capite in partes inferiores delabentes modò synciput, modò verticem, modò occiput, interdum omnia hæc, vel igne vel causticis medicamẽtis vrenda consuluerunt: quanquam in hoc vulgares sæpenumero errare conspiciuntur, qui contra Galeni præceptum non raro ceruici & alijs partibus cucurbitulas ignitas admouent, priusquam vniuersum corpus exinanierint.

Sententia Galeni ex Herodoto comprobata. De Syrmea. De partitione anni, secundùm Hippocratem. Error sacerdotum Ammonis.

CAP. III.

Τὰς μεταβολὰς τῶν ὡρέων μάλιστα τίκτειν νόσους, Mutationes temporum morbos potissimum parere, dum scripsit Hippocrates, fuerunt, qui putarent, eum successiones temporum, nempe Autumni, Hiemis, Veris, & Aestatis, intellexisse. Quos Galenus etsi grauissimis rationib. refellat, deq; peculiarib. temporis constitutionibus ipsum locutum esse monstret, placet tamen eius sententiã Herodoti testimonio confirmare; qui cùm eadem ætate vixerit, similique diale-

ćto, qua Hippocrates vſus ſit,haud ab re fuerit illius te ſtimonio,ad augendam Galeni fidem,in eadem prorſus re vti. Itaq; in Euterpe de Aegyptiorum moribus ſermonem habens,hæc ſcribit: τρόπῳ δὲ ζωῆς τοιῷδε διαχρέονται. συρμαΐζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπεξῆς μηνὸς ἑκάστου, ἐμέτοισι θηρώμενοι τὴν ὑγιείην, καὶ κλύσμασι· νομίζοντες ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νόσους τοῖσι ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύπτιοι μετὰ λίβυας ὑγιέστατοι πάντων ἀνδρῶν, τῶν ὡρέων (ἐμοὶ δοκεῖν) εἵνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσιν αἱ ὧραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσιν ἀνθρώποισιν αἱ νοῦσοι μάλιστα γίνονται τῶν τε ἄλλων εἵνεκα πάντων, καὶ δὴ καὶ τῶν ὡρέων μάλιστα. Quæ verba quoniam non exaćtè in Latino codice vulgato exprimuntur, hic à nobis,vt debent,conuerſa ſubnećtam.Hoc autem vitæ genere vtuntur.Singulis menſibus per tres dies continuos potione corpus purgant, clyſteribusque ac vomitibus ſanitatem conſeruant, putantes nimirũ quoſcunque morbos à nutrientibus cibis hominibus euenire. Nam Aegyptij alioquin ſunt omnium,poſt Lybias,virorum ſaniſſimi,ob temporum(vt ego puto)conſtitutiones, quæ ibi non variantur. Nam in mutationibus quarumcunque rerum, & præſertim temporis conſtitutionum,homines à morbis maxime tentari conſtat. Quid autem antiquis ſcriptoribus συρμαΐζειν ſignificaret, videre eſt apud Erotianum,& Galenum in Antiq. ver. expoſit. quorum ille purgationem fačtam ex raphanide cum muria, συρμαϊσμὸν, hic verò moderatè fačtam ventris purgationem, συρμαίαν vocatam tradũt: præter quos Diocles in epiſt. ad Antigonum regem, vomitus ieiuno ſtomacho fačtos à nonnullis συρμαϊσμοὺς vocatos memorat. συρμαίαν tamen ſignificare ſcimus quoque potum ex aqua & hordeo, necnon opſonium,vt apud Diodorum Siculum: & apud nautas,Facere ſyrmaiam, eſt cõparare opſonia. μελανοσυρμαῖος λεὼς apud Ariſtophanem in Theſmoph. teſte Suida, Aegyptij ſunt: nam aučtor eſt Plinius, Aegyptios hoc genere potus vſos. His adijcere placet, quæ à Galeno de anni ſecundùm Hippocratem partitione ſcriptis tradita ſunt in principio Epidem. commentariorum.

Quod

Quod ideo lubens ago, quoniam futurum spero, vt quampluribus Hesiodi ac Homeri locis ex Galeni verbis quandoque maior lux afferatur: quos cùm Hippocratem quadrigẽtis annis præcessisse ex Herodoto sciamus, ab illis veluti auctoribus maximis multa ipsum mutuasse, quamuis eos nunquam citet, vero simile videtur. Galeni oratio hæc est: θαυμάζειν δ' οἶμαι δεῖ, καὶ ζητεῖν τὴν αἰτίαν, τοῦ παραλελεῖφθαι κατὰ τὸν λόγον ἐπιτολὴν ἀστέρος τοῦ ἐπισημοτάτου γινομένην ἐν θέρει τοῦ καλουμένου σειρίου, ὀνομάζουσι δ' αὐτὸν ἔνιοι καὶ κύνα, καταχρώμενοι τῇ τοῦ παντὸς ἄστρου προσηγορίᾳ. κύων μὲν γὰρ τὸ σύμπαν ἄστρον, ὁ δ' ἐπὶ τῆς γένυος αὐτοῦ σειρίος, ὃν ὀρθῶς ἄν τις ὀνομάζοι τὸν προκύνα, οὐ τὸν κύνα. καὶ ἀρχή γε τῆς καλουμένης ὀπώρας ἡ ἐπιτολὴ τούτου τοῦ ἀστέρος ἐστί. καὶ ὅσοι τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ζ. τέμνουσιν ὥρας, ἄχρι μὲν ἐπιτολῆς τοῦ κυνὸς ἐκτείνουσι τὸ θέρος, ἐντεῦθεν δὲ μέχρις ἀρκτούρου τὴν ὀπώραν. οἱ δ' αὐτοὶ καὶ τὸν χειμῶνα τριχῇ τέμνουσι, μέσον μὲν αὐτοῦ ποιοῦντες τὸν περὶ τὰς τροπὰς χρόνον, τοὺς δὲ ἑκατέρωθεν, σπορητὸν μὲν τὸν πρόσθεν, φυταλέαν δὲ τὸν ἕτερον, αὐτοὶ γὰρ οὕτως ὀνομάζουσι. καὶ μὲν δὴ κἀν τῷ περὶ ἑβδομάδων Ἱπποκράτους ἐπιγραφομένῳ βιβλίῳ διῃρημένον ἐστὶν εὑρεῖν τὸν ἐνιαυτὸν εἰς ἑπτά· τοῦ μὲν φθινοπώρου καὶ τοῦ ἦρος ἀτμήτων πεφυλαγμένων, τετμημένων δὲ τοῦ μὲν χειμῶνος εἰς τρία μέρη, τοῦ δὲ θέρους εἰς δύο. Ex quo colligere licet, Hippocratem atque alios quosdam totum annum in septem partes diuisisse, Ver, Aestatem, Oporam, Autumnum, Sementarium, Hiemem, & Plantarium. Ver inchoabat ab Aequinoctio, vsq; ad Pleiadum exortum: ab hoc Aestas erat ad Canis ortum: à Cane Opora vsque ad Arcturi exortum durabat: Autumnus verò ab Arcturo vsque ad Pleiadum occasum extendebatur: reliquum temporis tractum in tres partes partiebantur, quarum primam Autumno continuam Semẽtarium, quasi seminibus iaciẽdis aptam; mediam Hiemem; postremam & Veri adiacẽtem Plantarium, quasi tunc plantæ colerentur, vocarunt. Oporam, de qua Plutarchus etiam meminit 8. Sympos. probl. 10. maximè omnium calidam atque siccam, & proinde hominum virium consumptricem fecerunt medici; & iccirco Galenus, qui in 4. de Acutorũ victu com. scripserat

hiſce temporibus non eſſe è vena ſanguinem mittendũ, licet æger in vigenti ætate & morbus magnus ſit: in primo ad Glauconem libro narrauit, quotquot inter Canis ortum & Arcturum phlebotomati fuerunt, plane interijſſe. Non defuerunt tamen, qui probare conati ſint, hoc tempore (& inter eos fuit Theophraſtus primo de Cauſſis plantarum) corpora plantarũ & hominum humeſcere, adducti his rationibus, quòd fructus plantarum tunc perficiantur, & homines febribus putridis, ventriſq; ſolutionibus tententur. Quæ certè nihilo magis id monſtrant, quàm ſudores, qui copioſiſſimi in æſtate è corporibus feruntur. Sed aliàs refelli opportunius poterit tam grauis auctor; quem defendere æquius poſſumus, quando Autumnum calidum & humidum fecit. Quoniam ſi principium Autumni æſtimemus, & forſan etiam medium, argumenta maiora caliditatis & humiditatis, quàm frigiditatis & ſiccitatis ſeſe offerent. Quòd ſacerdotes Ammonis (vt eſt apud Plutarchum in lib. de Defectu oraculorum) annorum inęqualitatem probarent ex eo, quòd Lucerna eius tẽpli inextinguibilis vnoquoq; anno olei minus conſumeret, infirmum ſanè argumentum erat: quoniam poterat multis rationibus tum ex parte olei, tũ ex parte aeris id euenire: quanquam etiam erat potius cõſentaneum, ab eiuſmodi euẽtu annorum imminutionem, & mundi corruptionem, quàm inæqualitatem colligere.

Theophraſti loca ex Athenæo & Plutarcho correcta de Sida, de Leguminibus, de Pediculis. Theophraſti & Galeni contradictio de Scorpionibus.

CAP. IIII.

Varto lib. de Hiſt. plant. cap. 11. Theophraſtus narrans in Orchomenio lacu multas arbores naſci, veluti oleagnũ, ſidam, & ſimilia, de ſida in hunc modum loquitur: ἡ δὲ σίδη τὴν μὲν μορφήν ἐστιν ὁμοία τῇ μήκωνι. καὶ γὰρ τὸ ἄνω κῶδε.

κυλινῶδες ἐστὶν ἔχει. quæ verba transferens Gaza, vt similitudinem papaueris seruaret, vocé illam κυλινῶδες omisit, sicq; errorem errori addidit. Quis autem non videat, sidam arborem cum papauere nullam similitudinem habere posse? Itaq; textum Theophrasti corruptum esse faciliter qui vis intelliget: eo magis quòd Atheneus 14. lib. Dipnos. citans hunc Theophrasti locũ, sidam ex ipsius sententia non papaueri, sed punicę malo similem facit: vt rationi magnopere consentiat, ita fuisse appellatam ob similitudinem punicæ, quam veteres sidam nominasse, præter Athenæum Plutarchus quoq; 5. Sympos. probl. 8. testatus est: vbi Empedoclis versum exponens,

οὕνεκεν ὀψιγόνοιτε σίδαι καὶ ὑπέρφλοια μῆλα,

epitheton illud punicorum iccirco à philosopho excogitatum scribit, quoniam illæ, autumno deficiente, æstuq; iam extincto, fructum perficiunt; siquidem æstiuo tempore debilem ipsarum, ac minime viscidam humiditatem haud quaquam concrescere sinit, nisi aer frigidior euaserit Propter quod Theophrastus 2. lib. de Causis plant. cap. 9. scribit, hanc solam arborem in vmbra melius atq; citius fructũ concoquere. Subiungam his, à Ruellio male Dioscoridis ea verba de arido punico, ἄστομος, καὶ δηκτική, interpretari, Ora gingiuasq; lædunt: nempe quæ à Marcello Serapioné imitante melius sic vertãtur, Eademq; ori ingrata, adstringũt. Quis ignorat, quæso, acida punica multum abesse, vt lædant, cùm gingiuas laxas, & ora inflammata mirifice confirment, & iuuent, quæ tamen ori austeritate sua & aciditate displicẽt? Est & alter Theophrasti locus quarto de Causis plantarũ, c. 14. qui in græco codice corruptus, nec à Gaza cognitus est. De fabis namq; Philipporum sermonem habens, ita inquit: ἐὰν δ' ἐν ἀχύροις ἀπηθαλωμένοις ἐν τῇ ἅλῳ καὶ καθαροῖς ὦσιν, οὐ μεταβάλλουσιν. Sed Plutarchus 7. Sympo. problem. 2. vbi multa ad verbum ex Theophrasto adducit, pro ἀπηθαλωμένοις, ἀποκειμένοις legit, quemadmodum verè legendum puto; non tantùm enim fabas in area cum paleis suis sepositas, verũ etiam triticum omniaque fere legumina conseruari

inoffensa, in iisdẽ libris palam monstrauit Theophrastus. Vnde quid torrefactæ paleæ (vt conuertit Gaza) ibi aptè designare valeant, non satis intelligo. Addam his Theophrastum 2. de Caussis plantarum cap. 22. voluisse ex sanguine corrupto pediculos gigni, quos ipsius præceptor Aristoteles ex carne corrupta nasci, quinto de Histor. animal. cap. 32. maluit. Sed neutrum fefellisse, omnibus illis putare licet, qui vtroque modo animalcula illa produci, & carnem ipsissimum sanguinem esse cogitarint. Illud non prætereundum, scriptũ esse ab Apollonio in Histor. mirab. Aristotelem voluisse pediculos in morituris capita deserere, atque in puluinaribus inueniri. Cuius euentus eam Alexãder in 2. probl. lib. 30. assignauit caussam, quòd pediculi nutrimento atque tepore ex sanguine opus habeant: quorum vtroque in morientibus deficiente, eos deserunt, meliorem locum sibiipsis quærentes.

De varijs antiquorum edulijs. Aristotelis locus examinatus de Carne Camelina. De Sumine. De Turtæ nomine.

CAP. V.

Atulorum lactentium carnes pro cibo veteribus aliquando fuisse, præter Plinij testimonium (hæc lib. 29. cap. 4. scribẽtis, Catulos lactentes adeò puros existimabant ad cibum, vt etiam placandis numinibus hostiarum vice vterentur) Hippocrates quoq; grauissimus auctor pluribus in locis monstrauit, vbi eas in varijs ægritudinibus ab ipso non parum cõmendari clarum est: quemadmodũ etiam Oribasius in primo Collect. ex sententia Mnesithei Atheniensis laudauit. At Camelinæ quomodo vsq; in vsu esse potuerint, vehementer dubito, Galeno præsertim in lib. 1. de Alimẽtis ita dicente : ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ τῶν ὄνων κρέα ἐσθίουσι, εἰσὶ δὲ οἱ καὶ τὰ τῶν καμήλων. quasi innuat, rem extra hominum mores fuisse, vt quis camelorum carnib. vesceretur, nempe quas in 3. lib. vt malas valde damnat. Vnde

quæ Aristoteles 6.de Hist.animalium scripta reliquit, carnes scilicet & lac camelarum, vsquequo conceperint, omnium suauissima esse, mihi semper suspecta fuerunt, credidique τὰ κρέα ab aliquo ex marginibus interserta; quando Plinius lib. 28. solum lac, & non carnes camelarum, ab hominum lacte dulcissimum facit. Quòd si vulgatis philosophi codicibus fidem placeat adhibere, necesse est fateamur, illa ex aliorum relationibus ipsum dixisse; ex quibus maiorem librorum de Animalibus partem conflatam putant eruditi omnes. Id quoque à me sæpius notatum est, Ranarum carnes in mensas recepisse maiores, à nemine fuisse proditum: eas tamen hac tempestate veluti delicatissimas degustant multæ nationes, & præsertim Itali, quos hac ratione à Græcis aliquando βατραχοφάγους vocari animaduerti. Quòd enim ranæ ventrem Archestratus apud Athenæum laudet, illud de rana pisce intelligendum est. Tempore Plutarchi Cerebra animalium manducari cœperunt, quæ antiquos vti abominatos proiecisse affirmat 8. Symp. probl. 9. quo in loco Vuluas quoque, quas Horatius & Plinius mirum in modum prædicarunt, pro iucundissimo edulio tunc habitas scribit: at eas qui nostra tempestate in suas mensas recipiant, nulli, aut sanè pauci inueniuntur. Sicuti nullus ferè est, cuius palato Grues hodie admodum arrideant, cùm & Galenus fibrosam ac duram carnem habere dicat, quas tamen tanti fecerunt interdum maiores, vt ex Melo insula eas (quod refert Gellius ex Varrone) maximis impensis Romam vehendas curarent; quin immò eis pinguibus reddendis in tenebroso loco, sicut & vitulis, magnũ studium adhibuisse ostendit idem Plutarchus in Erotico, atq; in 11. de Carnium esu declamatione. vbi quem describit ventrem porcæ nuper fœtæ vnà cum mammis baculo percutiendi morem, vt sanguis, lac, & caro simul mixta iucundiora gulæ euaderent, is est, quo nostra tempestate Sumatas populari vocabulo appellatas faciunt, haud multum ab antiquo suminis nomine deflectentes. Quod etenim vetustiores Abdomen voca-

bant, vt scribit Plinius lib. xj. cap. 37. miror cur idem lib. 8. cap. 51. dixerit, Publium mimorum poetam omnium primũ appellasse Sumen, cùm sæpius Suminis vox apud Plautum legatur, Plautoq; multo posterior fuerit Publius mimographus: nisi fortè Plinium ita loquentem faciamus, quasi Publius cœnam suam appellaret Sumen, ob eius frequentissimũ vsum, non autem quòd ipse primus huiusce nominis inuentor fuerit. quemadmodũ vbi lib. xj. perhibet, antiquos non consueuisse scientes occidere, priusquã abdomen calleret, id innuit, quod damnatũ est à Plutarcho, videlicet suo tempore homines iam partui vicinas sues occidere solitos, atq; vẽtres percutere, quò mortuo fœtu lac simul & sanguis in carne commixta edi possent: vt Turnebi correctionem non contemnendam omnino putem, qui lib. 23. Aduer. cap. 20. loco, Id scientes, Incientes restituendum voluit: quamquam Hermolaum Barbarum & Gesnerum aliter sentire non me lateat. Iam verò Sumen inter delicatiores cibos non infimum locum tenuisse, omnes Latini poetæ attestantur: sicut etiam hodie plerisq; in locis, & præsertim Romæ, pauci sunt, qui magnopere huiusmodi salsamento non delectentur. Auctor est in Onomastico Erotianus, ἄρτον ἐγκρυφίαν, ab Atticis appellatum esse panem, ex pinguibus palmulis, farina, & aqua confectum, necnon in calido cinere coctum, quem etiam θύρταν vocatum dicit. Quo in loco facilè assentirem doctissimo & de medicinæ studiis optimè merito Bartholomeo Eustachio, nostrum Tortę populare nomen veteres Romanos habuisse, si quemquam alium eorum temporũ scriptorem monstrasset, qui id nomen vsurpasset: vt verisimile videtur, alios etiã, & pręsertim Plinium, Athenęum, Pollucem, debuisse illius mentionem facere, si nomen simile habuissent. Quocirca fortasse vox ea apud Erotianum deprauata est, aut ab aliquo recentiore in margine hæc clausula notata, ὃν θύρταν καλοῦσιν, deinceps à librario ignaro alijs verbis antecedentibus adnexa fuit. Neq; me latet, sacræ Bibliæ interpretes, ἄρτον ἐγκρυφίαν, Tortam panis transtulisse. At horum posteriorum

ſteriorum auctoritas multum abeſt, vt Euſtachio faueat quicquam.

Qui ſint apud Platonem Ficus & Vuæ generoſæ, ex Galeno. De Pane fabaceo, & Faba Ægyptia. Locus Mneſithei de Ficubus.

CAPVT VI.

PLato 8. de Legib. fructuum τῆς ὀπώρας leges condens, vuarum & ficuum γενναίων mentionem facit: vbi mitius eos puniri iubet, qui huiuſmodi fructus prædantur, quàm qui alios. Propterea quæſitum eſt apud Athenæum in 14. quænam à Platone generoſæ vuæ & ficus appellatæ ſint. Maſurius reſpondet, γενναίας λέγει τὰς εὐγενεῖς ὁ φιλόσοφος, ὡς καὶ Ἀρχίλοχος. πάρελθε, γενναῖος γὰρ εἶς. ἢ ἐπιγεγεννημένας. id eſt, Generoſos ficus dicit philoſophus vel nobiles, quemadmodum & Archilochus, Accede, es enim nobilis: vel pòſt genitos. Sed qui ſint nobiliores ficus, ac vuæ, quas multis alijs poſtponere videtur Plato, nondũ ex his Maſurij verbis certè conſtat; attamen rationi conſentaneũ videtur, ſic eſſe appellatos ficus, qui poſt primos & præcoces, ſiue in ijſdem, ſiue in diuerſis arboribus naſcuntur, ceteroſq; plerumq; ſuauitate antecedunt. Quę verò dicerentur vuæ generoſæ, ſiue nobiles, omnium clariſſimè explicuit Gal. 2. de Alim. fac. vbi ſic ait: ὀνομάζουσι δὲ εὐγενεῖς τὰς τοιαύτας σταφυλάς, ἐν αἷς αἱ ῥᾶγες ὀλίγην μὲν ἔχουσι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, οὐκ ὀλίγην δὲ τὴν στερεωτέραν, ἣν ἅπερ σάρκα τῆς ῥαγὸς ἔφην εἶναι. καὶ χρῶνταί γε κατὰ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, ἀποτιθέμενοι πολυειδῶς. id eſt, Vocant autem vuas eiuſmodi generoſas, in quibus acini humidam quidem ſubſtantiam habent exiguam, ſolidiorem autem non paucam, quámve carnem acini eſſe diximus. Atque ijs vtuntur, eas varijs modis in fine æſtatis reponentes. Quo in loco interpres, qui

pro, κτ τὸν τῆς ὀπώρας καιρὸν, Autumnum vertit, ignoraſſe videtur, quæ propriè fuerit apud veteres Opora, cuius Plato meminit, & quam nos aliàs ex Hippocrate monſtrauimus eſſe dies illos, qui inter Canis ortum & Arcturum numerantur. Itaque ficus vocauit Plato generoſos, qui nobiles, & poſt alios orti ſunt: at vuas generoſas appellauit nobiles quidem, ſed quæ parum humidæ ſubſtantiæ, durioris pluſculum habent, quæve edendo ſunt, neque vinis faciendis idoneæ habentur, ſed vt ceteri fructus autumnales longo tempore conſeruari poſſunt; vt non iniquè egerit, ſi mitius in eos animaduertendum ſtatuerit, qui vuas, faciendis vinis minus idoneas, licet conſeruationi aptas, furarentur. De vuis generoſis loquitur Ouid. 2 de Remedio amoris:

Eſt tibi rure bono generoſæ fertilis vuę
Vinea, ne naſcens vua ſit vſta time.

Iuraſſem in Pandectis in cap. Qui fundum, vbi Paulus de ficubus & vuis, ex quibus non fit vinum, ſermonem habet, loco vocis Græcæ, quæ deſiderabatur ibi, & pro quo Politian. ac Budeus ſubſtituerũt προξίμους, potius γενναίους eſſe ſubſtituendum: quaſi Paulus diceret, vuas quas non vini cauſſa habemus, quas Græci γενναίους appellant. niſi mox antiquus Pandectarum codex excuſſus eam vocem ſubſtituendam comprobaſſet: vt Cornarius in com. Medicis temerè conatus ſit voces alias ſibi ipſi fingere. Quod porrò de ficubus ſcribitur à Plutarcho, eſt ſanè cognitu dignum, qui in Cauſſis naturalibus tradit Mneſitheum medicum à Galeno in proœmio lib. ad Glauconem commendatum narraſſe, eos qui in principio pulmonariæ morbi cepas appetunt ſeruari, qui verò ficus, interire; eò quia appetitus temperaturas, temperaturæ autem morbos conſequuntur. Galenus inter legumina & frumenta illud diſcrimen ponit, quòd ex his panes conficiantur, ex illis non. Fabam deinde cùm inter legumina recenſeat, manifeſtò videtur indicaſſe, antiquos eo pane fabaceo minus victitaſſe, quo hodie apud varios populos magnam rusticorũ partem veſci cõſpicimus.
Sed

Sed forsan id de Grecis dumtaxat eum intelligere dixerit aliquis; quandoquidem Plinius lib. 18. cap. 12. scribit etiam ex fabis panem esse tentatum; vbi monstrat quoque sua tempestate plerasque gentes frumento fabam miscuisse in panis vsum, quemadmodum hodie fit. Quod porrò esset fabæ Aegyptiæ pondus, cuius frequentissima mentio à Galeno atq; alijs Græcorum medicis habetur, docuit Soranus Ephesius 24. cap. suæ Isagoges; vbi eam continuisse scrupulos duos tradit. Quod ideo verisimile puto, quoniam ex Plinij loco nuper citato granum Aegyptiæ fabę ceteris valde maius fuisse manifestò colligitur: vt his rationibus nullam fidem habeam lib. de Pond. & mens. Galeno falsò adscripto, in quo legitur, fabam Aegyptiam pependisse obulum & semis.

De Pulmonis carne Galeni contradictio ex Aetio sublata. De carne Leporina, Caprina & Vulpina, Item de Tenera carne locus Galeni restitutus.

CAPVT VII.

PVlmonem iecore facilioré esse coctu, minus nutrire, magisq; pituitosum succum facere, ait Galenus 3. de Alim. fac. cap. 12. At idem lib. 6. de Vsu partium cap. 10. tradit, pulmonem tenui, leui, ac vaporoso sanguine nutriri, iecur autem limoso, & crasso. Vnde si tale est nutrimentum, qualis est substantia nutrientis, videtur substantia pulmonis vt est tenuior iecore, sic succum tenuiorem, & non pituitosiorem parere. Atqui Aëtius lib. 2. cap. 127. hanc dubitationem tollit, dicens, pulmonis nutrimentum esse magis pituitosum, διὰ τὸ ἐν αὐτῷ χονδρῶδες σῶμα τῆς τραχείας ἀρτηρίας, hoc est, ob cartilagineum asperæ arteriæ pulmoni inexistenti corpus. Quæ verba fortasse codici Galeni essent addenda, cùm Aëtius omnia illa ad ver-

bum ex Galeno sumat, potiusq; minuat, quàm addat. Mirantur porrò multi, cur Martialis inter quadrupedes lepori primas dederit: qui sanè mirari desinent, modò considerare velint, quæ à Galeno de sanguine leporino in 3. de Alim. facultatibus, scriptis tradita sunt: eum nimirum tanquam omnium suauissimũ in magno pretio habitum: carnem enim talem esse, qualis sanguis, ex quo tota constat, non modò omnes medicinæ auctores, verùm etiam ipsa ratio declarat. vnde sanguine leporis suauissimo existente, quomodo eius caro magnã suauitatem non cõtineat, viro erudito creditu difficile erit. sicuti rationi minimè cõsentaneum est, caprarum carnem (quod Homerum dixisse idem Gal. meminit) esu iucundam esse, quando earum sanguinem bibitum conciliare pallorem exemplo Drusi tribuni indicat Plinius lib. 28. cap. 9. Maiori fortasse admiratione dignum videatur, quod Galenus in 4. de Victu acut. commentario, & 3. de Alim. fac. scribit, autumno carnes vulpium, quando vuis nutriuntur, palato gratissimas haberi; & iccirco venatores apud Grecos tunc ipsas esitare consueuisse. Heic admoneor, vt errorem quorundam detegam, qui carnes quomodolibet teneras recentibus semper præferunt: haud quaquam cogitantes, teneritudinem eam veluti putredinem quandam, aut saltem ad putredinem præparationem esse, quæ cibũ dentibus quidem faciliorem & gratiorem reddat, sed qui postea in venis deteriores succos, & longo tempore prauas affectiones progignere queat. Vnde Hippocratem aut Polybum laudare soleo, quòd dixerit in 2. de Diæta, τὰ πρόσφατα πάντα ἰσχὺν πλείονα παρέχεται τῶν ἄλλων, διὰ τόδε, ὅτι ἐγγίον τοῦ ζῶντός ἐστι. τὰ δὲ ἕωλα καὶ σαπρὰ διαχωρέει μᾶλλον τῶν προσφάτων, διότι ἐγγίον τῆς σηπεδόνός ἐστι. id est, Recentia om-
„ nia plus viriũ alijs præbent, eò quòd viuenti sint pro-
„ ximiora. vieta verò & marcida recentibus excernuntur
„ magis, quòd ad putredinem propius accedant. Nam
recentes carnes plus roboris afferre corporibus, preter Hippocratis rationem bruta quoq; omnia carniuora demonstrant, quæ carnes recentissimas, immò calentes,

tes, & quasi viuentes comedentia, omnium aliorum robustissima sunt. Haud inficior tamen aliquam hac in re esse rationẽ habendam tum hominũ edentium, tum carnium edendarum. De hominibus dixit Hipp. in lib. περὶ τροφῆς, Σιτίον νέοισιν ἀκροσαπὲς, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένον, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητον. quę verba cùm à Galeno diuerso modo citentur in lib. de Optima secta ad Thrasybulũ, sic videlicet: σῖτος νέοισι μὲν ἄκρως, ἀκμάζουσιν ἀμετάβλητος, γέρουσι δὲ ἐς τέλος μεταβεβλημένος: fit vt credam, in altero eorum contextuũ errorem aliquẽ latere; potiusq́. Hippocratis codici quàm Galeni fidem adhibendam, immò eo modo Galeni textum restituendũ, sicut in Hippocrate legitur; vt hęc sit sententia, Cibos iuuenũ debere esse parum mutatos. (in Expos. enim vocum antiquar. lego, ἀκροσαπὲς τὸ ἐπὶ βραχὺ, & non, ἐπιπολῆς, μεταβεβληκος) senum perfectè mutatos, ætate vigentium prorsus immutatos; quod idem est quoq; ac si dicamus (vt Antonius Fracantianus præceptor meus, & nemini suorum temporum in medicina facienda ac docenda secundus, luculentissimè explicuit) carnes quas senes sunt esitaturi, debere teneras esse: quas ætate vigentes, recentissimas: quas verò adolescentes, medias quodãmodo inter has & illas. Provt namq; calor, qui concoquere debet, maior vel minor est, sic etiam edulia paratiora, vel minus parata concoctioni esse decet. Alioquin vt dicebat Gal. primo de Alim. si facilia cõcoctu calidissimis ventriculis offerantur, statim corrumpuntur; quemadmodum difficilia tepidioribus oblata, debitam concoctionem nunquã assequuntur. Non est tamen ignorandũ, Rabi Moysem 19. aphor. Galenum ex 4. com. in lib. de Alim. citare, vbi cùm hæc verba barbaro suo more ex Galeno describat (Singula animalia, ex quibus cibandi sunt senes & domini corporum defectorum, per diem « & noctem ea dimitte, & post modum coquina carnes « ipsorum, & fac ex eis cibaria bene cocta, & ministra eis. « Et iuuenibus & dominis corporum fortium, & ope- « rantibus fortia opera, coquina carnes recentes, co- « quens eas bene, vel assatas, vel elixatas.) videtur Ga- «

lenus Hippocratem de duabus solũ & non de tribus ætatibus interpretatus, vt est in lib. de Opt.secta. De carnibus animalium edendis præcepit Oribasius 4. Collect.ex sentẽtia Ruffi, carnes omnium agrestium statim esse coquendas, & proinde recentes manducandas: cicurum verò ouillas & caprinas recentes, bubulas autem vetustas: similiter ex auibus magnas atque palustres, item gallinas, palumbos, perdices, pauones, atque attagenes non esse recentes coquendas: sed turtures, columbas, & turdos: pisces verò omnes quamprimùm coquendos. Ex quo Oribasij delectu potest subinde quilibet iudicare, non esse semper nec à quibusuis recentes, neque semper teneros quoslibet edendos cibos.

Locus Hippocratis emendatus, Galeni alter defensus de Opio. Plinij loci emendati: vnus Herodoti de medicis Aegyptiorum examinatus & correctus.

CAPVT VIII.

IN libro Hippocratis de Locis in homine, vbi de oculis sermo habetur, hęc leguntur: ἢν δ' εὐθέως φλεγμήνωσιν, μὴ ἔγχειε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καῦσαι καλῶς τῷ ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ τινὶ ἀποκλύσαι ὑποχωρητικῷ φαρμάκῳ, φυλασσόμενος μὴ ἔμετον ποιήσῃς. id est, Si statim inflammationem contrahant, nihil illinias, sed quàm infime fortissimo vras, aut alio quopiam aluum subducente medicamento attenues, cauens ne vomitum facias. Quoniam verò vstio in inflammationibus, præsertim in initio, periculosa est: ea propter locum corruptum sic restituendum (vt est in manuscripto) puto: μὴ ἔγχειε μηδὲν, ἀλλ' ἢ καθαίρειν κάτω τῷ ἰσχυροτάτῳ, ἢ ἄλλῳ. Quòd enim inflammationibus oculorum purgationes per inferiora magnopere prosint, testatum fecerunt Hippocrates & Galenus eo in Aph. τὸν ὀφθαλμιῶντα τῆς διαῤῥοίας ληφθῆναι ἀγαθόν. Galenus in lib. de Optima secta ad

cta ad Thrasybulum, contra Methodicos disputans, eisq; indicationes conferentium non semper ab effectibus accipi demonstrans, hæc scripta reliquit: ὀφθαλμοῦ δὲ φλεγμαίνοντος ἐστὶ κατάλληλα, στομάχου δὲ καὶ ἥπατος ἄλλο τι. Quo in loco fuerunt, qui non ὄπιον, sed μαράθρου ὀπὸν legendum maluerunt, ea ratione ducti, quòd Galenus 3. Methodi aduersus Empiricos dicat, medicamenta opiata magnam oculorum perniciem existere: vt etiam ante ipsum Plinius lib. 20. cap. 18. ex Erasistrati & Diagoræ sententia statuerat. Sed ipsos falli, nec mutari debere contextum, ex eo faciliter probatur, quoniam nullũ ferè ex tot relatis à Galeno in 3. de Comp. med. s. l. præclarissimorum medicorũ ad oculos compositis medicamentis inuenies, in quod opium iusto modo non ingrediatur. Id tamen verissimum puto, opium vehementer obesse, nisi rectè castigetur, & debita mensura adhibeatur; quemadmodum quosdam ophthalmicos medicos egisse videtur, quos ibi damnat Galenus, quasi nullo adhibito delectu, in omnibus passim, opiatis quibusuis vterentur. Hanc sententiam eo libentius amplector, quòd Rasarius, acerrimi iudicij ac summæ doctrinæ vir, in sua translatione ita legendum censuerit. Legitur apud Plinium lib. 24. cap. 5. glandis fagineæ cinerem calculis illiniri Quod quo modo fieri queat, & vt prodesse possit, nõ video: quando prĉsertim Galenus fagum vehementius robore adstringere scribit 6. de Simpl. med. & fructus eiusdem semper acerbos esse dicit 4. eiusdem tractationis volumine, vt his facultatibus nullo modo calculis illitu mederi valeat. Ideo legendum puto, non Calculis, sed Oculis. Guillandino eruditissimo videtur posse legi Callis: cuius iudicium non improbo. Quod autem apud eundem Plinium lib. 27. cap. 7. scriptũ est, in regio morbo crudũ absinthium bibi cum opio, aut Adianto: restituendum est, cum Apio. Opium enim multum abest, vt in hoc morbo vllam opem ferat. Habebant Romani & Græci medicos, qui nudis quibusdam experimentis peculiares corporum humanorum partes curare profitebantur, veluti aures, testes, dentes: sed ma-

ior illorum copia atq; auctoritas erat, qui oculis medendis operam nauabant, quiq; cœca experientia tantùm confisi, non rarò magnum detrimentum afferebant: vt de quodam medico notauit Martialis, qui oculos eruebat ita frequenter hominibus, vt eam professionem relinquere coactus, ad hoplomachiam exercendam se contulerit, in qua etiam paria damna inferebat:

Hoplomachus nunc es, fueras ophthalmicus antè;
Fecisti medicus, quod facis hoplomachus.

Quomodo verò ea à varijs medicis varias corporum partes curandi consuetudo inuecta fuerit, si quæratur: ego sanè existimo Aegytios, vt multa alia, sic & hos mores in Grecos inuexisse: ab his deinde emanasse ad Romanos, quos vniuersam medicinam ex Græcia recepisse Cato & Plinius testati sunt. Quòd autem Aegyptij medicos eiusmodi haberent, affirmat Herodotus sub hisce verbis in 2. lib. ἡ δὲ ἰητρικὴ κατὰ τάδε σφι δέδασται· μιῆς νούσου ἕκαστος ἰητρός ἐστι, καὶ οὐ πλεόνων· πάντα δὲ ἰητρῶν ἐστι πλέα. οἱ μὲν γὰρ ὀφθαλμῶν ἰητροὶ κατεστέασι, οἱ δὲ κεφαλῆς, οἱ δὲ ὀδόντων, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν, οἱ δὲ τῶν ἀφανέων νούσων. id est, Medicina apud ipsos sic distributa est: vnius morbi, & non plurium, vnusquisq; medicus est: omnia verò plena medicis sunt. alij enim medendis oculis, alij capiti, alij dentibus, alij ventri, alij occultis morbis curandis sunt destinati. Vbi vltima illa verba mihi suspecta semper fuerunt: quandoquidem Hippocrates, qui ea voce, νηδὺς, sæpius pro ventre & cauitate vtitur, (quemadmodum scribit Erotianus) & quemadmodum non rarò vsus inuenitur Herodotus, eosdem pœnè facit in lib. de Arte morbos occultos, & morbos ventris aut cauitatis; cùm de occultis loquens dicat, ἔστι δὲ ταῦτα, ἃ περί τε τὰ ὀστέα τέτραπται, καὶ τὴν νηδὺν. Vnde si in Herodoto legeremus, οἱ δὲ τῶν κατὰ νηδὺν ἢ ἀφανέων νούσων, vt particula ἢ expositiua sit, poterit is videri fortasse Hippocratem coetaneum suum, eademq; lingua vsum imitatus, dicens nimirum alios fuisse medicos ventris morborum, qui occulti sunt: neque amplius dubitandi occasio dabitur, qui essent occultorũ morborum

borum medici, & quarum ægritudinum: neque item vlla apparebit in verbis Herodoti contradictio; quæ ægrè profectò vitari potest, si cùm paullò suprà dixerit, vnius partis morbi & non plurium medicũ vnum fuisse; statim dicat vniuersim, medicum vnum quosque occultos morbos, & non ventris, quæ occultæ sunt ægritudines, curare solitum. Hæc dico: etsi non me lateat, etiam ita, vt legitur, Herodoti orationem sanam esse.

De Aquarum per plumbum ductarum prauitate, & quòd Romæ ex fontibus potarent. Locus Paterculi emendatus.

CAPVT VIIII.

QVantũ ad salubritatem conferat, per quos ductus aqua potui esuíve deseruiens feratur, Vitruuius auctor non contemnendus in 8. lib. cap. 7. luculentissimè monstrauit. cuius verba tamquam medicis omnibus magno vsui futura heic subscribere placet: Habent autem tubulorũ ductiones ea commoda. Primũ in opere, quòd si quod vitium factũ fuerit, quilibet id potest reficere; etiamq; multo salubrior est ex tubulis aqua, quàm per fistulas: quòd per plumbũ videtur esse ideo vitiosa, quòd ex eo cerussa nascitur, hæc autem dicitur esse nocens corporibus humanis. ita si, quod ex eo procreatur, id est vitiosum, non est dubium, quin ipsum quoq; non sit salubre. Exemplar autem ab artificibus plumbarijs possumus accipere, quòd palloribus occupatos habent corporis colores. Namq; cùm fundendo plumbum flatur, vapor ex eo insidens corporis artus, & indies exurens, eripit ex membris eorũ sanguinis virtutes. Itaq; minimè fistulis plumbeis aqua duci videtur, si volumus eam habere salubrem. Saporem quoq; meliorem ex tubulis esse, quotidianus potest

indicare victus, quòd omnes extructas cùm habeant vasorum argenteorum mensas, tamen propter saporis integritatem fictilibus vtuntur. Columella quoq; rei medicæ non inexpers, dum pro gallinarum potu & cibo vasorum fabricandorum rationem tradit, lignea aut fictilia plumbeis præfert, quòd vtiliora esse compertum sit. Post hos verò Galenus in 7. de Med. comp. s. l. cùm in componendo ex papauerum capitibus medicamento aquam pluuiam puram, & omni mixtione carentem commendasset, hæc subiunxit: ὥστε διὰ τοῦτο καὶ τὸ διὰ τῶν μολυβδίνων σωλήνων ὀχετευόμενον φευκτέον. ἰλύματα γάρ τινα τοῦ μολύβδου κατὰ τοῦτο περιέχει. διὸ καὶ οἱ πίνοντες ὑπόστάθμην τοῦ τοιούτου ὕδατος, δυσεντερικοὶ γίνονται. id est, Propter hoc igitur aqua per plumbeos canales ducta fugienda est, quoniam recrementa quædam plumbi huic immittuntur. vnde postmodum huiusce aquæ sedimentum potantes dysenterijs tentantur. Ex quibus omnibus perspectum fieri potest, aquas per plumbum ductas non immeritò semper tamquā perniciosas esse damnatas: & ideo medicos quoque illos perperam facere, qui aquas, succos & olea vi ignis per plumbum extracta, medicamentis per os assumendis immiscere non verentur. Si enim Galenus in primo de Antidotis libro pro medicamentorū conseruatione vasa stannea fugiebat, quòd sciret stannū plumbo adulterari, ab eoq; vim aliquam perniciosam immitti formidaret: cur etiā medici non valde timeant plumbum in vllum eorum vsum vocare, quæ ab ipsis pro sanitatis conseruatione aut reparatione ęgrotis exhibenda sunt? Ex ijs etenim quæ supersunt Romæ vetustorum aquæductuum vestigijs apparet, maiores, quantū fieri poterat, fistulas plumbeas effugisse, in illis pręsertim ducendis aquis, quæ non tantū lotionibus, sed potibus, cibisq; inseruire debebant. Quamquā haud facilè credo eas, quæ ex Tyburtinis montibus Romam ducebantur, multū pro cibo potúve in vsu fuisse; propterea quòd Galenus omnium Romæ conditionum diligentissimus obseruator, in 4. 6. Epid commentario illas omnes crudas, & coquendis edulijs ineptas extitisse

tisse asseuerat: addens, eam vrbem, vt alias excellentissimas dotes, sic & plurimos & pulcherrimos habuisse fontes, ex quibus ægri nedum sani potarent. Vt enim alios plurimos omittam, auctor est in historia Romana Velleius Paterculus, Syllam aquas salubritate medendisq; corporibus nobiles ad agros omnes duxisse. Sed quoniam Paterculi verba in vulgatis codicibus vitiata sunt, non absurdum erit ea à Claudio Puteano Parisiensi iuuene doctissimo restituta proponere: sunt verò hæc: Grates Dianæ, cuius numini regio illa sacrata est, soluit: aquas salubritate medendisq; corporibus nobiles agros omnes ad duxit: deq; huius gratæ religionis memoria & inscriptio templi adfixa posti, hodieq; & tabula testatur ærea intra ædem. Verùm nec spernenda est Latini Latinij optimi & doctissimi viri ad hunc locum coniectura, qui Syllam aquas & agros circa Capuam vrbem, vbi adhuc Sinuessanæ aquæ supersunt, Deæ addixisse, cùm legisset, sic putauit restituendum: Agrosque omnes addixit Deæ. Huius gratæ &c.

De Cicuta locus Lucretij explicatus. Aristotelis & Varronis de Capris loca examinata. Nonnulla de Anatome.

CAP. X.

Icuta sturnos nutriri, apud auctores, & præsertim apud Galen. sæpius notatum obseruaui; cuius euentus caussam illã, is 3. de Simp. med. attulit, quòd aues huiuscemodi angustos corporis meatus habentes, haud sinunt cicutæ succum ad cor penetrare, sed eum in ventriculo tamdiu retinent, quoad natiuo calore superatus, in nutrimentnm conuertatur: cùm hominibus secus eueniat, quibus nimirum ob venarum amplitudinem cicuta in cor celerrimè perducta, natiuum calorem extinguat. Itaq; illud admiror, quomodo Lucretius hunc effectum non in sturnis, sed in cæ-

pris apparere atteſtetur in 5. libro:

Quippe videre licet pingueſcere ſæpe cicuta
Barbigeras pecudes, homini quæ eſt acre venenum.

Quod quando verum eſſe experientia conſtaret, cauſſam hanc aſſignarem, quòd capræ, quas mirum in modum ſiccas eſſe, & perpetuò febrire Varro atq; Plinius tradiderunt, cicutis feruorem ac ſqualloré temperent: quo poſtmodum temperato nutrimentū melius conficitur, & in pinguedinem concreſcit. Hoc enim pacto lactucā quoq; ſanguiné augere putant medici, quando ſc. birioſo corpori exhibita, ſua frigiditate efficit, vt iecinoris calor remiſſus ſanguinem & non bilem faciat. De capris ſcripſit Ariſtoteles primo de Hiſt. animalium cap. 11. Alcmæonem falsò prodidiſſe eas non naribus, vt cetera animalia, ſed auribus ſpiritum ducere. Quam ſententiam deinceps Varro in 2. de re Ruſt. & Plin. lib. 8. retulerunt: ſed ambo hi Archelao, & non Alcmæoni attribuerunt. Vnde fit, vt vel Ariſtotelis, vel Varronis, à quo Plinius ſua accepit, mendoſum eſſe contextum exiſtimem. Fuerunt quidem Alcmæon & Archelaus auctores vetuſtiſſimi, alter philoſophus, alter medicus & philoſophus, vt eorum vterque ſententiam huiuſcemodi ſcripſiſſe potuerit, & maximè Archelaus, qui etiam homines & animalia ex limo nata prodidit. Alcmæum primum anatomen monſtraſſe, Chalcidius in com. ſuper Platonis Timæum affirmat: quam deinceps eius poſteri per manus accipientes, pueros non ſolū qui medici, ſed & qui philoſophi erant futuri, edocebant. ita enim Democritum, alioſq; plurimos in anatomica diſciplina eruditos fuiſſe legitur: quam etſi à nullo veterum vſq; ad Dioclis ætatem ſcriptis mandatā referat Galen. in 2. de Anat. admin. melius tamen ſic conſeruatam & amplificatam inde intelligere poſſumus, quòd tunc homines à primis annis anatomé (vt ceteras artes) nō ex ſcriptis, ſed ex parentum ſermonibus ipſáq; exercitatione addiſcebant; ſicq; melius eam comparantes, non modò tenacius in animis ſeruabant, verū etiam aſſiduis ſtudijs augebant. At Ariſtotelem neq; ſic anatomen didici-

dicisse, sed solùm quæ scripsit ad eam pertinentia ex aliorum relationibus tradidisse, semper putaui: quando quidem non semel id libris de Animalibus annuat, & præsertim in primo de Hist. animalium, dum sic loquitur: περὶ γὰρ λυγγίων τῶν καλουμένων ἐπιπλεύρων οὐθενός πω ἀξιοπίστου ἀκηκόαμεν.

Hippocratis locus emendatus. Locus Diogen. Laertij ex Galeno mutatus. Galeni, de Vrinæ sedimentorum nigredine, & de Lapide vesicæ, error.

CAPVT XI.

Magnus Hippocrates in lib. de Fœtatione & superfœtatione (sic enim, & non de Superfœtatione solũ, inscribendum puto, cùm ibi de vtraq; copiosè tractetur) docens quid ad generandum marem obseruandum sit, hæc scribit: ὅταν βούληται φυτεύειν ἄρσεν, τῶν ἐπιμηνίων ἀπολληγόντων ἢ ἐκλελοιπότων μίγνυσθαι, καὶ ὠθέειν ὡς μάλιστα, ἕως ἂν ἐκμαίνηται. Quo in loco, ἐκμιαίνηται omnino legendum arbitror, quòd Galenus in Linguarum exposit. hanc vocem seminis emissionem significare scribit. (etsi Marius Nizolius eius libri interpres malè ea verba Galeni, ἀποκρίνῃ τὸ σπέρμα, transtulerit, Emundat semen: nisi librarius fefellerit, loco Amandat, Emundat scribens.) Quantũ autem rationi congruentius sit dicere, impellẽdum quàm maximè, Quousq; semen emittatur, quàm, Quousq; sæuiat, vt interpretes transferunt, cuiuis perspectum esse potest. Diogenes Laërtius in vita Xenocratis auctor est, eum philosophum ad quendam, qui neq; musica, neq; geometria, neq; astronomia instructus, ludum suum frequentare cupiebat, respondisse, παρ᾽ ἐμοὶ οὐ πόκος κνάπτεται; quæ verba alioquin ab interprete latino malè translata, etsi rectè accommodari possent, mihi tamen placeret magis, si non κνάπτεται, sed γναφεύεται

legeretur; atque ad id opinandum ea ratio me impellit, quòd Xenocrates eo responso innuere voluisse videtur, disciplinas ordine quodam esse apprehendendas, neque adeundam philosophiam, nisi mathematicæ disciplinæ teneantur: sicut nemo lanam nondum vellicatam ac politam ad fullonis officinam, vt tingatur, ferat. Sic etenim Arcesilai dictum illud, οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει, quod forsan à Xenocrate in prouerbium emanauit, intelligendum esse, longa hac atque eleganti oratione significat Galenus in 2. de Differentijs pulsuum. τὸ γὰρ τοῦ Ἀρκεσιλάου καλὸν, ὡς οὐδεὶς πόκον εἰς γναφεῖον φέρει. τάξις γάρ ἐστι, ὥσπερ ἐρίων ἐργασίας, οὕτω καὶ μαθημάτων διδασκαλίας· καὶ οὐδεὶς οὔτ' ἀναγινώσκειν διδάσκεται, πρὶν πάσας ἐκμαθεῖν τὰς συλλαβάς· οὔτ' αὐτὰς, πρὶν ἅπαντα τὰ στοιχεῖα τῆς φωνῆς. οὔτε τὰ σύντονα παλαίσματα πρὸ τῶν ἁπλῶν καὶ ῥαδίων· οὐ δὲ ταῦτα, πρὶν τρίψασθαι καλῶς· οὐ δὲ τοῦτο, πρὶν ἀλείψασθαι γυμναστικῶς. ἀλλ' ἕκαστον αὐτῶν τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ δεύτερον, τὸ δὲ τρίτον ἐστὶ ἐν ἁπάσαις ταῖς τέχναις. οὕτω δὴ κἀν τοῖς κατὰ τὴν διαλεκτικὴν οὐκ ἐνδέχεται τινὰ, πρὶν ἐν τοῖς πρώτοις καὶ οἷον στοιχείοις γυμνάσασθαι, ταῖς τῶν ἑξῆς ἀποδείξεσιν ἕπεσθαι. id est, Etenim Arcesilai illud pulchrè dictũ celebratur, quòd nemo lanam nondum carminatam ad fullonis officinam portat. Nam vt lanificij, sic & disciplinarum addiscendarum ordo habetur. Atque nullus legere discit, nisi prius syllabas teneat, neq; has, nisi prius omnia vocis elementa. Neque validas palæstræ exercitationes, ante simplices & faciles obeunt: neque hæc, priusquam rectè fricentur: neque hoc, priusquam vngantur gymnastico modo. Sed singulorum hoc quidem primum, hoc secundum, illud tertium in cunctis artibus reperitur. Pariter quoq; in dialectica minimè contingit, vt quis demonstrationes consequentes comparet, nisi in primis & veluti elemẽtis exerceatur. In omnibus quidem Galeni vndequaq; admirabilis auctoritatẽ magnifacere soleo; at in ipsius quoq; commentarijs interdum inuenio, quod iure reprehendi queat. Sicuti est, quando in primo περὶ κρίσεων libro, nigras vrinarum subsidentias ex mortificatione à vehe-

vehementi frigore inducta proficisci scribit. Quòd enim in corpore viuo tanta possit consistere frigiditas, quanta sedimentis vrinæ nigris reddendis sufficiat, captu difficile admodum est. Si quidem habitus hydropicorum frigidissimus, multum abest vt huiuscemodi quicquam producat. Accedit, quòd quęcunque ob externum frigus nigrescunt partes extimæ, licet non sint multum calidæ, nihilominus vehementissimo solo frigore nigrorem contrahunt. Itaque si in internis partibus talis nigredo progignenda esset, cùm illæ extimis suapte natura calidiores sint, valde maiori frigore opus haberent. Quod an in corpore vllo viuo adhuc calente inueniri queat, iudicent qui rerum naturas non leuiter perscrutari delectantur. Immo verò Gal. ipse v. in vj Epid. exponens oraculum illud Hippocratis, ψύξις τὰ κατὰ κοιλίην σκληρύνει, eosq; improbans, qui in corpore perinde atque extra corpus res à frigore durari dicebant: inter cetera eos hoc argumento conuincit, quòd res in ventre existentes nequaquam ad eum frigiditatis gradum peruenire possunt, vt congelatæ durentur, quemadmodum in hyeme externa corpora. Huic simile est, quod quidam scriptum reliquit, in senibus vesicæ calculos ob frigiditatem gigni, quodq́ue etiam in pueris confirmare videtur Galenus 6. Epid. com. 3. aphor. 15. Quæ sententia non minus à veritate remota est, quàm lateres sub sole densatos non tepore humiditatem exsugente, sed gelu durari. Tepore nanque à lutulentis succis, instar solis, humiditatem extrahente, tam in senibus quàm in pueris lapides vesicæ concrescere, apud me certò constat. Eò magis, quòd Hippocratem in lib. de Aere, aqua & loc. & 2. de Nat. hum. lapidem vesicæ ab ejus calore siue potius feruore gigni, asserentem inueniam: cuius sententiam Aristoteles secutus videtur Probl. sect. 10. vbi nullum animal ab ipso homine calculosum euadere, ob meatuum amplitudinem probat: & Alex. primo Probl. 108. Iam verò pueros non ita frequenter huiuscemodi malo, quemadmodum ex sententia Hippocratis scribit Galenus, tentari conspicitur; quod fortasse vel in eorum re

gionibus, vel eo tempore verum fuisse probari posset, nisi voracitas, ac luxus, vnde potissimum lapides ortū ducunt, Hippocratis ætate minime viguisse, sæpius dixisset ipsemet Galenus.

Celsi locus ex Hipp. notatus, & emendatus. Locus Galeni contrarius examinatur. Nonnulla de Pulsu: item de Herophilo, & Asclepiade.

CAP. XII.

Ornelius Celsus in prœmio lib. 3. hæc scribit: In nullo quidem morbo minus fortuna sibi vendicare quàm ars potest, vtpote cùm repugnante natura nihil medicina proficiat. Vbi in aliquibus manuscriptis non Natura, sed Fortuna legitur. Ego verò puto vtrobique, Natura, legendum esse: tum quia videtur Celsus Hippocratem in hoc, vt sępe in alijs, ęmulatus, qui in Lege scribit: πρῶτον μὲν οὖν πάντων δεῖ φύσιος. φύσιος γὰρ ἀντιπραττούσης, κενεὰ πάντα. tum quia in morbis curandis verè natura nihil minus arte potest. Fortunā verò apud vulgares tantùm valere creditur, non apud eos qui prudentia exercent artem, qualis fuit Hippocrates, qui naturas ipsissimos medicos vocauit, fortunæ autem parum semper tribuisse visus est. Scribit Galenus primo de Differentijs pulsuū, veteres ante Hippocratis ætatem pulsus nomen ignorasse, ipsum autem omnium primum illud exscripsisse: quamquam non is quemlibet arteriarum motum pulsus appellatione nominauerit, sed post ipsum Praxagoras & Herophilus sic sensibilem quamcunq; arteriarum motionē vocarint. Ceterum in lib. quòd Ani. mot. seq. cor. tem. prorsus contraria his tradere videtur, vbi antiquos nō omnem arteriarum motū, sed sensibilem homini dūtaxat, pulsum nuncupasse: Hippocratem verò primum illud nomen in omni arteriarū, qualiscunq; fuerit, motione

tione vsurpasse affirmat. Quæ dicta cùm simul minime cohærere queant, difficileque sit auctorem Hippocrate antiquiorem inuenire, apud quem σφυγμὸς in venis arterijsúe legatur: fit vt soli dictioni, quæ in libris de Pulsibus habetur, tamquam Galeni legitimæ, fidem habendam putem. In altero namq; citato libro multa inueniuntur, quæ mihi illum valde suspectum reddant; inter alia ibi plurima ex Aristotele referuntur, quæ in ipsius philosophi codicibus plane diuersa legũtur. Quamquam etiam scio, Galenum impium sane & irreligiosum in ea hæresi fuisse, vt crederet animam nostram mortalem esse, ac temperaturam corporis sequi; quemadmodum alij vetustissimi philosophi censuerunt, ex quorum numero Parmenides & Empedocles extiterunt: quorum alterum hæc,

Πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἐναύξεται κ' ἀνθρώποισι,
Ὅσον ἀλλοίοις μετέφυν, τόσον ἄρ σφισιν αἰεὶ
Καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίστατο. alterũ verò ista,
ὡς γὰρ ἕκαστος ἔχει κρᾶσιν μελέων πολυκάμπτων,
τὼς νόος ἀνθρώποισι παρίσταται.

scripsisse narrat Aristoteles in 3. Metaphys. Quæ tamẽ omnia grauissimis & plurimis argumentis à Nemesio seu Gregorio Theologo lib. de Nat. hu. refutata sunt. Ad arteriarum pulsus redeo, quos Hippocratẽ nouisse, nemo sanus inficiaretur; etsi neq; vllam eorum curã gessisse, neq; ad artem, vt alia multa, redegisse constet. Nam & Aristoteles, qui annis sexaginta tãtùm post ipsum floruit, quòd de pulsib. nihil pœne reliquerit, indicium clarè est, eius tempore vix notũ tale nomẽ fuisse. Neq; quis libellũ de Spiritu Aristoteli falsò adscriptum inducat, vbi cùm pulsuũ multa fiat mentio, id solum, præter alia, Aristotelis genuinum nõ esse librum apud eruditos probaret. Qui primus omnium, quos viderimus, pulsuum exactam tractationem posteris reliquit, fuit Herophilus, Archigeni in hac re à Galeno prælatus. Hunc scribit Plinius lib. 10. cap. 37. medicinæ artem miranda arte pulsus descripsisse, sed ob nimiam subtilitatem fuisse desertum: quod fortasse in Galenũ ardentius exclamasset, si libros ipsius ad eam tractatio

nem ſpectantes nō minus profuſa oratione, quàm incomprehenſibili fere arte compoſitos intueri potuiſſet. Haud tamen de Herophilo credenda eſſe omnia Plinio arbitror: quoniam Strabo, qui ſub Auguſto vixit, in fine lib. 12 ſcribit, ætate ſua inter Laodiceam & Caruram fuiſſe ſcholam percelebrem medicorum, qui Herophilum ſectabantur, qualis erat tempore patrum ſuorum Smyrnæ medicorum Eraſiſtrati ſectatorum ſequacium. Sed eius verba nec græco in codice recte notata, nec ab interprete fideliter conuerſa, ſubſcribere melius erit: μεταξὺ δὲ τῆς λαοδικείας καὶ τῶν καρούρων ἱερὸν ἐστὶ μηνὸς κάρου καλούμενον, τιμώμενον ἀξιολόγως. συνέστηκε δὲ καθ' ἡμᾶς διδασκαλεῖον ἡροφιλείων ἰατρῶν μέγα ὑπὸ ζεύξιδος, καὶ μετὰ ταῦτα Ἀλεξάνδρου τοῦ φιλαλήθους, καθάπερ ἐπὶ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων ἐν σμύρνῃ τὸ τῶν ἐρασιστρατείων ὑπὸ ἰκεσίου. id eſt, Inter Laodiceam atque Caruram templum eſt Caro menſi magna veneratione dicatum, vbi etiam ætate noſtra ſchola Herophiliorum medicorum magna à Xeuxide, & pòſt ab Alexandro Philalethe cōſtructa perdurat: quēadmodum tempore patrum noſtrorum Eraſiſtratiorū medicorum ſchola Smyrnę ab Iceſio. Pulſuum artem, vt ſuperuacaneam & difficilem, damnauit Aſclepiades Pruſienſis, ętate Pompeij, ex oratore medicus effectus, quem Plinius cùm ceteros medicos improbaſſe dicat, non ſine ratione Galenus in 3. de Criſibus ipſum ἕξιν ἀντιλογικὴν exercuiſſe confirmauit. Sed in diſputationibus illud forſan ipſi condonari potuiſſet; niſi Cælius Aurelianus, vel potius Soranus à Cælio latinitate donatus, in lib. de Acut. paſſionibus ſcriberet, ipſum ſemper in curandis ægris ambitione quadam aliorum medicorum præſidia, quæcunque fuiſſent, ſiue bona, ſiue mala, reijcere conſueuiſſe. Quę deterrima conſuetudo vtinam tempeſtate quoque noſtra inter faſtuoſos quoſdam & humano generi inſenſiſſimos medicos non vigeret.

De

De Condituris vinorum. De vino Picante: De vino Maßiliensi. Locus Galeni emendatus.

CAP. XIII.

Ntiquos vina varijs modis condisse (factitia ab hoc genere separo) ita clarum est ex auctorum scriptis, vt id demonstrandi vanus sit futurus omnis labor. Caussas verò, quibus illud agerent, tres præcipuas inuenio. Vnam ad leniendam ipsorum asperitatem; alteram ad augendam paruitatem, vetustatemque accelerandam; postremã, vt ipsa ab omni corruptionis genere conseruarent. Africam, scribit Plinius, suis vinis gypso, & in aliquibus regionibus calce, asperitatem dempsisse; Græciam autem suis argilla, aut marmore, aut sale, aut marina aqua lenitatem excitasse: quo pacto etiam hodie à Cretensibus vinum maluaticum nuncupatum parari audio. Refert Plutarchus 5. Sympos. prob. 3. ex Græcis Euboios, & ex Italis eos qui circa Padum incolebant, consueuisse vasa pice oblinire, resinamque ipsam vino commiscere, quòd talia vasa non modò gratum quendam odorem impertirent, verum etiam vinum generosum redderent, celeritérque ab eo aquositatem nouitatémue caloris ope remouerent; de quibus loquebatur Plinius, cùm scripsit, in Italiæ prouincijs nonnullis vulgare fuisse, musta pice rabulana atq; resina condiri. Et ne quis miretur, quomodo à pice ac resina graueolentibus potuerit vinis odor gratus donari: sciri velim, eas lotionibus alijsque modis (vt docet Columella) à graui odore spoliari consueuisse: & propterea resinata vina ac picata apud aliquos in precio extitisse. An verò quod hodie Picãs & Racens vinum populari vocabulo dicitur, veteribus notum fuerit, qui de huiusmodi sapore nihil meminisse videntur, multi dubitarunt. Ego autem puto primùm à Plauto ipsum fuisse significatum, quando

in Penulo dixit, Vetuſtate vino edentulo ætatem irri-ges.quaſi edentulum vocarit vinum, ad illius differen tiam,quod dentatum atque mordax erat. Plinius ſimi liter lib.14.cap.20.ſcribens, picis aſperſu odorem vino contingere,& ſaporis quædam acumina; duo me com monefacit:vnum,quòd vinum picans cognouerit;alte rum, quòd facile potuerit picans Italorum à picato ve terum eſſe deductũ. Quamquam ſcio non deeſſe,qui velint, picans vocem ex media Gallia fuiſſe productã, atque idem quod mordens ſignificare. Auerroes quo-que.7.Collect.cap.16. eum ſaporem mihi videtur his verbis indicaſſe:Et vinum, quod melius reperitur, eſt aromaticum: cuius caliditas penetrare poteſt per to-tum corpus, quod ſit ſine amaritudine, & ſtipticitate: & eſt illud vinum, quod eſt vinoſum, pungitiuum in principio,& pòſt delectabile, ſine aliqua amaritudine, & ponticitate. Cur autem maiores nihil de hoc ſapore explicatius nobis reliquerint, puto eã fuiſſe cauſſam, qua etiam plurimas alias res tunc temporis vulga-tiſſimas nobis relinquere deſtiterunt: aut potius quia ſimplicium duntaxat ſaporum meminerunt, mixtos autem,cuiuſmodi eſt picans,ex dulci & acri compoſi-tus,tamquam infinitos prætererunt. Ad inducendam vinis vetuſtatem erant qui vaſa in locis calidis aut fu-mo exponerent,vt is continuo quodam & blando calo re penetrans,aqueas partes abſumeret: quod parẽtem ſuum factitaſſe affirmat Galenus primo de Antid. & de quo locutus eſt Horatius 3.lib. Carm.ode 8.

Hic dies anno redeunte feſtus
Corticem aſtrictum pice dimouebit
Amphoræ, fumum bibere inſtitutæ
Conſule Tullo.

Narbonenſes ac Maſſilienſes paſſim vina fumo matu-raſſe,præter Plinij teſtimonium, Martialis abunde de monſtrat libro 3.

Vel cocta fumis muſta Maßilianis. & lib.10.
Improba Maßiliæ quicquid fumaria cogunt,
Accipit ætatem quiſquis ab igne cadus. & lib.13.

Cùm

Cùm tua centenos expugnet sportula ciues.
Fumea Massiliæ ponere vina potes. & lib.14.
Massiliæ fumos miscere niualibus vndis
Parce puer, pluris ne tibi constet aqua.

Ex quibus non solùm vina Massiliensium parum æstimata, verum etiam insaluberrima (quod Plinius libro 23.capit. 1. tribuit omnibus vinis fumo inueteratis, quæ Galenus capitis dolorem inducere primo de Antidotis inquit) extitisse, facile colligi potest. Et iccirco Galeni locum in 2. ad Glauconem mendosum esse suspicor, vbi pro eliquandis ad herpetas medicamentis accommodata vina recensens, inter tenuia, alba, & subadstringentia Massiliense adnumerat: quod tamen Athenæus ex ipsius sententia crassum & carnosum fuisse, quemadmodum est verisimile, asserit. Cũ igitur Athenæus atque etiam Galenus ipse vinum μάρσον, siue μαρσικὸν, & nõ μασσαλιώτην, inter adstringentia collocent, loco dictionis, ὁ μασσαλιώτης, dictionem ὁ μαρσικὸς, restituere præstat. Cui sententiæ eò libentius adhæreo, quoniam Galenus nunquam alibi, aut rarissimè saltem, vini Massiliensis mentionem facit: in 4. autem de Comp.med.per genera Marsico tam quam albo & adstringenti, in componendis vlcera exicantibus sine mordicatione medicamentis, vnà cum Falerno, sicut in 2.ad Glauc. vtitur. Ad tuenda verò ab omni corruptione vina, in primis ea nonnullas nationes igne coxisse inuenio; quemadmodũ de Spartanis Athenæus, & de alijs Plinius atq; Columella referũt. Alij defrutum immiscebant; quod hodie aliqui populi Romæ vicini faciũt. Nõ deerãt, præsertim apud Græcos (vt scribit Columella) qui salsa aqua, aut sale ipso componerẽt, tum gratia cuiusdam suauitatis maioris, tum quia mare, vt cetera multa, sic vinum incorruptũ seruare compertum erat. Atque huiuscemodi vina ab Asclepiade Tethalassomena vocata esse prodidit Cælius Aurelianus Acut lib 2. Quanquã puto sic etiã nuncupata interdum fuisse omnia ea, quæ ex alijs in alias regiones per mare transferebãtur; quæúe simili transuectione non parum in bonitate ac suauitate proficere

experimur omnes. Quibus verò marina aqua non mi̅scebatur, οἴνους ἀπαραχύτους à Lesbijs vocatos, scribit Galenus 12. Meth.

Defenditur Plinius in tractatione Argenti viui, & Hydrargyri. Locus Theophrasti restitutus.

CAP. XIIII.

SI, qui Plinium auctorem inter latinos grauissimum passim reprehendere delectantur, ij æquiori animo ipsius scripta lectitarent, forsan intelligerent ea, quæ damnãt, sæpe laudari potius debere: vt euenit de Hydrargyro, quod quia ab Argento viuo separat, statim in ipsum tanquam linguæ Græcæ ignarum debacchantur: cùm potius hac in re non exigua commendatione dignus sit, quoniam Græci Dioscoride posteriores, vt vno nomine tam natiuum quam factitium hydrargyrum appellant, sic Plinius latinæ linguæ locupletandæ gratia (quemadmodum non rarò facit) natiuum Argentum viuum, factitium vero Hydrargyrum vocare maluit. Neque puto vllum vsque adeo cœcum inueniri atque hebetem, qui non videat, Plinium hydrargyri siue factitij argenti viui naturam describentem, eadem prorsus Dioscoridis verba transtulisse, in quibus & is de factitio sermonem habet: siue is ab hoc sua acceperit, siue (quod malunt nonnulli grauissimi viri) vterque ab vno atque eodem. Ex quo capite cùm etiam Plinius illa, quæ auctor tribuit hydrargyro natiuo, desumpserit, atque argento viuo suo clarissime adscripserit, quis nisi Plinianæ gloriæ nimium infensus non cognoscit, eam mentem habuisse, vt genera vtraque duobus nominibus describeret, non autem quòd linguæ Græcæ imperitus esset? quando sermonem Dioscoridis, vel saltem eius auctoris, à quo etiam Dioscorides desumpsit, non minus accurate quàm eloquẽter

ter in latinum conuertit. Immò rationi valde consentaneum mihi videtur, priscos Græcos, qui factitium argentum viuum non cognouerunt (nempe quod minio, ex quo fiebat, ccxlix. Vrbis conditæ anno reperto, posterius factitari cœptum sit) natiuum alio nomine vocasse, quàm ὑδράργυρον; si quidem Aristoteles 4. Meteorol. illud ἄργυρον χυτὸν, quemadmodum etiam Philippus comicus apud eundem libro de Anima 1. & non ὑδράργυρον nuncupauit: neq; fortasse apud quemquam Grecum Aristotele seniorem, aut Latinum Plinio vetustiorem, ὑδράργυρον argentum viuum natiuum vocatum, obserues: sed apud Dioscoridem; quem linguæ græcæ politioris rudem admodum, atque imperitum, posteriores tam Græcos quàm Latinos secutos esse, & in eundem errorem impegisse, exceptis Plinio & Galeno, forsan aliquis non absque ratione tueatur. Atque hoc tunc magis pro certo habere cogor, quando Nicādrum poetam vetustissimum in suis Alexipharmacis lithargyri, & non hydrargyri (de quo potius, si cognouisset, aliquid edocere debebat) mentionem fecisse considero. Nam Galenus, qui tantummodo factitium nouit in 9. de simpl. med. non est mirū, si hydrargyrū, sicut Plinius, vocauit. Quinimmo cùm dixerit, hydrargyrum non esse ex sponte nascentibus, videtur Plinij studium imitatus, qui soli factitio id nomen tribuendum voluit. Nec ex eo loco cogimur putare, Galenum natiuum argentum viuum siue ἄργυρον χυτὸν ignorasse: quando illud apud Philippum comicum, & Aristotelem, in quo maxime versatus erat, legisse potuerat; sed fortasse non viderat oculis, & proinde nihil de ipso scriptum reliquit. Vitruuius quoq; Dioscoride & Plinio antiquior, in 7. lib. vbi argenti viui mentionem facit, hydrargyrum nūquam nominat, solius natiui tractationem habet: quasi Augusti etiam ætate argentum viuum natiuum solummodo diceretur. In qua re Gab. Fallopium virum doctissimū & alios hallucinatos esse, cuicunq; Vitruuium non oscitanter legenti perspectum esse potest. Quomodo autem verba Theophrasti, ex quibus multa accepit Plinius, &

ex quibus factitium etiã ἄργυρον χυτὸν ab ipſo vocatũ videtur, ſint interpretanda, dicam, vbi prius ipſiſſima verba reſtituta in medium adduxero, quæ in lib. περὶ λίθων ſic habentur: γίνεται δὲ τὸ μὲν ὑφιστάμενον κάτω κιννάβαρι, τὸ δ' ἐπάνω καὶ πλεῖον, πλῦσμα. καταδεῖξαι δέ φασι καὶ εὑρεῖν τὴν ἐργασίαν Καλλίαν τινὰ Ἀθηναῖον ἐκ τῶν ἀργυρείων, ὃς οἰόμενος ἔχειν τὴν ἄμμον χρυσίον διὰ τὸ λαμπυρίζειν, ἐπραγματεύετο, καὶ συνέλεγεν. ἐπεὶ δὲ ᾔσθετο, ὅτι οὐκ ἔχει, τὸ δὲ τῆς ἄμμου κάλλος ἐθαύμαζε διὰ τὴν χρόαν, οὕτως ἐπὶ τὴν ἐργασίαν ἦλθε ταύτην. οὐ παλαιὸν δὲ ἐστιν, ἀλλὰ περὶ ἔτη μάλιστ' ἐννενήκοντα εἰς ἄρχοντα Πραξίβουλον Ἀθήνησι. Φανερὸν δὲ ἐκ τούτων, ὅτι τὰ μὲν μιμεῖται τὴν φύσιν ἡ τέχνη, τὰ δ' ἴδια ποιεῖ· καὶ τούτων τὰ μὲν χρήσεως χάριν, τὰ δὲ μόνον φαντασίας, ὥσπερ τὰς ἄλπεις, ἔνια δ' ἴσως ἀμφοῖν, ὥσπερ χυτὸν ἄργυρον. ἔστι γάρ τις χρεία καὶ τούτου. ποιεῖται δ', ὅταν τὸ κιννάβαρι τρυφθῇ μετ' ὄξους ἐν ἀγγείῳ χαλκῷ, καὶ δοίδυκι χαλκέῳ. id eſt, Fit verò quod infrà ſubſidet cinnabari, quod autem ſupra natat lotura eſt. Huius opificium aiunt Calliam quendam Athenienſem ex argẽtifodinis inueniſſe, atq; monſtraſſe: qui cùm putaſſet harenam auream ob ſplendorem ſe tenere, multa ſollicitudine collegit: ſed poſtquam ſe eam non habere intellexit, harenæq; pulchritudinem ob colorem admiratus fuit, ad huiuſcemodi operã conuerſus eſt. Neque hoc admodum antiquum eſt, ſed circa nonaginta annos tantùm, imperante Athenis Praxibulo. Atq; ex his perſpicuum fit, quòd ars in aliquibus naturam imitatur, in aliquibus verò propria facit: & horum alia vſus, alia apparentiæ gratia, quemadmodum alpes; alia forſan ob vtraq;, ſicut Fuſile argentum, eſt enim & huius aliquis vſus. Efficitur autem, quãdo cinnabari in æneo vaſe, æneo piſtillo cum aceto tritum ſit. Itaq; ex his facile conſtare arbitror, à Theophraſto ἀργύρου χυτοῦ nomẽ vſurpatum plane inueniri etiam in factitio. Quod ita eueniſſe coniicio, quoniam nonageſimo anno ante ipſum minio demonſtrato, factitium argẽtum viuum ætate ipſius componi cœperat, & propterea nondum aliud nomen illi indiderant, ſed eodem met, quo natiuum, tunc appellabant. Poſterius verò, dum factitium

magis innotesceret, hydrargyrum nominarunt: vsque-quo Dioscorides, parum sermonis puri obseruator, vocem eam ἄργυρον χυτὸν dimittens, ὑδραργύρου vocabulo in ambobus generibus vsus est. Hoc loco admoneor, vt quod apud medicos hactenus non obseruaui, apud Ausonium poetam (sed Ausonij filium medici) obseruatum, in medium proponam: nimirum argentum viuum toxici venenum debellare, si post ipsum bibatur: quam rem exemplo vxoris, maritum veneno tollere cupientis, hoc epigrammate mõstrat poeta ille:

Toxica zelotypo dedit vxor mœcha marito,
Nec satis ad mortem credidit esse datum,
Miscuit argenti lethalia pondera viui,
Cogeret vt celerem vis geminata necem.
Diuidat hæc si quis, faciunt discreta venenum,
Antidotum sumet qui sociata bibet.
Ergo inter sese dum noxia pocula certant,
Cessit lethalis noxa salutiferæ:
Protinus & vacuos alui petiere recessus,
Lubrica deiectis qua via nota cibis.
Quàm pia cura Deum? prodest crudelior vxor,
Et cùm fata volunt, bina venena iuuant.

De tempore coitus. Plutarchi locus restitutus. Hippocrates & Aristoteles collatus. Error Gazæ detectus. De situ corporis in somno. Error Alexandri contra Hippoc.

CAP. XV.

Oitum exerceri debere post somnum, secundùm Galeni interpretationem mandauit Hipp. 6. Epid. sub hisce verbis: Labor, cibus, somnus, venus, omnia moderata. Quã tamẽ sententiã haud oẽs posteriores medici prorsus secuti sunt. Aetius quidem lib. 1. serm. 3. c. 8. voluit à prandio coeundum esse, vbi cibus descenderit: à cœna autem, vbi paululum dormieris.

At Paulus lib.1.cap.35. maluit concumbendum esse secundùm cibum, antequam somnus irrepat. Qua in re cóceptioni potius, quàm valetudini studuisse videtur; & si neq; hoc à veteribus admodum probatum inuenitur, cùm in lib. de Fœtatione & Superfœtatione (sic enim inscribi debet) Hippocrati adscripto, legatur, mulierem concepturam, coitu ieiunam, & virum sobrium modicè pastum vti debere. Ex quo loco sententiam illã in Probl. mutuasse Aristoteles videtur, quãdo scripsit, antiquorum nonnullos præcepisse, vt concubituri parcè cœnarent: quòd sic, meatibus magis patentibus, facilius & longius semẽ propelleretur. Hæc quæstio apud Plutarchum in 3. Sympos. 6. prob. latissimè disputata est, vbi post multas rationes hinc inde deductas, tandẽ decernitur, venere in nocte post cœnam modicè acceptam vtendum esse, quòd somnus deinde succedens, lassitudines omnes tollat, ac purgatiora corpora efficiat. Vbi etiam duo hac in re veluti præcepta traduntur: vnum, post coitum balneum calidum ne quis ingrediatur; (ita namq; corruptum græcum codicem restituendum censeo: ἡμῖν δὲ τῷ νόμῳ πόλεως εὖ ἑπομένοις ἐξευλαβητέον ἐστὶν εἰς θέρμην ἐμβαλεῖν, καὶ κατάρχεσθαι θυσιῶν, ὀλίγον ἔμπροσθεν διαπεπραγμένοις τι τοιοῦτον.) alterum, ne sacrificium hostiaúe offeratur: quod etiã Tibullus hoc carmine docuit in 2.

Vos quoq; abesse procul iubeo: discedat ab aris,
Cui tulit hesterna gaudia nocte Venus.

Hipp. 2. de Acut. tex. 16. 6. Epid. com. 5. aphor. 15. scribit coitum in ijs morbis prodesse, qui à pituita oriũtur. & 5. Epid. Timocharem à destillatione per coitum esse liberatum narrat. Quam Hipp. sententiam Aristoteles eius æmulator 1. sect. prob. 51. & 4. sect. prob. 17. explicans, docuit id fieri, quia pituitae multum vnà cum semine eijcitur. Sed cauendum est à Gaza, qui λαγνείαν Hipp. vocem pro immodica libidine nõ absq; summo periculo interpretatus fuit: cùm ea ipsi vel coitum, vel semen significet, vt in Linguis mõstrat Galenus. Hanc eandem sententiam habuit Hipp. in 1. de Diæta, sed ænigmatico hoc modo: λαγνεύειν δὲ ὕδατος ἐφόδων γιγνομένων

μένων πλείονα, ἐν δὲ ταῖς τοῦ πυρὸς ἐπιφορήσεσι μείονα. id est, Vtendum esse pluri coitu in aquæ accessibus, pauciore in ignis impressionibus. Iam verò me somnus admonet, vt communem omnium ferè errorem detegã, qui si altiore capite dormiant, à destillationibus minus tẽtatum iri sperant; cùm contrarium potius euenire, præter rusticorum omnium experientiam (qui vt plurimũ capite toti corpori æquo situ posito dormientes, vrbanis minus catarrhis vexari clarè cõspiciuntur) ratio etiam atq; auctoritas Aristotel. in 10. prob. euidentissimè demonstrant. Ibi enim quærens Philosophus, cur vnus homo ceterorum animaliũ maximè & sternuat, & consequenter destillationibus laboret: inde euenire determinat, quoniam in alijs brutis neq; calor, neq; ipsum consequentes humores rectà (vt est eius naturalis promptitudo) ferri ad caput queunt, sed in armos, ceruicem, atq; alia membra per refractionem disiecti dissipantur, quo minus caput pertentent. Sed in homine, erectæ figuræ ratione, calor & subinde humores faciliter in caput efferuntur, vbi is rarefaciens meatus, calefaciensq;, hi verò subeuntes, & postmodũ crassefacti, varias destillationes gignunt. Quod item contingere ijs, qui altiore capite dormiunt, nemo sanus nõ videt. quemadmodum perspicuũ est, si humilior & toti corpori æquali capitis situ dormiatur, idem euenire, quod in brutis, calorem. s. & humores non posse rectà secundùm naturalem inclinationem in caput attolli, sed in cetera membra partitos necessario difflari, interrumpíque. Atq; hanc dormiendi consuetudinem fortasse approbari ab Aetio quis putet, quando sublimiorem capitis situm in ijs solùm commendauit, qui ventriculi imbecillitate laborant: quòd ijs opus sit huiuscemodi erectiore figura cibum in ventriculi fundo continere. Addam his magnum medicinæ auctorem Hipp. nõ absq; summa ratione 1. Aphor. 15. scripsisse, Somnos fieri longissimos hyeme, tum ob noctium longitudinem, tum ob pituitæ copiam: & iccirco Alexandrum Aphrodisiensem errasse, qui 2. Quæst. nat. cap. 20. nos æstate quã hyeme fieri somnolentiores, tribus de caussis putauit.

vna, quòd à destillationibus hyeme natiuus calor minus vincatur, citiusq; ob magnitudinem suam vapores dissoluat: altera, quòd æstate plus dormire videamur ob noctium breuitatem, nempe cùm aliquam diei partem somno transigamus: postrema, quòd tūc ob calorem extrinsecum sensoria sint debiliora, & iccirco operari nequeuntia, somnum faciliorem & maiorem efficiant.

De vua Taminia, & Labrusca. Plinij & Scribonij locus examinatus & emendatus.

CAP. XVI.

VAm taminiam apud Cornelium Celsum Staphisagriam vocatā esse, puto dubitare neminem: sicuti apud Apuleium Vua taminia Italiæ, est Bryonia Græcorum. Quæ verò illa sit penes Plinium, nonnulli in controuersiam vertunt. Nam qui sub nomine taminiæ vuę Plinium lib. 23. vitem siluestrem, & non labruscam, explicasse existimant, id necessariò sentire videntur, quòd Plinius duplicis agrestis vitis sermonem habeat, eo ferme pacto, quo à Dioscoride duobus diuersis capitibus περὶ ἀμπέλου ἀγρίας mentio facta fuit, ita vt vbi dicit, Labrusca quoq; œnanthen fert satis dictam, de vite lib. 5. cap. 2. à Diosc. explicata loquatur. vbi verò subiūgit, Quæ à græcis ampelos agria &c. eam vitem planè ad verbum explanet, quam in 4. lib. fusius Diosc. declarauit. Hanc sententiam tribus potissimis rationibus confirmare nituntur; quarum prima est, quòd quando Plinius inquit, Labrusca quoq; œnanthē fert satis dictam, de œnanthe fructu siue flore labruscæ nil se amplius dicturum insinuat, nempe cùm in prœmio eiusdem libri, & in 16. capit. lib. 15. ac vltimo 12. de illa abunde tractauerit, & ob id sequentia verba, in quibus taminiam memorat, de labrusca nullo modo esse intelligenda. Secunda ratio est, œnanthen florem

florem esse,& non vuam: quemadmodũ testatur ipsemet Plinius c.vltim.12.libri:vnde verba hæc post labruscã prodita, Fert vuas rubentes cocci modo,ei conuenire minime posse. Tertia ratio est,quòd ea verba, Quæ à Græcis ampelos.vsq; ad eum locum,Est huius similis,omnia ex Dioscoridis capite, vel saltem ab auctore eodem,vnde sua illa sumpsit, deprompta sunt; in quo is auctor de vite siluestri, & non de labrusca Latinorũ, sermonẽ fecit.Ego verò, qui Plinium sub taminia vua labruscam edocuisse potius credo,primæ illi rationi respondere soleo,verba illa,Satis dictam,alio fine ab ipso prolata fuisse: nimirum qui alios auctorum sermones in suum volumen transferre assuetus, in hac quoq; re Dioscoridis seu alterius scriptoris verbà aucta,diminuta,& transformata pro more suo transtulerit.Dioscorides etenim de labrusca Latinorum loquens,ait: ἄμπελος ἀγρία διττή. ἡ μὲν γὰρ αὐτῆς οὐ περκάζει τὴν σταφυλήν, ἄχρι δὲ αὐθήσεως ἄγει τὴν λεγομένην οἰνάνθην: quem locũ Plinius cùm absq; dubio æmulatus sit, facile eruditus lector cognoscere potest, Plinianum nostri temporis codicem mẽdosum,& particulam illam, Satis, vel abũdare,vel eius vice particulam,Sic,legi debere:vt hęc sit genuina lectio,Oenanthen sic dictam, quæ græcas voces,τὴν λεγομένην οἰνάνθην,fœlicius sine dubio exprimere videatur.quando & Scribonius Largus c.249.ita loquitur: Ad impetigines vua aminea, quæ sic dicitur, bene facit. Quo in loco & c.64. nemo est qui non videat legendum esse nõ Amineæ,sed Taminiæ:siquidẽ vua aminea faciendo vino præstantissima, alias vires habebat, quàm vt posset in ijs medicamentis vsuueni re. Secundam rationem propterea nihil valere assero, quoniam nisi Plinij verba extorqueamus, tantum abest ipsum œnanthen vuam esse negare, vt potius ore pleno affirmet hisce verbis, Eodem & œnanthe pertinet.Est autem vitis labruscæ vua, colligitur cum flore, cùm optime olet.Idem asseuerat Columella,qui lib.8. c.5. labruscam ipsam vuam nuncupauit. Quod porrò tertio loco subiũgitur, vltima illa verba, Quæ à græcis ampelos,vsq; ad illud,Est huius similis, labruscæ non

esse attribuenda; propterea quòd tota illa series ex Dioscoridis cap. de Siluestri vite translata fuerit (sicut & ego fateor) opinioni eorum nequaquam fauere opinor. Quandoquidem si Plinius & illis & antecedentib. verbis nō de labrusca sola, sed primò de labrusca, deinceps de siluestre vite sermonem faceret, dū ait, Quæ à Græcis ampelos agria: demonstraret vtiq; labruscam etiam à Græcis ampelon agriam non fuisse vocitatam. quod tamen falsissimum est, cùm labrusca nō minus, quàm vitis siluestris, illud nomen obtinuerit. Relinquitur ergo, Plinium loco citato de labrusca, quam vulgo taminiam dictam arbitratur, mētionem facere, atq; pœnes ipsum, quando nullo alio loco (quod recorder) de siluestri alia vite locutus est, vtramq; Dioscoridis ἄμπελον ἀγρίαν labruscæ nomine appellatā esse: immò fortasse pro vna atque eadem habitam. quemadmodum censuisse quoq; ab aliquib. creditur Galenum, Paullū, & Auicennam, diligentissimos Dioscoridis obseruatores, & interpretes, qui vnum dumtaxat de Siluestri vite caput condiderunt; sicut pariter euenisse potest, vt ex vno Dioscoridis capite vel inerudití librarij, vel scioli aliqui, duo fecerint; eo magis, quòd in labruscæ cap. paucissima habentur, quæ ferè viti siluestri non conueniant. Taminiam hanc vuam Verrio appellatam esse tradit Festus, quæ tam mira sit, quàm minium.

De Vua theriacæ: de Mulso quædam. Plutarchi error de Vino maßico, & cur Vinum percolaretur. Plinij locus restitutus. Theodori error.

CAP. XVII.

Ib. 23. cap. 1. nominatur à Plinio Vua theriacæ; qua & vino eius contra serpentiū ictus Thasios pro remedio vsos memoriæ mandauit in 18. c. lib. 14. Vini huius potionē Theriacā appellatā non insulse aliquis

aliquis existimarit; atque eam fortasse M. Varronem intellexisse apud Nonium, quando ait, Vel maximè illic didici,& sitienti theriacam mulsum,esurienti panem cibarium siligineum, & exercitato suaue somnum. Quòd autem vinum vitis theriacæ biberetur, atque in varios hominum vsus veniret,locupletissima testimonia habentur apud Palladium in Februario cap.28. & apud Geoponicos scriptores lib.2.ca. 46. & lib.4. cap. 8.vbi, & quomodo fieret, & in quem vsum, tam ipsum vinum, quàm acetum,vua,cinisque adhiberentur, satis vnicuique clarum efficitur. Ceterùm quòd Petrus Victorius doctissimus in primo Variarum,arrepta inde occasione dubitat, an Theriaca olim biberetur, nempe quæ tempestate nostra crassior ac durior, quàm vt potui idonea sit, temperetur: haud quaquam sanè quęstione dignum mihi videtur.quoniam nullus est in antiquorū medicorū,& præsertim Galeni lectione versatus,qui nesciat,Theriacā,quamuis crassam,modò vino,modò nō alijs liquorib.dissolutam propinari solitum; quā siue mulso hac ratione Varro compararit, siue theriacæ vuæ (vt dixi) vinum, nō multum laboro. Quod magis miror est, M. Antonium Muretum, multæ lectionis atque egregij iudicij virum,aduersus Victorium ita egisse, quasi theriacam potari inauditum fuerit: quando apud medicos antiquos,quorum doctrinam scio ipsi non esse ignotam,id intelligere poterat. At nec illud facilè Mureto concedo,theriacam nostram eandem esse,quam tempore Varronis & anteà habuerunt veteres. Vt enim non inficior, ea tempestate fuisse in vsu medicamenta, θηριακὰ, quòd aduersus ferarum venena valerent, appellata, de quibus copiosè scripsit Nicander: certè theriaca nostra minimè excogitata fuerat,sed Andromachus primus Neronis principatu eam composuit, vt monet Galen. in principio lib.de Antidotis. Quas verò antiquiores habuerunt theriacas,etiam ipsos potasse docet Plinius, qui lib.20.cap.vltimo scribit, theriacam illam incisam lapide versibus in limine ædis Aesculapij, qua magnus Antiochus rex vtebatur, vino

mixto diſſolutam bibi ſolitam: ne quamplures alias à Galeno nominatas adducam. M. Varro apud Noniũ ſic ait: Quid medico mihi eſt opus? nempe tuo, abſinthium vti bibam, grauem & caſtoreum, leuemq; robur. Iam verò Caſtoreum quale ſit, ſolidiuſculũ quàm vt ſit potando, omnes norunt: & tamen Varro bibi ſolitum monſtrat. Quod idem de theriaca cogitandum. Id præterire nolo, Mulſum hodie ab omnibus fere neglectum, antiquitùs in maximo honore fuiſſe; quod Varro præter citatum locum etiam in 2. de Re ruſt. Virgilius in Georgicis, Celſus, qui quendam toto anno à vino, mulſo, venere, ſibi temperantem, à podagra tota vita incolumem vixiſſe ſcribit, & alij multi ſcriptum reliquerunt. Vnde mirari ſoleo, cur Plutarchus auctor grauiſſimus, 8. Sympoſ. prob. in 9. ſcripſerit: πολλὰ γὰρ τῶν ἀγεύστων καὶ ἀβρώτων πρότερον, ἥδιστα νῦν γέγονεν, ὥσπερ οἰνόμελι, καὶ μήτρα. niſi fortè ipſum tempora ante Varronem intellexiſſe credamus. Sed Plautus, qui ſæpius mulſi mentionem facit, nos hac in re facilè conuincet; ne Hippocratem vetuſtiſſimum ſcriptorem in medium proferam: quem ſi quis in libris ad Gnidias ſententias, & alibi lectitare voluerit, certus fiet, Plutarchum vel erraſſe, vel eius codicem deprauatum haberi, vbi legitur, veteres mulſum non guſtaſſe: ne prætereeam Plinium, qui Ariſtæum Thracium huiuſmodi potionem primùm inueniſſe tradit. Idem quoq; de Vulua ſuſpicandum eſt in Plutarcho: quam veteres in delicijs habuiſſe, hoc verſu,

Quid melius turdo, quid vulua pulchrius ampla,

conſtare poteſt, & Plinius fuſè monſtrat lib. 11 cap. 37. Sed Plutarchi mentio admonet me, vt nonnulla de mulſo ex ipſomet proferam, quæ in 4. Prob. Sympoſ. prob. 5. ſic latinè ſonant; Præterea in ſacrificijs Iudæi mel non adhibent, eò quòd vino contemperatũ illud corrumpere videatur: quamuis antequam vites eſſent inuectæ, melle libarent, ac inebriarentur: ſicuti etiam hac tempeſtate Barbarorum quàm plures, qui vino carent, mulſum bibunt, dulcedinẽ mellis vinoſis quibuſdam & auſteris radicibus temperantes. Ex aduerſo

Græci

Græci abstemij ob hæc mulsum in libationibus sacrificiorum offerunt, quasi mel natura vino oppósita donatum sit Quòd autem vinum Hebræi magna in existimatione teneant, illud non paruum argumentũ est, apud ipsos cùm multæ pœnę sint, vnam omnium maximè ignominiosam haberi, quando illi, qui puniuntur, tanto tempore, quantum ille, cui est puniendi potestas, statuerit, à vini potu inhibentur. Fiebat optimum mulsum, vt docet Dioscorides, ex vino austero, & melle: proptereaq; ex massico vino & melle attico factum commendabatur. sicuti Martialis attestatur hisce versibus:

Tam bene rara suo miscentur cinnama nardo,
Maßica Thesæis tam bene vina fauis.

Ob quod iure damnatur ab Horatio Aufidius, qui mulsum ex falerno & melle factitabat:

Aufidius forti miscebat vina falerno,
Mendosè: quoniam vacuis committere venis
Nil nisi lene decet: leni præcordia mulso
Prolueris melius, si dura morabitur aluus.

Massicum autem vinum, siue marsicum (vt Galenus & Athenæus dicunt) nascebatur in monte Gaurano, in Puteolorum Baiarumq; prospectu. Quod licet apud ferè omnes Latinos poëtas maximè celebratum extet, crassum tamen ac turbidum aliquanto fuisse, ex his Horatij verbis colligitur:

Maßica si cœlo supponas vina sereno,
Nocturna si quid craßi est tenuabitur aura,
Et decedet odor neruis inimicus; at illa
Integrum perdunt lino vitiata saporem.

Nam vina crassiuscula sacco lineo percolare consueuisse maiores, præter Lucretij, Horatij, Martialis, & aliorũ testimonia, Plutarchus problemate in id institutu abundè monstrauit. Cur verò id agerent, explanasse videtur Plinius cap. vltimo, libri 14. vbi dixit, vinorum vires sacco frangi solitas, vt potores plus bibere possent. Vina etenim diffusa, perfrigerata, & excolata, tenuiora fieri, atque debiliora, etiam in libello

περὶ παθῶν, ſub Hippocratis nomine vulgato, notatum inuenitur: vt iure Plinius, vina inueterari, ſaccisq́; caſtrari dixerit lib.19.cap.4. Apud quem etiam ſaccis aniſum & amaras nuces ad commendanda vina addi ſolitum, legitur. Sic enim lib.20.cap.17.vulgatos contextus reſtituendos puto: Saccis quoque additum cum amaris nucibus, vina commendat. Cùm autem Scribonius cap. 122. Falerni non ſaccati mentionem faciat: id intelligendum eſt valentius extitiſſe, & cuius vires ſaccis non erant caſtigatæ. Huius vini percolati mentio quoque eſt apud Theophraſtum 6. de Cauſſis plant. cap. 24. vbi Theodorus mirè hallucinatus eſt; τοὺς ἠθικοὺς τῶν οἴνων, nō Percolatum, vt debebat, ſed Morale vinum, ineptè transferens.

Meditinam eiúſque regulas ab Ægypto manaſſe: & locus Hippocratis, Herodoti, Ariſtotelis, Plutarchi, & Celſi in id de purgatione. Æliani improbatio de lingua Hippocratis. De Acrone medico.

CAPVT XVIII.

Edicinam, ſicut & omnes ferè artes, apud Aegyptios ortum habuiſſe, probatiſſimi auctores ſcribunt: propterea regulas medendi præcipuas ab ijs quoque manaſſe, rationi conſentit. qualis eſt illa à maximo Hippocrate omnium primo monſtrata: Πέπονα φαρμακεύειν, καὶ κινέειν, μὴ ὠμὰ, μηδὲ ἐν ἀρχῇσιν, ἢν μὴ ὀργᾷ. Et: Ἐν τοῖσιν ὀξέσι πάθεσιν ὀλιγάκις, καὶ ἐν ἀρχῇσι, τῇσι φαρμακείῃσι χρέεσθαι, καὶ τοῦτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν. Etenim Aegyptiorum medicos purgantia medicamenta in principiis morborum vitaſſe, abundè teſtatur Ariſtoteles: qui, vbi hæc in 3. Polit. cap. 11. ſcribit, καὶ ἐν Αἰγύπτῳ μετὰ τὴν τετρήμερον κινεῖν ἔξεστι τοῖς ἰατροῖς, ἐὰν δὲ πρότερον, ἐπὶ τῷ αὐτῶν κινδύνῳ,

δύνῳ, de tribus nos commonefacit. Vnum eſt, quòd apud Aegyptios vetabantur in principio purgationes: alterum, vocem illam, κινεῖν, antiquitùs pro purgare (vt Hippocrates) vſurpari conſueuiſſe: poſtremum, quòd in moibis quarta dies tanquam iudicialis ferè ſemper & vbique obſeruata inuenitur. Hoc idem elegantiſſimum Celſum intellexiſſe puto, quando lib. 3. cap. 4. ait, antiquos medicamentis quibuſdam datis concoctionem moliri ſolitos, cò quòd cruditatem maximè horrerent; deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo, ſæpius aluum ſubtrahere; Aſclepiadem verò medicamenta ſuſtuliſſe, aluum non toties, ſed ferè tamen in omni morbo ſubducendo. Aduerſari tamen hiſce videntur, quæ de Aegyptijs ab Herodoto in 2. lib. memoriæ mandata ſunt, eos ſanitati tuendæ ſtuduiſſe, tum quibuſdam purgationibus, quas ſingulo menſe per triduum faciebant, tum vomitibus atque clyſterijs; quaſi nullam quattridui antè dicti rationem habendam vellent. ſed illud in morbis curandis, hoc verò in valetudine conſeruanda lenioribus medicinis ab ipſis commendatum, non inconuenit. Vt pariter non abſurdè factum appareat, dum Aegyptios omnes medicos eſſe prouerbio dicebatur: nam ciborum abſtinentiam, ſuccorum herbarumque non incurioſam cognitionem, clyſterij frequentem vſum ab ibide aue commonſtratum, cùm paſſim omnes in Aegypto affectarent, quid aliud niſi medicinam profitebantur? Veluti ſignificatum ab Iſocrate puto in Buſiride, dum hunc in modum ſcripſit: μεθ' ὧν ἐκεῖνοι βιοτεύοντες, τοῖς μὲν σώμασιν ἰατρικὴν ἐξεῦρον ἐπικουρίαν, οὐ διακεκινδυνευμένοις φαρμάκοις χρωμένην, ἀλλὰ τοιούτοις, ἃ τὴν μὲν ἀσφάλειαν ἔχει ὁμοίαν τῇ τροφῇ τῇ καθ' ἡμέραν, τὰς δὲ ὠφελείας τηλικαύτας, ὥς τε ἐκείνους ὁμολογουμένως ὑγιεινοτάτους καὶ μακροβιωτάτους εἶναι. Ne ſileam, quæ ad hanc rem pertinentia ſic à Plutarcho de Aegyptijs in lib. περὶ ἴσιδος καὶ ὀσίριδος referuntur, noſtra lingua: Hoc primùm conſideres, quòd maxima cura proſequantur iſti homines ea inſtituta, quæ ad ſanitatem pertinent. Et eſt ſanè in ſacrificijs, luſtratio-

nibus,& victu non inferior sanctitate sanitas. Neq; enim rectũ putabant, vt corporibus subputidis & morbosis colerent id, quod purum, sincerum,& immaculatũ est. Quoniam itaq; aër,quo plurimum vtimur,& in quo maximè versamur, non eandem semper temperiem habet, sed noctu condensatur, & offendit caput,& animum contrahit in anxietates & curas, dum quasi nubilosus redditur, ac grauis: surgunt statim,& resina suffitum faciunt,& sanant,purgantq; dissipationibus aërem,& innatum corpori spiritum iam marcidum refocillant, cùm hic odor vehemens quiddam,& incitatiuum habeat. Iterum cùm circa meridiem sentiunt à sole copiosas ac graues exhalationes vi ex terra subtrahi, myrrham incendunt, quam aëri immiscent: resoluit enim calor, & dissipat id, quod concretum in aëre,& turbulentum,& limosum est. Siquidem & medici aduersus pestilentes morbos ita succurrere videntur, & flammam ingentem accendunt, quæ aërem attenuet: attenuant autem rectius, si odorata ligna vrãt, qualia sunt cyparissi, iuniperi,& piceæ. Acronem itaq; medicum Athenis ex eo fuisse celebrem memorant, quòd magnæ pestis tempore ignem accendere iuxta ægrotos iusserit, vnde non paucos iuuit. An Hippocrates,qui discendæ medicinæ gratia Delum, Lybiam atq; Scythiam(vt is in Prognosticis, & in lib. de Aëre aqua & locis innuit)peragrauit, Aegyptum quoq; inuiserit,non liquido mihi constat. Attamen ab Aegyptijs eum multa mutuasse facilè credo. Quemadmodum ex altera parte nullam Aeliano fidem habeo dicenti 4. de Varia hist. Hippocratem Dorica lingua natum Democriti persuasionibus inductum Ionicè scripsisse. Neq; verò inficias eo, Doricam linguam Hippocrati(quod Pætus etiam in epist. ad Artaxerxem fatetur)natiuam extitisse, quam Siculos, Calabros, Anconitanos,aliosque innumeros populos ob lasciuam quandam eius dulcedinem amplexos fuisse scimus;at Ionica potius monumenta sua posteris relinquere voluit,quòd ipsa post Atticam alias elegantia & facilitate superaret, ipsaq; Attica hoc maius commodũ haberet,

ret,vt cùm facilitate iunctam quandam gratiam in explicandis rebus maiorem seruare posset. At quoniam in citatis Plutarchi verbis Acronis medici fit mentio, sciri volo eum Acronem fuisse Agrigentinum, Empiricę sectæ,vt ait Plinius,auctorem,ab Empedocle commendatum , atq; Hippocrate antiquiorem: cuius facti Aëtius quoque Tetrab.2.lib.1.cap.94. & Paulus lib.2. cap.35.meminerunt. Quod igitur fecisse Hippocratem constat,cùm Gręciam propè vniuersam peste vexatam crebris ignibus accensis liberauit, ab Acrone didicisse facilè credi potest.

De Vnguentis:et quid Hippocrati significet Vnguentum Ægyptium. De Metopio locus Hippocratis emendatus. Quædam ex Plutarcho de Vnguentis,& Myrrha.

CAPVT XIX.

Veteres tam potibus quàm cibis vnguenta admiscuisse, Plinius,Plutarchus, & Athenæus memoriæ mandarunt. Ratio autem erat,quòd vt musicis sonis cantibusq; aures,spectaculis visum , edulijs palatum,sic & varijs vnguentorum atq; florum odoribus nares in conuiuijs delectare studebant. Quem tamen vsum non primis illis sæculis , quando nondum increuerat luxus , inuectum credimus , sed multò post Hippocratis tempora ; apud quem de vnguentis varijs sæpius quidem facta mentio inuenitur , at medicinæ potius , quàm vllius libidinis loco. Aegyptij quippe omnium primi ob myrrhæ copiam inter alia medicamentorum genera vnguentorum mixtiones excogitarunt, & tamdiu ceteræ nationes ab illis per vniuersum orbem transportare durarunt,quamdiu in diuersis regionibus illa parare viri & mulieres edocti sunt. Quocirca mirari debet nemo,si penes cele-

briores veterum auctores maior vnguentorum atque oleorum pars Aegyptiorum cognomina sibi vendicauit. Hippocrates enim (vt Galenus in eius Vocum expos. scribit, quattuor eorum genera memorat: vnum oleum Aegyptium, alterum oleum Aegyptium albũ, tertium vnguentum Aegyptium album, quartum vnguentum Aegyptium. hoc postremum quod esset, explicans Galenus, ait: Αἰγύπτιον μύρον. τὸ διὰ τῆς αἰγυπτίας μύρον ἀκάνθης τοῦ ἄνθους, ὅπερ καὶ μετώπιον ὠνόμασται. Veruntamen fuerunt, qui Hermolaum & Ruellium secuti, hac in re Galenum damnare ausi sint, propterea quòd Didymus apud Athenæum vnguentum Aegyptium stactem faciat, metopiumque & à Dioscoride & à Paulo valde ab Aegyptio diuersum ponatur. Ceterùm facilè ij redarguentur, si quæ à Theophrasto ac Athenæo memoriæ prodita leguntur, in medium afferamus. Ille enim in libello, περὶ ὀσμῶν, hunc in modum ait: τὸ δὲ αἰγύπτιον μύρον ἐκ πλειόνων, ἔκ τε τοῦ κινναμώμου, καὶ ἐκ τῆς σμύρνης, καὶ ἐξ ἄλλων· ἔτι δὲ ἐκ πλειόνων τούτου τὸ μεγαλεῖον. id est, Aegyptium autem vnguentum ex pluribus, ex cinnamomo scilicet, myrrha, atque alijs. Adhuc ex pluribus quàm istud componitur Megaleum. Et paulo pòst: στακτὴ δὲ καλεῖται, διὰ τὸ κατὰ μικρὸν στάζειν, ὃ δὴ μόνον τινὲς φασὶν ἁπλοῦν εἶναι καὶ ἀσύνθετον τῶν μύρων. Iterum: πολυχρονιώτατον δὲ ἐστὶ τό τ' αἰγύπτιον, καὶ τὸ ἴρινον, καὶ τὸ ἀμαράκινον, καὶ τὸ νάρδινον, πάντων δὲ μάλιστα ἡ στακτή. Ad huc: ταῖς δὲ γυναιξὶν ἡ στακτή, καὶ τὸ μεγαλεῖον, καὶ τὸ αἰγύπτιον. Amplius: τῶν δὲ μύρων τὸ αἰγύπτιον, καὶ ἡ στακτή. id est, Gutta vocatur à guttim decidendo, quod vnguentum solum simplex esse, & alicui minimè commixtum quidam aiunt. Diutius autem manet Aegyptium, & irinum, & amaracinum, & nardinum, omnium autem maximè gutta. Mulieribus gutta, Megaleum, & Aegyptium. Vnguentorum verò Aegyptium & gutta. Ex quibus omnibus luce clarius apparet, aliud Aegyptium vnguentũ ex pluribus pharmacis commixtum, aliud Stactem extitisse: nempe quam vnguenti genus simplicissimũ fuisse omnium, Theophrastus; ex sola myrrha cõstitisse, Athenæus

næus cap.15. lib.15.ipſius myrrhæ pinguitudinem fuiſſe, Dioſcorides ſcribit. Sed heic obijciāt fortaſſe, vnguentum Aegyptium Theophraſti id eſſe, quod ab Hippocrate Aegyptium album nuncupatur, & propterea ex verbis à nobis propoſitis nil aliud colligi, quàm Aegyptium vnguentum album, & Stactem, non autem Aegyptium ſimpliciter differre. Quam obiectionem minimè arduum eſt refellere. Si quidem Galenus id σούσινον ἢ κρινόμυρον vocatum ſcribit; Theophraſtus verò manifeſtè Suſinum vnguentum ab Aegyptio ſeparauit, vbi ait, Vnguentorum alia à floribus nomen mutuaſſe, vt roſaceum, liliaceum, & ſuſinum (καὶ γὰρ τοῦτο, ait, ἐκ τῶν κρίνων) alia à folijs, vt myrrhinum, & œnanthinum: alia à radicibus, vt nardinum: alia à ligno, vt phœnex: alia à fructu, vt melinum, myrteum & laurinum: Aegyptium verò ex pluribus, èx cinnamomo, ex myrrha, atque alijs. Neque illud verum puto, quod Theophraſto adſcribunt, nimirum in Aegyptio vnguento albedinem commendatam: quoniam is, dum myroplaſtas alia vnguenta vtpote viliora certis coloribus inficere, alia vt precioſiora nullis, refert, propterèa Aegyptium tanquam precioſum albū, hoc eſt, nullo colore extraneo ſaturatum, ſed ἀχρωμάτιστον eos voluiſſe innuit. quamquam ſcio Pollucem nigri quoque Aegyptij, & alterius quod Sagdas ab ipſo, & ab Heſychio etiam ψάγδας, vel, vt in Galeno & Atheneo, pſagdas vocatur, mentionem feciſſe, forſan quòd alterum colore nigro infectum componeretur, cuius ab alio nullam mentionem factam adhuc obſeruarim. His omnibus addo, quòd ſi Theophraſtus diuerſum agnoſcit Megaleum ab Aegyptio; Galenus verò ambo hæc, & Mendeſium, vnum atq; idem facit: quomodo Aegyptium album Hippocratis ſub nomine Mendeſij & Megalei ſignificatum pro Aegyptio Theophraſti, quod à Megaleo diſtinguitur, accipi queat, intelligere non poſſum; niſi forſan contendant, Megaleum Theophraſti aliud fuiſſe à Megaleo Galeni. Quam rem ſi ipſis conceſſero, illud tantùm conſequentur, verum Megaleum Galeni ætate fuiſſe deſideratum, nomén-

que in aliud transijsse. Dioscorides enim scribens, tem-
pore suo Megalei mixturam fieri desijsse, id ait, quod Galeni tempestate extitisse verisimile est: quãdo Megaleum quidem illud vetustum non amplius conficiebatur, sed eius nomen dumtaxat in Aegyptio albo conseruabatur. Vt non sine ratione is dixerit, Aegyptium album ab aliquibus Megaleum & Mendesium esse vocatum. Atq; in hac sententia ideo magis confirmor, quoniam Plinius Mendesio colorem nigrum tribuere videtur. Vnde patere potest, Aegyptium album non fuisse verum Mendesium, aut Megaleum, sed ipso deficiente solum nomen obtinuisse; & iccirco ex Theophrasto Stactem ac vnguentum Aegyptium simpliciter ita dictum, non parum inter se distare. Nunc Athenæum videamus, cuius verba in xv. Dipnos. hæc sunt, ex vetustissimo codice Alexandri Farnesij Cardinalis maximi excepta: τοῦ δὲ Αἰγυπτίου μύρου μνημονεύει Ἀχαιὸς. ἐν ἄθλοις φησὶν, εἰς ἀργυροῦν τις χερὶ κυπρίου λίθου δώσει κόσμον χριμάτων τ᾽ Αἰγυπτίων; μήποτ᾽ οὖν (φησὶν ὁ Δίδυμος) καλουμένην στακτὴν λέγει, διὰ τὴν σμύρναν; ἣν εἰς αἴγυπτον καταγομένην κομίζεσθαι πρὸς τοὺς ἕλληνας. id est, Aegyptij vnguenti mentionẽ facit Acheus. Inquit enim in Certaminibus, In argenteũ quis manu cyprij lapidis vnguentorum Aegyptiorum dabit ornamẽtum? Nunquid (ait Didymus) Guttam vocatam dicit ob myrrham, quam scimus in Aegyptum latam ad Græcos portari? Ex quibus nemini obscurum est, Didymum asserere de Aegyptio vnguento simpliciter sic appellato, quòd ab Achæo pro Stacte comprehensum sit. At potius interrogantis instar de illo ambigere videtur. Quam dubitationem omnino leuem putare debemus, quoniam Achæus, cuius verba is interpretari studet, de Aegyptijs vnguentis, non autem de vno solo mentionem facit. Metopij verò nomen cùm oleo amygdalino & alijs multis tributum reperiatur, nihil inconuenit, quin etiam vnguento Aegyptio, vt scribit Galenus, fuerit traditum. Propterea locum illum Hippocratis in lib. de Locis in homine, διέντα μετώπῳ, tam in Grȩcis omnibus codicibus, quàm in Latinis,

tinis, corruptum, & μελωπίῳ restituendum arbitror. vel enim pro oleo amygdalino, vel pro vnguẽto Aegyptio capiamus, melius sanè ad explicandam Hippocratis mentem consultum erit. His addam Plutarchum in lib. de Iside & Osiride, ex Aristotelis sententia dicere, vnguentorum, florum, pratorum odoriferas respirationes non minus ad sanitatem, quàm ad voluptatem conferre, cùm cerebrum natura frigidum & concretum sensim calore & leuitate resoluant: Myrrham insuper apud Aegyptios Bal vocari, quod translatum Delirij expurgationem maximè significat.

Morborum rara quædam genera ex Hippocrate, Agatharchide, Plutarcho, & Galeno. Locus Hippocratis restitutus, & alter Platonis indicatus.

CAPVT XX.

Vod Galenus in 1. & *6.* de Locis affectis negauit se vidisse, vt etiã in intestinis hominum perinde ac in vesicis lapides gignantur, id minimè mirandũ putari debet: quando & nos & alij tophaceas materias ex intestinis atq; alijs corporis partibus non sine stupore extractas inspeximus: immò vetustissimus auctor Hippoc. in 5. Epidemiorum famulæ Dyseridis in matrice lapidem enatum refert. Quod neq; admiratione vlla dignum videbitur, si quibus causis renes & vesica humores in lapideam compagem vertunt, alunt, & augent, iisdem alias quoq; partes illud efficere posse consideremus. Negauit quoq; ibidem Galenus se animalia in cruribus humanis apud Arabas genita, Dracunculos appellata, conspexisse: quæ tamen Auicenna 3. 4. t. 2. cap. 21. à se visa innuit: etsi, quòd essent animalia, palam affirmare minus videatur. Hæc eadem fuisse semper existimaui, quæ Plutarchus ætate Galeno non multum superior in 8. Sympos. 9. hunc in

modum descripsit: οἱ δὲ περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν νοσήσαντες, ὡς ἀγαθαρχίδας ἱστόρηκεν, ἄλλοις τε συμπτώμασιν ἐχρήσαντο κενοῖς, καὶ ἀνιστορήτοις, καὶ δρακόντια μικρὰ τὰς κνήμας διεσθίοντα, καὶ τοὺς βραχίονας ἐξεκοψεν, ἁψαμένων δὲ αὖθις ἀνεδύετο, καὶ φλεγμονὰς ἀκαρτερήτους ἐνειλούμενα τοῖς μυώδεσι παρέχεν. καὶ τοῦτο τὸ πάθος οὔτε πρότερόν οἶδεν οὐδεὶς οὔτε ὕστερον ἄλλοις, ἀλλὰ ἐκείνοις μόνον γενόμενον, ὡς ἕτερα πολλά. id est: Maris rubri incolæ, vt retulit Agatharchides, affectionibus nouis & nunquam auditis tentati sunt. Nam dracunculi quidam parui, crura & brachia edentes, eruperunt: qui si tangebantur, statim emergebant, atque musculis infixi, minimè tolerabiles inflammationes pariebant. Hoc morbi genus prius nemo vidit vnquam, neque posterius alijs, nisi his solis, contigisse, vt alia multa. An is morbus ab aëre, an à regione, an à victu nasceretur, fortasse dubitandum esset. Sed me certum faciunt, victum potius simili morbo occasionem dedisse, quæ in 5. περὶ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης idē Agatharchides & Diodorus Siculus lib. 3. cap. 3. scripta reliquit; nimirum quosdam populos, vt aliàs quoque retuli, ob frequentem locustarum esum non modò breuiori ceteris vita esse, verùm etiam sæuissimo quodam pediculorum alatorum genere, nec admodum dracunculis prædictis dissimili morbo consumptos interire. Vnde vehementer mirari soleo, quomodo Parthi ac Iudæi potuerint (vt Leuitici 2. narratur) locustis victitare: nisi Dei immortalis beneficio id perinde factum est in ipsis, ac in Ioanne Baptista obseruatum legitur apud Mattheum. alioquin, vt Galenus 5. de Loc. aff. nec non Suidas tradunt, Seleucidas aues in Asia locustis vescentes, statim ipsas excernere, & proinde nil ferè nutriri, sic par erat homines eo vnico cibo haud quaquā diu superesse posse. Historiam ab Agatharchide relatam, quoniam medicos adiuturam ac delectaturam spero, eam Latino sermone expositam heic subiungam. A prædictis non multum differunt locustarum esores, gens quidem staturæ alijs breuioris, aspectu macilens, ac supra modum nigra. Sub ęquinoctium

vernum,

vernum, quando apud ipſos Aphrici & Zephyri ſpirant, ex loco quodam incognito ineffabilis magnarum locuſtarum multitudo vnà cum illis ventis ad ipſos peruehitur, quæ ab auibus volandi facultate parum, at corpore longè differunt. Ab hoc animalium genere toto tempore nutriuntur, ijs ſalitis atque alio modo paratis veſcentes; venantur autem ipſas fumo ex aëre in terram deijcientes. Atque hi agilitate quidem & pedum velocitate pollere dicuntur; ſed cùm valde ſiccum nutrimentum capiant, vltra quadrageſimum annum minimè vitam producunt; immò vita miſeriorem ſanè mortem obeunt. Si quidem appropinquante ſenectute eorum corporibus alata quædam pediculorum genera innaſcuntur, figura quidem caninis muſcis ſimilium, ſed alioquin minorum. Incipiunt à pectore, ac ventre, breuique vniuerſam faciei cutem depaſcuntur. Atque horum alij primùm ſcabioſorum inſtar afficiuntur, deinde ſe ipſos grauiter dilacerant, tandemque morbo conſiſtente, nec non cum beſtiolarum exortu tenuibus effuſis humoribus, intolerabiles cruciatus ſubire miſeri coguntur; ſicque, vel ob ſuccos, vel ob alimentum, vel ob aëris prauitatem intereunt. In lib. de Medico, Hippocrati adſcripto, hæc leguntur, ἔπειτα περὶ αὐτῶν καθάρειν ὡς ἔχειν. Quæ cùm obſcura ſint, neque cohæreant, ſic reſtituenda puto: ἔπειτος τὰ περὶ αὐτὸν καθαρῶς ἔχειν ἐσθῆτι χρηστῇ. Qui enim dixerat antea de corpore medici, vt eſſe debeat, mox iure de ijs, quæ ſunt circa corpus, loqui poteſt. Quod autem dixit ibi Hippoc. medicum carnoſum & optimi coloris eſſe debere, quoniam malè diſpoſiti alijs minus auxiliari poſſe putantur, diuerſum eſt ab eo, quod in 3. de Rep. ſcriptum eſt apud Platonem, ſcilicet medicos fieri excellentiſſimos, ſi à pueritia artem diſcere auſpicati, cum plurimis ægris verſati ſint, ipſique omnes morbos experti, natura quoque valetudinarij ſint.

De ijs qui ſemel in die cibos capiunt. *CAP. XXI.*

MAiorem autiquorum partem ſemel tantũ in die cibis ſaturari ſolitam, multi varijs rationibus atq; auctoritatibus comprobarunt. Non defuiſſe tamen, & præſertim ſeniores, qui valetudinis gratia bis térve manducarent, & Ariſtoteles & Galenus memorię prodiderunt. Vtri melius ſibi ipſis conſulerent, huic loco non conuenit, vt diſputetur. Id ſolum dicam, ab auctoribus varia in ijs, qui ſemel manducarent, vitia fuiſſe notata. Ariſtoteles in Phyſicis quæſt. quemadmodum refert Apollonius in Mirab. hiſtorijs, ſcribit, τοὺς μονοσιτοῦντας πικρότερα τὰ ἤθη ἔχειν μᾶλλον, ἢ τοὺς δὶς τροφαῖς χρωμένους: Eos qui in die ſemel tantùm cibis veſcuntur, amarulentioribus eſſe moribus, quàm eos, qui bis. quoniam aucta in ipſis vtraq; bilis, animum magnopere perturbat, eosq; iracundos & melancholicos facit. Vnde auctor ille in fine primi libri de Dięta, ijs qui calido temperamento ſunt, mandat, vt poſt ſumptos cibos actiones obeant, quoniam ſic calor cibi temperatus eos ſtabiliores, ac agendis rebus aptiores facit. Plinius quoq; lib. 28. cap. 5. ex ſententia Hippocratis tradit, non prandentium exta celerius ſeneſcere. Ante hunc dixerat Celſus, aſſuetis bis in die comedere, ſi ſemel ſolùm cibis impleantur, aluum adſtringi. Ambos verò ex 2. de Diæta Hippocratis libro accepiſſe arbitror, vbi hęc legũtur: μονοσιτίη ἰσχναίνει καὶ ξηραίνει, καὶ τὴν κοιλίην ἵστησι, διότι τῷ τῆς ψυχῆς θερμῷ τὸ ὑγρὸν ἐκ τῆς σαρκὸς καταναλίσκεται. ἄριστον δὲ τἀναντία διαπρήσσεται τῇ μονοσιτίῃ. Quo fit, vt non omnibus tutò à medicis τὸ μονοσιτεῖν præcipi credam: quemadmodum inutile omnibus puto, ſi cibis quotidie repleri (quod Plato in Syracuſanis notauit) bis velint. Certè alimentum in plures vices diſpertitum, facilius concoqui nemo negat. At ſi modus qualitatis ac menſuræ non habeatur, quanto copioſius quis alitur, tanto deteriora pericula eum ſubire conſtat. Atq; de his locutum

cutum puto Hippocratem, quando in lib. de Aere aquis & locis, ἀριστῆτας edaces appellauit, quasi illi ab ipso vt intemperati damnentur, qui tam in prandio quàm in cena escis impleri volunt. Neq; enim Cornelij Celsi sententiam probare queo; vbi, modò concoquas, nullum in cibis discrimen haberi necessarium ducit: quod etiam antè Lucretius dixerat, hisce carminibus:

Nec refert quicquam, quo victu corpus alatur,
Dum modò quod capias concoctum didere poßis
Artubus, & stomachi humectum seruare tenorem.

Si quidem athletæ pessimis cibis & ἀναγκοφαγίᾳ illa, ab Aristotele in Politicis & Clemente Alexandrino decantata, vtentes, fortasse ob exercitationes & coctiones minus offendebantur: sed Galenus, qui illud probè nouit, in 2. de Aliment. facult. hæc scripsit: διὸ τούτων ἀπέχεσθαι συμβουλεύω τῶν πάντων κακοχύμων ἐδεσμάτων, κἂν εὔπεπτα τισὶν ᾖ· λανθάνει γὰρ ἐν ταῖς φλεψὶ χυμὸς ἐξ αὐτῶν ἠθροισμένος, ὃς ἐπειδὰν ὀλίγης εἰς τὴν σῆψιν ἀφορμῆς ἐπιλάβηται, πυρετοὺς κακοήθεις ἐργάζεται. id est, Quapropter, vt ab omnibus praui succi edulijs abstineant, consulo, & si illa coctu facilia sint. Latet enim in venis prauus humor ex ipsis coaceruatus, qui cùm vel paruam ad putredinem concipiendam sit nactus occasionem, febres mali moris inducit. Hoc tamen obseruandum, δεῖπνον, quod & Galeni & nostra tempestate cenam significat, ἄριστον siue prandium vetustissimis temporibus designasse: vt Erotianus & Galenus meminerunt. quasi id esset, μεθ' ὃ δεῖ πονεῖν, siue post quod laborare oportet.

De Caryce, & Carycia. De Apro, & Lumbo.

CAPVT XXII.

Ην καρύκην, edulium siue intritum fuisse lydium, ex sanguine atq; aromatibus eo pacto, quo in pluribus Italiæ locis conficiuntur, commixtum, & Suidas, & Philocrates Samius, Erotianus atq; Gal. me-

moriæ mandarunt; cuius item mentionem fecit Plutarchus 4. Sympos. prob. 1. vbi dum hæc scribit, ὡς σὺν ἐν ἀβυτάκαις, καὶ κανδύλοις, καὶ καρύκαις ἐστὶν, demonstrat, ea omnia escarum genera ex varijs rebus apparata fuisse. Ad Caryces verò imitationem, aliud non illi dissimile condimentum posterioribus seculis componi solitum puto, quod à multis, & præsertim à Galeno in 4. de Sanitate tuenda, καρυκεία vocatum est; cuiúsve apparatum maximam artem requisiuisse, ex hisce ipsius Galeni verbis perspicuum fit: ἐπιτήδειον δὲ τοῖς οὕτω διακειμένοις ἐστὶ καὶ τὸ διὰ τριῶν πεπέρεων, ὅταν μὴ πάνυ φαρμακῶδές τε καὶ ποικίλως σκευασθῇ· καθάπερ οἱ πολλοὶ τῶν ἰατρῶν συντιθέασιν αὐτὸ, δίκην καρυκείας τινὸς, ἢ συὸς ἀγρίου, πρὸς τι τούτων τῶν θαυμασίων ὀψοποιῶν ἐσκευασμένον. Vnde mirari subit, cur Suidas τὴν καρυκείαν significare τῶν ζωμῶν ἡδύτητα scripserit. Apri autem, quos etiam à coquis exquisitissimè apparari cósueuisse, in præcitatis verbis meminit Galenus, vt à veteribus in conuiuijs æstimarentur, Iuuenalis hoc versu testatur:

— quanta est gula, quæ sibi totos
Ponit apros, animal propter conuiuia natum.

Ne Martialem proferam, qui vix vnquam cenas aut nobiles escas memorat, quin inter ipsas apro nobiliorem propè locum tradat; quem sicut hodie varijs iuribus ac delicatis liquoribus condiunt coqui, vt eius siluestrem odorem occultent, ita quoq; maiores nostros non minus gulæ studiosos factitasse intelliget, quicunque Apicij illius opsodædali varias apri condituras examinauerit. Apri lumbus omnibus alijs partibus eius præponebatur. Hunc Plautus & Cato Aprugnum vocauêre, cuius tenera durities commendata ipsi etiam Calli nomen dedit: propter quod etiam Horatius longa oua extollens callosa nuncupauit, tamquã compacta illa teneritudo in omnibus ciborum generibus & dentibus & palato valdè grata sit. Quin & hodie in Italiæ nonnullis regionibus, ac Venetorum præsertim, suum domesticorum lumbos inter suauia æstimari scimus.

Quid

Quid sit ὠμήλυσις. De Farre factitio Aetij locus emaculatus: & quod Far hordei. De Hordeo quædam, ex Arist. & Apollonio.

CAP. XXIII.

Qvicunque apud Absyrtum lectitarunt, ὠμήλυσιν Græcorum mixtionem quãdam ex farinis fœnugræci, seminis lini, & hordei, æquali pondere confarctis extitisse, iure dubitant, quomodo Cælius Aurelianus Acutorum 2. cap. 24. & 37. interdum simplicis pollinis cataplasma, interdũ pollines aqua solutos à Græcis ὠμήλυσιν vocari tradat. Sed omnem dubitandi occasionem è medio tollit Galenus, qui in Expos. voc. antiq. eo nomine à veterib. appellari tã tenuiores quàm crassiores & non torrefactas hordei farinas scribit: addens, ὠμήλυσιν quasi crudam farinam propriè dici, abusiuè autem omne aliud farinarum genus ita nuncupari. Et quoniam farinarum mentionem feci, hic locus me admonet, vt errorem quorundam recentiorum detegam, qui apud antiquos Far etiam rem factitiam extitisse, duabus rationibus probare credunt: quarũ prima est, quòd Archigenes apud Aetium lib. 9. cap. 45. manifestè monstrat, Romanos far ex frumento madefacto, siccato, & in partes crassiores distracto, parasse. Altera est, quòd Palladius farris hordei mentionem faciens, clarè innuit, far illud factitium fuisse. Ego verò, qui nec Plinium Archigeni fere coetaneum, nec quemquam alium (quod recorder) far aliud præter natiuũ adoreum vocatum nominasse vidi, facile puto eos in magno errore versatos esse. Et quod primò de Archigene in medium afferunt, sciant velim, ea omnia ex margine, ab aliquo inscio librario contextui fuisse perperam interposita. Nam præterquam quòd nemo mediocris iudicij inueniretur, qui verba illa in latinis codicibus posita nec inter se, nec cum præcedentibus sub

sequentibúsue, cohærere non aduerteret; acceditque que codicis vetustissimi, qui apud me reperitur, testimonium, in quo tota illa pars sine farris factitij mentione huncin modum legitur: πολλοὶ μὲν οὖν σκευάσθωσαν διὰ χόνδρου ἢ ἀλίκης, τρόφιμοι ὄντες, καὶ πως παραπλαστικοὶ, ἡδυνέσθωσαν δὲ ἅλσι ἐλαχίστοις καὶ βραχεῖ ἐλαίῳ, καὶ ἀνήθῳ, ἢ μᾶλλον ἀντὶ τοῦ ἐλαίου στέατι ὄρνιθος ἢ χηνὸς προσφάτῳ: οἱ δὲ διὰ ὀρύζης ὁμοίως σκευαζόμενοι ξηραντικώτεροι εἰσὶν. ἔτι δὲ μᾶλλον οἱ ἀπὸ κέγχρου. οἱ δὲ ἐκ φαρὸς σκευαζόμενοι, στυπτικώτεροι. σκευάζω δὲ αὐτοὺς ἐγὼ, φησὶν Ἀρχιγένης, τὸν τρόπον τοῦτον μαγειρικόν. ἀποβρέχω ὕδατι ὀμβρίῳ, ὥστε ἐν νυκτὶ ῥεῦσαι. εἶτα ἐπιμελῶς ἀποπλύνων τὸν ῥοῦν, ἐμβάλλω τῷ ὕδατι φὰρ τὸ καλούμενον κλούσινον, καὶ πάλιν ἐάσας αὐτὸν διαβρεχῆναι, χερσὶν σπουδαίως διατρίβω, καὶ οὕτως διηθήσας, αὐτὸν τὸν χυλὸν ἕψω, κινῶν ἀνήθου κλωσίν. συνίσταται δὲ ταχέως, ὡς ἡ εἰς τὰ βιβλία κόλλα. id est, Pultes igitur ex chondro vel halica apparentur, vt qui valde nutriant, & aliquo pacto obducant: condiantur verò minimo salis, oleo, & anetho, vel potius olei loco recenti gallinæ aut anseris pinguedine. Quę verò ex oryza eodem modo parantur, magis exsiccāt: & quæ ex milio adhuc magis: & quæ fiunt ex farre magis adstringunt. Ipsas autē paro (ait Archigenes) hoc coquorum modo. Aqua pluuia tota nocte rohem macero: deinde diligenter exprimens, aquæ inijcio far clusinum vocatum: rursusq; ipsum macerari sinens, manibus diligenter tero: sicque percolatum ipsum succum coquo, anethi ramis agitās. Cōsistit autem celeriter instar glutini librorum. Quæ verba vti inter se mirificè consonant, sic latinis Germani interpretis comparata, non modò ea corrupta esse, verum etiam quicquid plus in ipsis legitur, superuacaneum fore monstrant. Cùm enim aliquis recentior in margine dictionis Far regionem adnotasset, Farris illius apparatum: forte vel interpres ipse, vel librarius alter, id totum textui interserendum existimauit; vnde postmodum alia exēplaria transcripta, simili errore innumera infecerūt. Multos etenim errores in antiquos libros simili ratione irrepsisse, apud omnes eruditos constat. De Palladio aūt quod dicūt, ita sentio: far hor

dei

der apud ipsum idẽ esse, quod apud Columellã, à quo omnia illa accepit. Columellam porrò farris nomine sæpissime pro crassiore farina vti, scire possũt, qui octaui eius libri cap. 4.5.& 11. attentè legerunt: quo pacto Varro etiam vsus sæpius inuenitur, & præsertim quando pro turdorum cibis offas modò ex crassiore, modo ex subtiliore farre componi mandat. nam & farinam à farre, quo tercentum annis veteres Romani victitarũt, dictam fuisse, testatus est ex Verrio Plinius lib. 18. post quem & Iuuenalis simili vocabulo, pro pane ex farina vsus inuenitur Satyra 5.

—cùm posis honestius illic
Et tremere & sordes farris mordere canini.

Addam his, in Historijs mirabilibus Apollonij notatũ inueniri, Aristotelem in Physicis quæstionib. docuisse, eos qui hordeo serendo incumbunt, pallidiorib. corporibus esse, quàm qui tritico; cùm tamen in 21. Prob. sect. prob. 24. id paullo diuersiꝰ legatur: eos scilicet, qui cibos ex hordeo factitant, decoloratiores, & destillationibus magis obnoxios esse: eos verò, qui ex tritico, meliorem habitum referre. quòd sicut triticum hordeo facilius coquitur, pariter etiam effluxus ab illo in corpus illabentes melius conficiantur, & propterea nec in crudos humores conuertantur, nec sanguinem corrumpant, quemadmodum vapores ab hordeo effluentes efficere verisimile est.

Locus Aristotelis de Melle correctus & expositus. Quòd mel conseruet mortua corpora: & alia quædam.

CAP. XXIIII.

Vlgarium quorundam iam diu fuit opinio, mellis prouentum maxime præmonstrari, quando frequentiores arcus celestes apparent. quod probant nõnul-

lii ex hiſce verbis Ariſtotelis in lib. 5. de Hiſtoria animalium, cap. 22 μέλι δὲ τὸ πίπτον ἐκ τοῦ ἀέρος, καὶ μάλιστα τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψῃ ἡ ἶρις. Sed ego hãc ſententiam ſemper ſuſpectam habui: propterea quòd Ariſtoteles eodem in loco ita ſcribens, ἀλλ' αὐχμοῦ μὲν ὄντος μέλι ἐργάζονται μᾶλλον, ἐπ' ὀμβρίας δὲ γόνον, id clare affirmat, quod etiam communi ferè omnium experimento conſtat; nimirum in ſummis ſiccitatibus maiorem mellis ſuper herbas, quas depaſcũtur apes, copiam abundare. Iccirco, quin in Ariſtotelis codicibus impreſſis error aliquis lateat, nemini dubitandum puto: eo magis, quòd in vetuſtiſſimo Scipionis Carteromachi codice, quem mihi opera eruditiſſimi Fuluij Vrſini videre contigit, in hunc modum ſcriptum inveni: καὶ μάλιστα ἐν ταῖς τῶν ἄστρων ἐπιτολαῖς, καὶ ὅταν κατασκήψει ὁ Σείριος. Quam lectionem vt vehementer probem, inprimis publica fere experientia admonet: deinde Plinij ſcriptoris inter latinos grauiſſimi auctoritas, qui cũ omnia ab Ariſtotele acceperit, ſenſiſſe videtur lib. 11. cap. 14. optimum mel Sirio exoriente produci; apparente verò arcu cœleſti, ſi imber non ſequatur, medicamẽta oculis & nonnulla fieri. Quid porrò Aſtrorum exortus Ariſtoteli ſignificarent, ſcio alios diuerſa ſentire: mihi verò probatur magis, vt Canem & Procyonem interpretemur: quando quidem Theophraſtus 1. de Cauſſis plantarum cap. 6. & alibi Canem τὸ ἄστρον per excellentiam vt plerique alij vocaſſe inuenitur. Cùm enim (vt Hipparchus ac Hyginus declarant) ſidus Canis plures ſtellas contineat, quarum vna Sirius vel Canicula nuncupatur: Ariſtotelem id ſignificaſſe arbitror, quòd mel tunc maximè ab aere cadit, quando aſtra, videlicet Procyon, Canis, & præſertim Sirius, qui Canis ſtella eſt, exoriuntur: eo namque tempore ardere terram, & ſiccitates maiores inſtare, vnde roris mellei vbertas naſcatur, nemo neſcit. Illud verò admiratione dignum eſt, quod Eudoxus Cnidius apud Apollonium refert, in Aphrica quandam gentem eſſe, quæ ſupra Syrtes & Carthaginem incolat, Gyzãteres vocata, hancque exerceat artem, vt flores iſtis in locis colligat,

melq;

melq; ea copia & qualitate ex ijs conficiat, vt apum æquet mellificium. Multas autem atque omni ex parte homini vtilissimas vires à natura obtinuit mel: sed illa reliquarum præstantissima putanda, quòd vitia coerceat, nec serpere ea patiatur. Qua ex caussa etiam exanimum (sicut Columella lib. 12 tradit) corpus hominis per annos plurimos innoxium conseruat. Nam Plinius refert, principatu Claudij se vidisse Hippocentaurum in Thessalia natum, ex Aegypto ad Imperatorem in melle allatum. Ante Plinium verò Xenophon in 5. Græcarum rerum, morem quandoque sepeliendi mortuos in melle, vt conseruarentur, extitisse tradit: quod in 3. Lucretium intellexisse puto, cùm scripsit:

Aut in melle situm suffocari atq; rigere
Frigore, cùm in summo gelidi cubat æquore saxi.

Aemilius etiam Probus, siue Cornelius Nepos, in Agesilaï vita refert, ipsum inter Cyrenas & Aegyptum ex morbo decessisse, ibique amicos, quo Spartam facilius perferre possent, inopia mellis cera circumfudisse, atque domum ita incorruptum retulisse. Vt hac ratione valeant medici in vsu mellis esse audaciores, vbi præsertim corruptionibus occurrere, atque putredinem compescere necessarium est. Alioqui si cum siccitate contendatur, detrimentum potius quàm commodum mellis vsui succedere, meritò innuit Galenus, dum biliosis, vt pote siccis, magno studio eum cauendum præcepit.

Locus Theophrasti Apollonio collatus. De Helleboro quædam. Alter Theophrasti locus non integrè à Plinio expressus.

CAP. XXV.

Heophrastus 18. c lib. 9. de Hist. plant. quantum assuetudo etiam in medicamentis valeat, declarans, aliquot hominum exempla proponit, qui magna helle bori copia assumpta, ob consuetudinem neq; superius neq; inferius purgabantur: inter alia Eudemum Chium refert viginti duas hellebori potiones in foro vna die hausisse, nec quicquam purgatũ esse. quamquam hoc ab ipso factum subiungit, cũ post septimam potionem pumicis puluerem aceto subactũ ad comprimendum hellebori vim bibisset. Hæc historia ex ipsomet Theophrasto. Non parum diuersa Apollonius in lib. de Mir. hist. refert, hoc pacto: Θεόφραστος ἐν τῷ περὶ φυτῶν ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς πραγματείας, Εὔνομος (φησὶν) ὁ χῖος ὁ φαρμακοπώλης ἐλλεβόρου πίνων πλείονας πόσεις οὐκ ἐκαθαίρετο, καὶ ποτὲ, ἔφη, ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ συνθέμενος τοῖς ὁμοτέχνοις περὶ τούτου, δύο καὶ εἴκοσι πόσεις ἔλαβεν ἐν τῇ ἀγορᾷ καθήμενος, καὶ οὐκ ἐξανέστη ἀπὸ τῶν σκευῶν, τότε δ᾽ ἀπῆλθεν λούσασθαι, καὶ δειπνῆσαι, ὥσπερ εἰώθει, καὶ οὐκ ἐξήμεσεν. τοῦτο δὲ ἔπραξεν ἐν πολυχρονίῳ συνηθείᾳ γεγονὼς, ἀρξάμενος ἀπὸ ὀλίγων ἕως τοσούτων. πάντων δὲ τῶν φαρμάκων αἱ δυνάμεις ἀσθενέστεραι τοῖς συνειθισμένοις, ἐνίοις δὲ καὶ ἄπρακτοι εἰσίν. id est, Theophrastus in lib de Plantis, in postrema tractatione, Eunomus (ait) Chius pharmacopola multas hellebori potiones hauriens, non purgabatur: & nonnunquam vna die cum eiusdem professoribus re composita, in foro sedens, vigintiduas potiones accepit, neq; tamen à suis vasis surrexit: tum verò abijt lotum atque cenatum, vti consueuerat, neq; euomuit. Hoc autem fecit longa consuetudine ita paratus, à paucis scilicet principio accepto, sicq; ad tot potiones progre-

diens. Sunt enim omnium medicamentorum vires in consuetis infirmiores, in aliquibus etiam prorsus inefficaces. Quæ verba libenter proposui, vt queant eruditi iudicare, Theophrasti ne vulgatis codicibus, an Apollonij scriptis potior fides haberi debeat. Cùm enim Theophrasti mens in eo capite existat, consuetudinis potentiam demonstrare: videtur potius, si suam sententiam tali exemplo confirmare quærit, voluisse, Eunomum Chium tot hellebori potiones impune accepisse ob consuetudinem (vt legitur apud Apollonium) quàm quòd pumicem aceto subactum potasset. Cur veteres helleboro, elaterio, similibusq; vehementissimis medicamentis adeo frequenter atq; audacter vterentur, inopiam leuiorum pharmacorum, qua labo rabant, in caussa extitisse, putarunt multi. Ego verò nõ tam eorum consilium huic adscribo, quàm quòd (vt Galenus in libris de Artic. memorat) huiuscemodi pharmacorum præparationes varias ac tutas habebãt, quas posteros edocere neglexerunt: nisi potius eorum commentarijs careamus: vt contigit de lib. Hellebori Hippoc. cuius principium dumtaxat habetur. Preterea linimentis, balneis, alijsq; extrinsecis (vt notat Oribasius) remedijs admiscebant, quæ vt sine noxa hominũ corpora purgabant, sic quoq; iucunditatem maiorem vel saltem molestiam minorem afferebant. His autem temporibus nihil pœne huiusce generis notum est: & iccirco non est mirum, si dum medicamenta leuiora sectari studemus, valentiora dimittẽtes, in curandis ægris ab antiquioribus tum in celeritate, tum etiam in securitate non raro superamur. Ita sane interpretor Plinij sententiam, qui helleborum scribit quondã terribile, postea tam promiscuum effectum, vt plerique studiorum gratia ad peruidenda acrius, quę commentabantur, sumptitarent. An venenis edendis ita quoque possint homines assuefieri, vt ab illis non lędãtur, dubium est. Multi grauissimi auctores id fieri posse existimarunt: sed Auerroes, auctor in perscrutandis rerum caussis acutissimus, in lib. suo de Theriaca, talẽ sententiam acriter confutauit. Heic subiungẽdus alter

Theophrasti locus à Plinio non integre expressus. Is enim libro de Lapid. in hũc modum scribit: ἀνακεῖσθαι καὶ ἐν τῷ διὸς ὀβελισκῷ σμαράγδους τέτταρας, μῆκος μὲν τετταράκοντα πηχῶν, εὖρος δὲ τῇ μὲν τέτταρας, τῇ δὲ δύο. id est: In Iouis Obelisco quatuor smaragdos fuisse positos, longitudinis quadraginta cubitorum, latitudinis verò in vna parte quatuor, in altera duorum. hæc Theophrastus. At Plinius ipsum citans, sic ait 37. lib. c. 5. Et fuisse apud eos in Iouis delubro obeliscum è quatuor smaragdis, xl. cubitorum longitudine, latitudine verò in vna parte quatuor, in altera duorum. Mihi sane rationabilius videtur, in obelisco fuisse smaragdos arte infixos, quàm totum obeliscum ex smaragdis constructum esse.

Locus Hippocratis de Hippace Herodoto collatus. De Lactis coagulatione. Ctesiæ locus de Radice vinum coagulante. Muria dura, & Marinæ vsus.

CAP. XXVI.

Etustissimus auctor Hippocrates in lib. de Aere aq. & locis, Scytharum mores varios enarrans, inter cetera eos equino lacte Hippace vocato victitasse refert. Quomodo autem Hippacem eæ gentes conficerent, in 4. de Morbis hac oratione edocet: ἔοικε δὲ τοῦτο, ὥσπερ οἱ Σκύθαι ποιεῦσιν ἐκ τοῦ ἱππείου γάλακτος. ἐγχέοντες γὰρ τὸ γάλα ἐς ξύλα κοῖλα, σείουσι. τὸ δὲ ταρασσόμενον ἀφριεῖ, καὶ διακρίνεται, καὶ τὸ μὲν πῖον, ὃ βούτυρον καλέουσιν, ἐπιπολῆς διΐσταται, ἐλαφρὸν ἐόν· τὸ δὲ βαρὺ καὶ παχὺ κάτω ἵσταται, ὃ καὶ ἀποκρίναντες ξηραίνουσι· ἐπὴν δὲ παγῇ καὶ ξηρανθῇ, ἱππάκην καλέουσιν. id est: Assimilatur verò hoc illi, quod Scythæ ex equino lacte parant. Nam lac vasis ligneis iniicientes conquassant: quassatum spumescit atque disseparatur: & id quod superficiei

cici supernatat, Butyrum appellant, veluti leue quoddam: quod autem infrà subsidet graue, segregantes exiccant, & postquã concreuerit, Hippacem vocant. Hanc eandem rem quoniam Herodotus Hippocratis coætaneus in 4. diuerso quodam & latiori modo exponit, eius quoque verba subnectam: αἱ γὰρ τῶν Σκυθέων γυναῖκες, ὡς σφι ἄνδρες ἀπῆσαν χρόνον πολλὸν, ἐφοίτεον παρὰ τοὺς δούλους. τοὺς δὲ δούλους οἱ Σκύθαι πάντας τυφλοῦσι, τοῦ γάλακτος εἵνεκεν, τοῦ πίνουσι, ποιέοντες ὧδε. ἐπεὰν φυσητῆρας λάβωσι ὀστεϊνοὺς, αὐλοῖσι προσεμφερεστάτους, τούτους ἐσθέντες ἐς τῶν θηλέων ἵππων τὰ ἄρθρα, φυσῶσι τοῖσι στόμασι, ἄλλοι δὲ ἄλλων φυσεόντων ἀμέλγουσι. φασὶ δὲ τοῦδε εἵνεκα τοῦτο ποιέειν, τὰς φλέβας τε πίμπλασθαι φυσεωμένας τῆς ἵππου, καὶ τὸ οὖθαρ κατίεσθαι. ἐπεὰν δὲ ἀμέλξωσι, τὸ γάλα ἐγχέαντες ἐς ξύλινα ἀγγήια κοῖλα, καὶ περιστήσαντες μετὰ τὰ ἀγγήια τοὺς τυφλοὺς, δονέουσι τὸ γάλα. καὶ τὸ μὲν αὐτοῦ ἐπιστάμενον ἀπαρύσαντες, ἡγέονται εἶναι τιμιώτερον, τὸ δὲ ὑπιστάμενον ἧσσον τοῦ ἑτέρου. id est: Vxores nãque eorum in diuturna virorum absentia ad seruos accesserant visu orbatos. Orbant autem Scythæ seruos omnes lactis gratia, quod potant, ita id facientes. Sufflatoria ossea fistulis simillima sumuntur, eaque genitalibus equarum imposita ore inflantur: hoc alijs facientibus, alij equas emulgent. Hoc ideo se facere aiunt, quòd venæ equarum sufflatæ implentur, & mammæ descendunt. Posteaquam emulxere lac, in concaua vasa lignea diffundunt. His circumpositi cæci lac agitãt, cuius, quod summum est, delibatur, preciosiusque habetur: vilius autem, quod subsidit. Ratio autẽ, qua seruos occœcarent Scythæ, nulla alia fuit, nisi ne fugam capere possent. Siquidem cùm in hunc vnum faciendi lactis vsum eos adhiberent, oculi ipsorum non erant necessarij, vt ideo possent sine detrimento, ne fugitarent, seipsos exoculatione securos reddere. Itaq; ex prędictis perspectum habetur, præter coagulum, & succos diuersos, nobis experientia notus, quendam alium cõdensandi casei modum antiquos cognouisse; medicos autem solos fuisse, vt 4. Meteorol. capit. 3. scribit Arist. qui coaguli opera lac in caseum condensarent,

forſan quòd ſic purior caſeus & valetudini accommodatior euadat: cùm qui alijs rebus commixtis efficitur, earum qualitates imbibere neceſſe habeat. Nam & Hippocrates loco citato Ariſtotelis ſententiam ratam facere videtur, cùm ipſe medicus coaguli ſic mentionẽ faciat: ἔοικε δὲ τοῦτο τὸ πάθος γάλακτι, ἐπὴν τις ὀπὸν ἐμβάλλῃ ἐς τὸ γάλα, ψῦξις γενομένη ἐπ᾽ αὐτῷ γάλακτι συνεπάχυνε τὸ γάλα, καὶ ὁμοῦ ἐποίησε. id eſt: Similis eſt hæc affectio lacti: quãdo quis ſuccum lacti iniecerit, frigiditas ipſi lacti inducta id condenſat, atq; vnit. Quamquam poſſet aliquis ſuſpicari, nomine ὀποῦ, intellexiſſe Hippocratem ſuccum ficulnum, vt ſæpe notatum eſt apud auctores, & præſertim poetas græcos. Hippicem quoque herbam deſcribit Plinius lib. 25. cap. 8. quã in ore habentes, famem ſitimq; non ſentire, & ob id Scythas illa etiam in duodenos dies durare in fame ſitiq;. An verò ſit herba Hippice Plinij, cuius meminit Theophraſtus 9. de Hiſt. plant. 13. his verbis, διὸ ταύτῃ τε καὶ ἱππάκῃ διάγειν φασὶ τοὺς Σκύθας ἡμέρας καὶ ἕνδεκα, καὶ δώδεκα, vt credidiſſe videntur Hermolaus & Gaza, qui ἱππάκη vocem tranſtulit Equeſtri: an verò caſeus equinus, ſicut Turnebus in annotationibus in lib. Theophr. de Odoribus, in hoc Plinium reprehẽdens, exiſtimauit: non ita facile auſim affirmare. Certè Theophraſtus aliquid miri de Scythis dicere voluiſſe videtur. Atqui eos duodecim dies ea radice & caſeo equino viuere cõſueuiſſe, nullam admirationem habet: quando ferunt, Zoroaſtrem interdum ſolo lacte ſex menſes trãſegiſſe, quod de quodã alio narrat Athenæus: immo ipſemet Hippocrates atq; Herodotus videntur innuiſſe, plurimam temporis partem ſolo caſeo equino Scythas victitaſſe. Igitur quin Turnebo diſcors ſim, hactenus facere nequeo. An verò ope caloris an frigoris ſemper lacti coagulatio accedat, dubitari meritò poſſet: ſed cùm à rebus diuerſis facultatibus prędıtis hanc operationem naſci conſtet, ab vtraq; cauſſa proficiſci autumo, calore ſeroſum humorem exſugente, frigore terrenum condenſante, atq; ab aqueis partibus ſegregante. Sic nãq; cynara, gallinæ ingluuies, πρόλοβος ab Ariſt. vocata,

cnicus

nicus(quod tradit Alexander Probl.auctor)coagulare conspiciuntur. Illud mirum, quod à Ctesia scriptis mandatum est,radicem quandam apud Indos haberi, quæ aquæ aut vino parua mensura immissa, ita cōdensat,vt manu veluti cera teneri ac tractari queant: quemadmodum item de aquifolię arboris flore aquam glaciante, & coriacesia calliciaq; idem operantibus,ex Pythagoræ auctoritate tradit Plinius lib.24.c.13. & 17. Id autem efficere vim radicis mirifice exsiccatoriam ac frigidam,propterea existimo,quoniam Aristoteles scriptor grauissimus,in 4.Meteorol.lib.aquam,serum,& vrinam solo frigido sicco concrescere prodit:vbi etiā scribit,Arcadici quoddam vini genus esse,quod à fumo in vtribus siccatum adeò conspissatur, vt gladijs abrasum bibatur. Cur itaque apud Scribonium Largum aliósque scriptores pro Muria dura non eam intelligamus, quæ vi solis vsq; adeo crassefacta sit,vt alterius liquidioris respectu dura quodammodo appareat? Certè Turnebus, alioquin oculatissimus, si Columellā in lib. 12. vbi muriæ duræ conficiendæ rationem edocet,attentè lectitasset,nō ipsi necesse fuisset eius etymologiam nimis subtiliter inuestigare:sed statim intellexisset, maiores nostros plures murias habuisse,& inter alias vnā, quam & copia salis & calore solis conspissatam,vt à reliquis separarent,duram nuncupare voluerunt, quáue etiam oliuas albas condiri consueuisse innuit Celsus in 2.lib. Nā Columella idem lib.7. c. 4. cœlestis aquæ sub dio solibus duratæ ad pecoris scabritiem curādam meminit. Mentionem quoq; facit Celsus lib.2.cap.30. aquæ duræ,quam difficulter putrescētem exponit. Ad hæc marinam aquam ad profligandos varios morbos tam intus quàm extra in vsum receptam ab antiquis inuenio;qua sacerdotes Aegyptios Euripidem,illuc cū Platone appulsum, & morbo correptum, curasse memorat Laertius: vnde is quasi remedio gratiam redditurus,versiculum decantatum omnibus fecit:

θάλασσα κλύζει πάντα τ' ἀνθρώπων κακά.

Sententia Plinij defenditur de Lino viuo, & ex alijs comprobatur. Quid sit Scribonio Fœnicium.

CAP. XXVII.

X Cyprio lapide, quem Amiantum alij nominant, telas & vela spectaculi gratia maiores texisse, quæ ignibus iniecta arderent quidem, sed flammis inuicta & splendidiora exirent, Dioscorides scripsit. Hūc quòd Plinius crediderit ac appellarit Linum viuum & inextinguibile, non erat à quibusdam recentioribus damnandus, quandoquidem Pausanias ante ipsum Carpasium linum, Strabo Carystium vocarant: quem Solinus Carbasum, Zoroaster Bostrychitem, quidam Corsoydem, alij Poliam, alij Spartopoliam, vulgares Pulueres salamandræ aut Alumen scissile falsò dixere. Ex huiusce generis lino mappas etiam factitatas, quæ igni immissæ, vt aliæ aqua lotæ, à sordibus mundabantur, præter Plinium Apollonius quoq; auctoritate Taci in libro Mirab. hist. hunc in modum testatur: *τάκος ἐν τῷ περὶ λίθων, ὁ καρύστιος (φασὶν) λεγόμενος λίθος ἐπιφύσεις ἔχει ἐριώδεις, καὶ χνοώδεις, ἐξ οὗ νήθεται καὶ ὑφαίνεται χεῖρε κραγεῖα· στρέφουσι δὲ ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐλλύχνια, καὶ ἐστὶν καιόμενα λαμπρὰ, καὶ ἀκατάκαυστα. τῶν δὲ ἐκμαγείων τῶν ῥυπαινομένων ἡ πλύσις γίγνεται οὐ δι' ὕδατος, ἀλλὰ κλημαλὶς καίεται, καὶ τότε τὸ ἐκμαγεῖον ἐπιτίθεται, καὶ ὁ μὲν ῥύπος ἀποῤῥεῖ, αὐτὸ δὲ λευκὸν καὶ καθαρὸν γίνεται ὑπὸ τοῦ πυρὸς, καὶ πάλιν εἰς τὰς ἐγχρήζει χρείας. τὰ δὲ ἐλλύχνια μενεῖ τὸν ἅπαντα χρόνον ἀκατάκαυστα καιόμενα μετ' ἐλαίου. δοκιμάζει δὲ καὶ τοὺς πτωματιζομένους ἡ ὀσμὴ τοῦ ἐλλυχνίου καιομένου. γίγνεται δὲ ὁ λίθος οὗτος καὶ ἐν Καρύστῳ μὲν, ἀφ' οὗ καὶ τοὔνομα ἔλαβεν, πολὺς δὲ ἐν Κύπρῳ, καταβαινόντων ἀπὸ τοῦ Περαύδρου ὡς ἐπὶ Σόλους πορευομένοις ἐν ἀριστερᾷ τοῦ Ε᾽μαίου, ὑποκάτω πετρῶν, καὶ κατὰ πανσέληνον αὔξεται, καὶ πάλιν φθίνοντος τοῦ σεληνίου μειοῦται καὶ ὁ λίθος.* id est: Tacus in lib. de Lapidibus, Lapis (ait) Carystius dictus habet

bet adnata quædam lanuginoſa & colorata, ex qua materia nentur ac texuntur mantilia; ex eadem & fila pro lucernis torquentur, ſuntque dum vruntur ſplendida atque incremabilia. Porrò ſordes mantilium nō aqua eluuntur, ſed clematis vritur, atque ei mappa imponitur, vnde ſordes omnis effluit, ipſaq; mappa igne alba atque pura redditur, rurſumq; in vſum adhibetur. Funiculi autē lucernarum ex ipſo facti, vſti cum oleo, nullo vnquam tempore conſumuntur. Atq; harum lucernarum odore deprehenduntur, qui morbo caduco vexantur. Gignitur verò huiſcemodi lapis tum in Caryſto, à quo nomen ſumpſit; tum copioſius in Cypro, quâ à Perandro Solos verſus iter deorſum ducit, ad læuam Elmæi, infra rupes; augeſcit circa pleniluniū, rurſumque luna decreſcente minuitur. Ex quibus manifeſtè colligitur, lapidem ſiue linum Cyprium, nō tantùm ſpectaculi gratia, verumetiam ad mappas ac mantilia conficienda, vt quoq; Plinius meminit, vſurpatū eſſe; quem vſum Dioſcoridem ſanè latuiſſe, nemo dubitet; fortaſſe quòd illius tēpeſtate, vel potius in regionibus ſuis, minime amiantum in id adhiberetur. Ad hunc locum faciunt & illa, quæ Plutarchus ſcripſit in lib. de Defectu oraculorum: vbi flumina, fontes, metalla, aliasque plurimas terræ vires, aliquando deficere oſtendens, idē eueniſſe ſcribit lapidi Caryſtio, ſub hiſce verbis: καὶ μετάλλων τὰς μὲν ἐξαμαυρώσεις γεγονέναι καινάς, ὡς τῶν περὶ ἀττικὴν ἀργυρείων, καὶ τῆς ἐν εὐβοίᾳ χαλκίτιδος, ἐξ ἧς ἐδημιουργεῖτο τὰ ψυχήματα τῶν ξιφῶν, ὡς Αἰσχύλος εἴρηκε, λαβὼν γὰρ αὐτόθακτον εὐβοικὸν ξίφος. τῆς δὲ ἐν καρύστῳ πέτρας χρόνος οὐ πολὺς ἀφ᾽ οὗ πέπαυται μηρύματα λιθῶν μαλακὰ νηματώδη συνεκφέρουσα. καὶ γὰρ ὑμῶν ἑωρακέναι τινὰς οἴομαι χειρόμακτρα, καὶ δίκτυα, καὶ κεκρυφάλους ἐκεῖθεν οὔτε πλεκομένους, ἀλλ᾽ ὡς ἂν ῥυπανθῇ χρωμένων ἐμβάλλοντες εἰς φλόγα, λαμπρὰ καὶ διαφανῆ κομίζονται: νῦν δὲ ἠφάνισται, καὶ μόλις οἷον ἶνες ἢ τρίχες ἀραιαὶ διατρέχουσιν ἐν τοῖς μετάλλοις. id eſt: Metallorum quoque nouas haud mirum extinctiones factas, quemadmodum argenti apud Atticam regionem, atq; chalcitidis, in Euboea, ex qua aquæ frigore tinctos enſes fieri ſolitū te-

ſtatur Aeſchylus his verbis: Capiens enim Euboicum enſem acie rigentem. Petræ autem in Caryſto iam diu eſt quòd vena deſijt glomos lapideos molles ferre, ex quibus fila nebantur. Nonnullos enim veſtrûm mantilia, plagulas, retia ex illa materia contexta aſpexiſſe puto, quæ non comburuntur, ſed vſu ſordida effecta in flammam conijciunt, atq; inde lucida & ſplendida efferunt. nunc autem euanuit, vixq; in metallis raræ veluti fibræ ac pili intercurrunt. Laborauit Turnebus, vt quid Scribonio Fœnicium ſignificaret, apertum faceret. Sed quis non videt, ea verba in 267. ſic legi debere: Secundum quæ adijcitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita per ſe aſpergitur, vltimum nitrum, & aſius lapis: phœnicio inducitur. Marcellus enim, qui Scribonium tranſcripſit, cap. 35. idem malagma deſcribens, ſic ea verba refert: Secundùm quæ adijcitur crocum tritum ex aceto, deinde myrrha trita aſpergitur, vltimum nitrum, & aſius lapis additur. Ea verò vltima duo verba, Phœnicio inducitur, arbitror ſic intelligendum, quòd malagma ſuper pannum vel corium purpureum, dum poſtulat vſus, duci debeat, atque ita loco patienti apponi. Nam & Marcellus & Scribonius alia huiuſcemodi emplaſmata memorant, quæ pannis ſuperinducta ægrotantibus membris applicabantur. In 37. capite Marcelli: De lapide Sarcophago vnciam vnam tundes, & cribrabis, & ex aqua tepida permiſcebis, atq; in pannum inductum impones pedibus, & alligabis.

FINIS SECVNDI LIBRI.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER TERTIVS.

Loca Oribasij ex Stobæo restituta.

CAP. I.

ORIBASIVS, qui multa veterum medicorum scripta collegit, cuiq; ob hanc caussam medici omnes plurimum debent, in 9. Collect. suorum libro, nõ nulla ex Antyllo de aere profert: quæ quoniam apud Stobæum diuerso satis modo legũtur, hic lectoribus proponere volui. Ea igitur quę in cap. 4 Oribasij scripta habẽtur, sic apud Stobæum ser. 99. leguntur: ἡμέραν λαμβάνομεν σὺν τῇ νυκτί. ἀναλογίαν δὲ αὐτὴν ἔφαμεν ἔχειν τινὰ πρὸς τὸν ἐνιαυτὸν, καθάπερ Ἱπποκράτης ἐν τῇ δευτέρῃ τῶν ἐπιδημιῶν ἐπεσημήνατο. ἔστι δὲ ὁ μὲν ὄρθρος ὑγρὸς καὶ θερμὸς, ἔαρι ἐοικώς. διὰ τοῦτο οἵ τε ὕπνοι εὐκρινέες, καὶ τὰ σώματα ἀνεῖται καὶ τὰ τῶν ὑγιαινόντων, καὶ τὰ τῶν νοσούντων, ὥστε καὶ τοῖς πυρέσσουσιν εὐφορώτερον εἶναι τόνδε τὸν καιρόν. ἀναθυμιάσεις δὲ ἄνεισι περὶ τὸν ὄρθρον, καὶ αὖραι ποταμῶν ἀποπνέουσιν ὑγραὶ, καὶ δρόσος ἐπιπίπτει, ἄνθη ἀναβαίνει, καὶ πάντα τὰ ἐκ τῆς γῆς φυόμενα αὔξησιν, ἔαρι τῆς καταστάσεως τῆς ὀρθρινῆς ἐοικυίας. τὰ δὲ μέσα τῆς ἡμέρας θέρει παρείκασται. τὰ δὲ κατὰ

τὴν δείλην φθινοπώρῳ· διὰ τοῦτο βαρῶν καὶ δυσαρεστημάτων οἰστικά, νοσερῆς οὔσης τῆς δείλης, ἀνάλογον φθινοπώρῳ. τῆς δὲ νυκτὸς τὰ μὲν πρῶτα, καὶ τὰ περὶ τὴν ἑσπέραν, ὅμοια τῇ δείλῃ. ἐντεῦθεν οὔτε ὑπνοῦν ἐπιτρέπομεν τοῖς κάμνουσι περὶ τὴν δὲ τὴν ὥραν, οὔτε ποτὸν προσφέρομεν, οὔτε ἄλλο προσάγομεν βοήθημα, εἰ μή τι ἕτερον προκαλοῖτο, ὑποψόμενοι τὸν καιρὸν τοῦτον, ὥσπερ καὶ τὸν δειλινόν. τὰ δὲ μέσα τῆς νυκτὸς χειμῶνι ἐξείκασαι. πλεῖστον γὰρ τότε ὁ ἥλιος, καθάπερ καὶ ἐν χειμῶνι, ἀφέστηκεν ἡμῶν. αἵ τε οὖν ὀδύναι τοῖς νοσοῦσιν ἰσχυρότεραι τῆς νυκτὸς εἰκότως, διὰ τὸ ψύχος πυκνομένης τῆς ἐπιφανείας, καὶ ἀπολαμβανομένης τῆς κατὰ τὸ ἄδηλον διαπνοῆς. καὶ τὰ ῥεύματα δὲ καὶ τὰ τῶν ὀφθαλμιώντων, καὶ τὰ τῶν δυσεντερικῶν, καὶ κοιλιακῶν, καὶ τὰ αἱματικὰ, ἀπὸ τῆς αὐτῆς προφάσεως ἐπιγίνεται, παντὸς τοῦ εἰωθότος ἀπιέναι κατὰ τὸ ἀφανὲς εἰς ἕνα τόπον συνδιδομένου τὸν ῥευματιζόμενον. τὰ δὲ τελευταῖα τῆς νυκτὸς διὰ τὴν πρὸς τὸν ὄρθρον γειτνίασιν τῆς αὐτῆς ἐκείνῳ κράσεως μεταλαμβάνει. Ea verò in latinis codicibus hunc in modum restituenda erunt; Diē vnà cum nocte modo intelligimus, eumq; anno similem esse pronunciamus, quemadmodum Hippocrates in 2. Epid. significauit. Matutinū enim tempus humidum calidumq; est veri simile; quamobrem somni puri, & corpora tam sanorum quam ægrotantium recreātur. Ex quo fit, vt febricitātes hac hora placidissime degant: nam exhalationes mane dissoluūtur, & humidæ fluminum auræ respirant, & ros cadit, flores exurgunt, omniaq; è terra orientia attolluntur: nimirum matutina constitutione veri simili existente. Meridies autem æstati comparatur. Pars verò quæ ad occasum pertinet, autumno: propter hoc grauitates ac fastidia infert, quippe cū occasus morbosus sit. Noctis verò pars prima, & quæ circa vesperam est, occasui simılis est; eo tempore neque somnum ægroto suademus, neque potum damus, neq; vllum aliud auxilium adhibemus, nisi quid aliud admoneat: quod facimus, veluti illud tempus æquè ac tempus occasus vereamur. Mediæ noctis tempus hyemi comparatum est, siquidem tum sol plurimum à nobis, vt hybernis diebus, distat. Ergo dolores nocturno tempore vehementiores sunt,

idq;

idque meritò, cùm nox ſuo frigore extremam cutim denſet, & perſpirationem, quæ clàm in corporibus fit, intercipiat: & defluxiones tum eorum qui lippitudine laborant, tum eorum, quos tormina inteſtinorum exercent, tum eorum qui cœliaci nominantur, tum eorum quibus ſanguis fluit, ab hac eadem cauſſa promouentur, cùm ij, qui defluxionibus correpti ſunt, id totum, quod clàm ferri conſueuit, vnum in locum amandent. Vltima noctis pars, propterea quòd matutino tempori propinqua eſt, eiuſdem cum eo temperamenti eſt particeps. In eodem ſimiliter lib. cap. II. quæ ſcribuntur, ita Stobæus refert: οἱ ὑψηλοὶ τῶν τόπων ὑγιεινότεροι, τοῦ ἀέρος ἐν αὐτοῖς μὴ μένοντος, ἀλλὰ περιχεομένου, καὶ ἀπὸ τῶν ἀνέμων συνεχὲς ἀπωθουμένου. εὔπνοοί τε δή, καὶ διαθέσεσι πάσαις ἐπιτήδειοι, τοῖς περὶ θώρακα καὶ κεφαλὴν πεπονθόσι, καὶ τοῖς ἀθλητηρίοις πᾶσιν. οἱ δὲ ταπεινοὶ τοῖς μὲν περιῃρημένοις ἀνάρμοστοι, διαφορουμένοις δὲ ἢ καὶ συγκοπτομένοις ἐπιτήδειοι, καὶ γέρουσι δὲ ἁρμόζουσι μᾶλλον τῶν ὑψηλῶν. οἱ δὲ παραθαλάττιοι τόποι τοῖς τε ὑδρωπικοῖς, καὶ τοῖς ὑπὸ ῥεύματος οὑτινοσοῦν ἐνοχλουμένοις ἁρμόδιοι, καὶ ὅπου διαμύξαι, ἢ θάλψαι, ἢ ἀναστομῶσαι· ἀγαθοὶ δὲ καὶ νευρικοῖς ἢ ἀρθριτικοῖς πᾶσιν, ἐπιτήδειοι δὲ καὶ εἰς ὄρεξιν κεκακωμένοις. οἱ δὲ μεσόγειοι ψυχρότεροι τῶν παραθαλαττίων, καὶ πρὸς μὲν τὰ ὀξέα νοσήματα, ἐάν γε μὴ ἑλώδεις ὦσι, μὴ δὲ κοῖλοι, κρείττους τῶν παραθαλαττίων, πρὸς δὲ τὰ χρόνια χείρους. οἱ δὲ ἑλώδεις κακοὶ μὲν ἀεί, θέρους δὲ καὶ λοιμώδεις. πετρώδεις θέρους μὲν πνιγώδεις, χειμῶνος δὲ χαλεπῶς ψυχροί, οὐ φαῦλοι δὲ πρὸς ὑγείαν. οἱ δὲ παραποτάμιοι, ψυχροὶ καὶ ἀνώμαλοι, ἀτροφίαις μόναις ἐπιτήδειοι ταῖς δι' ὑγρότητα συνισταμέναις. χείρους δὲ τούτων οἱ τελματώδεις· οὐ γὰρ μόνον φαῦλον τὸν ἀέρα κατασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς καρποὺς κακίους, στόμαχόν τε λυμαίνονται, καὶ τὰ σπλάγχνα σκληροῦσι, καὶ καχεξίας καὶ κακοχυμίας καὶ ὕδρωπας ἀποτελοῦσι. κακοὶ δὲ καὶ οἱ πρὸς μετάλλοις τισὶν ὑφεστῶτες· ξηροὶ γάρ, καὶ πνιγώδεις. οἱ δὲ βαθύγειοι εὐχυμώτεροι ὄντες, ταῖς ξηροτέραις ἁρμόζουσι διαθέσεσιν. οἱ δὲ ἀργιλλώδεις διαλυτικοὶ τοῦ στομάχου, ἔκλυτον ἔχοντες τὴν ἀναθυμίασιν. οἱ δὲ πυρόγειοι ξηραντικώτεροι τούτων. οἱ δὲ μελάγγειοι πάντες ἄριστοι. Sic verò latinè interpretanda ſunt: Loca ſublimia ſaluberrima ſunt, cùm aër in eis

non ſit permanens, ſed perfundatur, & à ventis continenter exagitetur; cumq; rectè perſpirentur, omnibus thoracis affectionibus erunt accommodata, & capiti laboranti, & omnibus ſenſuum inſtrumentis conueniunt. At loca humilia antedictis non ſunt idonea: ijs verò qui per halitum digeruntur, qui in ſyncopas cadunt, & ſenibus, magis quàm ſublimia apta ſunt. Loca verò maritima hydropicis, & quibus quæuis defluxio moleſta eſt, accõmodata ſunt, itemq; vbi detergendum, aut calefaciendum, aut aperiendum eſt, conueniunt; ſed proſunt etiam omnibus ijs, qui neruorum & articulorum doloribus torquentur. Iam deprauatis quoque appetitibus proſunt. Mediterranea verò ſunt maritimis frigidiora: ceterùm ad morbos acutos, ſi neque paluſtria, neq; caua fuerint, ſunt maritimis accommodatiora; ſed ad morbos diuturnos ineptiora. Stagnantia cùm ſemper ſunt in vitio, tum verò etiã æſtate ſunt peſtilentia. Petræa æſtate quidem ſuffocant, hyeme verò moleſta frigora faciunt, neq; tamen ſanitati incommodant. Quæ verò ſunt prope flumina, frigida ac inæqualia exiſtunt, ſolis atrophia ob humiditatem laborantibus accommodata. Hiſce peiora habentur lutulenta: quoniam non ſolùm aërem prauum, ſed & fructus deteriores reddunt, ſtomachum corrumpunt, viſcera indurant, malos habitus, cacochymias, & hydropas pariunt. Præterea quæ metallis propinqua ſunt, mala itidem exiſtimantur, ſiquidem ſicca ſunt, & ſuffocantia. Quæ verò ſub terra ſunt, ſi boni ſucci fuerint, ſicciqribus affectionibus apta cenſentur. Argilloſa verò robur diſſoluunt, cùm exhalationem habeant, in qua exſoluendi vis ineſt. Ruffa maiore exſiccandi vi, quàm quę nunc diximus, ſunt prædita: nigra verò omnibus bonitate longè præſtant.

De Cyphoide, & Cyphi, Galeni, Plutarchi, & Herodoti loca collata, emendata, & explicata. De verbo ταριχέυειν, in condiendis corporibus mortuis vsurpato.

CAP. II.

EX præclarissimis, quas ad varia morborum genera reliquit Andromachus, compositionibus, vna fuit pro hepaticis curandis, Cyphoides appellata, cuius Galenus 8. de Comp. med. secundùm loca, mentionem faciens, sic ab ipso vocatam scribit ob similitudinem illius Cypheos, quod Aegyptij omnium primi inuenêre, ac in honorem Deorum quotidie accendere, eiusq; vapore templa suffumigare consueuerunt. Cypheos verò compositionem, etsi Damocrates ex Ruffo, in 2. Antidotorum Galeni libro, clarissimè explicasse videatur: nihilominus & à Plutarcho traditam descriptionem proponere gratum futurum putaui, vt vtrisq; simul collatis, Galeni historiæ splendor & gratia maior addatur. Plutarchus itaq; in libello de Iside & Osiride, prope finẽ, sic lingua nostra loquitur: Cyphi autem temperamentum est ex decem & sex rebus compositum, cypero, melle, vino, & vua passa, & resina, & myrrha, & aspalatho, & seseli, & iunco odorato, & bitumine, & musco, & lacaphtho (nam vbi Græcè θρύε, legendum βρύε, & λακάφθυ) præter hæc vtraq; iunipero, quarũ alteram maiorem, alteram minorẽ vocant, & cardamomo, & harundine. Componunt autẽ non temerè, sed recitatis interim, dum seplasiarij temperãt, scripturis sacris. Numerus verò tametsi maximè videtur quadratus ex quadrato, & solus habere æqualem æqualiter numerum, eò quòd loco æqualem ambitum decenter inducat, minimè est nominandus. In hoc autem cooperari oportet inter se simul plurima, quæ coniuncta sunt, cũ odoriferas habeant facultates.

Dulcem enim ſpiritum & vtilem emittunt exhalationem, per quam & mutatur aër,& corpus etiam ſpiritu commotum conſtringit, vt & erga nos accommodetur,& temperamentum blandum habeat:& continuas grauesque curas diuturnas ſine ebrietate relaxat, ac ſoluit:& vim imaginatiuam & inſomniorum capacem veluti ſpeculum lęuigat, ac puriorem reddit, nihilo deterius quàm lyræ pulſus,quibus ante ſomnum vtebantur Pythagorici. Odorata enim ſenſum deficientem reuocant ſæpe,rurſus obtundunt & auferunt diffuſis prę tenuitate per corpus humoribus;ſicut & medici nonnulli ſomnum fieri dicunt, cùm cibi exhalatio leniter circa viſcera ſerpens, & blandè attrectans, pruritum quendam facit. Cyphi autem tum potione tum maſſa vtuntur. Potum enim interiora purgare videtur: maſſa verò emollit.Et pręter hęc reſina Solis opus eſt,& myrrha,earum plantarum,quæ ad Lunam lacrymas emittunt. At inter ea,quæ Cyphi conſtituunt,ſunt quæ nocte gaudent magis,vt ſunt quæcunque ventis frigidis, & vmbris,& rore,& humoribus nutriri ſolent: quando Solis quidē lumen vnum eſt, ac ſimplex, & ſolem Pindarus nullo contradicente dicit per Aetherem cerni:ſed nocturnus aër commixtio eſt ac temperamentum multorum luminum,multarúmque virtutum veluti ſeminum ex omnibus in vnum ſydus confluentium. Meritò itaque illa,cùm ſimplicia ſint,& ex ſole originem trahant,interdiu, hæc verò cùm mixta ſint, & varia qualitatibus,incipiente nocte ſufficiunt. Quemadmodum autem Plutarchus Cypheos potionem interiora purgare ſcribit, ſimiliter quoque dixit Damocrates: τινὲς δὲ τοῖς ἧπαρ, ἢ τὸν πνεύμονα, ἢ καὶ τί γε ἕτερον σπλάγχνον ἐξηλκωμένοις, πίνειν διδόασιν ὡς δραχμὴν τοῦ φαρμάκου id eſt: Quidam autem ijs, qui iecur, vel pulmonem, vel quodpiam aliud viſcus vlceratum habent, drachmam pharmaci bibendam tradunt. Vt inter ipſos conueniat, non ſolùm ſuffitu, ſed etiam potu pro medicamento in vſu extitiſſe id mixturæ genus. Quod porrò memoriæ mandauit Galenus 3. de Loc. affect. Cypheos odorem capitis dolorem

lorem inducere: id intelligendum est de quibusdam, qui leui qualibet de caussa eius partis dolore occupantur, quando præsertim caput calidum à natura habét. Alioquin scriptum est ab eodem Plutarcho in libro citato, Aristotelem voluisse cerebrum ab odoribus maximè recreari: quin & ipsemet Galenus 2. de Comp. medic. s. l. vbi in febribus humores frigidi dolorem capitis faciunt, fronti illini Cyphi præsentaneum remedium putat. Quod cùm tradat Damocrates Aegyptios Dijs quibusdam in sacrificio succendere consueuisse, fit vt credam, de illo Herodotum sermonem facere, quando in 2. libro eius gentis in sacrificando ritus enarrans ait: His actis, reliquum bouis corpus stipant panibus puris, & melle, & vua passa, & ficis, & thure, & myrrha, atque alijs odoribus: vbi hæc infarserunt, adolent, multum vini oleique infundentes. Et quoniam de Aegyptijs sermonem hactenus habui, non omittam notare, apud Herodotum hoc verbum ταριχέυειν iccirco vsurpari sæpissimè, in corporũ mortuorum conditturis, quòd cùm plures gens illa haberet modos, quibus mortuos à putredine seruarent, primus omnium atque etiam frequentius à populo vsurpatus fuit, qui ex solo constabat sale. vnde iurè condire corpora dicebatur Salire, & condita τεταριχδυμένα. Nam simpliciora & cuiuis promptiora primò cognita & in vsu posita fuisse, rationi valde consentaneum est.

De Turdis Horatij & Martialis defenditur iudicium, & Galeni sententia improbatur. Modus coquendi phasianos.

CAPVT III.

MVlti mirati sunt, quòd Horatius Flaccus scripserit:

Nil melius turdo, nil vulua dulcius ampla.

idque Martialis confirmarit, dicens:

Inter aues turdus (si quis me iudice certet)

in eamque venerunt sententiam, vt veteres tamquam gulæ indoctos damnarent. Sed si rem hanc exactius considerare velimus, profectò apparebit haud quaquam malè eos iudicasse. Nam quantam nutriendis pinguefaciendisque turdis maiores operam impenderent, M. Varro in 3. de Re rust. lib. & Columella posteris testatum fecerunt: vbi præter alia innumera circa turdos studia, in cibum illis quotidianum offas & ficis & farina aliàs crassiore aliàs subtiliore confarctas, nec non milium cum aqua copiosa & clara præbitum fuisse, monstrat: vt hac ratione persuasum cuique esse possit, aues similibus cibis, alijsque curis enutritas, iucundissimas euasisse, adeò vt singuli turdi ternis denarijs iure emptitari potuerint, quemadmodum interdum tempore suo Varro, quotidie ætate sua factum scribit Columella. Atque temporibus nostris turdorum saginandorum cùm nullus curam gerat, sed quales capiuntur in coquinas mittantur, necesse est eam in ipsis manducandis suauitatem minus percipi. Illud sanè de turdis non parua admiratione me afficit, quomodo Galenus eos & passerculos duriores esse concoctu perdicibus, attagenis, columbis, gallis, phasianis, & gallinis scripserit 3. de Alim. fac. Quem locum aliquo mendo scatere posset quis suspicari, nisi eadem verba apud Oribasium & Aëtium notata haberentur. Cur autem hoc admirer, potissimum in caussa est, quòd & 7. Methodi, & alibi ex Galeno colligitur, quęcunque magis nutriunt, debere difficilius (datis cęteris paribus) à calore naturali confici. Vnde si turdis & passeribus magis perdices, gallinæ, & phasiani nutriunt, suntque (vt loquitur Celsus) materiæ firmioris, par est quoque difficilius concoqui. Iam verò phasianos, quos, quantum ad coctionem ac nutriendi vim spectat, gallinis pares, edendi verò suauitate superiores facit Galenus, solis vaporibus à culinarum magistris ob maiorem gulæ iucunditatem coqui consueuisse, apud D. Hieronymum obseruaui. Is enim in Epistola ad Oceanum 83. sacerdotis munera typice

picè enarrans, ſic eum depingit: Debere eſſe domum ſuam bene regentem, non vt opes augeat, non vt regias paret epulas, non vt cælatas patinas ſtruat, non vt phaſidas aues lentis vaporibus coquat, qui ad oſſa perueniant, & ſuperficiem carnis non diſſoluant artifici temperamēto. Hoc etiam pacto ſolitum fructus coqui pro valetudinarijs meminit Galenus 2. de Comp. med. vbi examinat ſcripta Apollonij ad capitis dolorem ex ebrietate, & Alexander Trallianus lib. 12. cap. de Tertiana.

De Aconiti nomine, ex Antigono. De eodem Athenæi locus emendatus: item alter Theophraſti melius quàm à Gaza interpretatus. De Cicuta quædam. Error Macrobij.

CAPVT IIII.

Diu inter auctores diſputatum fuit, à quonam aconiti nomen acceptum eſſet; tandemq; potior pars Theophraſto adhæſit, qui in 9. de Plantarum hiſtoria ſic ipſum vocatum ſcribit ab Aconis Periandynorum ſiue Mariandynorum (vt quidam corrigendum volunt) pago ad Heracleam Ponti. Theophraſti ſententiam ex Theopompo comprobauit primò Aelius Promotus, cuius verba hæc ſunt ex lib. περὶ ἰοβόλων καὶ δηλητηρίων φαρμάκων, qui in Vaticana bibliotheca ſeruatur: τὸ ἀκόνιτον φύεται μὲν ἐν ἀκόναις, λόφος δὲ ἐστιν ἐν ἡρακλείᾳ οὕτω καλούμενος ἀκόναι, ὡς ἱστορεῖ θεόπομπος, καὶ εὐφορίων δὲ ἐν τῷ ξενίῳ. ἐστὶ δὲ τὸ ἀκόνιτον ῥίζιον ἀγρώστιδι διεμφερὲς, ἀπὸ τοῦ τόπου τοῦτο ὄνομα κέκληται, ὃ καὶ παρδαλιαγχὲς τινὲς ὀνομάζουσι, διὰ τὸ τὰς παρδάλεις ἀπολλυμένας τοῦτου πνιγμὸν ὑπομένειν. id eſt: Aconitum in Aconis quidem naſcitur: mons autem eſt in Heraclea ſic vocatus, vt narrat Theopompus: vt verò Euphorion

ſcribit in Xenio, Aconitum radicula eſt gramini ſimilis, à loco huiuſmodi nomen ſortita, quam nonnulli Pardalianchem vocant, propterea quòd pardali, ſi eam guſtauerint, ſuffocantur. Deinde Antigonus in Collectaneis paradoxis, vbi hæc ſcribit, Θεόπομπος δὲ φησὶν ὁ ἱστοριόγραφος τὸ καλούμενον ἀκόνιτον γίνεσθαι μὲν περὶ Ἡράκλειαν τὴν ἐν ταῖς ὀνομαζομέναις ἀκόναις, ὅθεν καὶ τῆς προσηγορίας τετυχηκέναι· δυναμικὸν δὲ ἐναργῶς ὄν, οὐκ ἐνεργεῖν οὐθὲν, ἂν πίῃ τις πήγανον ταύτην ἡμέραν. ὡς Ἀγαθάρχου τοῦ τυράννου πολλοὺς ἀποκτείναντος φαρμάκῳ, καὶ πειρομένου λανθάνειν, ὡς ἐγένετο συμφανὲς, τοὺς πλείστους Ἡρακλεωτῶν οὐ πρότερον ἐξιέναι, πρὶν τοῦ φαγεῖν πήγανον. id eſt: Theopompus verò hiſtoriarum ſcriptor aconitum vocatum circa Heracleam in Aconis vocatis naſci, atque inde nomen habuiſſe narrat: cùm autem magnas vires poſſideat, quicquam non operari, ſi quis eadem die rutam potet. Vnde Agatharcho tyranno multos eo pharmaco tollere atque latere cupiente: vt primùm res detecta eſt, plurimi Heracleotarum non exibant domo, priuſquam rutam comediſſent. Quomodo verò Agatharchus Heracleotas aconito interficeret, Theopompus apud Antigonum clarè non expreſſit: coniici tamen poteſt, occultum aliquem modum habuiſſe, quando ipſe tanto tempore latuit, atque Heracleotæ; vt illæſi euaderent, antequam è domibus proprijs exirent, rutam bibebant; quaſi nulla vi aut arte alia ſe ſe tueri valerent. Quo in caſu id venenum etiam extimarum partium contactu fortè iugulare potuiſſe crederem, poſtquam Heracleotæ ſtatim extra domos venenum formidabant: ac Theophraſtus & Plinius retulerunt, aconitum θηλύφονον, genitalibus quadrupedum feminarum ſolummodo inditum, eo die enecare: alijque ſcripſerunt, aconitum tam extrinſecùs quàm intrinſecùs homini nocere. niſi veriſimilius eſſet, Agatharchum eo ſecreto componendi aconiti modo ad interimendos Heracleotas vſum, cuius Theophraſtus 6. de Hiſt. plant. cap. 16. meminit; vbi ſecundùm interpretationem noſtram ſic loquitur de aconito: Petroſis locis maximè gaudet;

eo nec oues, nec aliud animalis genus pascitur. Ad hoc autem vt operetur, quodam modo componi dicunt, nec cuiusuis esse: & propterea cùm medici eam ignorêt, pro putrefactorio vti; quinimmò nec in vino, nec in mulso ad quæcunq; alia propinatum vllatenus sentiri. Ita verò componi, vt quibusdam statis temporibus veluti duorum, aut trium, séxve mensium, aut vnius anni vel duorum spatio, sustollat: atq; eos infelicissimè mori, quibus longiori tempore corpus consumitur; felicius autem, quibus citius. Nec vllam eius antidotum spontè nascentem (vt audimus) inueniri, sed quædam auxilia illis, qui acceperunt, esse reperta: si quidem incolæ nonnullos melle, & vino, & similibus, sed raro, & cum labore, à morte reuocant. Hæc Theophrastus. in quibus quot graues errores commiserit Gaza, cognoscet, quicunque eius verba & nostra gręcis conferre voluerit. Id quod ex Antigono retuli, apud Athenęum quoq; 3. Dipnos. paullò diuersius legitur, hoc pacto: Ει τις τούτοις ἀπιστεῖ, μαθέτω καὶ παρὰ Θεοπόμπου τοῦ χίου, ἀνδρὸς φιλαλήθους, καὶ πολλὰ χρήματα καταναλώσαντος εἰς τὴν περὶ τῆς ἱστορίας ἐξέτασιν ἀκριβῆς. Φησὶ γὰρ οὗτος ἐν τῇ ὀγδόῃ καὶ τριακοστῇ τῶν ἱστοριῶν περὶ κλεάρχου διηγούμενος, τοῦ ἡρακλεωτῶν τῶν ἐν τῷ πόντῳ τυράννου, ὡς βιαίως ἀνῄρει πολλοὺς, καὶ ὡς τοῖς πλείστοις ἐδίδου κώνειον πιεῖν. ἐπειδὴ οὖν, φησι, πάντες ἔγνωσαν τὴν τοῦ φαρμάκου φιλοτησίαν, οὐ προῄεσαν τῶν οἰκιῶν, πρὶν φαγεῖν πήγανον· τοῦτο γὰρ τοὺς προφαγόντας, μηδὲν πάσχειν πίνοντας τὸ ἀκόνιτον· ὃ κληθῆναι φησὶ, διὰ τὸ φύεσθαι ἐν τόπῳ, Ἀκόναις καλουμένῳ, ὄντι περὶ τὴν ἡράκλειαν. id est: Si quis fidem his adhibere non vult, apud Theopompum Chium discat, hominem veritatis amantissimum, quíq; in exacta historiarum cognitione comparanda multum pecuniarũ con sumpsit. Hic enim in 38. Historiarum libro sermonem faciens de Clearcho Heracleotarum in Ponto tyranno, vt vi multos sustulit, & vt plurimis aconitum potu dedit: Postquam, ait, omnes pharmaci in potu faciendam à rege inuitationem cognouerunt, haud prius domo exierunt, quàm rutam comederent: eò quòd nil ab aconito lędantur illi, qui prius hanc potarint. Aco-

nitum vocari ſcribit à loco circa Heraclèam Aconis appellato. Sed vbi apud hunc habetur, ἐδίδου κώνειον πιεῖν, corrigendum eſſe puto, ἀκόνιτον: quoniam cùm Antigoni nuper citati auctoritas id expoſtulat, tum maximè ipſiuſmet Athenæi poſtrema verba requirunt. Vt interim quoque non omittam, cicutam valde aconito lenius eſſe venenum, & iccirco eam maiori menſura propinari, atque interdum fallere: Niſi malumus, Athenæo κώνειον & ἀκόνιτον idem extitiſſe: quemadmodum Stephanus in libro de Vrbibus, eum citans, in voce ἀκόναι atteſtari videtur. Quo pacto Arabum errorem tegere quoque poſſemus, qui κώνειον & ἀκόνιτον forſan idem putantes, turdos ſiue ſturnos aconitô veſci tradiderunt: cùm non aconito, ſed cicuta eos nutriri, Galenus & alij verius tradãt. Vt enim vulgò hodie Toxici nomine genus veneni quoduis ſignificamus, ſic fortè & cicutam & aconitũ veteres indifferenter vſurparunt, quando ſcil. venenũ, & non plantarum genus diuerſum erat ſignificandum. Ex ijs quoque Athenæi verbis clarum eſſe poteſt, apud Antigonum non Agatharchum, ſed Clearchum eſſe legendum, atque illum ea die, in qua olim reges pocula prægustata porrigebant populo, vt hac propinatione ſuam erga ipſum beneuolentiam teſtarentur, ipſa pocula aconito inficere, atque hoc pacto illos interficere decreuiſſe. Porrò cicutam vino hauſtam irremediabile malum inducere, & ſi poſt ipſam vinum bibatur, eius prauitatem atque vim caſtigare, Plinius intellexit, quando lib. xvj. cap. 5. ſcripſit, Sicut cicuta homini venenum eſt, ſic cicutæ vinum. Cuius euentus eam rationem afferre ſoleo, quòd cicuta pauco vino hauſta citius ad vitalia penetrat, nec ab illo ſui vis hebetatur: at ſi vinum largè bibatur, poſtquam ipſi per aliquod tempus cum natiuo calore pugna fuit, vim eius in pugna iam retuſam ab illo vtpote calido penitùs extingui neceſſe eſt: & iccirco apud Platonem in Phædone voluerunt ſatellites, vt Socrates hauſta cicuta non moueretur, timentes ne calore motus veneficum cicutæ frigus nimium retuſum foret, ſicque mors

mors vel impedita vel saltem prorogata esset. Itaque Macrobium errrasse facilè hinc patet, quando lib. 7. cap. 6. scripsit, aconito poto superhaustum vinum esse remedio: sicut vinum cum aconito tritum, & potu haustum, irremediabile malum facit. Præterquam enim quòd de aconito id nullus probatæ fidei auctor tradidit, nisi vt suprà ipsum quoque tueamur: Plutarchus etiam, à quo omnia illa accepit, 3 Sympos. 5. monstrat, non de aconito, sed περὶ κωνείου, siue de cicuta ea vera esse; vt Macrobius hallucinatus sit, κώνειον, id est, cicutam, aconitum esse putans. Est apud eundem Plutarchum in lib περὶ ἀδολεσχίας, historia scitu digna de illis, qui templum depeculaturi, prius cicutam potarant, secúmque lagænam vino plenam attulerant, vt si capti fuissent, veneno interirent: sin minus, vini potu sese à veneno liberarent.

Macrobij error ob imperitiam medicinæ. Quòd potus ad pulmonem pertingat, non vnum Platonem dixiße. Plutarchi locus ex Macrobio emendatus: alter Theophrasti explicatus, & ab errore Gazæ vindicatus.

CAPVT V.

MAcrobius, qui totum Saturnalium suorum septimũ librum ex Symposiacis Plutarchi verbotenus furatus, illius nunquã mentionem fecit, si à nobis interdum damnabitur, eum ingratitudinis suę debitas luere pœnas æqui iudices clamabunt; quemadmodum hoc loco, vbi Plutarchi, quem latinum eius nomine occultato faciebat, vestigia deserere, & medicorum arenas ingredi non veritus, calumnijs locum satis amplum parauit. Dum enim eius lib. cap. 4. quattuor virtutes, quas medici naturæ in perficiendis

nutrimentis ſubminiſtrare ſciunt, exprimere conatur, quaſi in primo limine maximo errori impegit. Siquidem nullus eſt vel in medicinæ auctorum lectione minimum verſatus, qui ignoret, eas facultates appellari, ἑλκτικὴν ſiue attracticem, καθεκτικὴν, id eſt retentricem, ἀλλοιωτικὴν vel alteratricem, & ἀποκριτικὴν ſiue expultricem. quam verò ipſe falsò καθεκτικὴν vocat, ἑλκτικὴν eſſe: & quam καταδεκτικὴν, καθεκτικὴν, ex ipſiuſmet verbis intelligere facilè licet. Neq; etiam vllus adeò rudis grammaticus inueniatur, qui κατέχειν pro trahere, & καθεκτικὴν facultatem pro attractrice vſurpare velit. Sed hoc illius fortè non proprium at librariorum culpa erratum ſit. Aliud autem cum multis illi commune, & forſan cum Plutarcho & Galeno, qui Platoni adſcripſerunt, tamquã primus & ſolus potum per aſperam arteriam ad pulmones deſcendere ſenſerit: cùm ante ipſum fuerint celebres medici idem ſentientes; aduerſus quos Hippocrates ſiue Polybus in 2. de Morbis diſputauit, & quos potius quã Platonem ab Ariſtotele in libris de Animalibus damnari crediderim. Imò verò Plut. in Stoicorum repugnantijs hanc opinionem etiã Hippocrati tribuit, multisq; alijs veteribus. Hippocrates verò in lib. de Corde (ſi tamen eius eſt) id planè ſenſiſſe videtur. Hiſce adijciam, aliquas quoq; gratias Macrobio habendas eſſe, nempe qui plures in Plutarchi Problematib. lacunas explendi & errores corrigendi ſcriptis ſuis poteſtatem faciat; ſicuti ex loco citato hos verſus Eupolidis apud Plutarchum corruptos reſtituere poterit quiuis:

Βοσκόμεθα ὕλης ἄπο παντοδαπῆς, ἐλάτης,
Πρίνου, κομάρου τε πτόρθους ἁπαλοὺς ἀποτρώγουσαι,
Καὶ πρὸς τούτοισιν ἔτ' ἄλλ', οἷον κύτισόν τε, ἠδὲ
Φάσκον εὐώδη, καὶ σμίλακα τὴν πολύφυλλον,
Κότινον σχίνου, μελίαν, συκῆν, δρῦν, κιττὸν, μυρίκην,
Πρόμαλον, ῥάμνον, φλῶμον, ἀνθερικὸν, κισθὸν,
Φηγὸν, θύμα, θύμβραν.

Quos ſi Adrianus Iunius legiſſet, non traduxiſſet, φάσκον εὐώδη, Legumina odora, ſed aut alio quodam modo

do legiſſet,aut φάσκον intellexiſſet ſaltem apud Heſychium, ſi non apud alios, eſſe τὸ ἐπὶ τῶν δρυῶν γινόμενον: quæ omnia vnà cum ceteris enumeratis ab Eupolide, capras lubentius quàm legumina paſci,nunquam negarent paſtores. Quamquam illius poëtæ ſententiam nequaquam opinioni eorum fauere putem,qui multiplices cibos facilius concoqui ſimplicibus aſſerunt; propterea quòd ex Eupolide non conuincitur capras ſimul tot eduliorum genera manducare; ſed quòd, cùm maior pars aliarum pecudum duobus tribúsve tantùm cibis vtatur, ipſæ vno vel altero deficiente, adhuc multas habent,quibus veſci queant,plantas vel herbas. Quid porrò ſit φάσκος,fuſius Heſychio indicarũt nobis Theophraſtus atq; Plinius. Is enim 3.de Hiſt. plant.ca.9.ſic ait: ἡ αἰγίλωψ μόνη φέρει πόλιον καὶ βράχιον. καὶ γὰρ πηχυαῖον καταχρεμάννυται καθάπερ τρύχος ὀθονίου μακρόν. φύεται δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ φλοιοῦ, καὶ οὐκ ἐκ τῆς κορύνης, ὅθεν ἡ βάλανος, οὐδὲ ἐξ ὀφθαλμοῦ, ἀλλ᾽ ἐκ τοῦ πλαγίου τῶν ἄνωθεν ὄζων ἔχει. Quæ verba dũ transferret Theodorus, miror cur,(quod plerumque facere ſolet)Plinij verbis hac de re vſus nõ ſit,quæ ſic ſe habent lib.xvj.cap.viij. E glandiferis ſola, quæ vocatur ægilops, fert panos arentes,muſcoſo villo, canos, non in cortice modò, verùm & è ramis dependentes,cubitali magnitudine,odoratos, vt diximus inter vnguenta. Hactenus Plinius. qui licet in aliquibus à Theophraſto diuerſa ſcribere videatur,cùm(vt Dioſcorides & Eupolides)odoratum faciat huiuſcemodi muſcum,quod non indicat Theophraſtus: attamen omnia mirè ipſi plantæ accommodantur. Quemadmodum nec rei,nec Theophraſti verbis conuenit, quod Gaza, ἐκ τῆς κορύνης, trãſtulit,E ſurculo. Siquidẽ κορύνη apud Theophraſtum modò vocatur germinatio arborum, à clauæ ſimilitudine, ſicut lib.3.cap.vj.de Hiſt.modò geniculatum incrementum, & cacuminum articulatio, quod ait Plinius lib.xvj.cap.25.& quod in loco propoſito ſignificare exiſtimo:Surculus verò id germen,quod ramis enaſcitur. à quo non eſt dubitandum quin muſcus exeat.

Lucretij locus de Peste Hippocrati collatus, & eius defensio.

CAPVT VI.

MVlti fuêre ex veteribus, qui pestis rationem explicare, & postéris tradere tentarunt: sed vnum Hippocratem in eo genere omnes alios excelluisse inter medicos constat, non modò in ijs, quos Epidemicos inscripsit, libris, verùm etiam alibi, & præsertim in illo volumine, vbi περὶ φυσῶν, siue de Spiritibus disertissimè tractat: quod cùm ab Erotiano, Galeno, Gregorio Nazianzeno, Stobæo, & ab alijs fide dignis scriptoribus vt Hippocraticum citetur, quin magnæ apud medicos existimationis tamquam Hippocratis doctrina plenum esse debeat, neminem negaturum spero; quemadmodum etiam latissimè in nostris, quas edituri aliquando sumus super Hippocratem, adnotationibus, probabitur. Itaq; in lib. de Spiritibus sapientissimus senex omnium morborũ aliquam dari communem originem, nempe aërem, ante cetera ostendens, ita scribit: Μετὰ τοῦτο τοίνυν εὐθέως ῥητέον, ὅτι οὐκ ἄλλοθεν ποθὲν εἰκὸς ἐστὶ γίνεσθαι τὰς ἀρρωστίας μάλιστα, ἢ ἐντεῦθεν, ὅταν τοῦτο ἢ πλέον ἢ ἔλασσον ἢ καὶ ἀθροώτερον καὶ μεμιασμένον νοσεροῖσι μιάσμασι τὸ σῶμα ἐσέλθῃ. id est: Post hoc igitur statim dicendum, quòd non aliunde potissimum morbos nasci consentaneum est, quàm hinc: quando .s. hic (de aëre loquebatur siue spiritu) vel copiosior, vel paucior, vel cumulatior atq; morbosis inquinamentis infectus corpus ingrediatur. Ex quibus liquet, eum sensisse, quòd licet aliunde quoq; morbos nasci contingat, nihilominus tunc maximè contingunt, quando aër morbosis contagijs affectus corpus intrat. Paullò pòst febres in duo genera partiens, alterum commune omnibus Pestem vocat; alterum ijs, qui mala viuendi consuetudine vtuntur, ob victum proprium facit; vtrumque tamen ab aëre ortum ca-

pere ſcribit. De primo ſiue de peſte huncin modum loquitur: ὁ μὲν οὖν κοινὸς πυρετὸς διὰ τοῦτο τοιοῦτος ἐστιν, ὅτι τὸ πνεῦμα τοῦτο πάντες ἕλκουσιν· ὁμοίου δὲ ὁμοίως τοῦ πνεύματος τῷ σώματι μιχθέντος, ὅμοιοι καὶ οἱ πυρετοὶ γίνονται. ἀλλ᾽ ἴσως φησί τις, διὰ τί οὖν οὐχ ἅπασι τοῖσι ζώοισι, ἀλλ᾽ ἔθνει τινὶ αὐτέων περιπίπτουσιν αἱ τοιαῦται νοῦσοι; διότι (φαίην ἂν) διαφέρει σῶμα σώματος, καὶ φύσις φύσιος, καὶ τροφὴ τροφῆς. οὐ γὰρ πᾶσι τοῖσιν ἔθνεσι τῶν ζώων ταὐτὰ οὔτ᾽ ἀνάρμοστα οὔτ᾽ εὐάρμοστά ἐστιν, ἀλλ᾽ ἕτερα ἑτέροισι ξύμφορα. ὁκόταν μὲν οὖν ὁ ἀὴρ τοιούτοισι πληθῇ μιάσμασι, ἃ τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει πολέμια ἐστιν, ἄνθρωποι τότε νοσέουσιν· ὅταν δὲ ἑτέρῳ τινὶ ἔθνει ζώων ὁ ἀὴρ ἀνάρμοστος ᾖ, τὸ νούσημα κεῖνοι νοσέουσιν. id eſt: Communis itaque febris ideo talis eſt, quòd ſpiritum huiuſcemodi omnes attrahant: ſimili verò ſpiritu ſimiliter corpori commixto, ſimiles quoque morbi efficiuntur. At fortaſſe dicet quiſpiam, Cur igitur non cunctis animalibus, ſed alicui ipſorum generi contingunt tales morbi? Cauſſa eſt (inquam) propterea quòd corpus à corpore, natura à natura, nutrimentum à nutrimento differunt. Non enim omnibus animalium generibus incongrua eadem vel congrua ſunt; ſed alia alijs conueniunt. Quando itaque aër huiuſcemodi contagijs, quæ hominum aduerſantur naturæ, repletus fuerit, tunc homines ægrotant; quando autem alicui alteri animalium generi aër incongruus extiterit, illa ſimiliter ægrotant. Quam ſententiam Lucretius in 6. de Natura adeò eloquenter ac appoſitè expreſſit; vt non aliunde, quàm ex hoc Hippocratis libro ea omnia excerpſiſſe, & quæ breuiter heic docentur, ibi fuſius & luculentius declaraſſe videatur. Verſus ipſius hiſce ſubijcere placuit:

Nunc ratio quæ ſit morbis, aut vnde repentè
Mortiferam poßit cladem conflare coorta
Morbida vis hominum generi, pecudumque catervis,
Expediam. Primùm multarum ſemina rerum
Eſſe ſuprà docui, quæ ſint vitalia nobis,
Et contra quæ ſint morbo mortique neceſſe eſt
Multa volare. Ea cùm caſu ſunt forte coorta,

Et perturbarunt cælum, fit morbidus aer,
Atque ea vis omnis morborum pestilitasque
Aut extrinsecùs, vt nubes nebulæque, supernè
Per cælum veniunt; aut ipsa sæpe coorta
De terra surgunt, vbi putorem humida nacta est,
Intempestiuis pluuijsque & solibus icta.
Nónne vides etiam cæli nouitate & aquarum
Tentari procul à patria quicunque domoque
Adueniunt? ideo, quia longè discrepitat res.
Nam quid Britannis cælum differre putamus,
Et quod in Aegypto est, quâ mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto est differre à Gadibus, atque
Vsque ad nigra virûm percoctaque sæcla calore?
Quæ cùm quattuor inter se diuersa videmus
Quattuor à ventis & cæli partibus esse,
Tum calor & facies hominum distare videntur
Largiter, & morbi generatim sęcla tenere.
Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
Gignitur Aegypto in media, neq; præterea vsquam.
Atthide tentantur gressus oculique in Achæis
Finibus; inde alijs alius locus est inimicus
Partibus ac membris: varius concinnat id aer.
Proinde vbi se cælum, quod nobis fortè alienum
Commouet, atque aer inimicus serpere cœpit,
Vt nebula ad nubes paullatim repit, & omne
Quâ graditur conturbat, & immutare coactat:
Fit quoque vt in nostrum cùm venit deniq; cælum,
Corrumpat, reddatque sui simile, atque alienum.
Hæc igitur subitò clades noua pestilitasque
Aut in aquas cadit, aut fruges persidit in ipsas,
Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus,
Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso,
Et cùm spirantes mixtas hinc ducimus auras,
Illa quoque in corpus pariter sorbere necesse est.
Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
Pestilitas etiam pecubus balantibus ægror.
Nec refert vtrum nos in loca deueniamus
Nobis aduersa, & cæli mutemus amictum:
An cælum nobis vltrò natura corruptum

Deferat, aut aliquid quod non consueuimus vti,
Quod nos aduentu poßit tentare recenti.

Si igitur quis attento animo Lucretiana Hippocraticis conferat, sanè cognoscet latinum scriptorem non modò sententiam atque principia à Græco accepisse, immo & sæpe verba verbis alterius respondere perspicuò animaduertet. Quod eò magis miror, quoniam cùm Epicurus & Democritus, cuius discipulus fuit Hippocrates, eandem opinionem tenuerint, facilè dici posset Lucretium potius illos, quàm Hippocratem secutum esse. Vt verò cumque sit, manifestè patet, pestis originem apud illos omnes pœne eandem haberi, atque in hoc duntaxat varietatem aliquam apparere, quòd Democritus atomos, Hippocrates μιάσματα, Lucretius Epicurum imitatus semina appellare maluerit. Conferrem quoque Thucydidis de Atheniensium peste narrationem Lucretianæ, quando præsertim Galenus sæpenumero Thucydidis mentionem facit: sed quia id à multis eleganter factum inuenio, quos Fulnius Vrsinus singularis probitatis & eruditionis vir in sua Virgilij collatione non parum antecessit, libentissimè abstinebo. itáque illud vnum admonebo, nonnullos iniquè profectò agere, qui Lucretio vertunt vitio, quòd interdum à Thucydidis oratione ac mente diflectat; quandoquidem non ipse Thucydidis verba ad vnguem exprimere instituerat, sed tantum modo historiam latinis carminibus complecti; quam vt felicissime assecutus est, ita magnam laudem meretur, vbi præter sententias verba quoque Græca (id enim sæpissime facit) latino sermone reddit.

Hippocratis & Herodoti loca de morbo Scytharum fœmineo collata. De Amazonibus.

CAP. VII.

HErodotus in Clio auctor eſt, Scythas prælio fuſis Medis vniuerſa Aſia potitos, iámque vt in Aegyptum contenderent, Syriam & Palæſtinam ingreſſos, à Pſammiticho rege precibus & muneribus fuiſſe perſuaſos, vt ea regione intacta relicta in loca ſua reuerterentur: cúmque in Aſcalonem Palęſtinę vrbem perueniſſent, multos ipſorum vetuſtiſſimum Vraniæ Veneris templum depeculatos eſſe: ob quod facinus Deam illam templi ſpoliatoribus, eorumque poſteris omnibus morbum fœmineum immiſiſſe; quo quicũque laborabant, à reliquis Scythis ἐνάρεες ſiue ἐνάριες, hoc eſt, euirati vocabantur. Cęterum qui nam fuerit is morbus cùm Herodotus non docuerit, Hippocratem, qui & morbum, & originem veram, eiusq; nominis rationẽ explanat, in medium adducemus, cùm vt Herodoti hiſtoriæ maior claritas addatur, tum maximè vt per Herodotum Hippocratis verba ac ſententias facilius intelligamus. Sic ergo in lib. de Aere aquis & loc. ſcribit: ἔτι τὲ πρὸς τουτέοισιν εὐνουχίαι γίνονται πλεῖστοι ἐν Σκύθεσιν, καὶ γυναικεῖα ἐργάζονται, καὶ ὡς αἱ γυναῖκες διαλέγονταί τε ὁμοίως, καλεῦνται τὲ οἱ τοιοῦτοι ἀνανδριεῖς. οἱ μὲν ἐπιχώριοι τὴν αἰτίην προστιθέασι θεῷ, καὶ σέβονται τουτέους τοὺς ἀνθρώπους, καὶ προσκυνέουσι, δεδοικότες περί τε αὐτέων ἕκαστοι. ἐμοὶ δὲ καὶ αὐτέῳ δοκεῖ ταῦτα τὰ πάθεα θεῖα εἶναι, καὶ τ' ἄλλα πάντα, καὶ οὐδὲν ἕτερον ἑτέρου θειότερον οὐδὲ ἀνθρωπινώτερον, ἀλλὰ πάντα θεῖα· ἕκαστον δὲ ἔχει φύσιν τῶν τοιουτέων, καὶ οὐδὲν ἄνευ φύσιος γίγνεται. καὶ τοῦτο τὸ πάθος ὥς μοι δοκέει γίγνεσθαι, φράσω. ὑπὸ τῆς ἱππασίης κέδματα λαμβάνει, ἅτε αἰεὶ κρεμαμένων ἀπὸ τῶν ἵππων τοῖς ποσίν. ἔπειτα ἀποχωλεῦνται, καὶ ἕλκονται τὰ ἰσχία, οἱ ἂν σφόδρα νοσήσωσιν. ἰῶνται δὲ σφᾶς αὐτοὺς τρόπῳ τοιῷδε. ὁκόταν ἄρχηται ἡ νοῦσος, ὅπισθεν

θεν

θεν τοῦ ὠτὸς ἑκατέρην φλέβα τάμνουσιν. ὅταν δὲ ἀποῤῥυῇ τὶ αἷμα, ὕπνος ὑπολαμβάνει ὑπὸ ἀσθενείας, καὶ καθεύδουσιν. ἔπειτα ἀνεγείρονται, οἱ μέν τινες ὑγιέες ἐόντες, οἱ δὲ οὔ. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκέει ἐν ταύτῃ τῇ ἰήσει διαφθείρεσθαι. εἰσὶ γὰρ παρὰ τὰ ὦτα φλέβες, ἃς ἐάν τις ἐπιτάμῃ, ἄγονοι γίνονται οἱ ἐπιτμηθέντες. ταύτας τοίνυν μοι δοκέουσι τὰς φλέβας ἐπιτάμνειν. οἱ δὲ μετὰ ταῦτα ἐπειδὰν ἀφίκωνται παρὰ γυναῖκα, καὶ μὴ οἷοί τε ὦσι χρῆσθαι σφίσιν αὐταῖς, τὸ πρῶτον οὐκ ἐνθυμεύονται, ἀλλ' ἡσυχίην ἔχουσιν. ὁκόταν δὲ δὶς καὶ τρὶς καὶ πλεονάκις αὐτέοισι πειρωμένοισιν μηδὲν ἀλλοιότερον ἀποβαίνει, νομίσαντές τι ἡμαρτηκέναι τῷ θεῷ, ὃν ἐπαιτιῶνται, ἐνδύονται στολὴν γυναικείην, καταγνόντες ἑωυτέων ἀνανδρείην, γυναικίζουσί τε καὶ ἐργάζονται μετὰ τῶν γυναικῶν, ἃ καὶ ἐκεῖναι. τοῦτο δὲ πάσχουσιν Σκυθέων οἱ πλούσιοι, οὐκ οἱ κάκιστοι, ἀλλ' οἱ εὐγενέστατοι, καὶ ἰσχὺν πλείστην κεκτημένοι διὰ τὴν ἱππασίην. οἱ δὲ πένητες ἧσσον, οὐ γὰρ ἱππάζονται. καίτοι ἐχρῆν, ἐπεὶ θειότερον τοῦτο νόσευμα τῶν λοιπῶν ἐστιν, οὐ τοῖς γενναιοτάτοις τῶν Σκυθέων, καὶ τοῖς πλουσιωτάτοις προσπίπτειν μούνοις, ἀλλὰ τοῖς ἅπασιν ὁμοίως, καὶ μᾶλλον τοῖσιν ὀλίγα κεκτημένοισιν, οὐ τιμωμένοισιν ἤδη, εἰ χαίρουσιν οἱ θεοὶ καὶ θαυμαζόμενοι ὑπ' ἀνθρώπων, καὶ ἀντὶ τουτέων χάριτας ἀποδιδοῦσιν. εἰκὸς γὰρ τοὺς μὲν πλουσίους θύειν πολλὰ τοῖς θεοῖς, καὶ ἀνατιθέναι ἀναθήματα ὄντων χρημάτων, καὶ τιμᾶν· τοὺς δὲ πένητας ἧσσον, διὰ τὸ μὴ ἔχειν, ἔπειτα καὶ ἐπιμεμφομένους, ὅτι οὐ διδόασιν χρήματα αὐτέοισιν. ὥστε τῶν τοιούτων ἁμαρτιῶν τὰς ζημίας τοὺς ὀλίγα κεκτημένους φέρειν μᾶλλον, ἢ τοὺς πλουσίους. ἀλλὰ γὰρ, ὥσπερ καὶ πρότερον ἔλεξα, θεῖα μὲν καὶ ταῦτά ἐστιν ὁμοίως τοῖς ἄλλοις. γίνεται δὲ κατὰ φύσιν ἕκαστα. καὶ ἡ τοιαύτη νοῦσος ἀπὸ τοιαύτης προφάσιος τοῖς Σκύθαις γίνεται, οἵην εἴρηκα. Quibus, vt facilius à quocunq; intelligi & conferri queant, etiam latina adiungam: Amplius autem plurimi Scythæ eunuchi fiunt, & muliebria officia obeũt, instarq; fœminarum omnia faciunt, & loquuntur, vocanturq; hi Effœminati. Et regionis quidem incolæ causam ad Deum referunt, coluntque hos ipsos homines & adorant, sibijpsis timentes, ne quid tale accidat. Mihi verò hi affectus diuini quidem esse videntur, sicut & reliqui omnes; neq; vllum aliquem alio esse diuiniorem

aut humaniorem, sed diuinos omnes: verùm vnusquisque eorum suam propriam habet naturam, neq; aliquis citra naturam accidit. Qua re quomodo hic affectus contingat, vt mihi videtur, narrabo. Ab equitatione ipsa diuturni eos corripiunt articulorum dolores, nimirum propendentibus semper ex equis eorum cruribus; deinde claudi fiunt, contrahunturque coxendices, cùm inualuerit morbus. Medicantur autem sibijpsis hoc modo. A principio morbi vtranque venam retro aures incidunt: quo facto, sanguine multo promanante, somnus eos corripit præ imbecillitate, sicque obdormiscunt: quorum quidem aliqui depulso somno sani exurgunt, aliqui verò minime. Atq; mihi sanè videntur ea medicatione se ipsos perdere. Sunt enim venæ post aures, quas si quis secet, steriles fiant ij quibus secã tur. Quare id etiam ipsis ex earum incisione accidere certum est. Quando igitur postea vxores adeunt, impotentésque se factos vident cum illis coire, primùm quidem nihil molestius cogitantes quiescunt: cùm autem bis, aut ter, aut amplius frustra opus tentarunt, neque quicquam proficiunt, mox putant se Deum offendisse; in quem culpam reijciunt, induuntque se veste muliebri, palàm se euiratos esse confitentes, ad mulierumque contubernia transeunt, earum opera tractantes. Hoc itaque malo ditissimi Scytharum afficiũtur, minimè verò infimi, immo qui maximè & genere & potentia præualent, ex nulla alia quàm continuæ equitationis causa hoc perpetiuntur: pauperes verò minus, quum non multum equitent. Atqui oportebat, siquidem is morbus alijs diuinior est, vt non nobilissimis neque ditissimis Scytharum ferè solis accideret, sed esset omnibus ęqualiter peculiaris, immo magis inuaderet pauperes circa cultum deorum negligentiores; si gaudent dij etiam in hominum admiratione constitui, & pro hoc beneficia hominibus retribunt. Diuites enim sæpius dijs sacra faciunt, victimas offerunt, statuas erigunt coluntque, quum pecunijs abundent: pauperes autem minus id faciunt, quũ non habeant; quinetiam aliquando deos detestantur,

qui

qui eis opes non ſuppeditent;vt veriſimilius eſſet, pau peres ac parum abundantes hoc malo propter crimina ſua puniri, quàm diuites, & qui opibus abundant. Verùm (ſicut & prius dixi) diuinus quidem hic affectus eſt ſimiliter atque alij omnes, ſinguli autem ſecũdùm naturam fiunt. Atque eiuſmodi morbus ex ea, quam dixi, occaſione Scythis contingit. Hactenus Hippocrates: à quo facile vnuſquiſq; comprehendere poteſt, Scytharum morbum ab Herodoto nominatum eundem eſſe, quem ipſe refert: & quando hic eos ἀναν-δριεῖς vocat, vel ἐνάρεες, vt apud Herodotum, corrigi debet, vel vtramque dictionem idem ſignificare putandum: nimirum euiratos ſeu effeminatos: ſicuti quoq; Scytharum vates, vtpote caſtratos, appellatos eſſe in Melpomene meminit. Quæ verò Hippocrates de morborum omnium diuinitate diſſerit, quęúe de pauperum & nobilium moribus, vnde Ariſtoteles multa in 2. Rhet. ſcripta accepiſſe potuit; ita interpretari debent, tamquam à viro potius philoſopho, quàm vllo veræ religionis lumine prædito proficiſcantur. Id nõ eſt abſque animaduerſione prætereundum, Amazonum genus, quod ab aliquibus fabuloſum reputatum eſt, ab Hippocrate ante verba citata apertiſſimè confirmatum eſſe; ſicut etiam confirmauit 3. de Artic. textu 85. quamquam ibi neget, eas conſueuiſſe infantibus maſculis articulos luxare, vt claudi imbecilliores fierent. Has etenim mulieres multis ſæculis perduraſſe, probaret aliquis, quòd Eradius in vita Pœmenis abbatis narrat, Amazonas fœminarum crudele genus viuẽte eo abbate in Scythiam deſcendiſſe, multosq́ue patres ſanctos interemiſſe, quod pluribus annis poſt natum Chriſtum contigit. Hæc tamen hiſtoria haud parum vero diſſimilis videtur, quoniam regio, in qua Amazones regno ſunt potitæ, plus diſtabat ab Aegypto, quàm vt potuerint in ipſius regionem venire: præterquam quòd nullus auctor fide dignus Amazonum imperium tanto tempore perduraſſe tradidit; quod tamen aliquem ſcripturum fuiſſe, ſi verum fuiſſet, rationi conſentaneum eſſet. Quamquam Dionyſius Afer

eas aliquando in Africa quoque regnaſſe ſcribat, ac Diodorus Siculus lib.4.cap.4.eos refellat, qui in Africa Amazonas regnaſſe negarunt.

Iecur anſerinum in precio fuiſſe antiquitus. De carne ſuilla locus Plutarchi. Caupones Italos ſolùm immerito damnari à Plutarcho.

CAP. VIII.

Ecur anſeris apud Romanos in menſis fuiſſe celebre, probatum eſt ab Athenæo Dipnos 9. vbi etiam anſeres ipſos ſaginari ſolitum habetur: quod potiſſimũ gratia iecoris factum puto, nempe quod ſagina maxime omnium creſcit: ideoq; Martialis hoc ſignificans ait:

Aſpice quàm tumeat magno iecur anſere maius.
Miratus dices, Hoc rogo creuit vbi?

Quamobrem nullus mirari debet, ſi pariter ſuillã carnem qui ſummopere commendent, ipſiusq; ſolã concoctionis difficultatem damnent, inueniantur multi: ex quorũ numero antiquitus fuit Plato Comicus, qui in comœdia, quæ inſcribitur, Feſta, vt recitat Clemens vij. Strom. ſolas quadrupedum ſues occidendas eſſe dixit, quòd carnes habeant ſuauiſſimas, & à ſue nil aliud proficiſcatur, quàm ſetæ, clamor, & lutum. Poſt Platonem etiam Galenus eiusque ſectatorum maior pars hoc ſenſiſſe vidétur. Ante hunc, qui vſq; adeo extulerint huiuſmodi cibum, raros obſeruaui, excepto Celſo, qui ſuillam carnem inter domeſticas quadrupedes leuiſſimam male putauit: immo complures rationes recenſere poſſumus, quibus antiquitus, ſicut & hiſce tẽporibus, ſuem in cibũ aſſumere relligio erat: quod eos plerunq; ob ſanitatem factitaſſe, potiuſquàm ob ſuperſtitionẽ credo. Et ne ſententia ſine fautore aliquo proferatur, Plutarchum adducam, qui in 4. Sympoſ. prob. 5. rationem reddens cur Iudæi carnibus ſuillis abſtinerent, ſic loquitur: τόδε ὕειον κρέας οἱ ἄνδρες ἀφοσιοῦσι διὰ τὴν

τὴν ὑγίειαν δοκοῦσιν, ὅτι μάλιστα πάντων οἱ βάρβαροι τὰς ἐπιλευκίας ϗ λέπρας δυσχεραίνουσι, ϗ τῇ προσβολῇ τὰ τοιαῦτα καταβόσκεσθαι πάθη τοὺς ἀνθρώπους οἴονται. πᾶσαν δὲ ὗν ὑπὸ τὴν γαστέρα λέπρας ἀνάπλεων ϗ ψωρικῶν ἐξανθημάτων ὁρῶμεν, ἃ δὲ καχεξίας τινὸς ἐγγενομένης τῷ σώματι ϗ φθορᾶς ἐπιτρέχειν δοκεῖ τοῖς σώμασιν. οὐ μὴν ἀλλὰ ϗ τὸ θολερὸν περὶ τὴν δίαιταν τοῦ θρέμματος ἔχει τινὰ πονηρίαν. οὐδὲν γὰρ ἄλλο βορβόρῳ χαῖρον οὕτω ϗ τόπους ῥυπαροὺς ϗ ἀκαθάρτους ὁρῶμεν, ἔξω λόγου τιθέμενοι τὰ τὴν γένεσιν ϗ τὴν φύσιν ἐν αὐτοῖς ἔχοντα τούτοις. λέγουσι δὲ ϗ τὰ ὄμματα τῶν ὑῶν οὕτως ἐκκεκλᾶσθαι ϗ κατασπᾶσθαι τὰς ὄψεσιν, ὥστε μηδενὸς ἀντιλαμβάνεσθαι μηδέ ποτε τῶν ἄνω, μηδὲ προσορᾶν ὁρᾶν τὸν οὐρανὸν, ἂν μὴ φερομένων ὑπτίων ἀναστροφήν τινα παρὰ φύσιν αἱ κόραι λάβωσιν. διὸ ϗ μάλιστα κραυγῇ χρώμενον τὸ ζῶον ἡσυχάζειν, ὅταν οὕτω φέρηται, ϗ σιωπᾶν, καταπεθαμβημένον ἀηθίᾳ τὰ οὐράνια, ϗ κρείττονι φόβῳ βοᾶν συνεχόμενον. Quæ verba quoniam aliqua ex parte nos restituimus, necdum à quoquam latinè interpretata vidimus, vt à nemine desiderentur, etiam lingua nostra ponam: Carnem porrò suillam ob sanitatem quoque reuereri isti homines videntur, propterea quòd barbari maxime omnium gentium vitiligine ac lepra laborant, huiusque carnis esu à talibus morbis homines consumi arbitrantur: omnem verò suem sub ventre, lepra ac efflorescentijs refertam ferè semper intueamur: quæ nimirum ob malum quendam habitũ atq; corruptionem corpori ingenitam in corporibus summis efflorescere videntur. Verumenimuero huiusmet bestiæ circa victum sordities prauitate non caret; quandoquidem nullum aliud animal æquè fimo ac lutulentis immundisq; locis gaudere cernimus, exceptis ijs, quę generationem in his ipsis naturamq; similem possident. Ferunt etiam oculos porcorum vsq; adeo inter videndum hebetari, atq; contrahi, vt nec vllam rem superiorem apprehendere, neq; cœlum aspicere valeant, nisi ipsis resupinè collocatis pupillæ conuersionem acquirant; & proinde animal illud, dum vehementer strídet, tunc præsertim, si ita feratur, quiescere, ac tacere, quasi insuetudine cœlestia videns stupeat, & maiore metu

à clamando detereatur. Sed quoniã Plutarchi meminimus, non tacebo me summopere illius iudicium mirari, qui 2. Sympos. probl. 10. Italos caupones prauitatis ac molestiæ incusat, quasi Græci non essent aliis deteriores, etiam Platonis ęquissimi iudicis sententia: qui dum Græcis legem de cauponaria in 11. lib. de Legibus ferret, enumeratis pluribus cauponum maximis vitijs, eos ex viliori ciuitatis gente tamquam prauos omnino futuros creari mandat. At fortasse Plutarchus ab aliquo caupone deceptus, quòd vel vinum falernum adulteratum, vel nouum aut recentatum pro vetere (vt sæpe eos facere consueuisse narrat Galenus) ei vendiderit, ea dicere non erubuit. Nisi malumus à Plutarcho tacitè laudatam Italorũ sobrietatem, quòd scribat ideo fuisse molestos cõuiuatoribus, quoniam repeterent quantum in cænam hauserant vini: vt qui Italorum moribus assueti, non facile Græcorum multo plus vini bibentium intemperantiam ferrent.

De Meliloto Cratinus expositus. De Coronis: de Lemniscis.

CAPVT IX.

Væsitum est apud Athenæum in 15. Dipnos. qua de caussa Cratinus melilotum herbam ἀεί φρουρον, semper custodem, vocarit. Cui quæstioni cùm eo in loco nihil responsum habeatur, ne lectorum animi perpetuò suspensi maneant, sciri velim, inter herbas coronarias apud veteres melilotum primas ferè semper tenuisse, ac ob id à Latinis modò sertulam, modò campanicam sertam vocatam esse. Cur verò id esset, puto, quoniam coronis ad sedandum ebrietatis feruorem institutis melilotum miram operam præstabat: quando nimirum in 3. eiusdem Athenæi libro legitur, ὅτι μελιλώτινοι στέφανοι πάνυ εὐώδεις, καὶ καύσωνος ὥρᾳ ψυκτικώτατοι. Qui igitur apud Cratinum Sempercustodem melilotum

tum dixit, nil aliud (mea quidem sententia) significare nobis voluit, nisi quòd eius herbæ potestate semper ab ebrietate custodiretur. Coronas autem laneas antiquissimis temporibus, vt ait Festus, esse factitatas, nemo mirari debet, si Plutarchi, Athenæique de coronarũ origine scripta attentè considerarint. Veteres enim potui magnopere dediti sæpenumero ex ebrietate maximis capitis doloribus sollicitabantur; nec vllum magis præsentaneum remedium experiebantur, quàm vt arctis vinculis tempora ligarent. Ligamina verò illa primò ex rudi & vili materia fuisse conficta, verisimile est, vtpote lino lanáue, non tincta, coloria à Festo appellata: quarum vtilitas quotidie maior apparens, homines tandem excitauit, vt (quemadmodum in rebus luxus succrescere solet) primò vtilitatem illam ornamentis quibusdam pararent, vnde coronas inuenerunt: deinde vt commoditati iucunditatem etiam annexam vellẽt; quo tempore laneis lineisq; inuolucris dimissis, coronas ex hedera, myrto, rosis, meliloto, alijsq; fragrantibus herbis texere aggressi sunt, quæ & odore coloreq; sensus oblectarent, ac simul vi refrigeratoria incendium vini & ciborum leuarent. Quod remedij genus excogitasse medicos, valde rationi consonat, ac Athenæus attestatur. Nã (vt scribit Plin. lib. 21. c. 3.) apud Græcos de coronis priuatim scripsere Mnestheus atq; Callimachus medici, quæ nocerent capiti: quoniam & in hoc est aliqua valetudinis portio, in potu atque hilaritate præsertim. Nec his hominum vasta cupiditas delicijs satiata est; immo, referente Plinio, ex auro atque argento folia coronarum tegere, easq; vnguentis preciosis perfundere, & capiti collóue circũponere cœperunt; quasi parum esset odoribus florum à natura elargitis perfrui, nisi & illam vincere, aut saltẽ dehonestare tentassent. Habuerunt coronæ fasciolas quasdam intortas dependentes, vt illis possent subligari, ne capite laberentur, vel potius vt aliquid ornamẽti ijs adderetur; quas fasciolas à Græcis λημνισκους, à latinis Lemniscos vocatos scio: quamquã apud Plinium lib. 21. c. 3. non Lemnisci, sed Lemnici falso legãtur. Hi

verò ex varijs rebus fiebant,ſed celebres erant ex tenuiſſimis philyris earum tunicarum, quæ inter corticem & lignum tiliæ inueniuntur Ad illarum porrò ſimilitudinem Celſus,Aetius,Paulus, aliiq; medici Lemniſcorum nomen indiderunt inuolucris quibuſdam lineis longis retortis,quibus in dilatãdis vulnerum, nec non amplificandis aliquorum locorum anguſtis oris vtebantur. At Lemniſcos anguſtas vittas vocaſſe Syracuſios,auctor eſt Heſychius.

Plinij & Galeni loca de Doloribus. Pro oculis vſtio Venarum temporalium. De Colico. Lotio pedum. Origanum. Sordes aurium in morientibus quales.

CAP. X.

Plinius lib. 25. cap.3. memoriæ mandauit, auos experimento iudicaſſe aſperrimos omnium cruciatus eſſe calculorũ à ſtillicidio veſicæ. Proximum ſtomachi, ob quem epoto gypſo C. Proculeium Auguſti Cæſaris familiarem ſeſe enecaſſe prodit lib. 36.cap.24.Tertium eorum quæ in capite doleant,non ob alios ferè morte conſcita. Ad hæc Galenus in 2. de Comp. med. s.l. ſcribit neminem ob capitis dolorem vehementem vnquam animi deliquio comprehẽſum interiiſſe,neq; ſeipſum occidiſſe, quemadmodum qui dam coli dolore vexati fecerunt:quinimmo vtcumque quis capite doleat, ſemper eius minorem dolorem eſſe,quàm eorum,qui coli,aut auris,aut dentis, aut oculi vexantur dolore. Attamen quòd vllus dolor capitis id habeat,vt non ſentiatur, à nullo vnquam preterquã à Plutarcho in principio libri de Animi & corporis morbis,proditum inueni:ex quo iurè locum illum ſemper ſuſpectum habui;tanto magis, quòd reliqui morbi ibi enumerati minimè ſentiũtur,& à dolore capitis, quod ad hoc ſpectat,multũ diuerſi ſunt. Inter alia verò quæ anti-

antiqui habuerunt pro vetere capitis dolore tollendo remedia, vnum erat, temporum venas inurere, ab Hippocrate in lib. de Locis in. hom. summopere cõmendatum: quo similiter vsos ad compescendas oculorũ fluxiones scriptũ reliquit Arist. 31. probl. sect. 5. vbi sic ait: διὸ τῶν ῥευματικῶν εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τάς τε περὶ τοὺς κροτάφους φλέβας καίουσι, πυκνοῦντες τοὺς τῶν ὑγρῶν πόρους, καὶ ξύουσι τὴν κεφαλήν, διατέμνοντες τὸ ἐν αὐτῇ δέρμα, id est: Propter quod in illis, qui fluxionib. oculorum tentantur, venas circa tempora inurunt, humorum ductus occludentes, caputq; obscalpunt, eius cutem incidentes. Qui tamen hanc medicationis rationem damnarent, posterioribus temporibus nõ defuerunt: quemadmodum Aetius, qui solos barbaris legibus seruientes hoc factitasse memorans, non medicationẽ ipsam, sed imprudentem potius eam adhibendi modum improbasse videtur. Cur autem in lib. 5. & 7. Epid. notatum habeatur, pedes aqua vel igne maximè calefacere oculis noxium esse, certè videre nequeo: nisi maximam calefactionem vapores plures, quàm par sit, ad caput mittere dicamus. & propterea eos libros qui non approbarunt, aliqua ratione id effecerunt. At quod ibidem scribitur, Origani potum oculis obesse, non vsq; quaq; à veritate abhorret: quando Aristoteles 31. sect. prob. 9. origanum oculis nocumentum afferre innuit, quoniam tantummodo desiccando cutem indurat, neq; lachrymas ciet. Et ne aures penitus silentio prætermittãtur, de illis hoc in loco adnotare placet, quod ex sententia Aristotelis scriptum reliquit Apollonius in Hist. mir. & quod antea memoriæ mãdauerat Hipp. 6. Epi. com. 5. tex. 19. videlicet sordes, quæ in auribus nascuntur, cũ sint alioquin amaræ, fieri dulces morituris, idq; in multis esse obseruatum. Cuius euentus caussam ab ipso in Quæst. nat. explicatã tradit: qui liber cùm hodie desideretur, atq; à Gal. in com. ad citatũ Hipp. locũ ieiunè satis caussa explicetur: iccirco putamꝰnos, eã ibi rationẽ allatã, quòd morituris calor natiuus extinguitur, vnde humores in capite dilutiores ac frigidiores multiplicãtur; vt etiã ex lacrymis cõstat, ac destillationi

bus, quæ tunc temporis maiores fiunt. Illi igitur humores sordibus aurium permixti, dulcescere faciunt, perinde ac lupinos aqua potabilis. Nisi potius dicamus, biliosos ichoras, vtpote calidos, qui sordibus commixti amarorem inducebant, morientibus vnà cũ calore expirare, & propterea quod relinquitur pituitæ dulcius videri.

De Carbonibus loca Galeni, Caßij, Lucretij, & Theophrasti. De Lumbricis & Grano Gnidio locus Plinij ex Theophrasto correctus. Error Gazæ.

CAPVT XI.

VLtos ex halitu Syrorum, speluncarum, ex cubiculis recenter oblitis, atq; etiam à carbonibus, tum antiquis tum nostris temporibus interijsse, nemo sanus inficias ibit; quorum euentuum caussam tenuitati spirituum attribuens Erasistratus, iure à Galeno refellitur 7. de Vsu partium, necnon lib. de Vtil. respir. Sed neq; ipse omnibus placere potuit, dũ ea omnia & præsertim carbonum effectus in occultas & nobis inimicas qualitates retulit. Cassium itaq; medicũ (vt vocat Celsus) ingeniosissimum Tiberij ætate Romæ æstimatum magis laudare debemus, qui in Probl. suis carbones capitis dolorem parere, non arcana ratione, sed nimio calore caput exiccante cõdensanteq; scripsit; esse namq; maiorem vim in exusto carbone, iterũque flagrante, Plinius quoque lib. 33 cap. 5. affirmauit. Cur autem Cassius ad euitandam carbonum noxam eos vino pauco extingui præcipiat, eam rationem afferrem, quòd vinum maxime penetrans carbones non solùm prauis vaporibus priuat, qui si suffocatione extinguantur, in ipsis retinentur; verùm etiam eos rariores ac tenuiores efficit, vt cùm iterum accendantur, puriorem ac blandiorem calorem emittant. Huic rationi id

non

non parum fauet, quod Theophrasto in libro de Igne scriptũ est, ignem scilicet citius ab aceto & vino quàm ab aqua extingui, quoniam intimius penetrans, porosque latiores reddens, fomites, vbi ignis cõseruatur, melius tollit. An verò quicquam ad hũc Cassij locum faciant Lucretiani illi versus in 6. sic ab Oberto Gifanio restituti:

Carbonumq; grauis vis atq; odor insinuatur
Quàm facile in cerebrũ, nisi aquã præcepimus antè,
Aut nisi membra prius pertexit frigida seruus,
Aut sit odos vini plagæ manabilis mora.

alijs cogitandum propono. Nunc postquam Theophrasti mentio incidit, aliquid ex ipso memoria dignũ interserere libet, id scilicet quod in fine ex lib. Histor. plant. notatum inuenitur, ἕλμινθας lumbricorum genus nonnullis nationibus connasci: ex aduerso alias ipsis omnino carere. Habere quidem Aegyptios, Arabas, Armenios trans Mediam, (sic enim corrigo, Ἀρμένιοι μετὰ μήδους, quod & Plinius & Gaza omiserunt) Syros, Cilices, & inter Græcos Thebanos in gymnasijs versantes, ac Bœotios omnes: carere autem Athenienses, Phrygas, atque Thracas. Vnde Plinij verba in fine 27. libri ex hoc loco sumpta sic corrigenda sunt, quemadmodum in manuscripto Pauli Manutij codice leguntur: Sicut accepimus de tineis lumbricisque inesse Aegypti, Arabiæ, Syriæ, Ciliciæ populis; ediuerso Thraciæ (nõ Græciæ, vt est in vulgatis omnibus) Phrygiæ omnino non innasci. Minus id mirum, quàm quòd in confinio Atticæ Bœotiæque Thebanis innascuntur, cùm absint Atheniensibus. Hoc autem an peculiare illarum regionum donum sit, an potius ex victus diuersitate nascatur (vt ego magis reor) alijs discutiendum relinquam: si tamen hisce adiecero errorem in eodem cap. à Gaza commissum. Nam quod Theophrastus de grano Gnidio loquens, ita scribit: διὸ ἐ ὅταν δίδωσι κατὰ ποτὸν (διδόασι γὰρ πρὸς κοιλίας λύσιν) ἐν ἄρτῳ ἢ στέατι περιπλάττουσι. ipse transtulit, Contra alui solutionem: cùm potius, Ad aluum soluendam, interpretari debuisset. Siquidem granum Gnidium a-

apud medicos, & præsertim apud Hippoc. nunquam non pro maximo purgatorio vsurpatum est. Sed fortasse deceptus est Theodorus à Plinio, qui lib. 27. c. 9. scripsit, granum Gnidium aluum sistere, contra rationem, cùm sit adurens, & contra experientiam: quamquam etiam Dioscorides eius vim purgatoriam magnam facit, qui semen Thymeleæ granum Gnidium esse, & à Syris Linum, vt quoq; Plinius, vocari scriptum reliquit. Nisi tamẽ vbi Plinius dicit, Sistit aluum, restituamus, Ciet aluum. nam vix possum existimare, Plinium adeo ignarum, vt quod de grano Gnidio in ore omnium erat, ipsum latuerit.

Thucydidis locus à Lucretio expressus, ac illustratus.

CAP. XII.

PEtrus Victorius, vir ætate nostra cùm ob rarã eruditionem tum ob incredibilem probitatem omnibus admirandus, in ijs, quos postremò Variarum lectionum edidit, libris, cogitandum proponit, an ea Thucydidis verba, ἐ πολλοὶ στερισκόμενοι τούτων διέφυγον, à Lucretio exactè sint interpretata his versibus,

Et grauiter partim metuentes limina lethi
Viuebant ferro priuati parte virili.

De qua re cùm iam diu ipsi sententiam meam per litteras Roma significassem, humaniter sanè nonnullis alijs rebus, quæ in ipsis continebantur, responsum dedit, de hac verò nullum quidem verbum fecit: ob quod ratus opinionem meam saltem ab illo improbatã non esse, hic ponere non timebo. Homines enim vitã membris, dum periculum conspiciunt, præponere, nemo est qui neget. Porrò medicis in pestiferis morbis (qui facilè, nisi compescantur, & serpendo sese in viscera propagare, & inde cito iugulare solent) ferro atque igne, vt statim virus de corpore tollant, crebrò vti, clarum esse

cuiq;

cuique puto. Itaque verisimilius fit, in ea sæuissima peste à Thucydide descripta homines, ne perirent, genitalia lue pestifera iam corrupta sibi amputanda ferro præbuisse, quàm permisisse, vt emortua sponte caderent. Rarum planè est, vt pestis aliquod membrum depascens sponte desinat, nisi medicamentorum opera coerceatur: quod tanto minus in partibus genitalibus euenire putandum est; nimirum quæ male affectæ, ob viciniam & συμπάθειαν ceteris visceribus affectiones suas facile impertiunt. Quando igitur Thucydides illos genitalibus priuatos euasisse narrat, secundùm medicos necessarium propè est intelligere, quòd ferro illa abscinderent, neque sinerent morbum intimius penetrare, necareque; vt euenisset, si partes à peste infectæ atque corruptę, vt sponte sua deciderent, expectassent, neque statim à sanis eas disiunxissent. Accedit his luculentissimum Gal. testimonium, qui comm. 3. ad 3. Hippoc. Epid. tex. 26. exponens quomodo Hipp. scribat in ea pestifera constitutione grauissimum malum fuisse, vbi vel inflammatio, vel sacer ignis pubem & pudenda vrgebant, inquit: Hos morbos etiã citra pestem ita interdum ea membra putrefacere, vt ipsa præcidere cogamur, atque vrere. Ergo Lucretium commendare potius debemus, qui breuitati ac obscuritati Thucydidis claritatem afferre, nec non eam pestem diligentius describere voluit. Hanc nostram sententiam Lambinus quoque in suis postremò ad Lucretium editis cõmentarijs nulla nostri mentione facta secutus est. Nũ autem pestis hæc illa fuerit, à qua Athenas Hippocratem lignorum & herbarum odoratarum incendijs liberasse, in ipsius vita, in Atheniẽsium decreto, & apud Galenum legitur, non multum interest scire: attamen ipsissimam fuisse credere quoque possumus, eo præsertim quòd Thucydidem, Hippocrate iam ætate prouecto, historiam suam condidisse constat.

Locus Virgilij ſecus quàm à grammaticis ex Ariſtotele declaratus. Et cur ab ipſo Medicina ars muta vocata ſit.

CAPVT XIII.

Vlti declarare conati ſunt, cur Virgilius mare Aquilonibus flantibus atrum fieri ſcripſerit eo verſu Aeneid.

—Fluctusq; atros Aquilone ſecabat.

Quorum omnium ſententias & ſi improbare non intendam, nihilominus quid & ego ſentiam hoc loco exponam: atque ante alia ſupponam, duo prima coloris genera eſſe, album nempe & nigrum, ex quibus vario modo ſimul commixtis, variæ ac pœne innumeræ colorum ſpecies enaſcuntur. Niger color, nonnumquam obſcurus, interdum tenebroſus, aliquando ater (ſicut à Virgilio) nuncupatus inuenitur: atque hic quandoq; verus & naturalis exiſtit, quandoq; ſolummodo talis apparet. multos enim colores apparere, & non eſſe, pluribus exemplis demõſtrari poſſet, niſi quod de colũbæ collo Sceptici diſputabant, atq; in iride conſpicitur, totum hoc manifeſtum faceret. De vero atro colore quoniam Virgilius, mea ſententia non loquitur, de apparente dumtaxat ſermonem habebo: qui, ceu in lib. de Coloribus (ſiue ſit Ariſt. ſiue Theophraſti) ſcriptũ habetur, hiſce tribus modis apparet: ἢ γὰρ ὅλως τὸ μὴ ὁρώμενον ἐστὶ τῇ φύσει μέλαν, ἢ ἀφ' ὧν μηδὲν ὅλως φέρεται φῶς πρὸς τὰς ὄψεις. τὸ γὰρ μὴ ὁρώμενον, ὅταν ὁ περιέχων τόπος ὁρᾶται, φαντασίαν ποιεῖ μέλανος. φαίνεται δὲ καὶ τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ἅπαντα μέλανα, ἀφ' ὅσων ἀραιὸν καὶ ὀλίγον ἀνακλᾶται τὸ φῶς. id eſt, Vel enim omnino quod non videtur eſt natura nigrum, vel à quibus nullum prorſus lumen fertur ad oculos. Nam quod non videtur, quãdo ambiens locus videtur, nigri ſpeciem reddit. Apparent item omnia huiuſmodi nigra, quibus rarũ & paucum lumen reflectitur.

ctitur. His itaque tribus modis nigredine in rebus apparente, proculdubio mare aquilonibus ventis agitatum vno ipsorum atrum atque obscurum videri necessum est: sed quoniam neque primo, neque secundo id fieri cuiuis mediocriter in philosophia versato perspectum est, sequitur vt tertio modo appareat. Mare sanè & omnis aqua cùm suapte natura alba videatur, eo quia solares radij à læuore ac planitie superficiei reflexi eam illustrando lucidam efficiunt, amisso læuore, radijsque languentibus fractis atque imminutis; iure merito albedo deperditur, contrariaque ipsi nigredo succedit. Quamobrem (vt ad Vergiliana verba descendam) aquilones suis vehementibus motibus mare perturbantes, nec non illius planam læuemque superficiem asperam reddentes, ita vt altera pars depressa, altera eminens euadat, iuxta id quod Poëta 3. Aeneidos expressit, dicens:

Et glacialis hyems aquilonibus asperat vndas.

propter similem aquæ inæqualitatem paucis radijs, illisque fractis & imminutis incidentibus, haud superficies depressę partis illuminatur, immò ab illa asperitate diuulsum & dissipatum lumen aboletur; & propterea superficies aquæ vmbris quodammodo plena, lumineq; priuata, nigra apparet. quam apparitionem insinuasse Virgilium apud me certum est, sicut etiam Arist. 23. part. prob. 23. fieri auctoritate Homeri abundè demonstrauit. Iam verò sententiam hanc ex veris philosophiæ. fundamentis capi, quæ Poëtæ ignota minimè fuerunt, apertum erit, si libellum de Coloribus magna doctrina refertum eo in loco perlegamus, vbi hæc scribuntur: ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ὕδωρ μέλαν φαίνεται, ὅταν τραχυνθῇ, καθάπερ ἡ τῆς θαλάττης φρίκη. διὰ γὰρ τὴν τῆς ἐπιφανείας τραχύτητος ὀλίγων τῶν αὐγῶν προσπιπτουσῶν καὶ διασπωμένου τοῦ φωτὸς, τὸ σκιερὸν μέλαν φαίνεται. id est: Similiter autem & aqua nigra apparet, quando asperata fit, veluti in maris æstu. Nam ob superficiei asperitatem cùm pauci radij incidant, ac lumen diuellatur, quod vmbrosum est, nigrum videtur. Quo in loco atque in Problematis φρίκης nomine vtitur Ari-

ſtoteles, ad ſignandam maris perturbationem: perinde ac medici idem vſurpant ad horrores & concuſſiones febrium ſignificandas. Cur autem Virgilius 12. Aeneidos medicinam Mutam artem vocarit carminibus his:

Ille vt depoſiti proferret fata parentis,
Scire poteſtates herbarum, vſumq́ue medendi
Maluit & mutas agitare inglorius artes.

non defuerunt, qui explicare conati ſint, ita ſcilicet à Poëta vocatam dicentes, quoniam comparata muſicæ, ignobilis ac parum celebris eſt. Sed eorum mendacia faciliter redarguuntur, quòd Homerus multis antea ſeculis medicum magnis nominibus dignum fecerit. Itaque appoſitiſſimè Fuluius Vrſinus doctiſſimus, mihiq; ob candidiſſimos ſuos mores, & miram eruditionem valde carus, atq; arcta amicitia coniunctus, in ſuis collationibus Mutam à Vergilio artem medicam nuncupatam inſinuauit, quòd tota eius vis in operationibus ac remedijs potius, quàm in ſermonibus atq; eloquentia collocetur, vt non modò Cornelius Celſus, verùm etiam Galenus vbiq; prædicat. Vnde in medicos loquaces dicterium emanauit:

Ἰατρὸς ἀδόλεσχος νοσοῦντι πάλιν νόσος.

Loca Ariſtotelis & Strabonis de Generatione animalium in niue & igne collata atq; examinata. Locus Ariſtotelis emendatus.

CAPVT XIIII.

ARiſtoteles 5. de Hiſt. animal. cap. 19. animalia quædam ex niue atq; igne oriri hunc in modum ſcribit: καὶ γὰρ ἐν τοῖς δοκοῦσιν ἀσηπτοτάτοις ἐγγίνεται ζῶα, οἷον ἐν χιόνι τῇ παλαιᾷ σκώληκες. γίνεται δὲ ἡ παλαιὰ ἐρυθροτέρα, διὸ καὶ οἱ σκώληκες τοιοῦτοι καὶ δασεῖς. οἱ δ' ἐκ τῆς ἐν Μηδίᾳ χιόνος μεγάλοι καὶ λευκοί· δυσκίνητοι δὲ πάντες. ἐν

δὲ

δὲ Κύπρῳ, οὗ χαλκῖτις καίεται, ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ἐμβαλλόντων, ἐνταῦθα γίνεται θηρία ἐν τῷ πυρὶ τῶν μεγάλων μυῶν μικρόν τι μείζονα, ὑπόπτερα, ἃ κατὰ τοῦ πυρὸς βαδίζει, καὶ πηδᾷ. ἀποθνήσκουσι δὲ οἵ τε σκώληκες, καὶ ταῦτα χωριζόμενα τὰ μὲν τοῦ πυρὸς, οἱ δὲ τῆς χιόνος. Quinetiam in ijs, quæ putredinem nullam posse recipere existimantur, nasci animalia nouimus, vt vermes in niue vetustiore, qui hirti sunt pilis, & rubidi: quoniam & ipsa nix vetustate rubescit. Sed in niue mediæ terræ candidi & grandiores inueniuntur. Torpent omnes, ac difficulter mouentur. In Cypri insulæ ærarijs fornacibus, vbi chalcites lapis ingestus compluribus diebus crematur, bestiolæ in medio igne nascuntur pennatæ, paulò muscis grandioribus maiores, quæ per ignem saliant, atque ambulent. Emoritur & hoc genus, & aliud niuis alumnum, cùm alterum ab igne, alterum à niue demotum est. Quæ cùm referat etiam Antigonus in Paradoxis, non μυῶν, siue murium, vt in greco & latino codice legitur, sed μυιῶν, id est, muscarum legendũ est. Animalia verò hæc, & præsertim ex niue generata, quoniam Strabo, vt in Armenia fiant, ex Apollonide monstrat, eius verba haud Aristotelicis dissimil a heic ex libro eius Geographiæ 12. subiungam: ἐν δὲ τῇ χιόνι βώλους πήγνυσθαι φασὶ κοίλας περιεχούσας χρηστὸν ὕδωρ, ὡς ἐν χιτῶνι, καὶ τὰ ζῶα δὲ ἐν αὐτῇ γεννᾶσθαι. καλεῖ δὲ σκώληκας Ἀπολλωνίδης· Θεοφάνης δὲ θρῖπας· καὶ τούτοις ἀπολαμβάνεσθαι χρηστὸν ὕδωρ, περιχεθέντων δὲ τῶν χιτώνων πίνεσθαι. τὴν δὲ γένεσιν τῶν ζώων τοιαύτην εἰκάζουσιν, οἵαν τὴν τῶν κωνώπων ἐκ τῆς ἐν τοῖς μετάλλοις φλογὸς, καὶ τοῦ πετάλου. In niue glebas quasdam concauas congelascere prodiderunt, aquam optimam tanquam in tunica continentes: in niue animalia quædam concreari, quæ Apollonides Vermes appellat, Theophanes verò Montanas teredines: atq; in illis aquam optimam contineri, & ruptis tunicis bibi. Horum animalium generationem talem putant, qualem culicũ ex flamma & bractea metallorum. Quæ omnia sanè creditu difficilia sunt, quòd ad animaliũ generationẽ necessariò tum calor tũ humor requiruntur; quorũ alter ab igne,

alter à niue maximè absunt: immò agricolæ, dum semina in terra adhuc latent, hyeme niuium copiam exoptant, quo inter cetera beneficia id consequantur, ne bestiolæ frugibus perniciosæ alantur, sed existentes enecentur. Itaque si in niuibus interdum vermiculi conspiciuntur, ex terra emanasse, ipsisque sese inuoluisse putandum. Pariter animalia apparentia in fornacibus metallorum potiùs crediderim ex terra metallis commixta, in qua nascuntur, erumpere, quàm in igne ipso oriri; eo maximè quòd Aristoteles quasi sui immemor in 2. de Gener. animalium cap. 3. vbi maturius quàm in Historiarum libris naturæ res examinauit, nec in igne ipso, nec in ignitis vllis, siue humidis, siue siccis animal quodpiam gigni, hunc in modum scripsit: διὸ πῦρ μὲν οὐδὲν γεννᾷ ζῷον, οὐ δὲ φαίνεται συνιστάμενον πυρουμένοις, οὔτ' ἐν ὑγροῖς, οὔτ' ἐν ξηροῖς οὐδέν. Hactenus de re ipsa ab Aristotele narrata. Nunc occasio postulat, in eius v. de Histor. anim. supracitatis verbis græcis maculam insignem deleam: quoniam vbi legitur, οἱ δὲ ἐκ τῆς ἐν ἐνδίᾳ χιόνος μεγάλοι, legendũ monstrat antiquissimus apud me manuscriptus codex, οἱ δὲ ἐν τῇ ἐν Μηδίᾳ χιόνι μεγάλοι. Ita verò legi debere vt sentiam, duæ rationes impellunt. Vna est, quòd nix sereno tempore vel liquatur interdiu, vel noctu gelatur: & propterea quomodo ex ipsa grandiores vermes nasci queant, non video. Altera ratio est, quòd Strabo, qui in Armenia huiuscemodi animalium generationem fieri scribit, etiam regionem eam Mediæ finitimam, atque in producendis rebus simillimam facit. Itaque prudenter Gaza, vel coniectura ductus, vel optimo codice adiutus, verba in vulgatis deprauata sic transtulit; quemadmodum ex manuscripto nostro transferendum censemus.

Insa-

Insaniæ genus ab Aretæo medico descriptum, & monstratum.

CAPVT XV.

Retæus medicus in eo libro, quem περὶ χρονίων παθῶν inscripsit, explicatis multis insaniæ generibus, vnum in fine narrat his verbis: τέμνονται τινὲς τὰ μέλεα θεοῖς ἰδίοις ὡς ἀπαιτοῦσι χαριζόμενοι εὐσεβεῖ φαντασίῃ· καὶ ἔστι τῆς ὑπολήψιος ἡ μανίη μοῦνον, τὰ δὲ ἄλλα σωφρονέουσι. ἐγείρονται δὲ αὐλῷ, καὶ θυμηδίῃ, ἢ μέθῃ, ἢ τῶν παρεόντων προτροπῇ. ἔνθεος δὲ ἡ μανίη, κἢν ἀπομένωσι, εὔθυμοι, ἀκυδέες, ὡς τελεσθέντες τῷ θεῷ· ἄχροοι δὲ, καὶ ἰσχνοί, καὶ ἐς μακρὸν ἀσθενέες πόνοις τῶν τρωμάτων. id est: Sunt qui membra sibi ipsis amputant, tamquam Dijs proprijs ea repetentibus, gratam rem pia cogitatione facturi. Atque insania huiusmodi in opinione dumtaxat collocatur, cùm in reliquis temperatè ac prudenter degant. Excitantur verò tibia, animíve oblectatione, aut temulentia, aut adstantium exhortationibus. Manat huiuscemodi furor à Deorum afflatu. Quòd si incolumes desistant, bono & pacato animo sunt tamquam Dijs initiati: at decolores, macilenti, & præ vulnerum doloribus infirmi longo tempore remanent. Hos verò fuisse Cybeles sacerdotes, Gallos vocatos, Corybantas, & omnes eos, qui matris Deûm sacris initiabantur, facile est illis intelligere, qui eorum sacrorum ritus ac modos passim ab auctoribus descriptos in memoriam reuocarint. Nunc satis erit meminisse, sacerdotes & ministros eius Deæ cymbalis atque tympanis cursitantes sese furore correptos simulare, aut etiam opinari consueuisse: sicque insanientes caput rotare, genitalia abscindere, cultris faciem & musculos corporis totius (sicut Catullus, Strabo Geog. x. & Apuleius in viij. Transformationum memorat) dissecare, morsibusq; seipsos impetere, quasi flagitijs similibus eam Deam gaudere putarent. Nec aliquis mirari debet veteres,

lumine Christianæ veritatis orbatos, vsque adeò spurcissima ac immanissima facinora sub religionis titulo peregisse; si quidem Plutarchus in libro περὶ δεισιδαιμονίας, prauam religionem & similia & his peiora hominibus suggere, exemplis Galatarum atque Scytharum humano sanguine Dijs sacrificare solitorum copiosè satis ostendit. Vnde non immeritò apud Herodotum in Melpomene Scythæ vitio verterunt Græcis agendi Bacchanalia consuetudinem, negantes rationi consentaneum esse excogitare Deum, qui homines ad insaniam adigat. Porrò furorem hunc inter morbos à medico antiquissimo & Hippocratis doctrinæ studiosissimo maximè recenseri commendo: veluti Cælium Aurelianum nequaquam improbo, quòd & in 4. Diuturnarum affectionum Molliciei inter morbos locum fecerit: quæ licet solo animi vitio, & non corporis nasci videatur, ægritudinẽ tamen maximam si quis appellet, minimè errauerit, quemadmodum vocauit Iuuenalis in 11. Satyr. vbi sic ipsam detestatur:

Magna inter molles concordia, non erit vllum
Exemplum in nostro tam detestabile sexu:
Tædia non lambit Clauiam, nec flora Catullam:
Hispo subit iuuenes, & morbo pallet vtroque.

Defenditur Galeni inscriptio περὶ πεπονθότων τόπων. Loca Aretæi & Galeni collata de ijs, qui corde patiuntur.

CAPVT XVI.

IVlius Cæsar Scaliger, vir certè nostrorum temporum doctissimus ac subtilissimus fuit: sed dum in Galenũ ingenij acumen exercere nimis studuit, plerunque maledicentiam suam atq; imprudentiam detexit: vt ipsi tunc contigit, quando in primo commentariorum, siue potius accusationum, quas in libros de Plan-

Plantis Aristoteli inscriptos edidit, eum damnare nititur, quòd libros inscripserit περὶ πεπονθότων τόπων: cùm potius περὶ παθόντων inscribere debuisset. Quod πέπονθε (inquit) non amplius patitur, non igitur eget opere medici. Pulchra sanè ratio, & subtili homine digna. Videamus itaque quomodo vir iste Galeni doctrinam parum gustauerit. Nam quicunq; antiquorum de Locis affectis tractarunt, vt fecit Archigenes medicorum sui temporis princeps, inter τόπους παθόντας & πεπονθότας id discrimen posuerunt, quòd παθόντας vocarunt eas partes, quæ extra se caussam passionis tantùm habent, atque ea abeunte incolumes & sanæ relinquuntur: πεπονθότας verò eas vocarunt partes, quarum non tantùm caussa externa est, quę ipsis morbum faciat, verùm etiam quæ propriam in seipsis ac iam factam affectionem, licet aliquando insensibilem, retinent, ita vt etiam recedente caussa nihilominus affectæ remaneant: & sic vocarunt, quasi non modò patiantur, sed etiam iam passæ sint. Cùm itaq; Galenus in libris de Locis affectis totam tractationem consumat præcipuè in docendo, qua methodo partes iam passæ, & affectione propria à caussa sibi externa & (vt dicunt) per consensum occupatæ dignosci queant, περὶ πεπονθότων τόπων eos inscripsit. Hæ namq; proprio ac intestino affectu laborantes sunt, quæ potissimum curationem expostulant: non illæ, quæ nihil in propria essentia passæ, aliunde solummodo vexantur, & caussa extincta, nihil offensæ aut parum admodum remanent; & propterea παθόντες τόποι nuncupantur. Patet igitur quàm iniustè Galenus reprehendatur, quem iam ætate prouectum, quando eos libros scribebat, in titulo ponendo fefellisse, apud me à ratione alienum omnino videtur. Cur autem Rabi Moses in suis Aphorismis citans libros hos appellet Scientiarũ libros, hactenus certè diuinare non potui. Ex quincto eorum librorum id mihi obseruatione dignum in primis videtur, quòd quicunq; corde vulnerantur, vsq; quo vitam trahant, semper mente constent, ac sapiant; quasi necessariò inde colligatur,

animam rationalem minimè in corde collocari. At Galeno vetuſtior Aretæus in ij. de Acutis paſſionibus ſimile quid de corde in Syncopis tractatione ſcriptum reliquit: vbi differentiam oſtendens eorum, qui ore ventriculi infeſtantur, & eorum quos cordis labor aliquis exercet, de poſtremis ita loquitur: ἐστὶ δὲ τοῖσι καρδιώσσουσι, καὶ αἰσθήσεσι ὀξύτεροι, ὡς ἰδεῖν, καὶ ἀκοῦσαι μᾶλλον, ἢ πρόσθεν, καὶ γνώμῃ εὐσταθέστεροι, καὶ ψυχῇ καθαρώτεροι· καὶ τάδε οὐκ εἰς τὰ παρεόντα μόνον, καὶ ἐς τὰ μέλλοντα μάντιες ἀτρεκέες Eſſe ſcilicet, qui corde laborant, ſenſibus acutioribus ita, vt magis quàm antea videant, audiantq́;: & præterea mente conſtare, animumq́ue puriorem habere, ac nedum in præſentibus dignoſcendis, verumetiam in futuris exactos diuinatores exiſtere.

Quid ſit apud Galenum, Ellychnium Tarſicum: & de Goſſypio.

CAPVT XVII.

Alenus in libro Meth. 13. modum, quo ad cicatricem ducuntur vlcera, docens, ellychniorum Tarſenſium meminit: quemadmodum etiam in 14. eiuſdem tractationis libro; vbi œdematis curandi rationem tradens, ſpongiam poſca madidam probat, eaq́ue deficiente ellychnium Tarſenſe ſubſtituendum monet. Quibus in locis quid ſub ellychniorum eiuſmodi nomine intelligi debeat, ab omnibus ferè hactenus ignoratum eſt. Ego verò quæ illa fuiſſe ex auctoribus coniecerim, in medium afferam, ſententiam mutaturus, quotieſcunque meliorem quis mihi monſtrauerit. Ex varijs namque lignorum generibus pro lucernis accendendis ellychnia feciſſe veteres, apud omnes conſtat: iccirco & Tarſenſia à Galeno vocata, ex huiuſcemodi materia fuiſſe conflata, putare debemus. Inter alia autem cùm vnum extiterit Goſſypium à Latinis, à Græcis ξύλον nuncupatum, vt Plinius lib. 19. cap. 1. meminit: hoc ἐλλύχνιον ταρσικὸν Galeno ſignificaſſe, tribus rationibus, vti credam, impellor. Vna eſt,

quòd

quòd Galenus nullibi goſſypij mentionem facit: vnde, niſi his locis illud deſignet, ipſi ignotum extitiſſe dicendum. quod tamen non admodum veriſimile videtur, quando Plinij tempore, Romæ præſertim, cuique abundè ſuppetebat, & ad varios medicinæ vſus inſeruire poterat. Altera ratio, quòd Galenus ellychnijs illis mollitiem præ ceteris attribuit. De goſſypio ſcribit Plinius, nulla ipſi in candore mollitiáve præferenda. Tertia eſt, quòd loco ſpongiarum (vt Galenus monet de Ellychnio Tarſico) xylinum linum, ſiue goſſypium aptiſſimè in vſum medicum reuocatur. Sed duo huic opinioni obſtare fortaſſe alicui videantur. Alterum eſt, Galenum ellychnio Tarſico carnem excreſcentem deprimendi poteſtatem tribuiſſe, quæ in goſſypio minimè reperitur. Alterum, quòd nullus ex Tarſo Ciliciæ vrbe xylinum linum inuectum ſcribit; ſed Plinius in ſuperiori Aegypti parte in Arabiam vergente oriri memorat. Attamen hæc dubia facilè diſſolui poſſunt, ſi dicamus, goſſypium in fila redactum, quemadmodum pro ellychnijs fiebat, atque etiam hodie paſſim fieri conſpicitur, eandem pænè operam in compeſcenda carnis luxurie præſtare, quam & fila linea. Præterea tempore Plinij in Aegypto illa fila fieri conſueſſe, tempore verò Galeni optima in Tarſo fieri cœpta; ſicuti temporibus noſtris in Cypro, in Italia, & in alijs regionibus. Nec ſanè mirum videbitur, ſi cogitemus, facilè ob tractus viciniam ab Aegyptijs Cilices, & ab his Cyprios, deinde alias nationes tale lini genus accipere potuiſſe. Quod porrò memoriæ Plinius mandauit, ex goſſypio veſtes ſacerdotibus Aegyptijs gratiſſimas fieri conſueuiſſe, vſque etiam ad tempora noſtra perdurare, nemo ignorat: quando veſtes illas ſacerdotum, quas Itali vocabulo populari Cottas, Rochettóſve appellant, ſæpenumerò xylinas, & præſertim ditiorum ac nobilium eſſe videamus.

Morbus Deliorum ab Aeſchine deſcriptus. Locus Celſi notatus, & alter Nonij emendatus. Contradictio Herodoti & Plinij.

CAPVT XVIII.

Eſchines rhetor nauigationem quandã Philocrati per epiſtolam ſuam deſcribens, cuiuſdam Deliorũ peſtiferi morbi meminit: qui quòd forſan ab aliquibus ignorari poſſet, hoc in loco (vt mea fert ſententia) notum facere ſtudebo. Sic itaq; in lib. græcarum Epiſt. legitur: λύσαντες ἐκ μουνυχίας ἑσπέρας, λαμπρῷ σφόδρα σκίρωνι, περὶ μέσην ἡμέραν κατήχθημεν εἰς νῆσον τὴν χίον· καθίσαντες δὲ ἡμέρας ἐννέα (σκαιὸς γὰρ ἦν ὁ ἄνεμος) εἶτα πάλιν λύσαντες, ἅμα τῇ ἕῳ εἰς δῆλον ἤλθομεν. δήλιοι δὲ ἐνόσουν λοιμώδη τινὰ νόσον· τὰ μὲν πρόσωπα ἐπίμπλαντο λεύκης, καὶ τὰς τρίχας λευκοὶ ἐγίνοντο. ὁ δὲ τράχηλος αὐτῶν καὶ τὰ στέρνα ἀνῴδει. πυρετοὶ δ' οὐκ ἐγίγνοντο, οὐδὲ ἀλγηδόνες μεγάλαι, οὐδὲ τὰ κάτω μέρη παρήλλαττεν οὐδέν. ταῦτα δὲ ἐπείθοντο κατὰ μῆνιν Ἀπόλλωνος αὐτοῖς συμβεβηκέναι, τεθαφότος ἐν τῇ νήσῳ τινὸς τῶν ἐπιφανῶν, οὐ πρότερον εἰωθός. ἐκ τούτου οὖν προσβάλλειν αὐτοῖς τὸν θεὸν τὴν νόσον ταύτην ὑπελάμβανον. ἡμεῖς δὲ ὥσπερ τὶ ἔθνος ἀλλόφυλον ἢ νῆσον ἐν τῇ ἔξω θαλάττῃ ἀφιγμένοι, καὶ ἰδόντες ἐξαίφνης χρῶμα ποικίλων ἀνθρώπων, νυκτὸς ἀποφεύγοντες ᾠχόμεθα, πυνθανόμενοι ἀλλήλων κατὰ τὸν πόρον, εἰ τὸ χρῶμα ἔχοι ἕκαστος οἷον ἐνόμιζεν ἐκεῖθεν καὶ τὰς τρίχας. Veſpere ex Atticæ portu, Cauro valde claro perflante, ſoluentes, circa meridiem Chium peruenimus: ibiq; dies nouem (erat enim aduerſus ventus) morati, deinde rurſum aurora ſoluentes, Delum iuimus. Laborabant Delij peſtifero quodam morbo. Vultus quidẽ vitiligine plenos, capillos pariter albos habebant: ipſorum autem collum & pectus erant tumida; febres verò non aderant, neq; dolores inſignes, neq; inferiores partes quicquam permutatæ fuerant. Atq; hæc Apollinis

linis ira sibi contigisse credebant, cùm præter veterem consuetudinem illustris quidam in insula sepultus fuisset. Ob hoc igitur Deum ipsis huiuscemodi morbum mittere suspicabantur. Nos autem tanquam externas gentes, vel tanquam insulam in externo mari accedentes, hominumq; diuersorum colorem inspicientes, nocte fuga capta discessimus, mutuo nos ipsos inter abeundum percunctantes, an quisque colorem & pilos, quos domo gestauerat, haberet. Fuerunt itaque quæ tale morbi genus conditiones comitabantur quinque. Primò pestilens erat; secundò leuce seu vitiligine ora replebātur; tertiò pili albescebant: quartò collum & pectus tumescebant; quintò doloribus exiguis ęgrotantes exercebantur; aberant febres. Nunquid autem contagiosum malum foret, clarè non explicuit Aeschines: attamen cùm Delo iam relicta eius socij timerent, ne colores atque pilos exigua mora ibi facta mutassent, non sine ratione quis colligeret etiam contagiosum extitisse. Quod verò maximè ambiguum in hac re videtur, est, an ille morbus fuerit leuce siue vitiligo, an alphi, an elephantiasis alba à Plinio lib. xv. cap. v. vocata. Mihi sanè cogitanti alphos atque vitiligines neque pestiferos neque contagiosos fieri, præterea sine tumore vllo ac sine dolore existere, magis inclinat animus vt putem, elephantiasim siue lepram albam fuisse, quam pestiferam, contagiosam, cum tumore & cum dolore fieri, confirmant Medici. Quòd si crurum lepræ huiuscemodi propriarum nulla fit mentio, ob id non necesse videtur ab hac sententia recedere: quoniam vel sub leuces nomine, qua replebantur facies, eas comprehendi non inconuenit. Ad id magis forsan repugnat de pilis albis dictum: quos tamen in elephantiasi secundùm humoris naturam mutari, valde rationi congruit. Videbunt doctiores, quæ potior sententia haberi debeat. Interim obseruari velim, Arnobium, qui sub Diocletiano floruit, in primo Aduersus gentes libro, voluisse eam lepram, quam Christus curauit, nullam aliam fuisse, quàm vitiliginem albam. Etenim eius mira-

cula recensens, vitiliginis sępius, lepræ nunquam meminit: immò si lepræ signa, quæ in xiij. cap. Leuitici copiosè recensentur, animo voluamus, perspectum erit, lepram Iudæorum ipsammet vitiliginem extitisse. Addendũ est hisce, Celsum Gangrænam vocasse Cancrum, sicut & veteres omne ferè mali, quod vt cancer serperet, genus, gangrænam dixerunt, vt ex Lucilio & Varrone docet Nonius: apud quem vbi legitur, Non vituperamus, cùm sciamus dictum præcidi oportere, si ob eam rem gangræna non sit ad brachium ventura. loco dictionis, Dictum, restituendum est, Digitum: quemadmodum etiam Lypsius iuuenis ingeniosissimus iam corrigendum monstrauit: quamquam is deceptus sit, putans gangrænam esse morbum manus peculiarem, cùm potius nulla sit corporis pars, quæ illi obnoxia non sit. Ad insulam Delum reuertor, quam eo tempore commotam scribit Herodotus in Erato, quo Datis, vt Delijs ipsum fugientibus reditum patefaceret, aduersus Eretriam classem, & simul Ionas atque Aeolas secum egit; cùm nec prius, nec posterius (sic enim legendum: & non, quemadmodum Latinus interpres) vsque ad ætatem ipsius Herodoti commotionem passa foret. Ceterùm Plinius lib. 4. cap 12. eandem Delum diu fluctuatam vsque ad Varronis tempora, qui paullominus trecentis annis post Herodotum vixit, immotam perdurasse testatur.

Quam virorum discordiam alijs considerandam relinquo.

Heracliti

Heracliti morbus: eius & Asclepiadis sententia de Vrina. Galeni ad idem locus notatus. De Iberis dentes vrina lauantibus.

CAPVT XIX.

Egrotabat Heraclitus, vt ipsemet in epistola ad Amphidamantem narrat, cumq; dum medici conuenissent, nec alter alteri concordaret, vt philosophus eorum inscitiam atque petulantiam retunderet, obscuris verbis (vt sui moris erat) ab ipsis quæsiuit, quomodo ἐκ τῆς ἐπομβρείας ποιητέον αὐχμόν. Cui nescientes ignari medici quicquam respondere, ab Heraclito iure expulsi fuerunt. Laborabat enim ille ventris hydrope, ἀσκίτην vocant Græci: qui vt facilè notis proprijs manifestatur, sic non arduum erat & ipsum cognoscere, & curãdi rationem ex ijs verbis intelligere. Sed ante Heracliti atq; Hippocratis tempora medici empiricem tantùm profitebantur, & iccirco neq; morborum naturas, neq; veras curationum regulas noscebant. vt iuremerito tum ipse in huiusmodi medicos inuehatur, ostendens nihilo secius medicum humanos languores curare debere, atque Deus magna mundi corpora medicatur, dum eorum inæquabilitates adæquat, atq; contraria contrarijs adhibet: tum etiam ille apud Athenæum non insulsè prorsus dixerit, εἰ μὴ ἰατροὶ ἦσαν, οὐδὲν ἂν ἦν τῶν γραμματικῶν γένος μωρότερον. quòd scilicet, nisi essent medici, nullum grammaticis stultius inueniretur genus. Neque solummodo asseuerabat Heraclitus perinde hominibus medicinam atq; Deo exercendam esse; immò & omnia in corpore nostro fieri, sicut & in mundo magno opinabatur: ita namq; vrinã in vesica gigni, quẽadmodum in aëris secunda regione pluuiam: quòd vt heic ex vaporibus à terra elatis, ac in nubem condensatis pluuia efficitur, sic ab esculentis poculentísve halitus in vesicam emanantes vrinam producant. Hera-

clitum verò hunc in modum sensisse auctor est in 13. sect.prob.6. Aristoteles; quam falsam sententiam Asclepiadem quoq; medicum olim celeberrimum secutum esse docet Galenus in 1. de Fac.naturalibus libro. in cuius fine disputans aduersus Lycum de vrinæ natura, sentire videtur, id totum, quod potatur, per vrinam excerni, præter pauca quædam per aluum, per sudorem, aut per insensibilem vocatam expirationem interdum exeuntia. Quod dogma verum esse, vt ipsemet ex euidentibus atq; Erasistrati auctoritate probare nititur, in Lectionibus nostris iam opera & studio auditorum editis, latissimè probauimus, vbi clarè (ni fallor) & rationibus, & veterum medicorum ac philosophorum auctoritatibus apparet, vrinę materiam nullam aliam esse, nisi substantiam ipsammet potulentam. Heic illud addam, quod Catullus in Egnatium, & Strabo lib.3. Geog.scribunt, Celtiberos, Hispanósque consueuisse manè lotio proprio dentes atq; gingiuas ad abstergendum nocturnas sordes colluere. Quod sanè magis ferri potest, quàm vrina in cloacis inueterata sese lauare, vt Iberos factitasse memoriæ prodidit Strabo.

Aetius redarguitur, cur Castrati non fiant leprosi. Locus de Satyriasi. De Manu Gregorij Nysseni sententia noua.

CAPVT XX.

Etius lib.13.cap.125. multa præclarè de Elephanticorũ victu memoriæ mandauit: sed in duobus insigniter eum lapsum semper existimaui. in vno, dum caussam, qua castrati eo morbo non tentantur, assignare studuit: in altero, dum elephantiasi correptos generandi gratia cum mulieribus aliquando consuetudinem habere consuluit. Quòd in castratis larga fiat semi-

feminis generatio, atq; non castrati vtilem ac bonum humorem in eo ita absumant, vt illi à morbo ea ratione euadant, hi verò facilius capiantur, ridiculum sanè est fateri: sicuti absonum est, quos elephantiasis exercet, multo abundare semine putare. In ijs enim qui omne membrorum alimentum vitiatum & corruptum habent, quo modo semen, quod vltimi ac vtilis alimenti περίττωμα est, multiplicari possit, non video. Quare verior sese offert ratio, cur eunuchi ab eo malo immunes reddantur; siquidem præcipua illius generationis occasio à caliditate & siccitate cùm iecoris, tum vniuersi corporis habitus dependet; & iccirco huiuscemodi affectio Aegypto familiaris traditur. Eunuchi verò frigidi atque humidi citra omnium controuersiam fiunt: vt nèmini arduũ sit intelligere, hinc nasci, quòd castrati non solùm lepræ, verumetiam vlli alteri morbo à calido & sicco nascenti non facilè subijciantur. Consulere porrò, vt laborantes lepra generandi gratia concumbãt, est non modò malè affectos iugulare, sed etiam reliquos peste inficere, morbosumq; genus humanum reddere velle. Cur autem Elephantici vsque adeò veneris appetitu stimulentur, non aliam caussam puto, nisi quia vasa ipsorum omnia multo & crasso flatu humoréve incocto replentur, qui tam genitalia ipsorum quàm ora satyris similia efficit: ob quod etiam σατυρίασις & σατυρίας à veteribus medicis tale mali genus nuncupatum inuenitur: quemadmodum apud Aristotelem in 4. de Gen. animal. cap. 3. vbi hæc leguntur: παραπλήσιον δὲ τούτῳ καὶ τὸ νόσημα τὸ καλούμενον σατυρίας. καὶ γὰρ ἐν τούτῳ διὰ ῥεύματος ἢ πνεύματος ἀπέπτου πλῆθος εἰς τὰ μόρια τοῦ προσώπου παρεμπεσόντος, ἄλλου ζώου καὶ σατύρου φαίνεται τὸ πρόσωπον. id est: Similis huic est morbus Satyriasis vocatus. Etenim in hoc ob fluxionis & crudi flatus copiam vultus partes ingredientis, alterius animalis, & satyri facies apparet. Nisi igitur Plutarchus eo modo exponatur, quo in 1. lib. harum obseruationum notauimus, excusari non merebitur, cùm Aristoteles elephantiasis mentionem faciat, quam is tempore Asclepiadis tantùm, qui tre-

centum annis plus minúsve post Aristotelem vixit, apparuisse, in Sympos. tradidit. Manus à natura homini tributas fuisse duabus rationibus auctor est Aristot. 4. de Part. animal. cap. 10. Vna quòd sit erectus, atque ob id non cruribus, vt bruta terram prona spectantia, sed brachijs & manibus egeat. Altera, quòd sit omnium prudentissimus, sicq; ad exercercenda prudentiæ munera magna instrumentorum copia exigatur, pro qua vnæ manus sufficere possunt: nempe quæ non vnum, sed multa instrumenta ac veluti instrumentorum instrumentum sint. Aristotelis sententiæ addidit acutissimus Gal. 1. de Vsu partium, hominem à natura manibus ornatum fuisse, quoniam sicuti ratio ipsius animo tributa est veluti quædam artium ars, ipsaque sine instrumento sibi accommodato operari nequit: similiter instrumentum omnium prestantissimum dari conueniebat. Gregorius Nyssenus auctor non ignobilis in lib. de Opificio hominis, præter hæc alium naturæ in extruendis manibus finem fuisse putauit: nimirum sermonē, homini omniū maximè proprium: quandoquidem nisi manus, quibus cibum pararet, atque in os mitteret, habuisset, necessariò os sumendis è terra cibis, vt in ceteris brutis, idoneum fabricare cogebatur: os autem eiuscemodi loquelæ atque sermoni planè ineptum fuisset: vnde, vt loqui posset, manus homo habuit.

De Cretæ generibus locus Plinij explicatus. Fasciæ, Toga, Mappæ cretatæ. Error Cornarij. De Gypso Tymphaico Theophrasti loci correcti, & alter Plinij notatus.

CAPVT XXI.

Erussa ad faciem dealbandam antiquissimis vsque temporibus vsas fuisse mulieres, præter multos alios Plautus copiosè testatus est. Verùm ad candorem atque splendorem vestibus togísve conciliandum vete-

teres cretæ quodam genere vsos esse, Isidorus in Etymolog.& ante ipsum Plinius lib.36.cap.17. memoriæ mandauit. Quo in loco cùm non parum obscurè loquatur,& interdum à Galeno diuersa sentire videatur,eius sententiam breuiter explicabo. Itaque Latinus auctor cretæ tria genera facit, Cimoliam,Argentariam,& Vilissimam.Cimoliarum altera erat vera,à Cimolo vna Cycladarum insula,vnde deferebatur,sic nominata.Altera per similitudinem ita nuncupata. atq; huius plures species fuerunt. Aliæ namque ad medicos pertinebant, veluti Thessalica,atque Lycia: aliæ in vestibus vsurpabantur,sicuti Sarda,Vmbrica,& Saxum vocata. Sarda aquæ commixta & eliquata vestes abluebantur,mox sulphure suffitæ Cimolia vera læuigabantur;cúmque vilissima esset, togis candidatorum dealbandis illustrandísue eam minimè adhibitam puto. Vmbrica, quæ preciosior habebatur, poliendis vestibus in vsu erat:modò enim eliquata, modò ipsis affricata nitorem quendam gratum ceteris vestium coloribus præstabat:non enim solis candidis,vt Sarda, sed etiam versicoloribus inseruiebat. Saxũ pumicis instar & ipsum candidis vestibus sulphure suffitis affricatum non modò albedinem augebat, verumetiam nitorem & lumen quoddam atq; soliditatem conciliabat: quo pacto mulieres hodie amylo vel oryzæ decocto ad dealbandas solidandásue mappas & vela vtuntur. Hac veteres etiam togis candorem, soliditatem, ac nitorem, nec non fascijs caligarum atq; mappis comparare consueuisse opinor: vnde M. Tullius 2. Epist. ad Atticum 18.fascias cretatas dixit;& Martialis lib.12.

Cretatam prætor vellet cùm mittere mappam,
Prætori mappam surripit Hermogenes.

Hac eadem etiam hostias mactandas dealbari solitas, indicat Iuuen.Satyra 9.ita dicens:

Igne domi lauros, duc in capitolia magnum
Cretatumque bouem. ——

Cretenses tamen calceos ab Hipp.4.de Artic. monstratos, quibus monticolæ in Asia & venatores vtebantur, diuersos à cretatis extitisse,nemo nescit.Cimolia verò

nullo modo candorem tradebat, sed alios colores preciosos & veros emolliebat, nec non sulphure contristatos quodam nitore exhilarabat: perinde ac hodie factitant sericarum telarum textores, vbi varijs tincturis nitorem ipsis conciliant, illustrántue. De hac locutũ credo Galenum, quando denigrandis capillis cimoliam cum alijs rebus commendat. alias namq; cimoliæ species eum aut non nominasse, aut vno cimolię vocabulo in 9. de Simpl. med comprehendisse cõstat. Tot igitur Cimolias apud Plinium inuenio, quę primum cretæ genus faciunt. Secundum verò cretæ genus erat Argentaria, quam Galenus pręcitato loco γῆν κρητικὴν appellat, vbi eam abstergendi potestatem habere, & iccirco ad splendorem vasis argenteis sordidis reddendum homines vsurpasse memorat. Qua in re accusandus est Cornarius, qui vbi Aetius lib. 2. scribit, Creticã terram facultatem abstergendi habere, qua τὸ ἀργύριον ῥύπτει, transtulit, Ipsam argentum exterere, ac depurare. Tertiũ genus fuit Vilissimæ, qua circulos victores domibus vel earum vestibulis præducebant, vt essent spectatoribus (quemadmodum coronis etiam fenestris appositis interdum faciebant) victoriæ signa, quaq; seruorum venalium pedes tingebant, vt ab omnibus eos fuisse vendendos intelligeretur; ob quod Iuuenalis quendam, qui pro seruo venditus fuerat, notans, in prima Satyra scribit:

Nuper in hanc vrbem pedibus qui venerat albis.

& ante ipsum Tibullus:

Barbara gypsatos ferre catasta pedes.

Nunquid autem huiuscemodi cretæ genere etiam facies eorum puerorum oblinerentur, qui aut venundari debebant, aut dominis inseruiebant, sequebantúrque, nõdum mihi compertum est: illud certè scio, veteres puerorum suorum vultus oblinire solitos, ne gelu aut sole deturparentur: vt testatur Seneca Epist. 124. vbi pro, Pædagia, potius legendum, Pædagogia, puto: quoniam sic mancipia apud iurisperitos vocata legimus. Quo verò succo vngerẽt, haud satis scio. Id tamẽ mihi perspectum est, hodie Genuenses mulieres, ne à

ſole facies ipſarum denigrentur, in æſtate ſolatri ſuccũ per linteamina expreſſum vultibus inungere. Quod cùm mihi Ioannes Vincẽtius Pinellius, ſingularis doctrinæ & probitatis vir, ſignificaſſet, perſuaſit etiam, veteres potuiſſe huiuſcemodi ſucco alioquin paratu facili (quod ſimili in re exigitur) vti. Iam verò Plinius cùm Tymphaici gypſi mentionem faciat, admonet, vt locũ Theophraſti in lib. περὶ λίθων, lacerum & corruptũ, vnde ſua ille acceperat, à me reſtitutum, hic ſubnectam, vbi terras alias arte fieri, alias ſponte naſci ſcribens, de poſtremis ſic ait: αἱ δ' αὐτοφυεῖς, καὶ ἅμα τῷ περιττῷ τὸ χρήσιμον ἴχουσαι, σχεδὸν τρεῖς εἰσιν, ἢ τέτταρες. ἥ τε μηλια, καὶ ἡ κιμωλια, καὶ ἡ σαμια, καὶ ἡ τυμφαικὴ, καὶ ἡ τετάρτη τούτων ἐστὶ γύψος. χρῶνται δ' οἱ γραφεῖς τῇ μηλιᾳ δὴ μόνον· τῇ κιμωλιᾳ δ' οὐ, καίπερ οὔσῃ καλῇ, διὰ τὸ λίπος ἔχειν, καὶ πυκνότητα, καὶ λειότητα. τὸ γὰρ ἀραιὸν, καὶ τραχῶδες, καὶ ἀλιπὲς ἐπὶ τῆς γραφῆς ἁρμόττει μᾶλλον, ὅπερ ἡ μηλια ἔχει τῷ φάριδι. εἰσὶ καὶ ἐν τῇ μήλῳ καὶ ἐν τῇ σάμῳ διαφοραὶ τῆς γῆς πλείους. ὀρύττοντα μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ὀρθὸν στῆσαι ἐν τοῖς ἐν σάμῳ, ἀλλ' ἀναγκαῖον ἢ ὕπτιον ἢ πλάγιον· ἡ δὲ φλὲψ ἐπὶ πολὺ διατείνει. id eſt: Quæ verò ſponte naſcuntur, ſimulq́; præſtantiam vtilitati iunctam habent, tres fere aut quattuor ſunt, Melia, Cimolia, Samia, & Tymphaica, atque harum quarta Gypſus eſt. Melia per ſe ſola vtuntur pictores: Cimolia verò tametſi bona exiſtente, ob pinguitudinem, denſitatem, ac læuorem ipſi inexiſtentes, nequaquam vtuntur: nã raritas, & aſperitas, & pinguitudinis inopia magis in pictura conueniunt. Sunt & in Melo & in Samo plures terrarum differentiæ. Effodientem in Samo minime rectum, ſed vel ſupinum, vel obliquũ ſtare neceſſe eſt: vena autem ad multũ protenditur. Et paullo poſt: χρῶνται δὲ τῇ τυμφαικῇ πρὸς τὰ ἱμάτια, καὶ καλοῦσι γύψον οἱ περὶ τυμφετόντε καὶ τοὺς τόπους ἐκείνους. ἡ δὲ γύψος γίνεται πλείστη μὲν ἐν κύπρῳ, καὶ περιφανεστάτη, μικρὸν γὰρ ἀφαιροῦσι τῆς γῆς ὀρύττοντες. ἐν φοινίκῃ δὲ καὶ ἐν συρίᾳ κάοντες τοὺς λίθους ποιοῦσιν· ἔπειτα δ' ἐν θουρίοις. καὶ γὰρ ἐκεῖ γίνεται πολλή. τρίτη δὲ ἡ περὶ τυμφαίαν, καὶ περραιβίαν, καὶ κατ' ἄλλους τόπους. id eſt: Vtuntur Tymphaica ad veſtes, Gypſumq́; appellant Tympheti atque illorum locorum incolæ.

Fit autem plurimus gypſus atque præſtantiſſimus in Cypro: nam qui effodiunt, parum longè à terra auferunt. In Phœnicia verò & in Syria ex lapidibus vſtis faciunt: tum in Thurijs, nam ibi quoque plurimus naſcitur. Tertia eſt verò circa Tympheam, Perrhœbeam, & alios locos. Ex quibus verbis clarè patet, vel Pliniũ habuiſſe alium contextum, vel eſſe deceptum, quando 36. lib. cap. 24. ſcriptum reliquit, Tymphaicum gypſum è ſumma tellure peti: quod vni Cyprio & nõ Tymphaico tribuit Theophraſtus, à quo is tranſcripſit.

Menecrates medicus quis fuerit. Medici Clinici. Locus Plinij mutatus. De Poſca, locus Suetonij.

CAPVT XXII.

Enecratem, cuius frequentem nec incelebrem mentionem fecit Galenus in medicamentorum libris, nonnulli eum eſſe dubitarunt, qui Philippi Macedonum regis medicum egit, quiue glorioſo quodam titulo ſeipſum Iouem nuncupabat: vnde poſtmodum ab Ageſilao Spartarum rege inſaniæ vitio notatus fuit. At ne horum leuiſſima dubitatio alijs forſan occaſionem errandi præbeat, non alienum iudicaui declarare, Menecratem à Galeno nominatũ fuiſſe quendam Tiberij & Claudij Cæſaris medicum, libertum, ſectæ Rationalium addictum, multiſque commentarijs editis inſignem: de quo forſan nec hiſtoriæ repugnaret Cœlium Aurelianum lib. 1. Diutur. paſſ. cap. 4 meminiſſe. Idem verò ita ſe habere, præter Galenum, qui 5. de Comp. med. s. l. cap. 3. Menecratem poſt Antonium Muſam paullo ante Andromachum & Neronis imperium Romæ floruiſſe ſcribit, nõ incertum teſtimonium affert vetus hæc inſcriptio, quæ hodie in Vrbe ad D. Pauli ſeruatur:

TI-

ΤΙΒΕΡΙΩι ΚΛΑΥΔΙΩι
ΚΟΥΡΕΙΝΑΙ.
ΜΕΝΕΚΡΑΤΕΙ. ΙΑΤΡΩι
ΚΑΙΣΑΡΩΝ ΚΑΙ ΙΔΙΑΣ
ΛΟΓΙΚΗΣ. ΕΝΑΡΓΟΥΣ
ΙΑΤΡΙΚΗΣ. ΚΤΙΣΤΗι ΕΝ
ΒΙΒΛΙΟΙΣ. ΡΝΣ ΔΙΩΝ
ΕΤΕΙΜΗΘΗ. ΨΠΟ. ΤΩΝ. ΕΝ
ΛΟΓΙΜΩΝ. ΠΟΛΕΩΝ. ΨΗΦΙΣ
ΜΑΣΙΝ. ΕΝΤΕΛΕΣΙΟΙ ΓΝΩΡΙΜΟΙ
ΤΩι ΕΑΥΤΩΝ ΑΙΡΕΣΙΑΡΧΗ. ΤΟ ΗΡΩΟΝ

Iā verò Clinicos vocatos medicos à Chirurgis & Empiricis eo modo atque etiam magis antiquitus fuiſſe ſeiunctos, quo temporibus noſtris Phyſici nuncupati ab ijſdem Chirurgis & Cæretanis vocatis ſeparantur, præter hoc Martialis carmen,

Chirurgus fuerat, nunc eſt veſpillo Diaulus,
Cœpit, quo poterat, clinicus eſſe modo.

& Plinij verba, qui lib. 29. cap. 1. medicinam ab Hippocrate inuentam, Clinicem vocat. & lib. 30. cap. 10. in quartanis medicinam clinicem propemodum nil tollere ſcribit: nec non epigramma hoc græcum,

τοῦ λιθίνȣ Διὸς χθὲς ὁ κλινικὸς ἥψατο μαρκὸς,
καὶ λίθος ὢν, καὶ ζεὺς σήμερον ἐκφέρεται.

ſequens inſcriptio, quam Romę marmore inſculptam vidi, ſatis perſpectum facit:

.P. DECIMIVS. L. HEROS
MERVLA. MEDICVS
CLINICVS. CHIRVRGVS
OCVLARIVS. VI. VIR
HIC PRO LIBERTATE DEDIT. HS. I,,,
HIC PRO SEVIRATV IN REMP.
DEDIT HS. ∞ ∞
HIC IN STATVAS PONENDAS IN
AEDEM HERCVLIS DEDIT. HS. ⋔ ⋔ ⋔

HIC. IN. VIAS STERNENDAS IN
PVBLICVM DEDIT. HS. ↟ ↟ ↟ Iↄↄ∞ ∞
HIC PRIDIE QVAM MORTVVS EST
RELIQVIT PATRIMONI
HS. ∞ ↟ ↟

Ex qua item manifestum esse potest, quantum Romæ (quod etiam Plinius meminit) ditescerent medici: nimirum qui & pro libertate sibiipsis asserenda (multi enim erant serui) & pro dignitatibus in repub. consequendis, ingentia precia soluebant. An Clinici quoq; à Romanis dicerentur, ægri decumbentes nonnulli, quemadmodum Plinium lib. 25 c. 5. dixisse aliquibus visum est, certè non parum dubito: tametsi Cyprianus lib. 4. Epist. 7. paralyticum illum à Christo ex diuturno morbo liberatum Clinicum appellare videatur: atque D. Hieronymus in Epitaphio Paulinæ ad Eustochium manifestè decumbentes vocet Clinicos: quod item Hermolaus Barbarus, magni iudicij & raræ eruditionis vir, ex sacris Biblijs quoque probare nititur: immo verò Cyprianus ibidem quosdam ait fuisse, qui ludibrio, sed opprobrio quodam Christianos vocarent Clinicos, miraturque vndenam ex Hipp. aut Sorano id nomen ipsis tribuerent. Vt his omnib. constare possit, post Plinij quidem ætatem Clinicorum vocabulũ ipsis ægrotantibus esse tributum, non autem eius temporibus. Hippocratem quidem 1. de Morbis scio decũbentes κλινοπετεῖς vocasse, & Plutarchum ac Athenæũ κλινήρεις: at vbi κλινικοὺς dicant, non memini legisse. Itaque si quis pro Clinicis in Pliniano codice Chronicis substituat, fortasse non aberret; quando non minus potuit auctor in loquendo interdum liber vti hac voce græca sanè, at ab alijs vsurpata, quàm Spasticis vocabulo ex media Græcia sumpto, nec forte à quoquam vllibi præterquam ab ipsomet in eodem loco & alibi vsurpato. Nisi potius pro Spasticis clinicis alteri substituere placet, Spasmis cynicis, vel Spasticis cynicis: si quidẽ medici omnes sciunt, spasmum cynicũ faciei esse morbum, in quo tollendo prodesse elleborum, scripsit etiã Cel-

Celſus lib.4.cap.2.Spaſtici (ait Barbarus) ſunt quibus eſt intus aliquid conclauſum conuulſúmue. Mirantur nonnulli, quòd ſcribat Suetonius, Aſiaticum, Vitellij Imperatoris libertũ, Puteolis poſcam vendidiſſe: quaſi huiuſmodi potus ſolùm in medicum vſum intus & extra adhiberetur. Ego verò minime illud admiratione dignum exiſtimo: quoniam vinum acidum aquæ mixtum pro vili plebecula venale extitiſſe, rationi conſonat, atque id Poſcam fuiſſe appellatum; niſi malumus Puteolis gratia ægrorum, qui eò frequentes conveniebant, id ſolummodo factitatum, vt ſcilicet vera poſca venderetur, quam ex aceto parti modò maiori modò minori aquæ mixto factam, memorat Galenus. Quamquam etiam antiquitus, ſicut eſcam pro cibis, ita poſcam pro potibus eſſe vſurpatam, inuenio: quando, vt notat Barbarus, in antiquiſſimis Feſti codicibus, & in Ferentini vetuſto monumento, Poſculenta pro Poculentis leguntur.

TERTII LIBRI FINIS.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER QVARTVS.

Qui fuerint apud veteres Archiatri, & archiatrorum Comites, quódue eorum munus.

CAP. I.

Vi Galenum aliosq; medicinæ scriptores vsq; ad hæc tempora interpretati sunt, omnes pœnè in hoc conuenerunt, vt nomen ἀρχιάτρε medicorum principem, quasiq; excellẽtissimum designare voluerint (Io. Baptistam Rasarium virũ tempestate nostra eruditissimũ excipio, qui in suis Galeni commentariorum translationibus, vbicunq; occurrit, archiatrum transfert.) Id quoniam ego à veritate longe alienum semper putaui, credidiq; ἀρχίατρον propriè imperatoris principísue, atq; eius familiæ medicũ significasse; quibus ductus rationibus hanc opinionẽ conceperim, in medium proponam: videbunt deinde eruditi, ac in antiquis reb. perscrutandis versati viri, num sententia nostra aliorũ placitis anteponi debeat. Nam primò nullum hactenus grẹcum latinúmue scriptorem, qui ante Romanos Im

peratores floruerit, inuenire mihi est concessum, qui hac ἀρχιάτρου voce vsus sit; quod coniecturam non paruā facere videtur, vt imperatores esse, medicósue cùm suæ personæ tum familiæ valetudinis curæ destinatos habere cœperunt, sic vocem eam tunc à medicis in vsum inuectam esse. quod paullo post Tiberij & Claudij tempora fuisse ideo persuasum habeo, quoniam ante ea tempora neq; auctorum scripta, neq; marmoreæ medicorum inscriptiones Romæ seruatæ vsquam hoc nomen habent. Hanc autem græcam vocem potius, & non latinā elegerunt, quòd (vt refert Plinius lib. 26. c. 1.) nemo Romanus medicam artē exerceret, sed omnes ferè, aut saltem maiori ex parte Greci, atq; ij vt plurimū serui aut liberti essent. Vnde si archiater vel medicum primarium, vel medicorum principem significasset, cōsentaneum sanè rationi esset, vti res ipsa ante Imperatores extitisset, pariter etiam nomen eam exprimens aliquando vsurpatum fuisse; quod nunquam à me (nisi ceteri maioris lectionis viri secus obseruarint) apud quempiam auctorem animaduersum est. quemadmodum ex altera parte valde mihi probatur, iccirco ante Imperatores minimè id nomen receptum fuisse, quòd res ab illo signata, medicus scilicet principis, nōdū institutus foret. Quinimmo Plinius lib. 25. c. 8. cuius tempore iam archiatri nomen in vsu haberi cœperat, cùm Damocratem Seruilium Mithridaticæ antidoti auctorem, medicum ipsius ętate primariū nominare vellet, non eum Archiatrum, sed E primis medentium vocauit, quasi sciret nomen illud medicis dūtaxat principis conuenisse. Vt his omnibus grauissimis cōiecturis facile iudicari queat, τοῦ ἀρχιάτρου nomen haud illis propriè attributum, qui ceteros antecellerent, sed qui principis vel imperatoris personæ atq; familiæ operas suas locarēt. Prȩterea Andromachus, quē Erotianus in Onomastici sui dedicatiōe ἀρχίατρον appellat, à Galeno itē 1. de Antid. c. 1. 4. & de Loc. aff. c. 1. Νέρωνος ἀρχίατρος vocatus reperitur, non quia is alios medicos præcellere ab ipso putaretur, qui Archigenem ab Andromachi tempestate vsq; ad Traiani principatum in ma-

gna

gna existimatione habitum (quod etiam Iuuenalis Satyra 6.insinuat:

——Tunc corpore sano
Aduocat Archigenem. & Sat 14.
Ocyus Archigenē quære, atq; eme quod Mithridates
Composuit.

alios antecessisse scribens, nullibi archiatrum nūcupauit, quòd intelligeret solos principis medicos eo nomine fuisse vocatos. Quocirca si res ipsa non secundùm legentis voluntatem, sed verè atq; prudenter æstimetur: plane apparebit, Erotianum & Galenum concorditer Andromachum archiatrum nūcupasse, quòd eā vocem vti debitum sibi quendam titulum, nimirū cū Neronis medicus esset, ei cōgruere intellexerint. Qua similiter ratione Liuium Eutychum archiatrum vocatum credo in hac inscriptione, quæ olim in tabellula quadam, vnà cum multis alijs vetustate pene consumptis, Romæ ad D. Sebastiani reperta est:

M. LIVIO CELSO TABVLARIO
SCHOLAE MEDICORVM
M. LIVIVS EVTYCHVS
ARCHIATROS OLL. D. II.
INFR. PED. IIII.

Sicut & Petrus quidam archiater apud Aetium nudis verbis citatus inuenitur: quē eo titulo indicatū, quasi Principis medicus, non autem medicorū princeps foret, ex Aetij II. Tetrab. ser.3. c. 110. verbis facile colligi potest: veluti quoq; Galenū in lib. de Theriaca ad Pisonem non alia ratione puto vocasse Archiatros Magnū & Demetriū, atq; alios multos alioqui populares potius, quā eminentes. Neq; verò illud mihi consonū videtur, Imperatores consueuisse medicos plures cōducere, atq; inter eos vnum reliquis superiorem habere, quem & ob doctrinæ excellentiam, & ob dignitatē sibi maiorem delatā Archiatrum vocarent: quandoquidē nō vnū, sed plures simul archiatros extaisse, apud varios scriptores legimus. Qui ex legū peritis quæso est, qui nesciat, Constantinum Imperatorem legē tulisse, qua

archiatros illuſtribus priuilegijs, maximiſq; gratijs or nari voluit? Quis item non vidit eam legem quam Im perator in l. Archia.cap.de metatis,lib.12.Cod. tit. 41. in hunc modum tulit: Archiatros noſtri palatij, necnõ vrbis Romanæ &c. Ex quibus omnibus negari nunquam poterit, quin Imperatores non vnum, ſed plures ſimul archiatros habuerint. vt hac ratione archiatrum Principis medicum extitiſſe credendum ſit; alio quin ſi aliorum ſuperior quaſiq; princeps fuiſſet, par erat non plures vno tempore, ſed vnum tantùm eſſe. Quam rem manifeſtius adhuc Vindiciani medici, qui Octauij Horatiani ſiue Priſciani Theodori præceptor fuit, necnon Caſſiodori in Epiſt.ad Valent.teſtimonia comprobare queunt: quorum ille archiatrorum Valẽtiniani Comes fuiſſe perhibetur; hic verò dum formã, qua archiatrorum Comes eligebatur, 6. Variarum lib. exponit, ita clarè archiatros ſimul plures, eoſq; principis medicos extitiſſe, atq; horum preſidẽ ac veluti principem non Archiatrum, ſed Comitem vocatum oſten dit, vt nemo niſi ſuæ opinionis nimius amator hanc veritatem inficiari poſſit: quam Andreas Alciatus, auctor noſtra tempeſtate clariſſimus, in com. ſuper lib.Cod. probè cognoſcens, antiquos legum interpretes damnare non dubitauit, quòd vbi leges de Archiatris loquuntur, ſemper medicorum principes, & non principis medicos interpretentur. Porrò quatenus ad vocis ipſius etymon pertinet, etſi vſus ſcriptorum ſecus habere videatur, attamen non minus ἀρχίατρος τοῦ ἄρχοντος ἰατρὸς, quam ἰατρῶν ἄρχων dici queat: vt neq; huiuſcemodi ratio vlla ex parte ijs faueat, quibus diuerſam ſentẽtiam ſequi placuit. Nunc qui eſſent Archiatri, quódue eorum munus, non admodum difficile eſt percipere. Siquidem veriſimile vnicuiq; apparere poteſt, vt hodie ſæpenumero contingere cernimus, ita etiam antiquitus contigiſſe, vt qui vel artis præſtantia, vel quopiam apud Imperatores fauore pollerent, in eius atq; familiæ medicos cooptarentur; atq; horum cùm aliquis moreretur, alter in eius locum ſubrogaretur: in qua ſubrogatione, quoniam interdum ob fauores nonnulli in-

li indigni locum obtinebant, ea lex condita est, quæ in Cod. lib. 9. tit. de Profess. & med. cap. 11. habetur, ne scilicet quis in archiatrum eligi deberet, nisi communi meliorum iudicio cõprobaretur: nemo enim erat, qui, vt archiatri locum impetraret, non omnem moueret lapidem, non modò ob dignitatem ac gloriam, verum & ob honestissima stipendia, ceteráue priuilegia, quib. illi fruebãtur. Scribit Plini⁹, l. 29. c. 1. annua horũ medicorũ stipendia apud principes fuisse CCL. HS. quę ad monetæ nostræ rationem redacta, faciunt vngaricorũ sex millia, & sexaginta. Semuncialem vnum, duodenarios nouem, duplos quattuor, simplum vnum. Quę tamen non omnium archiatrorum merces erat: cùm in legibus habeatur, archiatros ab Imperatoribus, præter alimenta subministrata, quamplurib. alijs priuilegijs atq; fauorib. donatos esse; quæ omnia mercedis instar, quòd multi forent, ipsis donabantur. perinde ac temporibus nostris medici aliqui in Pontificis Romani curia, & in aliorum Principum domibus ob solam sportulam aliásue gratias operam suam medendo exhibẽt. De ijs sermonem factum à Galeno puto, vbi in 9. de Plac. Hipp. & Plat. alios lucri caussa medicinam exercere scribit, alios ob honorem, alios ob sibi legib. concessam immunitatem, ac reipub. vacationem. Iam verò illorum munus quod esset, ex loco Cod. citato cap. 10. scire vnicuiq; licet: vbi ex verbis illius legis apertè dici potest, archiatros cùm à populi commodis commoda reciperent salaria, non solùm principis familiæ, eiusq; personæ inseruisse, verumetiam pauperibus sine vlla mercedis spe obsequi, nec turpiter diuitibus inseruire obligatos fuisse. Dicebatur verò archiatros & archiater, veluti ex auctoribus atq; superiori inscriptione subsequenteq; patet, quæ Romæ in vetusto lapide seruatur adhuc:

D. M.
A. ACTIVS CAIVS
ARCHIATER SIBI ET
IVLIAE PRIMAE CONIVGI
INCOMPARABILI

Erant itaq; archiatri medici illi omnes, qui principis sumptibus conducti, eius personæ primùm, deinde aulæ omni, postremò cunctis pauperib. arte propria Romæ operam præstabant: quorum archiatrorum princeps quidam senior, prudentia & doctrina prestantior eligebatur, cuius sententia & auctoritate omnes de re medica obortæ dissensiones statim dirimebantur; isq; Comes vocabatur, & præ ceteris maximam principis curam gerebat, eiusq; veluti imperium quoddã & potestatem magnam obtinebat: vt ex Cassiodori citato nuper testimonio abunde perspectum est. Nolo propter hoc omnino inficiari, quin in vrbe medicorũ collegia quædam & scolę instituerentur, quorum qui alijs præsidebat, archiatros interdum vocaretur, vt ex inscriptione Liuij Celsi superius allata, & ex legibus colligi potest: verumtamen qui frequentius in ore hominum versabatur archiater, is erat, quem descripsimus.

De Cydni fluuij aqua, loci Plutarchi, Galeni & aliorum collati. Locus Plutarchi ex Galeno restitutus. Locus Hippoc. emendatus.

CAPVT II.

Ydnus Ciliciæ fluuius est, transiens per mediam Tarsum, ciuitatem olim nõ minus quàm Athenas & Alexandriam viris in philosophia atq; omni alia doctrina præclarissimis florentem; cuius fluuij aquam frigidam atq; asperam esse narrans Strabo Geographiæ 14. eam tum belluis tum hominibus neruos crassis humorib. occupatos habentibus atq; podagricis auxiliari scribit. Post quem Vitruuius, necnõ Plinius, ex Cassij Parmensis sententia, eandem aquam crurib. podagricorũ affusam dolores leuare scripserunt. Quæ omnia nunquid vera sint, certè dubitari iure potest: nõ

modò

modò quia frigidum neruis aduersari pro cõperto habent medici, sed etiam quòd Galenus in lib. de Caussis procatarcticis, Alexandrum Magnum æstiuo tẽpore, dum se in Cydno flumine lauaret, conuulsione ac tremore torporéue captum fuisse tradit: quemadmodum posterioribus sæculis Fridericum Oenobarbum Imperatorem eodem flumine lotum interijsse scribũt historici. Nisi igitur dicamus, contra Q. Curtij auctoritatem, Cydni aquam blando quodam frigore, vt Pausanias scribit, pollere, & vim detergendi insignem sub voce, τραχὺ, à Strabone, & interdum ab Hippocrate designatam obtinere, quorum illo dolores ab humore calido nascentes mitigẽtur, hac verò humores ipsi neruis elidantur: quomodo podagricis & neruorum fluore tentatis opem ferat, intelligere arduum erit. Quòd si interdum experientia comprobatum est, frigidum affusum conuulsionem soluere, dum calorem διὰ τὴν ἀντιπερίστασιν augendo humoribus dissipandis aptiorẽ reddit, non propter hoc Cydni aquam iuuare credendum alioquin de compluribus alijs aquis frigidis idẽ foret asserendum. Neq; etiam immodico eius frigore dolores consopiri dicendum, propterea quòd potius sic articulis & neruis nocumentum quàm auxilium inferretur. Ob hoc enim dicebat Hipp. de podagricis loquens, in lib. de Vsu humidorum, ψυχρὸν πολλὸν καταχεόμενον ἰσχναίνει, καὶ ὀδύνην ναρκοῖ. id est, Frigidũ multum affusum extenuat, & dolorem sopit. Alexandrum autem ac Fridericum id passos fuisse puto, quoniã fortasse nimis labore vel æstu calefacti, aquæ frigidæ sese immerserũt. Cautum enim est medicorum præceptis, ne quis dum magnopere calet in frigida lauetur; quoniam tunc corporis meatus valde aperti ingressum facilem noxio humoris frigori permittunt; atque ita nerui calorque natiuus non parum offenduntur. Hic adnotare placet quod scribit Plutarchus in vita Syllæ eũ s. Athenis agentem pedum dolorem torpidum cum grauitate incurrisse, quem Strabo dixit esse ποδάγρας ψελλισμὸν, id est, podagræ balbutiem. Aquam autem Cydni non modica detergendi facultate præ-

ditam esse, Plutarchi testimonio confirmatur, qui libro, in quo Desitorum oraculorum caussas quærit, vt demonstraret posse aquas & spiritus terræ inueniri, à quorum arcana quadam potestate animi humani ad futura prænoscenda disponerentur, alia alijs conuenire, & non omnia omnibus, multis exemplis hac oratione monstrat: ἄλλα γὰρ ἄλλοις οἰκεῖα καὶ πρόσφορα· καθάπερ τῆς μὲν πορφύρας ὁ κύαμος, τῆς δὲ κόκκου τὸ νίτρον δοκεῖ τὴν βαφὴν ἄγειν μεμιγμένον. βύσσῳ δὲ γλαυκῆς κρόκος καταμίσγεται, ὡς Ἐμπεδοκλῆς εἴρηκε. περὶ δὲ τοῦ κύδνου καὶ τῆς ἱερᾶς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Τάρσῳ μαχαίρας, ὦ φίλε Δημήτριε, σοῦ λέγοντος ἠκούομεν, ὡς ὁ κύδνος ἐκκαθαίρει σίδηρον ἐκεῖνον, οὔτε ὕδωρ ἄλλο μᾶλλον τὴν μάχαιραν, ἢ ἐκεῖνο. καθάπερ ἐν ὀλυμπίᾳ τὴν τέφραν προσπλάττουσι τῷ βωμῷ, καὶ περιπηγνύουσι ἐκ τοῦ ἀλφειοῦ παραχέοντες ὕδωρ. ἑτέρῳ δὲ πειρώμενοι ποταμῷ οὐδενὶ δύνανται συναγαγεῖν, οὐδὲ κολλῆσαι τὴν τέφραν. id est: Alia enim alijs propria & conuenientia: quemadmodum purpuræ faba, & grani infectorij nitrum videntur tincturam commixta ducere. Bysso autem glaucæ crocus miscetur, vt dixit Empedocles. De fluuio Cydno, & de sacra Apollonis in Tarso machæra, ô amice Demetrie, te narrantem audiuimus, quòd Cydnus ferrum illud depurgat, neque machæram vlla alia aqua magis quàm illa. quemadmodum in Olympia cinerem aræ affingunt, & aquam affundentes Alphæi cinerem circumdensant; alio verò flumine id tentantes, nullo possunt coniungere, neque cinerem conglutinare. Vbi manifestè declarat, Cydni fluuij aquam detergendi repurgandíue (cùm ferrum, ex quo machæra Apollinis sacra in Tarso conflata erat, sola depurgaret) vim magnam habuisse. At hic admoneor, vt paullo ante citatorũ Plutarchi verborũ corruptum in græco Basiliensi codice locũ restituam. Vbi enim is siccitatem calori associatam spiritum attenuare, ætheriúmque ac purum efficere dixit, statim subiungit, αὐτὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ, καθ' ἡράκλειτον: quibus nil significantibus, hunc in modum corrigi debet, αὐγὴ γὰρ ξηρὰ ψυχὴ σοφωτάτη, καθ' ἡράκλειτον. eã namq; sentétiam protulisse Heraclitũ in simili pro-

pè

pè disputatione scriptum reliquit Galenus eo libello, in quo Temperatura corporis animi mores fingi probat: vnde etiam locus Hippocratis emendandus est, in 1. lib. de Diæta, vbi in omnibus codicibus latinis & gręcis, tam vulgatis, quàm manuscriptis legitur, ἰσχνασίης δὲ πνεύμονος οὗτος δέεται, καὶ ξηρασίης; cùm legi debeat, πνεύματος: siquidem pulmonem ad prudentiam conferre nulli asserunt, sed spiritus, qui quanto sicciores & subtiliores sunt, tanto mentem acutiorem faciunt.

Loci Aristotelis & Herodoti collati. Darij luxatio à medico Græco curata.

CAPVT III.

IMmensæ subtilitatis (vt ait Plinius) vir Aristoteles in II. Politicorum lib. Lacedæmoniorum Reipub. instituta examinans, inter cetera illi vitio vertit, quòd senatoribus per omnem vitæ ætatem de rebus magnis iudicia ferre liceret, cùm in senectute id non sine periculo fieri possit: quoniam (ait is) ὥσπερ καὶ σώματος, καὶ τῆς διανοίας γῆρας. Hanc eandem rationem vsurpauit apud Herodotum in Thalia Atossa Cyri filia, & Darij vxor, quæ à Democede medico Græco vlcere prauo in mammilla curata, viroque suò, vt bellum Græciæ inferret, astuto eius medici ita patriam reuisere sperantis consilio, persuadere conata, inter multa alia hæc verba protulit: νῦν γὰρ ἄν τι καὶ ἀποδέξαιο ἔργον, ἕως νέος εἶς ἡλικίην· αὐξανομένῳ σώματι, συναύξονται καὶ αἱ φρένες, γηράσκοντι δὲ συγγηράσκουσι, καὶ ἐς τὰ πρήγματα πάντα ἀπαμβλύνονται. id est: Nunc autem, quando ætate iuuenis es, si opus suscipias: nam augescente corpore simul & prudentia crescit, senescente verò consenescit, atque ad omnia opera hebetatur. Vnde non immeritò apud priscos prouerbio decantatum habetur:

E'ργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων. id est.
Opera iuuenum, consilia autem mediorum, preces verò senum.

quem versiculum Boëthus poëta in Athenodorum seniorem sic apud Strabonem in 14. mutauit:

E'ργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, πορδαὶ δὲ γερόντων. id est:
Opera iuuenum, consilia autem mediorum, crepitus verò senum.

Athenodorus autem contra ipsum, βρονταὶ δὲ γερόντων, siue Tonitrus senum, dici iussit. Sanè hæc omnia non de animæ substantia, quam alioquin immortalem credimus, sed de illius operationibus, quæ ab instrumentis magna ex parte dependent, intelligi æquius est: etsi medici, ac præsertim Galenus, aliter sensisse inueniantur. Democedis mentio iam impellit me, vt quam is apud Herodotum citato loco in curando rege Dario operam præstitit, hisce subiungam. Darius enim in venatu magnã ossis tali luxationẽ passus, vbi à medicis Aegyptijs, qui omniũ primi ea in arte putabantur, variè tractatus esset, nec illi in retorquẽdo torquendóve quicquã proficerent, quin potius malũ augerẽt; Democedes Crotoniensis græcis medicamẽtis vtens, & lenia, pòst acria admouens, Darium, qui septem noctes iam nihil dormierat, & perpetuo doloris cruciatu pœnè confectus erat, tandem somni compotem fecit, breuiq; deinde tempore incolumem prorsus reddidit, cùm iam posthac validum se fore ad incedendum desperasset. In qua re an solis medicamentis, an etiam manibus os tali restituerit bonus medicus, ex Historici sermone non admodum constat: mirum tamen sit, si medicamenta tantùm (quemadmodum ex verbis colligi posse videtur) adhibuerit, in eo præsertim luxationis genere, quod quando vehemens est, ab Hippocrate & Galeno omnium difficillimè sanari traditur. Atqui nec de his, neq; de maioribus adhuc antiquorum operibus multum mirari debemus: quandoquidem eos in chirurgica, quæ clinice prius reperta fuit, posterioribus omnibus valde superiores extitisse, Homeri atq; aliorũ testimonijs faciliter conuincitur.

Hippocratis & Aristotelis loci collati. Galeni de Demonstrationibus libri qui fuerint: & quæ Symphonia à Nemesio citata.

CAPVT IIII.

Voniam Hippocratem nostris adnotationibus & emendationibus illustratũ, non ta citò, vt optamus, edere, publico legendi munere atq; assiduis ægrorum visitationibus impediti, possumus: interim aliqua ex ipsis in hunc librum sparsim protulimus, vt eruditi, quid in ipso prestaturi simus, ab hisce conijcere valeant. Hippocrates in lib. de Aer. aq. & loc. Asianos & Europęos inuicẽ distinguẽs, illos ingenio magis, minus verò fortitudine valere scribit. Cuius euẽtus duas potissimum rationes assignat. Alteram, quòd Asiæ regio maximam aëris temperati clementiam obtinuit, nullisq; propemodum mutationibus subijcitur: Europa contrariũ; quod vt ingeniorũ bonitati atq: menti magnopere confert, sic animorum fortitudini, qui à mutationibus magis excitati, validiores fiunt, nullum adiumentũ præbet. Alteram, quòd Asiani semper regum imperijs subiecti fuerunt, Europæi verò nõ modò non seruierunt, verùm etiam ferè semper liberi extiterunt. Nam qui bello & armis non sibi quicquã, sed dominis omnia comparare sciunt, negligentiores euadunt; quemadmodũ ceteri spe lucri proprij inflammati quidvis animosè audẽt. Aristoteles similiter lib. 3. Polit. cap. 10. & lib. 7. cap. 7. Hippocratem secutus, Asianos artibus & mente excellere quidẽ, vt animis nihil à natura valere, & propterea tyrannis cõtinuò inseruisse scribit: sicut Europæos ob regionis frigiditatem mente ac artibus inferiores, animis verò & fortitudine superiores, ob idque nullius regis imperium passos esse: inter quos Gręcos, veluti medios, non minus

artibus & intellectu, quàm armis & animorum viribus pollere. His verò atque multis alijs rationibus demonstrare conatus est Galenus, Hippocratem, Platonem & Aristotelem, animam nostram si non ipsissimam corporis temperaturam, saltem eius sequacem existimasse. Quam sententiam multis ijsque grauissimis argumentis damnauit Nemesius in 3. cap. lib. de Hominis natura, sub Gregorij etiam Nysseni nomine ab aliquibus falsò vulgati. Quo in libro cùm multa ex Galeni commentarijs de Demonstrationibus inscriptis adducat, quæ nil propè mutata in libro de Plac. Hippoc. & Plat. necnon in libello, Quòd animi mor. seq. cor. temp. ac alijs editis legantur, fit vt facilè mihi persuadeam, Galenum in libris illis περὶ ἀποδείξεων nequaquam de rebus ad Logicam siue Dialecticam facultatem tantùm spectantibus, quemadmodũ ineptè arbitrantur nonnulli, tractasse; sed præcipuè earum rerum plurimas sub oculis ratione & sensu ponere tentasse, quæ apud medicos & philosophos in controuersiam trahuntur: veluti est de sede ac partibus animæ quæstio, de affectuũ generatione & caussis, de venarum & arteriarum principijs, de testiculorum vsu, aliaque huiuscemodi plurima: quod similiter videtur confirmasse Rabi Moses 25. v. partic. aphoris. vbi hunc librum Probationes appellat. Quo in loco illud quoque adnotare placet, librum Galeni de Placitis Hippocratis & Platonis Συμφωνίαν esse vocatum ab eodem Nemesio, quasi ipsius tempestate sub hoc titulo ab aliquibus legeretur, cùm in illo summorum virorum concordantiæ declarentur. Vixit verò Nemesius, Gratiani & Theodosij temporibus, quando Maximus philosophus Platonicus, Libanius, Basilius, Gregorius Nyssenus, alijque plurimi præclarissimi viri floruerunt: quæ tempora ab ætate Galeni paullò plus 150. annis abfuerunt. vt ob hoc non paucam fidem Nemesij scriptis adhibendam censeam.

De Putaminibus fabarum, & quid sit ὄσπριον Athenæo.

CAPVT V.

QVòd Theophrastus in 5.de Causis plantarum cap.21.scribit,fabarum putamina radicibus aut germinibus plantarū nouellarum apposita earum vitam penitùs tollere, etiam à Clemente Alexandrino Strom.3. & ab Apollonio in Mirabilib. historijs citatum,ex quincto de Causis naturalibus (quasi sic liber ille inscriberetur antiquitùs)inuenio.qui cùm addant,domesticas gallinas ijsdem putaminibus iugiter vescentes sterilescere, neque id à Theophrasto traditum sit, eiuscemodi sententia non exiguam mihi suspicionem parit. Quemadmodum item non admodum probo,Pythagoreos iccirco fabarum esum vetasse,quòd comestæ,mulieres infœcundas reddant:quoniam,vt meminit Galenus,fabæ, si bellè nutriunt, & flatulentæ sunt, potius fœcunditatem quàm sterilitatem inducere debent. Fabam verò appellatam esse per excellentiam à Clemente Alexandrino in loco citato ὄσπριον,non miror; quando sic in vsu fuisse apud veteres puto. Vnde Galenus in 2.de Fac. alim.legumina recensens, primam fabam collocauit. Versiculum ab Athenæo citatum:

ὄψον μετ' ἰχθῦς, ὄσπριον δὲ μετὰ κρέας.

de faba interpretari soleo; quam viridem his quoque temporibus homines post carnes, loco bellariorum, esitant,quámve etiam hodie à vulgo Græcorum ὄσπριον passim vocari intelligo.

In Acrothoracis significatione, Clementis Alexandrini locus emaculatus. Cur Lauri folia post cœnam adhiberentur. Ebrietatis præcautiones. Plinij locus emendatus.

CAPVT VI.

Ristotelem in 3. Prob. partic. probl. 2. manifestū est eos ἀκροθώρακας vocasse, qui leniter inebriati delirant, quíve de rebus quidem iudicium ferre tentant, sed in iudicando aberrant; quasi medij sint inter sobrios & temulentos; quorum illi iudicandi vim firmam & incorruptam habent, hi verò adeò vino obruti & sepulti iacent, vt neque iudicare, neque secundùm animi corporísve facultates operari queánt. Erotianus in Onomastico, vbi θώρηξιν ab Hippocrate οἰνοποσίαν vocari scribit, ἀκροθώρηκας etiam vsque ad tempora sua, eos appellatos subiungit, qui nō multum vino repleti essent. Plutarchus quoque in 3. Sympos. prob. 8. Aristotelis sententiam examinans, idem quod is omnino sentire videtur: ἀκροθώρακας scilicet corpus non adeò dissolutum habere, vt & moueri, & secundùm ipsum aliquatenus operari non valeant; at eorum discurrendi vim minimè liberam esse; nempe cùm iudicium phantasias, & non rationem sequatur. Itaque non video, cur Alexandrinus Clemens diuersa sentiens in 2. Pædagogiæ, ἀκροθώρακα minimè rationem ac memoriam offensas gerere scribat. Nam senibus christianis, vt vino vtantur, eousq; indulgens, quoad ἀκροθώρακος terminum non transgrediantur, his verbis in 2. cap. vtitur: ἀλλὰ καὶ τούτοις ὅρος ἔστω τοῦ ποτοῦ, μέχρις οὗ τὸν λογισμὸν ἄσειστον διατηρήσωσι, καὶ τὴν μνήμην ἐνεργὸν, καὶ τὸ σῶμα ἀσάλευτον οἴνῳ καὶ ἀκράδαντον. ἀκροθώρακα καλοῦσι οἱ περὶ ταῦτα δεινοί. id est: His autem in potando terminus sit, quousque discursum imper-

imperturbatum seruent, & memoriam efficacem, & corpus vino inconcussum & immobile. Acrothoracem vocant circa hæc periti. Quo in loco verum illius vocis vsum omnino ab ipso ignoratum perspicitur: nisi contextum corruptum esse, & ea verba, ἀκροθώρακα καλοῦσι οἱ περὶ ταῦτα δεινοί, ab aliquo ignaro primùm in margine adscripta, deinceps à librario ineptè interserta fuisse velimus: quemadmodum eiusmodi multa eius auctoris hactenus edita commentaria habere apud doctos constat. Legimus apud Athenæum in 4. veteres inter bellaria post cenam interdum etiam folia lauri adhibuisse. Quod pluribus rationibus factum puto, sed potissimum duabus hisce: tum vt vi foliorum exiccatoria fumi ad caput elati absumerentur; tum etiam vt odor vini, ac ciborum, qui solet sæpenumero à saturis hominibus grauis emitti, absconderetur; id quod Martialis in 5. facetè & clarè admodum nobis indicauit:

Fœtere multo Myrtale solet vino,
Sed fallat vt nos, folia deuorat lauri,
Merumque cauta fronde non aqua miscet.
Hanc tu rubentem prominentibus venis
Quoties venire Paule videris contra,
Dicas licebit, Myrtale bibit laurum.

Vt quoque euitarent antiqui ebrietatem, ac interim multum biberent, interdum lauro, hedera, anetho, similibusq; alijs eos coronatos inter potandũ legimus: alij pumicem tritum, alij amygdalas amaras, alij brassicam præmandebant, quasi non præstaret ebrietatis turpitudinem sobrietate cauere, quàm eam succis aliísve medicamentis occultare. Plinius lib. 14. cap. 2. de Apianis vitibus loquens, ita scribit: Vina primò dulcia austeritatem annis accipiunt, & rubra fiunt. Nulla magis vite gaudet. In quibus duo sunt, quæ nõ immeritò eruditorum animos turbare possunt. Vnum, quòd vina alba à principio, vetustate non rubra, sed vel pallida, vel flaua, vel fulua redduntur: quemadmodum Galenus docet 5. de Tuen. val. & 12. Meth.

Alterum, quòd postrema illa verba quid significent, obscurum est. Itaque restitui debent, vt in manuscripto Pauli Manutij, omnium post Ciceronẽ eloquentissimi, codice inuenitur: Vina primò dulcia, austeritatem annis accipiunt. Ethruria nulla magis vite gaudet.

Tuberes apud antiquos qui essent. Locus Plinij notatus.

CAPVT VII.

Vi fuerint apud maiores nostros Tuberes, inter malorum genera relati, neminem, qui apertè declararit, hactenus mihi videre contigit. Iccirco si meam sententiam explicuero, id saltem proficiam, vt alij ad veritatem indagandam, meque sententiam meliorem proferendam excitentur. Ne igitur temerè quicquam affirmare videar, notas aliquas tuberum ab auctoribus latinis traditas ante alia indicabo. Tuberes ex Africa regione calida primùm allatas, scribit Plinius lib.15.cap.14.vbi fructus proferre baccis quàm malis similiores statuit. Idem quoque lib.16.cap.25. & lib. 17. cap. 16. tuberes post amygdalas cum armeniacis & præcocibus florere, (vt Columella lib. 11. in fine cap.2.) quasi cum ijs etiam maturarentur fructus, & melius inseri pruno siluestri, atque malo cotoneæ, quàm granis seri, memorat. Martialis lib.13. auctor est, tuberes in agro Nomentano prouenire solitos, quæ regio inter Romana suburbia pro aprica habetur. Palladius verò lib.10.titul. 14. tuberum fructus dulces facit, menseque Septembris eos granis seri, necnon etiam omnibus malorum generibus, prunis & cotoneis, inseri solitum tradit. Quas omnes notas si ijs arboribus conferamus, quas decem ab hinc annis plus minúsve ex Alexandria in Siciliam primùm mox Neapolim transuectas, ob idque Albercotos Alexandrinas nuncupatas esse scimus; facilè iudicabimus, tuberes

beres veterum hoſinet albercocos extitiſſe. Nam hæ ſunt arbores non admodum proceræ magnitudinis, foliaq; armeniacorum ferè gerunt; florent ſtatim poſt amygdalas; inſeruntur præcocijs, perſicis & prunis; ſeminantur granis Septembre & Octobre, ſed inſitione meliores fiunt; naſcuntur locis calidis & apricis, gelu corrumpuntur; ſiccam terram, ſed arte irroratam, amant: fructus nuce pontica paullò maiores, rubeos, cute lęui, ac dulces ſuaueſque ferunt: vt cuique intelligere liceat, huiuſcemodi arbores fructúsque maximè cum veterum tuberibus conuenire. Nec quicquam repugnat, quòd Domitiano prius, quàm iugularetur, Septembri menſe oblati fuerint tuberes: quoniam eos adſeruatos ea arte eſſe credendũ eſt, quam Palladius loco præcitato monſtrauit. Neque inferendum eſt, Palladium, quòd in libro menſis Octobris tuberes ſeruandi rationem doceat, eos tunc maturari voluiſſe: quoniam hac in re auctor ille certam legem non ſeruat; cùm etiam in libro Aprilis, zyzipha, quæ autumno maturantur, ſeruandi modum indicet. Martialis item quamuis tuberes cum malis punicis adnumeret, non propterea putandũ eſt eum innuiſſe, quòd eodem tempore maturarentur: immò his diſtichis:

Non tibi de Lybicis tuberes & apyrina ramis,
De Nomentanis ſed damus arboribus.
Lecta ſuburbanis mittuntur apyrina ramis,
Et vernæ tuberes. quid tibi cum Lybicis?

fortè dicere voluit, ſe ad amicum duo pomorum genera miſiſſe, vnum nuperrimè ab arbore lectum, alterum domi quidem & ipſum natum, ſed integrum arte conſeruatum. Porrò Plinianum codicem lib. 15. capite 14. vbi tuberum duo genera habentur, corruptum omnino, ac loco Tuberum legendum eſſe Zyziphorum, ſuſpicor: quoniam Columella lib. 9. cap. 4. albam & rutilam zyziphum agnoſcit: Galenus zyzipha 2. de Alim. fac. appellat: nullus autem duo tuberum genera fuiſſe ſcribit. Sericum verò colorem Plinio rutilum vel rubrum eſſe, quem alibi Siricum & ipſe, &

Aëtius, & Paullus Aegineta vocarunt, ſatis Barbarus in Plinianis caſtigationibus declarauit. Vnde apud Plinium, etſi legatur modò ſericum, modò ſyricum de tuberum coloribus, non eſt quòd diuerſos eſſe colores putemus, ſiquidem Paullus σηρικὸν, Aëtius συρικὸν dixerunt.

De Menta locus Ariſtotelis ex Hippocrate illuſtratus & correctus. Plinij alter ad idem notatus, & ex Lucretio explicatus.

CAPVT VIII.

Mentam tempore belli ſerere, olim vetitum fuiſſe, ſcripſit Ariſtoteles 20. Prob. ſect. cauſſamque illam putauit, quòd huiuſmodi herba corpora humana refrigerando genitale ſemen corrumpat, ſicque vires, quibus in bello maximè opus eſt, frangantur. Quo in loco ſi non καταψύχει, ſed κατατήκει legitur, vt ego legendum cenſeo, quando menta non refrigerat, ſed potius colliquat, Hippocratis ſententiam tranſtuliſſe alicui videri poſſit, qui in 2. περὶ διαίτης hunc in modum de Menta ſcribit: Μίνθη θερμαίνει, καὶ οὐρέεται, καὶ ἐμέτους ἵστησι, καὶ ἢν πολλάκις ἐσθίῃ τις τὸν σπόρον αὐτοῦ τήκει, ὥστε ῥέειν, καὶ ἐντείνειν κωλύει, καὶ τὸ σῶμα ἀσθενὲς ποιεῖ. Mentam ſcilicet calefacere, vrinam concitare, vomitus comprimere, ſique ea ſæpenumero quis veſcatur, illius ſemen ab ipſa ita liquari, vt fluat, ad hæc tentiginem arcere, imbecillumque corpus facere. Simili propè ratione Plinius lib. 20. cap. 14. mentam ſemen humanum deprauare, atque generationi ineptum reddere tradit: quòd ſicuti illa immiſta lacti, quo minus coëat, concreſcátve, prohibet; ita ſemen condenſari ab homine in cibo ſumpta non ſinit. Vbi legendum eſſe, Cohibẽdo genituram denſari, & non, Genitalia, vt in vulgatis habetur, quivis mediocriter doctus

doctus facilè conijcere potest. Nisi genitale pro genitura Plinium & ibi, & cap. 21. eiusdem libri vsurpasse, constaret. Quantum verò ad sterilitatem referat, vel nimia genituræ liquiditas, vel immodica crassities, præ ceteris elegantissimè dixit Lucretius in 4. hisce versibus:

Nam steriles nimium crasso sunt semine partim:
Et liquido præter iustum, tenuique vicissim.
Tenue, locis quia non potis est adfigere adhæsum,
Liquitur extemplò, & reuocatum cedit ab ortu:
Crassius hoc porrò, quoniam concretius æquo
Mittitur, aut non tam prolixo prouolat ictu,
Aut penetrare locos æquè nequit, aut penetratum
Aegrè admiscetur muliebri semine semen.

Aristotelis error de Epilepsia. Hippocratis locus ad id notatus. Seruij error & Cornarij. Aristotelis alter error, de Sale & Nitro. Breuis adnotatio de Caussis res duratas dissoluentibus.

CAPVT IX.

Ristoteles sect. prob. 31. quærens, cur homines soli vel maximè inter animalia oculis peruertãtur, inter alias caussas hanc affert, διότι μόνοι ἐν τῷ γένει ἐπίληπτοι γίνονται τῶν ζώων· ἡ δ᾽ ἐπίληψις διαστροφὴν ποιεῖ. quòd scilicet soli in animaliũ genere fiũt epileptici, epilepsia verò oculorum peruersionem inducit. Hanc verò sententiam omnino falsam esse vt putem, duo faciunt. Vnum est, quòd ipsemet Aristoteles in libris de Animalibus nonnulla recenset, quæ iisdem morbis, quibus homines tentari scribit, vt oues. Alterum, quòd in libro de Sacro morbo, qui vt Hippocratis à Galeno in primo Prognost. text. 4. & lib.

An ſanguis in arter. contineatur, nec non à Cælio Aureliano lib. 1. Paſſ. chron. cap. 4. citatur, ſcriptum eſt, oues & maximè capras epileptico morbo non parum obnoxias eſſe: quod certè de ouibus valde veriſimile videtur, nempe quæ caput in terram ferè detinentes, halitus prauos ac humiditatem craſſam facilè in caput trahant, & ſubinde morbum ſacrum incurrant. At capræ, quæ alto capite vt plurimum paſcuntur, ſiccæque ſunt, ac perpetuò febrire traduntur; quomodo ouibus magis epilepſiæ, quæ à larga pituita gignitur, exponantur, non admodum intelligo. eo præſertim, quòd Alexandrinus Clemens vij. Strom. tradit, hircinas carnes epilepticis auxiliari fuiſſe creditum. Niſi dicamus, vt Plutarchus in Rom. prob. capras ceteris animalibus magis comitiali morbo tentari, ob meatuum anguſtiam, quam arguit vocis tenuitas: atque etiam eodem morbo facilè capi eos, qui caprinis carnibus veſcuntur. ob quod ſacerdotibus eam carnem vetitam fuiſſe tradunt. Itaq; ſententia Ariſtotelis ſic moderari debet, vt in ſect. 10. Probl. prob. 43. & ſect. 31. prob. 26. vbi ait, quòd homo *ἢ μόνον, ἢ μάλιστα διαστρέφεται, ὅτι μόνον ἢ μάλιστα ληπτὸν ἐν τῇ νηπιότητι γίνεται*. id eſt, Vel ſolus, vel maximè oculis peruertitur, quoniam vel ſolus, vel maximè in infantia epilepticus fit. Qua ratione in libro de Somno & vigil. pręceptum dedit, vt non ſolùm pueri, verumetiam nutrices à vino, & præſertim nigro abſtinerent, tamquam id magis quàm album ad caput euaporet. Heic animaduertere placet, Seruium in 3. Georgicorum grauiter peccaſſe, qui vbi Virgilius ait:

— contactos artus ſacer ignis edebat.

putauit ſacrum ignem eſſe, quem Græci *ἱερὰν νόσον* vocant; cùm *ἱερὰ νόσος* nil aliud ſit, quàm epilepſia vocata: Ignis verò ſacer apud Latinos idem ſit, quod apud Arabas Formica, apud Græcos Herpes, apud Scribonium Zona, apud Plinium Zoſter, & Circinus. Vnde etiam malè Cornarius, qui apud Hippoc. 2. de Morbis muliebrib. & alibi ſæpe, ignem pro eryſipelate vertit, cùm valde eryſipelas & ignis ſacer differant: vt ex

Celſo

Celſo libro v.cap.26. & 28. vnuſquiſque facilè poteſt intelligere. De hoc morbo ſacro ſcriptum eſt à Platone 11. de Legibus; Si quis ſeruum vel phthiſi, vel calculo, vel ſtranguria, vel ſacro morbo, aut aliqua alia vulgaribus ignota, longa & curatu difficili ægritudine laborantem, alicui, qui neque medicus, neque gymnaſta ſit, vendiderit, licere emptori intra ſextum menſem ipſum redhibere, excepto ſacro morbo, quo laborantem emptor intra annum reſtituere poteſt. Cauſſam vero, cur hunc morbum exceperit, puto, quia alij enumerati morbi ſex menſibus dignoſcuntur, & ferè incurabiles euadunt; epilepſia verò, ſiue morbus ſacer, vix intra annum verè à vulgaribus diſcerni poteſt, atque curatu difficilis euadit. Et quoniam Ariſtotelis mentio eſt, ſubiungam hiſce quandam illius oſcitantiam, quam alioquin perſpicaciſſimus in 4. Meteorol. lib. commiſit: vbi, indurata quibus cauſſis diſſoluantur, exponens, de ſale & nitro hæc dixit: νίτρον δὲ καὶ ἅλες λυτὰ ὑγρῷ οὐ παντὶ, ἀλλὰ ψυχρῷ. Atqui ea non ſolo humido frigido, ſed etiam humido calido diſſolui, ſenſui manifeſtum eſt. Nam & ſi vinum & aqua calefacta, à quibus clarè ſales & nitrum ſoluuntur, poſſint quodam modo frigida humida appellari, cùm ſint ſub genere aquę, ac illius propriam qualitatem, nempe frigiditatem, quantumuis mutata, nunquam penitùs amittant; de oleo tamen calido id affirmare non poſſumus, nempe quod ipſemet Ariſtoteles, in eodem libro, non ſub genere humidi aquei, ſed aërei, cui perpetuò iuncta eſt caliditas, apertè collocauit, ab illoque iam naturæ ſuæ vi quàm igne calefacto ſalem liquefieri, experientia quotidie comprobatur. Quare melius erit ſic de duratarum rerum diſſolutione ſtatuere. Quæ à frigido ſicco concreſcunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humiditatem exprimente, talia redduntur: ſimiliter & quæ à calido ſicco concreſcunt, vel à moderato, vel ab immoderato, omnem humorem conſumente. Concreta à frigido ſicco moderato, vt glacies, vina, ſerum, & vrina, à calido ſicco ſimpliciter, & etiam à calido hu-

mido soluuntur. Concreta verò ab immoderato, aut simpliciter insolubilia sunt, vt adamas, & aliæ gemmæ, aut non nisi à vehementissimo calore soluuntur: quemadmodum plurima metalla, & cornua, quæ magno calore mollescunt. Concreta verò à calido sicco moderato, à calido humido, & frigido humido soluuntur; vt sales, manna, & nitra, quæ ab aqua calida actu, & à vino potestate calido, nec non ab oleo calido soluuntur. Concreta ab immoderato, vt lateres, fictilia, aut non soluuntur, aut solummodo ab ijs humoribus, qui maximè penetrant: sicut succus citri & acetum acerrimum est, aqua vitæ, & similia, quæ aliquos lateres, lapidésve soluunt; quod forsan ignotum fuit Aristoteli, quamuis ex ipso ratio huius habeatur. Nam cùm neget ipse fictiles liquari, propterea quòd aqua eius meatus, per quos spiritus exiuit, penetrare non potest: manifestum est, quòd si aliquis humor adeò subtilis inueniatur, vt eos ingredi queat, etiam ex eius sententia poterunt liquari. Inueniuntur autem facilè hisce temporibus: quibus ars chymica, Aristotelis tẽpestate ignorata, cuius opera subtilissimi ac maximè penetrabiles humores efficiuntur, in facilem vsum tracta, quasíque perfecta est.

Locus Hippocratis ex Gellio restitutus, & alter defensus.

CAPVT X.

AVlus Gellius Noct. Att. lib. 3. cap 16. hęc verba ex libro Hippoc. de Alimento citat: ἐστι δὲ, καὶ οὐκ ἐστιν ὀκτάμηνος γένησις. Quæ cùm ibi ita non habeantur, puto restituenda esse, vbi post, ἐς ἐκπώλωσιν σμ. hæc habentur solùm, οὐκ ἔστι, καὶ ἔστι. ita vt vniuersa illa oratio sic constituenda sit, ἐς ἐκπώλωσιν σμ. (ἐστι δὲ οὐκ ἐστιν ὀκτάμηνος γέννησις) γίνεται δὲ ἐν τούτοισι. &c. Quæ autem verba sequuntur, etsi etiam à Gellio ibidem diuersa ponantur, placent tamen magis, vt sunt in vulgatis

gatis Hippocrat. codicibus. Explicatio porrò ipſorum verborum licet obſcura admodum ſit, ac Sabinus diligentiſſimus, vt ſæpe eum vocat Galenus, Hippocratis interpres, illa clariora facere hac oratione conatus ſit: ἔστι μὲν φαινόμενα ὡς ζῶα μετὰ τὴν ἔκτρωσιν, οὐκ ἔστι δὲ ὡς θνήσκοντα μετὰ ταῦτα. καὶ ἔστιν οὖν φαντασία μὲν παρασχοῦσα ὄντα, δυνάμει δὲ οὐκ ἔστι. non abſurdum tamen mihi videtur, Hippocratem nil aliud docere voluiſſe, quàm octimeſtrem partum, non propriè generatum, ſed impropriè tantùm dici, quaſi potius abortus quàm vera generatio ſit. Quod enim putarunt aliqui Hippocratem voluiſſe docere, alibi non ſuperuiuere natos octauo menſe, aliquos verò ſuperſtites fieri, quemadmodum ſcribit Ariſtoteles in Aegypto fieri poſſe: id ſanè placitis Hippocratis nequaquam conſonum eſt, qui in libro de Octimeſtri partu monſtrat, fieri non poſſe, vt nati in octauo menſe ſuperuiuant. Criminantur aliqui Hippocratem, quòd in iuriſiurando cauerit, ne quis medicinam exercens mulieri vtero gerenti abortiuum medicamentum propinaret, cùm tamen ipſe in lib. de Natura pueri ſcripſerit, ſe famulæ cuidam grauidæ, iuſſu dominæ, ne apud alias mulieres infamaretur, conſuluiſſe, vt ſaltando genituram deijceret. Quod factum Hippocratis ego hac ratione tueri ſoleo: fœtus nondum animatos corrumpere, vel quo minus vitam adipiſcerentur impedire, ijs temporibus, quibus nondum chriſtiana lux apparuerat, licuiſſe: at iam animatos, & viuentes, minimè: atque hoc ita fuiſſe locupletiſſimus teſtis eſt Ariſtoteles lib. Polit. 7. cap. 16. qui tamen 7. de Hiſtor. animal. ne fœtus animaretur, docuit poſt coitum locos oleo cedrino ſimplici aut cum thure ceruſsáve eſſe vngendos. De Hippocratis & Gellij loco cùm iam ſententiam meam ſtatuiſſem, eamq; Claudio Puteano communicaſſem; is retulit, Muretum quoque eum locum reſtituiſſe. Iccirco ad ipſum ſcripſi, vt cuius raram eruditionem, acerrimumque iudicium ſemper plurimi feci, eius opinionem explorarem. Tandem Muretus hocce dedit reſponſum.

ANTONIVS MVRETVS HIERON. MERCVRIALI S. P. D.

Cùm tuæ literæ ad Vrbem allatæ sunt, Tibur iam omnes, vt nos quotannis facere solere scis, secesseramus, eò illas accepi biduo, aut triduo serius: Tibure autem, neq; Hippocratem habebam, neque Gellium. expectandum denuò fuit, dum Roma arcesserentur. Allatis; ecce tibi aliud incommodum. corripit me febricula, non illa quidem, vt euentus postea docuit, periculosa: sed quæ tamen animum nonnullo metu suspensum ab omni scribendi cogitatione auocaret. Hæc ideo, ne mireris me ad tuas tardius respondere. Locus est ex libello, περὶ τροφῆς. οὐκ ἔστι, γίνεται δ' ἐν τούτοισι, καὶ πλέω, καὶ ἐλάσσω. *Huc ego addebam illa ex Gellio: aut potius pro illis,* οὐκ ἔστι καὶ ἔστι, *supponebam illa,* ἔστι δ' καὶ οὐκ ἔστιν ὀκτάμηνος γένεσις. *Quod si tibi quoque ita videtur, non dubito quin verum sit; sin tu secus iudicas, nunquam mihi dubium erit, quin tua sententia verior sit. Semper enim non in his modò rebus, quarum tua propria possessio est, sed in omni literarum genere, iudicium tuum libentissimè anteponam meo. Vale, meque ama, & certò tibi persuade, me à te mirificè & amari, & coli.*

Tibure. Kal. Septemb.

MDLXX.

Quæ

Quæ ſint Paleales vuæ, & Fabriles, apud Cælium Aurelianum. Quæ Menſæ frigidæ Plutarcho: & eius locus emendatus.

CAPVT XI.

QVæ ſint apud Cælium Aurelianum lib. de Acutis paſſionibus vuę paleales, & quę apud eundem vua fabrilis, cuius meminit ſæpius, adhuc multi dubitant. Ego verò ita exiſtimo, plures fuiſſe modos veterum in ſeruandis vuis. Nam primò ſeruabantur in ollis fictilibus, atque in dolijs incluſæ, vinaceis ſtipatæ circumſudantibus, vt manifeſte docet Plinius. Seruabantur quoque appenſæ varijs modis, non tantùm ad eſcam, verum etiam ad faciendum paſſum appellatum, atque alia potus genera. Ex vua namque reſupina ſuſpenſa, & in vaſis ſuis ſeruata, ac thecis naturalibus cuſtodita, vinum acinaticum Veronenſe, adeò celebratum, & Imperatoribus æſtimatum, fieri conſueuiſſe, teſtatur Caſſiodorus 12. Variarum. Ad hæc refert Columella, inter multos ſeruandarum vuarum modos hunc extitiſſe ferè præcipuum, quando in labello fictili nouo, paleis quã ſicciſſimis cribratis, vt ſine puluere eſſent, impleto, vuę condebantur; deinde labellum luto paleato circumlinitum, in tabulato ſicciſſimo paleis ſicciſſimis obruebatur. Has vuas Paleales Cœlium vocaſſe puto, nimirum quæ humore ſuperuacaneo ſpoliatæ, ægris impunè concedi poſſent. niſi potius eas appellet paleales, quæ colore ſunt paleis ſimiles, cùm præſertim addat, Recentes; eo quòd illæ vi quadam adſtrictoria magis polleant: quales puto fuiſſe Cydonitas à Columella vocatas. Porrò quæ fuerit vocata vua Fabrilis ſeu Fabricia, vt appellat Theodorus Priſcianus lib. 2. cap. 13. non admodum difficile eſt diffinire. Si quidem ea e-

rat, quæ in officinis fabrorum ferrariorum ſuſpendebatur, vt igne atque fumo exiccata diutius poſſet incorrupta conſeruari. Idq; innuit ipſemet Cœlius 4. lib. de Diuturnis paſſ. cap. 3. dicens, fabrilem vuam eſſe dictam vapore fumi ſiccatam. Vt enim dolia vinorum ad fumum ponebant antiqui, præſertim Maſſilienſes ac Narbonenſes, quo citius vetuſteſcerent, ac innoxia magis redderentur: ita veriſimile eſt illos vuas fumo exiccatas conſeruare potuiſſe, atque ob id fabriles nũcupaſſe. Quam rem videtur non obſcurè expreſſiſſe Plinius lib. 14. cap. 2. vbi loquens de vuis, vt conſeruarentur, ita ſcribit: Alijs gratiam, qui & vinis affert fumus fabrilis, ijsque gloriam præcipuam in fornacibus Africæ Tiberij Cæſaris auctoritas fecit. De huius generis vua Horatius 2. Ser. Satyra 4.

Rectius Albanam fumo duraueris vuam.

Cur verò eas in cœliacis & alijs ventris defluxionibus commendet, ratio eſt, quia fumus & calor officinarum fabrorum ratione ferri, quod gignitur aſſiduò, non modò exiccat, verumetiam facultatem quandam adſtrictoriam & corroboratoriam immittit, quæ in huiuſcemodi affectionibus non parum conferunt. Caſeum ſimiliter fumo exiccare conſueuiſſe maiores, teſtatur Martialis hoc diſticho:

Non quemcunq; focum, nec fumum caſeus omnem,
Sed Velabrenſem qui bibit, ipſe ſapit.

Quod Athenæus. 4. Dipnos. ex Dromea paraſito ſcripſit: Procemium cenæ in Chalcide fuiſſe illuſtrius quàm totum Athenienſium apparatum; ſub nomine procemij, oſtreorum copiam & varietatem indicans: veteres in principio cenæ oſtrea præbere conſueuiſſe monſtrat; quod etiam præ ceteris videtur teſtari Plutarchus 8. Sympos. 9. vbi hæc leguntur, à nobis in quibuſdam vtcunque reſtituta: αἱ γὰρ καλέμεναι ψυχραὶ τράπεζαι, τῷ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, ὥσπερ ἔφασεν ὁ Πλάτων, ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην ἀντὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσιν. id eſt, Menſæ frigidæ vocatæ, quòd ante oſtrea olus crudum habent, vt dixit Plato, à cauda ad os translatæ, primum pro vltimo ordi-

ordine habent. Ex quo conijcere quoque licet, Mensas frigidas vocatas, quas nunc Acetaria Latini appellant, & antiquitus in vltimo mensæ ponebantur, tempore Plutarchi cœpisse primo loco in mensas ferri. Cui etiam adstipulari videtur Martialis, qui lactucam prius vltimo mensæ loco positam, sua ætate ante alias dapes esitatam testatur hoc distiche:

Claudere quæ cenas lactuca solebat auorum
Dic mihi cur nostras inchoat illa dapes?

Vixit autem Martialis iisdem temporibus, quibus Plutarchus: cùm alter sub Domitiano, alter sub Traiano, qui Domitiano post Neruam successit, floruerit: vt hac ratione potuerit vterque vsum acetariorum eo tempore innouatum nobis significare. Hactenus quæ ego censeam. Sed ne eruditos vlla ex parte defraudem, vtque habeant quomodo in varijs rebus dijudicandis ingenium & iudicandi vim exercere queant, subiungam his aliam eius Plutarchi loci correctionem, pulchram quidem, & Hieronymi Mei viri acutissimi, qui eam excogitauit, eximia doctrina vere dignam. Est verò illa huiusmodi: αἱ γὰρ καλούμεναι ψυχραὶ τράπεζαι τῷ πρότερον ὄστρεον ἔχειν ὠμῶν λαχάνων, ὡς πρὸ ἐλαφρῶν ὁπλίτην, ἀπ' οὐρᾶς ἐπὶ στόμα μεταχθεῖσαι, τὴν πρώτην αὐτὶ τῆς ἐσχάτης τάξιν ἔχουσι. In qua illud quod me offendit est: Plutarchum ad declarandas nouorum morborum caussas inducere nouum vsum ciborum. Atqui ostrea ante alios cibos comedendi vetus fuit consuetudo, sicut & herbas loco cenæ vltimo poni solitas antiquis scimus. Vnde si τῷ πρότερον ὀστρέων ἔχειν ὠμὸν λάχανον, in Mei emendatione reponatur; & gratiam maiorem, & auctoris sententiam verius atq; aptius forsan assequetur tota oratio.

Qui ſint apud medicos Ichores. Locus Iulij Pollucis de Morbis emendatus. Fauorini erratum. Sudor ſanguineus.

CAP. XII.

Chores frequenter in oris medicorum verſari, nemo ignorat. At qui ſint ij, pauci omnino intelligunt. Icciro hac in re ſententiam meam declarare audebo, nõ aliunde, niſi ex ipſis auctorum probatiorum ſcriptis acceptam: Homerus in 5. Iliados ſub his verſibus:

— ῥέε δ᾽ ἄμβροτον αἷμα θεοῖο,
Ἰχὼρ, οἷός περ τε ῥέει μακάρεσσι θεοῖσι.
Οὐ γὰρ σῖτον ἔδουσ᾽, οὐ πίνουσ᾽ αἴθοπα οἶνον,
τοὔνεκ᾽ ἀναίμονές εἰσι, καὶ ἀθάνατοι καλέονται. Rurſus:
Ἧρα καὶ ἀμφοτέρῃσιν ἀπ᾽ ἰχὼρ χειρὸς ὀμόργνυ.

manifeſtum eſt voluiſſe, Ichorem eſſe ſanguinem Deorum, qui cùm nec pane nec nigro vino veſcantur, vt homines, icciro ſanguinem humanum non gignunt, ſed ichorem Hipp. 2. Epid. circa principium, 4. de Ratione victus, text. 1. 6. Epid. commento, 2. tex. 38. ichores (vt ſentit Gal. in ijs commentarijs) appellauit aquoſas atque tenues humiditates, à corpore emanantes, quæ prout à varijs humoribus ſecernuntur, ſic varias qualitates & appellationes habent, dum alij bilioſi ichores, alij melancholici vocantur. Hippocratis ſententiam æmulatus Plato in Timæo dixit, ichorem ſanguinis eſſe blandum ſerum, acidæ verò melancholiæ ἄγριον, id eſt ferum. Ceterùm Ariſtoteles vnum ſolum ichorum genus agnouiſſe videtur, atque id nil aliud eſſe voluiſſe, quàm ſanguinem imperfectum, vel in ſerum conuerſum: vt eſt apud ipſum videre 3. de Hiſt. animal. cap. 19. immo in 2. de Part. animal. cap. 4. ſcriptum reliquit. ichorem eſſe partem aqueam ſanguinis vel nondum coctam, vel corruptam. Vnde 4. Meteor.

teor.cap.7.dixit, ſanguinem ichoroſum non coagulari, quòd huiuſmodi ſanguis ſit pituita & aqua, cùm neque coctus, neque à natura ſuperatus fuerit; & cap.10. ichorem veluti ſerũ, vinum, lixiuium, & alia, aqueę naturæ eſſe ſtatuit. 10. etiam ſect. prob. 2. quærens cur homini maximè omnium animalium ſanguis à naribus effluat: id euenire reſpondet, quoniam cerebro humidiſſimo eſt: vnde fit, vt ſanguis capitis humiditati plurimæ cerebri commixtus, veluti ichor euadat, & ſubinde venis facile effluat. Eſt igitur Ariſt. ſententia, ichorem eſſe aqueum ſanguinem, vel partem ſanguinis aqueam, incoctam, vel in ſerum mutatam. Itaque duplex hoc ichoris genus, vel per ſolam cruditatem factum, vel per corruptionem, & in ſerum mutationem. Ex primo per coctionem poſſe fieri ſanguinem, apertè ſcribit Ariſt. 3. de Hiſt. animal. cap. 19. Celſus lib. 5. cap. 27. appellauit ichorem ſpeciem ſaniei tenuem, ſubalbidam, ex malo vlcere emanantem. Dioſcorides verò c. de Corno, ſuccum foliorum corni viridium, dum vrũtur, emanantem, vocauit ichorem: quem quaſi imitatus Aetius, cochlearum muccum & ipſe ichorem nuncupauit. Iulius Pollux lib. 4. Onomaſt. cap. 25. vbi de morbis totius corporis loquitur, ichorem videtur appellaſſe morbum quendam capitis vlceroſum. Sed ſuſpicor ſubeſſe mendum, & vbi legitur: τερηδόνας τῶν φθορὰ ἀπροφασίςως μάλιςα περὶ κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, αἷμα, ἰχὼρ, ἕλκος περιτετρυχωμένων. legendũ eſſe, τερηδὼν ὀςῶν φθορὰ ἀπροφάσιςος, καὶ μάλιςα περὶ τὴν κεφαλὴν, σύριγξ, ἄνθραξ, ἀθέρωμα, ἀχὼρ, ἕλκος περιτετρυμένων. Galenus porrò, & in locis citatis, & in 6. de Tuend. val. ſecutus Hipp. & Platonis ſententiam, de qua etiam 8. de Plac. cap. 7. videtur omnino cenſuiſſe, ichores nil aliud eſſe, quàm tenuiorem atque aquoſiorem partem vniuſcuiuſque humoris. Sicut enim in lacte adeſt ſerum, quod nil aliud habetur, quàm pars ea ſanguinis humidior, quæ in caſeum vel in butyrum verti non potuit: pariter etiam in ſanguine atque aliis humoribus, tam ſanguini mixtis, quàm ſeparatis, reperitur quædam pars aquoſior, quæ in ſubſtantiam hu-

moris verti non potuit, exactè sero proportione respõdens, & ichor vocatur, ac eiusdem facultatis est semper cuius est proprius humor: vt Gal. 4. Acut. 1. 6. Epid. cõ. 2. text. 28. & 2. de Temp. nec non Paullus lib. 1. cap. 100. ex Dioclis sententia clarissimè censuerunt. Neque solùm eiusdem qualitatis sunt, verumetiam prout vnà cum sanguine alter vel alter humor abundat magis, sic etiam illius ichor copiosior extat. Et ne decipiatur quis in ichoribus dignoscendis, scitu dignum, vbi aliqui humores à sanguine segregati sunt, facile esse dignoscere illorum ichores, quando crassiore parte conspissata, facile humidior & tenùior sese prodit. At vbi sanguini permixti sunt, difficilius est dignoscere. Ideo sanguinem ex venis extractum cõtemplari oportet: qui postquam coagulatus est, duas substantias tenues monstrat. Vnam, quæ magis est in summa, quámue materiam potulentam esse, & vrinam profitemur, quoniam si seponatur in vase, & vrinæ comparetur, est eiusdem coloris atque substantiæ. Alteram, quæ est vicinior sanguinis substantiæ coagulatæ, quæue medij quodã modo coloris est inter vrinam & sanguinem. Hæc igitur secunda est ichor totius illius massæ sanguinis coagulatæ: in qua prout hic vel ille humor abundat magis, sic huiuscemodi ichor huius vel illius humoris naturam atque facultatem refert. Hoc cùm ignoraret Fauorinus, dixit ichorem esse αἷμα πεπηγὸς, siue sanguinem coagulatum, errans turpiter: cùm non sit sanguis coagulatus, sed ea pars humiditatis tenuis, quæ à sanguine coagulato separatur. quòd si sanguis reperiatur aliquis, qui totus ferè incoctus ac tenuis existat, ita vt nulla eius pars coaguletur, ichorosus sanè nuncupabitur: cuiusmodi vocasse Arist. diximus 4. Meteorol. cap. 7. qui in nulla alia re circa ichores à medicis mihi discrepare videtur, nisi quia in humoribus alijs ab ipso sanguine similes ichores haberi explicitè non mõstrauit. Nam etsi medici ichores in sanguinẽ verti negent, possumus tamen dicere, Aristotelem quoq; idem censuisse de illis, qui fiunt per sanguinis corruptionem, & in serum degenerationem: quanquam postea eos, qui fiunt

fiunt ex ſanguine non cocto, nec à natura euicto, ne ſanguinem per concoctionem mutari voluerit. Quod fortaſſe neq; medici ipſi negaturi ſunt: quando Gal. 6.de Tuen. val. docere videtur apertiſſimè, quomodo ichores frigidi & pituitoſi à capite in ventriculum delabentes, tum ope medicamentorum, tum ciborum, tum etiam ipſius caloris natiui opera ſint coquendi, atq; in melius commutādi. Ex his ergo omnibus non eſt arduum intelligere, quomodo potuerint aliqui ſanguinem ſudare: vt eueniſſe interdum referunt Ariſt. 3.de Hiſt.animal.cap.16. 3.de Partib.animal.cap.5. Theophraſtus in lib. de Sudoribus, ex ſententia Monę medici, & Gal. in lib. de Vtili reſpir. nam haud quaquam ſanguinem verum, ſed ſanguinis ichorem exiuiſſe venarum meatibus, rationi conſentaneum eſt.

Galeni explicatus locus. Alter Plutarchi mutatus, & ex Celſo atque Galeno explicatus. Hiſtoria Sabini vxoris notatu digna.

CAPVT XIII.

GAlenus 10.de Simp.med.cap.1. Xenocratē damnans, quòd ſtercora ægris vorāda daret, probrum ait grauius eſſe, κοπροφάγον, id eſt, ſtercoriuorū audire, quàm fellatorem, aut cinædū. Subiungit deinceps: ϗ τῶν αἰσχρουργῶν μᾶλλον βδελυττόμεθα τοὺς φοινικίζοντας, τῶν λεσβιαζόντων. Qui verò ſint Phœniciſſantes, & Lesbiantes apud ipſum, nullibi explicatum habetur. Ego itaq; reperio, ſpurciſſimam quandam apud Phœnices libidinis ſpeciem extitiſſe, qua viri cunnos mulierum lingebant, quáve interdū impuriſſimos homines Romanos vſos eſſe memoriæ mandatum eſt. Nam Seneca lib.4.de Beneficijs cap.31. Quid tu, ait, cùm Mamercum Scaurum conſulem faceres, ignorabas ancillarū ſuarum menſtruum ore illum hiante exceptare? &

lib.13.epist. 88. Nuper, inquit, Natalis tam improbæ linguæ, quàm impuræ, in cuius ore fœminæ purgabãtur. Hos cunnilingos frequentissime diffamatos, apud Martialem est reperire: qui fortasse phœnicissare dicebãtur, quòd labia sanguine rubea sæpissime gererẽt. vnde Martialis lib.1.

Cunnum Carinus lingit, & tamen pallet.

De hoc meminit Lucianus in Apophrade, & Plutarchus in Cæsare. Iam verò λεσβιάζειν quid esset, ab aliquibus explicatur, obscœnum fuisse turpitudinis genus, quo viri inguina puerorum vel virorum ore & labijs tractabant, irrumationem aliàs vocatam, & sicuti phœnicissantes labra rubicunda sibi reddebant, sic lesbiantes alba. Ob quod Catullus ad Gellium:

Nescio quid certè est, an verè fama susurrat,
Grandia te medij tenta vorare viri.
Sic certe est, clamant Virronis rupta miselli
Ilia, demulso labra notata sero.

Hesychius tamen aliter videtur sensisse, sed qua auctoritate aut ratione ductus, ignoro. Simile his portẽtum refert Suetonius de Lucio P. Vitellij filio, qui alioquin innocens & industrius, amore libertinæ perinfamis fuit, cuius saliuis melle commixtis, nec clam quidem aut raro, sed quotidie ac palàm, arterias & fauces pro remedio fouebat. Veteres igitur, quòd à vera religione recessissent, ferinis atque nephandis vitijs immersos fuisse, nemo miretur. Est apud Plutarchum in lib. de Præceptis sanitatis locus non sine animaduersione prętermittendus: vbi monet eos, qui ægrotos inuisunt, vt diligenter ab ipsis caussas ægritudinis inquirant, μὴ σοφιστικῶς, μηδὲ περιέργως ἐνστάσεις, καὶ παρεμπλώσεις, καὶ κοινότητας λαλοῦντα, καὶ παρεπιδεικνύμενον ἰατρικῶν ὀνομάτων καὶ γραμμάτων ἐμπειρίαν. Quo in loco quid ἐνστάσεις apud medicos sint, cùm nondùm mihi notum esset, ἐνδείξεις legendum putabam, quod est vocabulum commune medicorum: vel potius ἀνασάλσεις, qua voce vsus est Herodotus medicus apud Aetium lib.5. capit.129. ad significandam cibi subtractionem: & si mendose apud Aetium legatur, ἀνασάσεις. Ceterùm Nicasius

ſius Ellebodius, & in medicorum & in aliorum lectio nibus verſatiſſimus, magnoque iudicio prædidtus, textum integrum eſſe, nec vllo mendo ſcatere perſuaſit: quandoquidem Aſclepiadem, qui Democritum ſecutus, morbos ex atomorum in vacuos meatus ingreſſu obſtructione gigni docuit, huiuſmodi ingreſſum infixionémue ἔνστασιν veroſimile eſt vocaſſe. Quod primò colligitur ex Celſo, qui in prooemio librorum ſuorum tradit, Aſclepiadem contendiſſe fieri egritudines, vbi manantia corpuſcula per inuiſibilia foramina ſubſiſtendo iter claudunt. deinde ex Cælio Aureliano, qui in procem. lib. de Acutis paſſ. ait, Aſclepiadem diffiniſſe phrenitim eſſe corpuſculorum ſtationem ſiue obſtructionem in cerebri membranis. Galenus vſus eſt ea voce lib. 6. Aphor. 31. his verbis: ἐφ' ὧν ἐστὶν ἔνστασις αἵματος παχέος ἐν τοῖς τῶν ὀφθαλμῶν φλεβίοις. Apertiſſimè autem omnium, quid propriè eſſet ἔνστασις, declarauit Caſſius medicus, quem ideo Aſclepiadis ſectatorem fuiſſe conuincitur, quia frequentiſſime eam vocem vſurpauit. Is enim probl. 76. quærens, cur in dolore capitis tinnitus fiant, ita reſpondet: ὅτι τὸ ἀκουστικὸν πνεῦμα κραδαίνεται ὑπὸ τῆς ἐνστάσεως τῆς περὶ τὰ μέρη συστάσης. ἔνστασις δέ ἐστιν ὄγκος ἐν λόγῳ θεωρητοῖς ἀραιώμασι διὰ σφήνωσιν. Quæ porrò eſſent Methodicorum κοινότητες, omnes ferè medici norunt: quando clarum eſt, eius factionis medicos ad quaſdam ab ipſis vocatas communitates, nempe στεγνὸν καὶ μανὸν, omnes morbos reducere conſueuiſſe. Atqui παρέμπτωσις fuit Eraſiſtrati medici dogma, qui, vt locupletiſſime teſtatum facit Celſus in prooœm. libri ſui, & Galenus in cap. 3. eius libri, in quo diſputat, An ſanguis in arterijs contineatur, hoc profitebatur, ſpiritum in ſeipſis dumtaxat arterias continere, & vbi in ipſas à venis pulſo ſpiritu transfunderetur ſanguis (quæ vocabatur παρέμπτωσις) inflammationes & alios morbos ſuboriri. Hiſce omnibus adijcere libet, quod refert idem Plutarchus in fine eius libri, qui inſcribitur ἐρωτικὸς, de Sabini Romani vxore, quæ cùm vtero gereret, atque dum aliæ mulieres ſecum lauabantur, vteri tumorem celare o-

ptaret, eo vnguento, quo ruffas & aureas comas reddebant, vniuersum corpus ab vtero liniuit. Id verò, vt ait auctor, habebat λίπασμα σαρκοποιὸν ἢ χαυνωτικὸν σαρκὸς, ὥστε οἷον διάχυσιν τινὰ ἢ διόγκωσιν ἐμποιεῖν. ἀφθόνως δὴ χρωμένης τούτῳ πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος, αἰρόμενον καὶ ἀναπιμπλάμενον ἀπέκρυπτε τὸν τῆς γαστρὸς ὄγκον. id est: Pinguitudinem carnis effectricem, vel carnis laxatiuam, ita vt veluti diffusionem quandam inflationémue ingeneraret. Quo cùm largè in reliquis corporis partibus vteretur, id tumefactum & repletum, ventris tumorem occultauit. Quod autem esset illud medicamentum, certi nihil tradi potest: (quando scimus innumera propemodum eiusmodi extitisse apud antiquos medicamenta) possumus tamen conijcere illud ex eorum genere fuisse, quæ magna caloris vi aut humores ex alto ad summum trahendo, aut ex ipsis diffusis flatus gignendo, cutem & omnem extimam corporis partem in maiorem molem attollũt: qualia sunt rubificantia, & vesicas inducentia, calx scilicet, auripigmentum, thapsia, sulphur: hæc enim alijs rebus commixta, veteres ad capillos excolendos & pulchriores efficiẽdos adhibuisse, notatum habetur apud Galenum atque Oribasium. De hoc Sabino refert Dion Nicęus in vita Vespasiani, quòd cùm se Iulio Cęsare prognatũ venditaret, ac propterea Cæsar esset appellatus, tandem in quodam bello superatus, rus abijt, ibique in se pulchrum subterraneum, quod antea incenderat, ingressus est, vbi cum vxore Peponila nouem annos delituit, ex eaque duos filios habuit, interim cunctis illum interisse opinantibus.

Plutarchi locus restitutus de Signis pestis, ex Hesiodo, & Hippocrate: Strabonis ad idem locus. Empedoclis historia diuerso modo à Plutarcho & Laertio relata. Quid fuerit ἄπνους Empedoclis, & Laertio, & Galeno.

CAPVT XIIII.

Lutarchus in initio lib. de Defectu oraculorum, declarans quomodo paruæ res interdum magnarum sint indicia, medicinam in exemplum profert, quam duobus signis æstatem pestiferam significare, nimirum aranearum copia, & ficus foliorum verno rum cum cornicis pede similitudine scribit. Quoniam verò Hesiodus in 2. de Operibus & diebus, tradit, ficus folia cornicis pedibus similia veris noui argumēta esse, atq; idem quoq; Hipp. 6. Epid. sect. 7. confirmat: vnde si veritati consona Plutarchi sententia esset, sequeretur, semper debere æstatem pestilentem esse, cùm semper vere folia ficus sint talia: ad credendum impellor, Plutarchi locum mendosum esse, atque ita restituendum: ἰατρικὴν δὲ λοιμῶδες θέρος ἀραχνίων πλήθει προδηλοῦν, καὶ θρίοις ἔαρ νέον, ὅταν κορώνης ποδὶ ἴκελα γένηται. Huc quoque pertinet, quod à Strabone memoriæ mādatum est lib. Geogr. 3. Hispanis haud esse peculiarem muscarum multitudinem, quam sæpe consequi pestis consueuit: vt Romani interdum in Cantabria aliquos sint constituere coacti, qui muscas venarentur, & secundùm mensuram capturæ mercedem acciperent. Nam μυιῶν potius siue muscarum, quam μυῶν, siue murium, quemadmodum legunt alij, ibi scribendum esse vt credā, facit & Plutarchi auctoritas, cùm muscæ araneis sint similiores, & ratio, quòd mures gignantur à sicca putredine, quæ aerem non contaminat,

atq; à muribus quidem ſata vaſtantibus fames ſæpe in ducta, non peſtis, legatur. Accedit Plinij auctoritas, qui lib. 10. cap. 27. ſcribit, Elaeos Myagrum deum muſcarum inuocare conſueuiſſe, ipſarum multitudine peſtem afferente. Eſt & apud Laertium in Empedocle hiſtoria à Timæo excepta, & à Suda repetita, ſcilicet Empedoclē Eteſijs aliquando vehementer flantibus adeò vt fruges corrumperent, excoriari aſinos, factiſque vtribus eos collibus & montium verticibus admoueri, ad cohibēdos flatus, iuſſiſſe, ceſſantibusq; ventis ab euētu rei κωλυσάνεμαν vocatum eſſe. Hæc hiſtoria quoniā parum fide multis digna videtur, ea ſanè veriſimiliorem exiſtimo, quam Plutarchus in lib. περὶ πολυπραγμοσύνης narrat his verbis: ὁ δὲ φυσικὸς Ἐμπεδοκλῆς ὀρῶν τινὰ διασφάγα βαρὺν καὶ νοσώδη κατὰ τῶν πεδίων τὸν νότον ἐμπνέουσαν, ἐμφράξας, λοιμὸν ἔδοξεν ἐκκλεῖσαι τῆς χώρας. videlicet Empedocles cùm animaduertiſſet grauem quendam & peſtiferum auſtrum per montis ſciſſuram in campos mitti, obſtructa ea, peſtem à loco auertiſſe viſus eſt. Quid porrò eſſet ἄπνους Empedoclis, quo ille, vt Laertius & Sudas narrant, dicebat hominē ſine pulſu & ſpiratione triginta dies ſeruari, à quoquam explicatū non inuenio. Galenus ſanè lib. 6. de Locis affect. cap. 5. meminit Heraclidis Pontici libri, qui ἀπνοῦς inſcriptus erat, vbi is, vt videre eſt, affectiones explanabat, quibus ægri abſque reſpiratione, pulſu, alióue vllo motu reddebantur. In hoc itaque libro forſan ab Heraclide monſtratum eſt, quid fuerit, nunquid medicamen, an potiùs (vt ego exiſtimo) morbus, vteri præfocatio vocatus, vel ipſi ſimilis. Quicquid ſit, hoc certum puto, apud Laertium non, Απνοῦν igitur Heraclitus, ſed Heraclides: nec, Abſque ſtrepitu aut putrefactione, ſed Abſque ſpiratione, ex Suda & Galeno eſſe legēdum; apud quem, eundem Heraclidem, cuius Laertius meminit, ſignificari opinor. Quamquam etiam vbi Sudas habet, ἄσιτον, & Laertius ἄσητον, legendum ἄσφυκτον, ex Galeno in loco citato certum
habeam.

Pliniȷ̃

Plinij locus emendatus. Hippocratis locus à Plinio citatus, & explicatus.

CAPVT XV.

Pponam loci Pliniani non inutilem emendationem: in quo explicando mirũ est Hermolaum Barbarum doctissimũ adeo insigniter dormitasse. Lib. enim 16. cap. 20. sic in omnibus ferè codicib. scriptum reperitur: Harum generi non decidunt, oleę, palmæ, lauro, myrto, cupresso, pinis, hederæ, rhododendro: & quamuis herba dicatur sabina rhododendrum, vt nomine apparet, à Græcis venit, alij nerion vocarũt, alij rhododaphnon, sempiternum, fronde rosæ similitudine, caulib. fruticosum. Putauit Barbarus rhododẽdrum à Plinio herbam sabinam dici. Quod sane à veritate longe alienum est, quando rhododendrum & sabina multum differunt, ipseq; Plinius lib. 24. c.11. dicit, rhododendron tempore suo nomen latinum non inuenisse, quam tamen Apuleius post Plinium lauream rosam vocauit. Itaq; sic Plinianus contextus restituendus est: Hederæ, rhododendro, & (quamuis herba dicatur) sabinæ. Rhododendrum, vt nomine apparet, à Grecis venit. Nam Plinius vult dicere, etiam sabinę nõ decidere folia: & quia de arborib. erat sibi sermo, iccirco addit ea verba, Quamuis herba dicatur: deinde persequitur rhododendri tractationem. Hunc verò locum etiam Melchior Guillandinus, herbariæ rei, omnisq; eruditionis vir peritissimus, ita ante me restituerat: vt mihi carior & certior esse debeat emẽdatio, quia in eãdem cum viro acri iudicio prædito sententiam fortuna quadam inciderim. Ad hæc Plinius lib. 38. c. 5. scribit, Hippocratem tradidisse, non prandentium exta celerius senescere verùm id remedijs nõ epulis cecinisse, quòd multo vtilissima sit tẽperãtia in cibis. Hippocra-

tis similem sententiam nullibi adhuc inuenire mihi li cuit, nisi in 2. Acutorum morborum victus lib. vbi scri ptum est eos, qui prandere consueuerunt, si prandium dimiserint, imbecillos fieri, ignauos, præcordiorũ doloribus torqueri, ac veluti suspẽsa viscera gerere: quod etiam in libro de Veteri medicina fusius dixit. Quem locum si Plinius nobis indicare voluit, aliter quàm fecerit Barbarus eius verba erunt interpretãda: quòd scilicet prandium intermissum voluerit Hippocrates, secundùm Plinium, ijs nocuisse, qui à morbis detinebãtur, & curationis gratia temperatè viuebant; non autẽ ijs, qui valetudine fruebantur, ac inter epulas quotidie versabantur, quibus alioquin vtile erat à prandio abstinere, cùm lautissime ferè semper cœnarent. Nisi magis placeat (quemadmodum in lib. Artis veteris scriptum est) dicere, alijs prandium conducere ob necessitatem, quia si non prandeant offenduntur; & nõ his, qui aut ob voluptatem, aut ob aliquem aliũ casum alterutrum faciunt.

Loci Hipp. restituti, & collati Lucretio. Arist. locus restitutus, & alter defensus.

CAP. XVI.

IN principio eius Hippocratis libri, qui περὶ γονῆς inscribitur, hæc leguntur verba: ἡ δὲ γονὴ τοῦ ἀνδρὸς ἔρχεται ἀπὸ παντὸς τοῦ ὑγροῦ τοῦ ἐν τῷ σώματι ἐόντος. id est: Viri semen ab omni humore corpori inexistẽte proficiscitur. Quę non paucam eruditis multis difficultatem peperere, non satis intelligentibus, quomodo à quolibet humido secernatur semen. Sed cùm ipse legerim in vetustissimo Vaticani codice, non, ἀπὸ παντὸς ὑγροῦ, sed, ἀπὸ παντὸς ὑγιέος, id est, non Ab omni humore, sed Ab omni sana corporis parte: ita restituendum locum, atque om-

omnem ambiguitatem tollendam putaui. Ratio est, quoniam inferius Hipp. non tantùm ab omni humore, verumetiam à solidis, & mollibus partibus, tandémque ab vniuerso corpore semen emanare scribit. Ad hæc Arist. 1. de Gen. anim. c. 17. & 18. vbi aduersus Hip. non paruam, eius tamen nomine suppresso, habet de semine disputationem, monstrat eius sententiam fuisse (quod etiam alibi Hipp. sensisse reperitur) semen tantum à partibus integris, non mancis atq; deprauatis, proficisci, argumento quòd claudi (quanquam hoc non semper fieri vult Hipp.) ex claudis nascantur, quoniam à partibus vitiatis semen non ducatur. Hipp. autem opinionem etsi Aristoteles ibi euertere omni studio contendat, eam tamen aliquando in Prob. secutus videtur, sicuti 14. sect. quando reddens caussam, cur venere vtentes resoluuntur, atq; debiliores redduntur, idem ait quod Hipp. quoniam scilicet ex vniuerso corpore semen profluit, & paucum ex multo nutrimento, sicuti τὸ ἄμυλον ἐκ τοῦ σαιτὸς, vt legit Gaza, vel ὁ μυελὸς ἐκ τοῦ σίατος, vt posse legi suprà etiam mõstratum est, siue (quod in 13. Prob. ait) quoniam semen paruũ quid existens, magnam vim habet, si quidem ex multo paucum conflatur. Theophrastus 5. de Caussis, c. 7. scribit, viti si medulla extrahatur, vuas absq; acinis fieri, atque eum euentum illis fauere, qui semen ab omni corporis parte duci putant. Eandem Hipp. sententiam veluti antiquam habuit Lucretius in 4. hisce carminibus:

Ex homine humanum semen ciet vna hominum vis:
Quod simul atque suis eiectum sedibus exit,
Per membra atque artus decedit corpore toto,
In loca conueniens neruorum certa.

In eodem Hipp. de Genitura libro hæc scripta inueniuntur: ἧσσον δὲ πολλῷ ἥδεται ἡ γυνὴ τοῦ ἀνδρὸς ἐν τῇ μίξει, πλέονα δὲ χρόνον ὁ ἀνήρ. id est, Multo minus in concubitu delectatur fœmina, quàm vir, longiore aũt tempore vir. Sed postrẽma in manuscripto antiquo leguntur, πλέονα δὲ χρόνον ἢ ὁ ἀνὴρ, videlicet mulierem minus in coitu viro delectari, sed diutius ipso perdurare in voluptate. Quod verissimũ esse ea ratio persuadet, quoniã

vir calidior (quicquid ſenſerit Parmenides) muliere exiſtens, velociores motus obtinet, quorum merito ardentius & citius deſideria ſua terminat; mulier verò vt eſt frigidior ad cuncta, atq; tardior, ſic in voluptate finienda frigidiuſculè ſe habet, ac perdurat magis. Id Meſſalina proſtitutæ libidinis fœmina ſatis aperte declarauit, quæ & ſi centies in die viro ſeſe commiſcuerat, potius tamen delaſſatam, quàm ſatiatam ſe prædicabat. Ad hoc item alluſiſſe potuit Tireſias ille, qui iudex electus ad decernendum, Iouiſne an Iunonis maior eſſet in concubitu voluptas; ſententiam tulit, viros ardētius, mulieres pertinacius amare atque concumbere. Sic namque Arabum opinio eſt intelligenda, quando maiorem mulieri quàm viro voluptatem tribuũt. Scribit ibidem Hippocrates, ex quacunque corporis viri parte plus prodierit in genituram, quàm mulieris, quòd partus ille magis patri adſimilabitur: vndecunq; verò à corpore mulieris plus venerit, mulieri ſimilior euadet. Quam ſententiam, ſicut & quamplurimas eius libri alias, Lucretius, qui primus rerum naturas Romana lingua explanauit, ac plurima ab Epicuro, Democrito, & Hippocrate mutuatus eſt, hiſce verſibus explicuit:

Semper enim partus duplici de ſemine conſtat,
Atque vtri ſimile eſt magis id quodcunque creatur,
Eius habet plus parte æqua quod cernere poßis,
Siue virum ſoboles, ſiue eſt muliebris origo.

Porrò in lib. de Natura pueri, quem eſſe veluti partem quandam libri de Genitura facile ex fine vnius, & alterius principio colligitur, ſcriptum eſt, ἤν τι γυνὴ ἐν γαστρὶ ἔχουσα νόσημα ἔχῃ μὴ συγγενὲς ἐν τῇ λοχίῳ καθάρσει, ἀπόλλυται. Vbi cùm obſcurũ ſit, quid ſibi velit, μὴ συγγενὲς, clarum euadet ſi, quemadmodum in manuſcripto antiquo legitur, in hunc modũ reſtituatur: μὴ συγγενὲς ἐὸν τῇ λοχίῳ καθάρσει. Qui enim morbi à familiarib. puerperio perturbationibus valde diuerſi contingunt, lethales ferè ſunt: quòd neceſſarium ſit aliquam magnã adeſſe cauſſam, quę morbũ inducat, nec à naturalib. purgationibus vincatur, quæq; & purgationum

mole-

molestijs, & partus laboribus reiecta, malorum prauam societatem gignat. Addam hanc coronidem, illud euenisse libro de Natura pueri, quod multis alijs Hippocratis commentarijs contigit, qui transmutati, imminuti atque aucti sunt, vel prioribus illis seculis, quando circa libros homines negligentiores erant, vel quando Hadriano imperante à Capitone & Dioscoride in vnum collecti sunt. Nam prædicto libro apud me compertum est totam eam partem importunè intersertam fuisse, vbi longo sermone de causis disseritur, quibus terra & aquæ nonnullæ hieme calent, æstate frigent; quandoquidem neque presenti materiæ quicquam ferè conuenit, nec vllo modo ei disputationi aptari potest, quam de augmento plantarum tam in supernis quàm in infernis partibus instituit. Itaque videbunt eruditi, an tota ea tractatio sit ex eo loco tollenda, atque in librum de Aer, aq. locis transferenda, in eam scilicet partem, quæ olim lib. de Vulneribus capitis malè interiecta conspiciebatur. Athenæus 7. Dipnos. refert, Aristotelem in lib. περὶ ζωϊκῶν, scripsisse, piscem asellum solum inter animalia cor in ventriculo habere: quam rem ex anatome falsam esse probare conati sunt Rondeletius & Saluianus. Ego autem cùm intelligam hoc fieri non posse, vt cor ibi sit, vbi cibi coquuntur, Philosophum adeò stupidum fuisse, vt hoc verum putaret, nunquam crediderim. Iccirco si id vnquam scripsit Aristoteles, nihil aliud significare voluit, quàm immensam eius animalis voracitatem, magnamque stomachi, respectu cordis, amplitudinem. Sicuti namque eos, qui ventrem ferè non habent prominentem, dicimus in dorso illum gerere: similiter piscem, qui magnum stomachum haberet, cor pusillum, dixit Aristoteles cor in ventre habere. Clemens Alex. 2. Pædagogiæ cap. 1. Voraces, inquit, & eos qui mentem in ventre infodiunt, assimilari asino pisci, quem Aristoteles dicit solum ex alijs animalibus cor in ventre habere. Quamquam aptius fortè defendere Aristotelem possumus, si (quod scripsit Apuleius in prima pro se ipso oratione) cum di-

camus scripsisse, asellum piscem in media aluo gerere cor, cùm alia animalia potius medio in pectore habeant.

Quoties veteres in die manducarent.
CAP. XVII.

INter doctos diu fuit non parua quæstio, seméIne in die tantùm, an sæpius veteres manducarent. M. Antonius Muretus, vir elegantissimus & doctissimus, in hoc laborauit, vt etiã quater in die manducasse interdum probaret; in quo certè non fefellit. Attamen ego hanc rem sic statuendam existimo. Græcos, & præsertim Hippocratis tempore, nullam huiusce consuetudinis legem firmam habuisse; sed multos ter, plures semel, plurimos bis cibum sumere consueuisse. vt Cardanus omnino deridendus videatur, qui quòd tempore Hippocratis ter & plus ederent, totidem etiam eos cacasse, in com. in secundũ Prognost. scripsit. Id autem clarissima Hippocratis auctoritate confirmatur, qui in 2. de Rat. vict. in acut. morb. vbi sanorum hominum consuetudines multis verbis exponit, sic loquitur: ἐπεὶ καὶ τοῖσι δὶς σιτεομένοισι τῆς ἡμέρης, καὶ τοῖσι μονοσιτέουσιν, αἱ ἐξαπιναῖαι μεταβολαὶ βλάβας καὶ ἀῤῥωστίην παρέχουσιν. καὶ τοὺς μέν γε μὴ μεμαθηκότας ἀριστᾶν, εἰ ἀριστήσουσιν, εὐθέως ἀῤῥώστους ποιέει καὶ βαρέας ὅλον τὸ σῶμα, καὶ ἀσθενέας, καὶ ὀκνηρούς· ἢν δὲ καὶ ἐπιδειπνήσωσιν, ὀξυρεγμιώδεας. id est: Quippe siue bis, siue semel duntaxat in die, quis cibum accipere solitus est, si subitò consuetudinẽ mutauerit, noxam imbecillitatemq́; subibit. Etenim prandium assumens, qui id non consueuit, protinus imbecillus, grauis, ægrotus, segnisq́; redditur. Et paullò pòst sic scribit: καίτοι γε πολλοί εἰσιν οἱ εὐφόρως φέρουσιν τρὶς σιτεόμενοι τῆς ἡμέρης ἐς πλῆθος, οἱ ἂν οὕτως ἐθισθῶσιν. id est: Quamquam sunt nonnulli, quibus nihil molestiæ affert, ter in die cibo repleri, præsertim si ita educari consueuerint. Ex quibus & alijs multis eo in loco scriptis facil

facilè colligitur, mores hominum Græcorum in comedendo diuersos fuisse. Quòd verò Plato miratus sit Siculos atque Italos bis in die impleri cibis, ita planè intelligendum est, quòd rari essent, qui vsque ad satietatem quotidie bis cibum caperent; cùm Hippocrates ibidem scribat: ἔτι δ' ἂν μᾶλλον πονήσειεν ὁ τοιοῦτος, εἰ τρὶς σιτέοιτο τῆς ἡμέρης ἐς κόρον, ἔτι μᾶλλον εἰ πλεονάκις. id est: Maiori tamen molestia afficietur is, qui ter eadem die ad satietatem vsq; cibum ingesserit, ac multo magis si crebrius etiamnum assumpserit. vbi satietatem ciborum frequentatam in die eadem maximè obesse docens, monet quoque non fuisse hanc eorum hominum cõsuetudinem; quod similiter innuit Aristoteles in Probl. vbi medicos concubituris præcipere solitos, vt parcè vesperè manducarent, scribit. Sed clarius hoc testatum fecit Plutarchus, qui 8. Sympos. 6. tradit, olim infames fuisse, qui ante cœnam quicquam edebant: quemadmodum etiam Hippocrates in lib. de Aere, aq. & loc. monens, vt hominum viuendi ratio à medico consideretur, scilicet πότερον φιλοπόται, καὶ ἀριστηταί, καὶ ἀταλαίπωροι, videtur pransores inter eos collocare, qui non rectam viuendi normam sequuntur. Immò ibidem à Plutarcho notatum est, ἀκράτισμα, & ἄριστον, siue ientaculum & prandium, idem veteribus significasse, atque alterum dictum esse ἀπὸ τοῦ ἀκράτου. i. à mero, quod solum cum pane veteres manè sumebant, vel ἀπὸ τῆς ἀκρασίας. i. ab incontinẽtia, qua notabantur id facientes; alterum verò, quasi ῥᾶστον, id est facilimum, quod faciliter pararetur Vt ex his omnibus colligatur, quàm rarissimos fuisse Græcorum, qui sæpius die cibis implerentur, quanquam multi etiam ter esitarent. Ceterũ Romanos ita assueuisse puto, vt scilicet maior hominum pars semel saturarentur, atq; id vesperè; manè verò aut modicum quid, aut nil omnino sumerent; rarissimi ter esitarent. Quod certè Horatij, Martialis, & aliorum, qui Romanos mores posteris tradiderunt, probare possem scriptis: sed vnum Galeni testimonium mihi sat erit, qui in lib. de Tuen. val. 5. senes nutriendi rationem exponens, satius esse

ducit illos ter cibum ſumere, atq; illud factitaſſe Antiochum medicum ac Telephum grammaticum monſtrat, quaſi hoc præter communem aliorum viuendi morem eſſet. In 6. quinetiam eiuſdem tractationis lib. eorum victus rationem docens, qui negocijs diſtricti ſunt, conſiderari mandat, meliúsne ſit in die ſemel, an bis comedere, atque hoc ex conſuetudine diffiniri debere: quaſi certò ſciret, homines Romæ (nam in libro illo ad Romanos vt plurimum ſermonem habere certum eſt) modò bis, modò ſemel comedere, rariſſimè verò ter; vt etiam ex Cornelio Celſo in principio librorum ſuorum de Medicina intelligere poſſumus, nec non ex Plutarcho, qui in loco nuperrimè citato ſcriptum reliquit, priſcos Romanos moderatè prandere ſeorſim, cum amicis verò cœnare conſueuiſſe, ideoq; cœnam quaſi κοινὴν, id eſt communem ipſis appellatam eſſe. Quod verò de ientaculo & comeſſatione à Latinis auctoribus memoriæ mandatum eſt, ſic accipio, pueros ferè ſolos ipſo vſos: perinde ac hodie vbique ferè gentium hoc vſurpatum eſt, vt pueri ſummo mane ſemper aliquid cibi capiant. Ea propter in Curculione Plautus facit Phedromum adoleſcentulum Veneri ientaculum vouere; ſimiliter & in Truculento Phroneſium meretrix ſic ait:

—non nouiſti obſecro?
Qui illic apud me erat, huius pater pueri ille eſt, vſque ad ientaculum
Iuſſit ali.

Idem ſignificauit Martialis lib. 14. hoc diſticho:

Surgite iam pueri, vendit ientacula piſtor,
Criſtatæque ſonant vndique lucis aues.

Præter pueros & ſenes, qui valetudinis gratia vtebantur ientaculo, nullos alios vnquam vſos puto; quòd ſi aliqui erant qui vterentur, protinus tanquam incontinentes notabantur. Ita quoque de merenda apud Afranium, & alios (quæ erat, vt Nonius docet, cibus poſt meridiem ſumptus) cenſeo dicendum. Sicuti & illos non parua infamia affectos exiſtimo, qui comeſſationes ſeu cibos poſt cœnam ſumebant, atque Comeſſatores

messatores nomine indecoro vocabantur: vt non mirum sit, Clementem Alexandrinum in 2. Pædagogiæ vehementer in pueris quoque prandiola, cœnas, epulas atque merendas, quæ omnia ἀγάπας, id est, charitates aliqui appellabant, damnasse. Quemadmodum pariter mirum alicui videri non debet, si Aulus Vitellius Imperator luxuriosissimus & incontinentissimus, epulas suas sæpe trifariam, interdum quadrifariam dispertiebat, in ientaculum, prandium, cœnam, comessationem, quibus omnibus, sicut ait Suetonius, vomitandi consuetudine sufficere poterat.

De Ptissana, & Aqua hordei Arabum.
CAPVT XVIII.

EX hordeo Achilleio ab Hippocrate 3. de Morbis & Aristophane vocato, hoc est magno & optimo, vt in Linguis exponit Galenus, atque etiam Theophrastus 3. de Caussis plant. cap. 17. & 8. de Hist. capite 4. apud veteres Græcos & Latinos primò factos inuenio panes (quamquam Athenæus hunc panem deterrimum omnium hordaceorum facit) Græcis olim in maximo precio habitos, Romanis verò, vt Plinius lib. 18. refert, damnatos, ob id seruis & gladiatoribus alendis destinatos. Huiusmodi panes autem interdum μάζαν apud veteres, & præsertim Hippocratem vocatos fuisse puto; licet Erotianus Mazam apud Hippocratem factam putet ex omni farina cum oxymelle, aut posca, aut mulsa, aut aqua. Neq; quisquam mirari debet, quòd hoc ita à me constituatur: siquidem nec ipse ignoro, ab Hippocrate, Galeno, & posterioribus panes ex hordeo à maza distingui: veruntamen cùm ἄρτος penes antiquos pro tritico frequentissimè vsurpetur, vbi Arist. xxj. sect. Prob. & Hipp. lib. Artis vet. panes & μάζαν comparant; clarum est, pro maza ab ijs hordeaceos panes intelligi: vti etiam ab Aristophanis interprete venustissimo & probatissimo

in fabula, Pacis nomine inſcripta. Ex hordeo quinetiam far efficiebatur, atque id erat hordeum inciſum, alendis cohortalibus auibus oportunum, vt habemus apud Columellam lib. 8. cap. 4. 5. 11. atque Palladium lib. 1. cap. 28. Fiebat & farina, quæ aqua cocta Puls appellabatur, & interdum lacte miſcebatur. quemadmodum meminit Galenus lib. de Atten. vict. cap. 6. de hac ſcribit Plinius, eam Græcis ignotam fuiſſe. Efficiebatur quoque polenta, ἄλφιτος à Græcis nuncupata, quam Plinius auctor eſt Romanis olim ignotam, apud Græcos verò celebratam extitiſſe, nempe qua ipſi milites ſuos alerent, in hoc à Romanis damnati. Conſtabat hæc varijs modis, ſed laudatiſſima ex recenti hordeo, modicè frixo, deinde molis fracto, & pòſt aqua perfuſo ac cocto. Fiebat præterea ptiſſana, quanquam ptiſſanam etiam ex oryza & tritico fieri conſueuiſſe memorant Horatius 2. Ser. Galenus 1. de Alim. facul. & Plinius lib. 18. Fiebat vltimò aqua, de qua apud Arabas, Auicennam, Auerroem, & alios celebris eſt mentio: quamquam ſub nomine aquæ hordei ptiſſanam quoque complectantur Arabes: apud Græcos verò & Latinos numquam ferè habeatur mentio aquæ hordei, niſi ſub nomine cremoris ptiſſanæ. Igitur alijs omiſſis, de Ptiſſana & Aqua hordei verba faciam, quoniam de his medici in primis agunt. Ptiſſanã inuenio apud Græcos atq; Latinos ſcriptores fuiſſe nomen rebus multis commune. Nam primò omnia frumentacea, deglubata, ac piſtillis decorticata, ptiſſanæ appellatione vocata inuenio, ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod eſt pinſere, vel decorticare. ſic enim legimus apud Galenum 1. de Alim. facult. 6. & 9. ptiſſanam ex chondro, quæ erat ſpecies zeæ δίκοκκος, nec non triticeam, de qua etiam habetur mentio apud Hippocratem in lib. περὶ παθῶν, qui Maior de morbis ab Erotiano inſcribitur, & Ariſtotelem primo Probl. 38. Plinius autẽ lib. 18. cap. 17. mentionem facit ptiſſanæ oryzæ, de qua loquens Horatius 2. Ser. dixit, Vas ptiſſanarium oryzæ. Columella pariter lib. 2. cap. 7. ex hordeo potiſſimum factitatum eſſe ptiſſanam perhibet. Dicebatur ſecun-

dò

do ptiſſana de omnibus his non ſolùm crudis & deglubatis, ſed etiã coctis aqua: veluti monſtrat Plinius loco citato, & Galenus 8. Meth. & 7. cap. 6. vbi docet parandum eſſe chondrum coctum inſtar ptiſſanę. Tertiò dicebatur propriè de hordeo, vel decorticato ſolùm atq; deglubato, ſicut monſtrare videtur Pollux: de quo Martialem locutum puto, quando 12. lib. ſcripſit in Panicum:

Frumentum, milium, ptiſanam, fabamque ſolebas
Vendere.

& de quo loquitur Conſtantinus lib. 17. vbi pro curatione doloris capitis boum laudat ptiſſanam crudam, vel etiam de hordeo decocto. Ptiſſana verò ex hordeo decocto apud Galenum lib. de Ptiſſana ita efficiebatur. Hordeum mundatum, decorticatum, integrum, non contuſum, vt monet Galenus loco citato, & Auerroes 5. Collect. 31. in aquæ puriſſimæ ponebatur decem partibus (apud Conſtantinum lib. 3. Geopon. & apud Paullum Aeginetam lib. 1. cap. 78. quindecim) atq; ſic ad ignem maximè ebulliebatur, quouſq; hordeum intumeſceret: deinde ad lentum ignem coquebatur, quouſq; totum hordeum colliqueſceret, atque aqua illa ſucculenta euaderet. Sicq; ptiſſana ſimpliciter, ptiſſana hordei, ptiſſana tota, ptiſſana non colata apud veteres appellabatur; quemadmodum ſcribit Galen. 1. de Acut. 26. 28. & 1. de Alim. 9. vbi etiam dicit, coquos ſępe conſueuiſſe ptiſſanam haud tantũ coquere, quantum erat neceſſe. Quòd ſi hæc ptiſſana percolabatur ſacculo, vel ſtamine, ita vt pars ſucculenta retineretur, terreſtrior verò & lignoſior abijceretur, iam non amplius ſic vocabatur, ſed Ptiſſana colata, vel πτισάνης χυλὸς, id eſt, Succus ptiſſanæ nuncupabatur: ita vt apud Galenum duplex tãtùm eſſet ptiſſana hordeacea, non colata ſiue tota, & colata vel ſuccus hordei (Hordeatam vocant Itali) & hæc eſt illa Aqua hordei, in quam dicit Auicennas ingredi de corpore hordei. Eſt tamen ſciendum, vt habemus à Galeno in libro de Ptiſſana, & ab Auicenna fen. 1. quarti, veteres, quando in ptiſſana requirebant vim abſterſoriam, com

ſueuiſſe eam parare ex hordeo non decorticato, quod docet Gal. lib. de Ptiſſana, & 1. de Alim. facult. cap. 9. Atque de huiuſmodi ptiſſana loquitur Plinius lib. 22. cap. 25. vbi dicit: Ptiſſanæ, quæ ex hordeo fit, laudes vno volumine condidit Hipp. quæ nunc omnes in alicam tranſeunt. Contrà quanto innocentior eſt halica? Hipp. tantùm ſorbitionis gratia laudauit, quoniam lubrica ex facili hauriretur, quoniam ſitim arceret, quoniam in aluo non intumeſceret, quoniam facile redderetur, & aſſuetis hic cibus in febre bis die poſſet dari, tãtum remotus ab iſtis (Diatritarios à Galeno damnatos, qualis fuit Theſſalus, intelligit) qui medicinam fame exercent. De hac eadem loquitur Galenus, quãdo Hippoc. commendationem ptiſſanæ, quam habet 1. de Acut. 28. & per totum librum exponit. Condiebatur autem ptiſſana varijs modis, modò aceto, pipere, melle, ſapa, cymino, amygdalis, modò alijs: peſſimus omniũm iudicabatur ille, quando parum coquebatur, & ſapa vel melle & cymino miſcebatur; potius (ait Gal. 1. de Fac. alim. c. 9.) Cyceon appellandus (erat enim Cyceon, vt notat Erotianus, potio farinæ commixta, vel, vt Gal. docet 6. Epid. com. 6. tex. 5. Homerum ac Hippocratem vſurpaſſe, mixtio cibi & potus, nec non polentæ & vini) quàm ptiſſana: de qua locutum puto Heſychium, quando ptiſſanam dixit eſſe cyceonem, & etiam Apicium opſodædalum in 4. vbi condituram ptiſſanæ recenſet. Nos certè melius eam lacte ſeminum peponum vel amygd. dulcium & ſaccaro condimus. Præter hanc ptiſſanã, apud Latinos & Arabas fiebat Aqua ex hordeo tam decorticato, quàm non decorticato: & eſt illa, in quam dicit Auicennas nil de corpore hordei ingredi. Accipiebatur pars vna hordei electi & emundati, aquæ partes xx. ac bulliebant quouſq; pars quinta remaneret: deinde colabatur atque exprimebatur: abiecto hordeo, ſola aqua expreſſa reſeruabatur pro vſu. Hanc Celſus Cremorem ptiſſanæ dixit libro 3. cap. 7. & alio in loco, vbi in vicem vini cremoré ptiſſanæ dat. Vnde patet, omnes Galeni interpretes halluci natos, vbi χυλὸν πτισάνης transferunt Cremoré ptiſſa-
næ:

næ; cùm transferre deberent, Succum: quoniam cremor ptiſſanæ apud Latinos eſt aqua hordei expreſſa, non ſuccus ipſius ſubſtantiæ hordei, vt apud Galenum. Nec me latet, apud Arabas extitiſſe diuerſas menſuras in facienda aqua hac: quando Auicennas, Meſues & Auerroes, prædictam monſtrarunt, Auenzoar verò & Halybas aliam. Sed hoc euenit, pro vt magis vel minus nutrientem ac refrigerantem eam reddere ſtudebant. Itaque ſi quando placet parare hanc aquam pro ægrotis, eamque magis nutrire optabitur; curandum erit, vt multa portio hordei apponatur, veluti octaua, aut decima, aut multum bulliat: ſin magis cura erit refrigeratio, paucior erit hordei portio, vt viceſima, atque non tam diu bulliet. Ceterùm quam ex farina hordei Aquam coctam fieri con ſueuiſſe monet Auicenna, eam non video in vſu fuiſſe apud Græcos: puto tamen ipſam Latinos habuiſſe, atque hanc fuiſſe eam, quæ Romæ publicè vendebatur, ſub nomine Polentæ: de qua etiam mentio eſt apud Galen.1.de Alim. facul.9. & lib. de Atten. vict.6. Quanquam etiam fieri poteſt, vt ptiſſana appellaretur, quam ex pluribus rebus, vt tritico, oryza, parari conſueuiſſe, iam diximus.

QVARTI LIBRI FINIS.

VARIARVM IN MEDICINAE AVCTORIB. ET ALIIS Lectionum

LIBER QVINTVS.

Quid sit Camum, Acinaticium, Murrhina. CAP. I.

VBITAVIT Cuiacius, vir eruditissimus, in suis Obseruationibus, quid in D. lib. 33. de Vino, trit. & oleo, per camum intelligendum sit; videturque in eam deflexisse sententiam, fuisse Romanorum Loram. At ea ratione huiuscemodi sententia mihi nõ probatur, quòd Apicij contextus, cuius testimonio maximè nititur, valde deprauatus est, vt hac de caussa variæ eius loci inueniantur lectiones. Quòd si legi debeat camum, esse tamen loram minimè vero simile videtur. Quia cùm loræ mentio apud omnes linguæ Latinæ scriptores creberrima sit, neminem eam camum appellasse constat. Accedit his, vt ait Plinius lib. 14. cap. 10. loram inter vina operaria recenseri: siquidem Cato propter seruitia huiusmodi potionem factam docet. Itaq; puto ego genus aliud potionis fuisse, ex varijs rebus commixtæ, perinde ac ceruisiam, ita vt cibi potabilis formam referret. quod quia fortè peculiare alicui nationi fuit, non est mirum si à plurimis sileatur. Sicut Am-

mianus Marcellinus lib. 26. narrat Sabaiam fuisse ex hordeo vel frumento in liquorem conuersum in Illyrico paupertinum cibum. Nam Cælius Aurelianus 2. de Morb. acut. cap. 10. de ijs, quæ catalepsim inducunt, loquẽs, ait: Sciendũ igitur quòd hæc passio ex ijsdẽ caussis antecedentibus fit, quibus aliæ quoq; passiones efficiuntur, indigestione, vinolentia, carnali cibo, & horum similibus rebus. Atqui vellem Cuiacius potius explicuisset nobis, quid fuerit Acinatici, quod inter vina Legislator ibidem minimè recensendũ statuit. Scio qui Latinę linguæ thesauros construxerunt, eos voluisse acinaticium fuisse loram, seu vinũ secundarium, factum ex vuarum acinis aqua maceratis. Sed cùm nullius auctoris fide vtantur, ipsis minimè credendũ puto: præsertim cùm acinatici Cassiodorus celebrem mentionem fecerit lib. 12. Variarũ: quod quia cum acinaticio, de quo in Lege scribitur, idẽ fuisse puto, Cassiodori verba ipsa heic subijciam. Comitis itaq; patrimonij relatione, declaratũ est, acinaticium, cui nomen ex acino est, Euthetis aulicis fuisse renuatum. Et quia cunctæ ciuitates inuicem sibi debent necessaria ministrare, quæ probantur ad rerũ dominos pertinere; ad possessores Veronenses, vbi eius rei cura præcipua est, vos iubemus accedere, quatenus accepto precio competẽti, nullus tardet vendere, quod principali gratiæ debetur offerre. Digna planè species, de qua se iactet Italia. Nã licet ingeniosa Gręcia multiuaria se diligẽtiæ subtilitate cõmendet, & vina sua aut odorib. condiat, aut marinis permixtionib. insaporet; sub tãta tamen exquisitione reperitur simile nihil habere. Hoc est enim merũ, & colore regium, & sapore præcipuũ, vt blactam putes aut ipsius fontibus tingi, aut liquores eius à purpura credãtur expressi. Dulcedo illi ineffabili suauitate sentitur, stipsis nescio qua firmitate roboratur, tactus eius densitate pinguescit, vt dicas esse vel carneum liquorẽ, aut edibilem potionẽ. Libet inferre, quàm singularis eius videatur esse collectio. Autumno lecta de vineis in pergulis domesticis vua resupina suspenditur, seruatur in vasis suis, thecis naturalibus

bus custoditur: rigescit, non liquescit ex senio, tunc fatuos humores exudans magna suauitate dulcescit. Trahitur ad mensem Decembrem, donec fluxum eius hyemis tempus aperiat, miroque modo incipit esse nouum, quando cellis omnibus reperitur antiquũ. Hyemale mustum, vuarum frigidus sanguis, in rigore vindemia, cruentus liquor, purpura potabilis, inoleum nectar, deferuet primũ in origine sua, & cùm potuerit adolescere, perpetuam incipit habere nouitatem, non calcibus iniuriosè tunditur, nec aliqua sordium admixtione fuscatur, sed quemadmodum decet nobilitas tanta procuratur, defluit, dum aqua durescit, fœcunda est cùm omnis agrorum fructus abscedit. Destillat gemmis comparem liquorem, iucundũ nescio quid illacrymat, & prȩterquam eius delectat dulcedo, in adspectu singularis eius est pulchritudo. Hoc quanto ocyus perquisitũ, & competentibus precijs aggregatum, chartarijs, qui in rem directi sunt, tradite deferẽdum. Nec illud negligendum putetis, quod lacteo poculo relucescit: quoniã plus est mirabile, quod potuistis difficilius inuenire. Albedo ibi decora est, & serena puritas, vt illud de rosis, hoc credatur natura esse de lilijs, colore quidem extraneum, sed sapore germanum est, adspectus dispar, & similis in vtroq; suauitas. Nam quod acutè sapit, quod citò reficit, commune illis intelligitur, sed magis est distantiæ quæ videtur: illud intueris rubore lætum, hoc inspicis candore festiuum. Et ideo procuratio eorũ debet esse celerrima, quando in ambobus esse cognoscitur, quod pariter expetatur. Hactenus Cassiodorus de Acinaticio. Ex cuius verbis facilè conijci potest, illud fuisse protropi, seu, vt secundũ Athenæum Mitylenæi vocabant, prodromi genus, à Galeno sæpe in vsu medicamentorum nominatum: quod vt fieret, indicatum habetur à Plinio lib. 14. cap. 9. Erat enim illud inter dulcium genera. Dulcia verò à vinis distincta fuisse, nemo nescit. Ceterùm Murrhinam vinum fuisse lautissimum myrrhȩ odore conditum, Plauti testimonio probare conatus est Plinius lib. 14. cap. 12. cuius sentẽtiam vt damnem,

duo me hortantur. Primum illud eſt, murrhinam nullo modo fuiſſe vinum: quando præter Plauti propoſita à Plinio teſtimonia, vbi vinum & myrrhinam clarè diſtinguit, etiam Gellij accedit auctoritas, qui lib. 10. cap. 23. mulieres Romanas à vino abſtinuiſſe, & murrhinam potaſſe ſcribit. Quare ſi à vino propter libidinem abſtinebant, tantò magis à myrrha condito vino abſtinuiſſent, nimirum quod lautiſſimum atque potentiſſimum erat. Alterum eſt, à Plauto inter dulcia murrhinam reponi: atqui dulcia appellata à vinis diſtincta erant. immò etiam ſi vina fuiſſe concederetur, myrrha valde amara cùm ſit, vix fieri poteſt, quin mixta vino illud amarum reddat. cuius rei non ignari peſſimi Hebræi, Chriſto cruci ſuffixo, vt recitat Marcus, vinum myrrhatum obtulerunt: vt verò alij Euangeliſtæ, acetũ & fel quaſi vtraq; potio inſuauiſſima etiam hoſtibus offerenda eſſet. Quod verò Feſtus docet, antiquos vſos eſſe murrhata potione: ita intelligendum eſt, eam non in quotidiano habuiſſe vſu, ſed interdum adhibuiſſe, religionis vel alterius rei gratia: quo pacto refert Plinius lib. 27. cap. 7. abſinthium ſacris Romanis celebratum peculiariter, quando Latinorum ferijs in quadrigarum certamine victor abſinthium bibebat. Nec dicat quis Martialem ſecus ſentire ſcribentem:

Si calidum potas, ardenti murrha Falerno
Conuenit, & melior fit ſapor ille mero.

quoniam murrha pro vaſe myrrhino ab ipſo accipitur. Neq; etiam Iulij Scaligeri opinio mihi placet, qui in com. ad librum Theophr. 6. de Cauſſis plant. cap. 36. voluit, murrhinam vinum fuiſſe ex baccis myrti factum. Si quidem nec nomen, nec vllius auctoritas ipſi fauet: immò verò vt huiuſmodi vinum maxima vi adſtringendi pollet, ſic in quotidiano vſu haberi minimè poteſt. Quòd autem Adrianus Iunius, præſtans medicus, monſtrare conatus eſt, Murrhinam ἀπὸ τοῦ μύρου eſſe dictam, quaſi vinum eſſet aut altera potio odoribus condita, à ratione quoque alienum videtur. quia etſi nemo dubitet, veteres vnguenta atque odores

res vinis commiſcuiſſe, quemadmodum præter Athenæum & Pollucem ab eo citatos, Plinius, Plutarchus & Clemens Alexandrinus docuerunt; attamen mulieres, quibus propter omnem libidinis occaſionem fugiendam murrhina loco vini concedebatur, odoratis potionibus vſas eſſe, minimè vero ſimile eſt. Neq; verò nomen murrhinæ, vt apud omnes ſcriptores Latinos inuenitur, inde ortum eſſe poteſt; præſertim quòd tempore, quo huiuſmodi potio in vſu apud Romanos eſſe cœpit, nondum luxus adeò creuerat, vt huiuſmodi odoramentorum voluptates in potionibus etiam mulieres perſequerentur. Quamobrem potius ego exiſtimo, murrhinam fuiſſe artificialem quandam potionem, quæ veterum tempeſtate vulgatiſſima cùm eſſet, atq; à poſteris ſit intermiſſa, vix eius remanſit nomen, quod vel à ſimilitudine, vel à mixtione, vel ab aliqua alia re forte captum fuit. Huic ſententiæ & Feſtus & Nonius adſtipulantur, qui dicunt, murrhinum factitiæ potionis genus extitiſſe. Hæc inter dulcia potius, quàm vina reponenda; non ob miram aliquam ſuauitatem, ſed quia huiuſmodi dulcibus vtebantur, frequenter antiqui, quòd nequaquam ebrietatem inducant, vt diſputat Plutarchus 3. Sympos. 7.

Quæ ſint Febres Statæ, Quotidianæ, Querqueræ. Horatij locus de Hydrope explicatus.

CAPVT II.

Nonnulla apud Latinæ linguæ ſcriptores febrium inueniuntur nomina, quæ à medicis vel minimè vſurpantur: cuiuſmodi ſunt ſtatæ febres, quotidianæ, querqueræ. Statæ febres (quæ vox apud Plinium eſt lib. 28. cap. 8.) dicũtur, vt ego puto, omnes illæ, quæ certis quibuſdã diebus affligunt, quaſq; à Græcis Periodicas eſſe voca-

tas scripsit idem Plinius lib. 10. cap.3, ait enim Festus, Stata sacrificia à Catone & alijs veteribus esse dicta, quæ certis diebus fieri debent: ita vt febres Statæ opponantur Vagis à Celso vocatis, quæ scil. nullam firmam habent diem qua inuadãt, πλανήτας dicunt Greci. Porrò quotidianæ febres tam apud Terẽtium in Hecyra, quàm apud Celsum, Plinium, atq; alios, sunt quęcumque singulis diebus vexant, siue sint duæ tertianę, siue tres quartanæ, siue continua, aliàs Assidua à Celso nominata. quam enim quotidianã propriè medici nuncupant, atq; rarissimè fieri constat, Plinius lib. 28. cap. 16. Græco nomine Amphimerinon vocat. Continuatas febres & Continentes dixit quandoq; Celsus: sed qui ex Latinis Continuas febres dixerint, raros omnino inuenies. Ceterũ Querqueram febrem eam vocatam reperio antiquitùs, quæ cum frigore & tremore, à Græco κάρκαρα, vt docet Festus, affligit. Sic Lucilius,

Iactans me vt febris querquera. & alibi:

Querquera consequitur febris, capitisque dolores.

Sic, referente Prisciano, Plautus in Friccolaria: Is erat mihi bilis, aqua intercus, tussis, febris querquera. Apuleius in Apolog. & A. Gellius lib. vlt. cap. 1. querceram dixerunt. Nomen huiusmodi, vt opinor, ductum à sonitus imitatione, quem in febre trementes & horrentes edunt. veteres namq; plurima hoc pacto nomina effinxisse scimus. Et quoniam de morbis sermonem habuimus, addendus hisce Horatij locus est, qui lib. 2. Carm. ode 2. hydropici conditiones proponens, appositissimè medicum sic agit:

Crescit indulgens sibi dirus hydrops,
Nec sitim pellit, nisi caußa morbi
Fugerit venis, & aquosus albo
Corpore languor.

Etenim cùm sint tres species eius morbi; vna, in qua ventus simul & aqua ventri insidet, Tympanitis vocata: altera, in qua solã aquam venter continet, quã Ascitim vocãt: tertia, quando venæ & minora totius corporis ambitus spacia aquoso humore plena sunt, quę Hyposarca & Leucophlegmatia, vt Celsus quoq; testatur, dicitur:

dicitur, de hac poſtrema loquens poeta, eam egregiè depingit, & inter cetera nomen græcum, λδυκοφλεγματίην ſcil. quaſi exprimẽs, dixit, Albo corpore, quia ſanè ſub hoc vitio corpus albeſcit. Vnde manifeſtũ cuiuis eſſe poteſt, quàm ineptè Lambinus Album corpus, pigrum, languidum, & iners interpretari laborauerit. Serenus Horatij imitator ſic etiam Hydropem appellauit hocce verſu:

Vnguine quo frangit vires languoris aquoſi.

Locus Plinij de Mammis explicatus, & defenſus. Quis morbus Solſtitialis.

CAPVT III.

Linius lib. 31. cap. 6. aquæ marinæ vtilitates proponens, inter cetera hæc ſcribit: Mammas ſororiẽtes præcordia, maciémque corporis, piſcinæ maris corrigunt. vbi duas eruditis dubitandi dedit occaſiones, vnam, quid ſibi velint ſororientes mammæ: alteram, quomodo aqua maris, quæ extenuat & deſiccat, maciem corporis corrigere ſit idonea. Quod ſpectat ad primum dubium, ſunt qui putant legendum eſſe, quemadmodum eſt in uetuſtis quibuſdam codicibus, tam manuſcriptis, quàm impreſſis, Rigentes, loco Sororientes. quam lectionẽ nec ego improbo, modò pro rigentibus mammis intelligamus eas, quę ob nimiam lactis copiam valde dureſcunt: ſic Dioſcorides marinam laudat πρὸς μαςοὺς σπαργῶντας. Verùm lectionẽ quoq; vulgatiorem dictionis, Sororientis, ſeruari poſſe exiſtimo, ſi ſimpliciter pro Sororientibus, vel ſororiantibus, interpretemur Tumentes. nam Feſtus ſcribit Sororiare dici mammas puellarum, quando primùm tumeſcunt: ſic Plautus, Tunc, papillæ primùm ſororiabant. Sed quia huiuſmodi nimij tumores fiunt tum à lacte, tum à carne, alijſque mammarum partibus plus

iusto crescentibus; potius de prioribus Plinij senten-tia exponenda erit. Posteriores namque tumores pul-chritudinem, & non valetudinē impedire solent (& hu-iusmodi mulieres vocabant veteres Mammosas, Plau-tus dixit Mammeatas) neque salsis eæ coercentur, sed, vt est videre apud Galenum 9. de Simplic. med. capite de Ostreacite, & alibi apud Aetium, Auicennam, & a-lios, refrigerantibus medicamentis. Serenus de his scri bens ita loquitur.

Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimere memento.

& quæ sequuntur. Pro secunda dubitatione, nisi pro macie interpretemur καχεξίαν, id est, malum corporis habitum, quem etiam Celsus Tabem, vt Marcellus Vir gilius sæpe à Plinio accipi testatur, in suis ad Dioscor. com. lib. 5. c. de Aqua marina; proculdubio aut errasse Plinium, aut vocem illam deprauatam esse dubitan-dum erit. eo præsertim, quòd quæcumq; ibi remedia ab aqua marina proponit Plinius, aut à Dioscor. sum-psisse videtur, aut saltem ab eodem scriptore, à quo sua Dioscor. accepit. Dioscorides verò καχεξίας meminit, de qua nil loquitur Plinius: nisi fortasse sub macie il-lam complectatur. Apud Plautum in Trinummo, ser uus ille, qui Philtoni persuadere studebat, ne agrum quendam pro dote caperet, multas eius agri pessumas conditiones enarrans, inter alias hanc ponit: Tum au-tem Syrorum, genus quod patientissimum est homi-num, nemo extat, qui ibi sex menses vixerit, ita cuncti solstitiali morbo decidunt. Quo in loco quæsitum est, quis sit Morbus solstitialis. Alij pro comitiali intellexe runt, alij pro repentino, & subitaneo: vt etiam alibi her ba solstitialis, quæ nata statim moritur. Turnebus do-ctissimus pro solstitiali morbo ardentissimas febres intellexit, quasi illæ sub solstitio maximè vagentur. Sed etsi demus Turnebo, similes febres canicularibus diebus grassari; attamen solstitium à Canicula mul-torum dierum interuallo remotum est. Quare puto ego solstitialem morbum quemcunq; prauū & letha-lem vocari: quasi innuere velit ille seruus, neminē ibi

po-

potuiſſe ſextũ menſem viuere, ſed ſtatim vnumquẽq; tempore ſolſtitiali interire conſueuiſſe. Etenim ſolſtitium periculoſum, atq; morboſum eſſe, vnus ante omnes docuit Hipp. lib. de Aere, aquis, & locis. Poſt quem Ariſt. 1. ſect. Probl. idem confirmauit. Cauſſa verò eſt morborũ multitudo, qui calore veris creſcente gignuntur, & eo magis in regionibus alioquin inſalubribus, in quibus cùm pernicioſiores fiant, promptius incolæ interficiuntur: vt in maritimis Senarum partibus, atq; adeo in ipſius Romanæ ciuitatis ſuburbijs, tempeſtate noſtra euenire conſpicimus.

Quædam ab Ariſtotele notata de Menſtruis, & de Morbo pilari.

CAPVT IIII.

Tſi Ariſtoteles verè, vt dicebat D. Hieronymus, naturæ miraculum fuerit; attamen cùm & ipſe homo eſſet, interdum erraſſe, nequaquam rationi incõgruum videtur: eo magis quòd, vt ab ipſo ſcriptũ eſt, πάντα κατορθοῦν, καὶ μηδὲν ἁμαρτάνειν ἐστὶ τῶν θεῶν. ἄνθρωποι γὰρ ἁμαρτάνουσι. Quare ſi errores aliquos illius detegere conor, minime quis me audaciorem vocabit: quando præſertim etiam eius errores librorum corruptorum mendis excuſare poſſumus. Etenim vnicuiq; perſpectum puto, quod Strabo lib. 13. & Plutarchus in vita Syllæ, de libris Ariſtotelis memoriæ mandarunt, quomodo ſcilicet primò ſub terram occultati fuerint, ibiq; ab humore & blattis vitiati: tũ Appelliconi Theio magna pecunia venditi: pòſt à Sylla Romam vecti, atque Tyrannioni Grammatico, qui plurima mutauit atq; deprauauit, conſignati. Sed ad rem venio. Ariſtoteles libro 7. Hiſtoriæ animal. capite 2. ſcribit, paucis mulieribus ſingulis menſibus fieri menſtruas purgationes, plurimis verò tertio menſe. & tamen nemo eſt tam in rerum cognitione puer, qui neſciat, rem ſeſe

contrario modo habere, omnes ſcilicet mulieres ſingulo menſe purgari, raras tertio, vel aliter. Albertus Magnus, qui vidit huius dicti falſitatem, dum Ariſtotelem fere tranſcribebat 9. de Animal. 2. textum illum peruertit, qnaſi dixerit Philoſophus, plurimas ſingulo menſe purgari, paucas alternis menſibus, ſeu poſt tertium. Auguſtinus verò Sueſſanus in comm. ad eum librum, vt Ariſtotelem tueretur, dixit, id forſan verum in eius regionibus fuiſſe. At nugæ ſunt. Quare puto ego Ariſt. vera dixiſſe, modò non Gazam interpretem, ſed ipſum & auctorem ſua lingua ita loquentem attendamus: καὶ ταῖς μὲν συνεχῶς, καθ' ἕκαστον ὀλίγαις (ſic enim, & nõ, ὀλιγάκις, vt in vulgatis codicibus legendum docét antiquus interpres, & Gaza) τὰ καταμήνια φοιτᾷ, παρὰ μῆνα δὲ τρίτον ταῖς πλείσταις. id eſt, Paucis copioſè ſingulo menſtrua fluunt, tertio menſe plurimis. Quaſi ita ſentiat Ariſt. purgari quidem omnes vnoquoque menſe, ſed aliquas ſemper copioſè, plurimas non niſi tertio menſe copioſè. Particulam autem illam, συνεχῶς, vel id ſignificare, vel loco alterius quid tale ſignificantis ſubintraſſe vt credam, facit Plinij auctoritas, qui omnia fere ab Ariſt. de animalium natura mutuatus, ita lib. 7. cap. 15. de menſtruis loquens ait: Et tale tantúmque omnibus tricenis diebus malum in muliere exiſtit, & in trimeſtri ſpacio largius. Iudicabũt eruditiores, an melius ſententia tanti viri defendi queat. Verùm patrocinari eidem non poſſum, cùm lib. 7. de Hiſt. animal. cap. 11. ſcribit, tota vbera ita fungoſa eſſe, vt ſi in poculo forte mulier pilũ hauſerit, dolor moueatur in mammis (quod malum pilare vocant) neq; ſedetur, donec pilus vel preſſus extat ſponte, vel cum lacte exſugatur. Quaſi pilus hauſtus ventriculum, meſeraicas, iecur, atque adeò venas ipſas nõ mutatus pertranſire, & ad mammarum cauernas per mille amfractus peruenire queat. quod plane puerile eſt cogitare.

Sed in Lectionibus noſtris de mulierum morbis, & quid ſit morbus pilaris, & plura alia medicinæ myſteria declarauimus.

De duplici Ficu. Locus Varronis emendatus. Plutarchi sententia explicata & emendata de Salsis.

CAPVT V.

Eteres quoque, ſicut & noſtrates, ficuum ſtudioſos extitiſſe, indicant varia ipſarũ, quæ habuerunt, genera, tam ſimplicia, quàm arte parata; & inter cetera apud ipſos nominatæ reperiuntur Ficus dupli ces: quæ quales fuerint, non ſatis, mea ſententia, explicuerunt Turnebus, atque Lambinus, qui Horatij, Vegetij, & aliorum hac de re mentem interpretantes, ita ſtatuerunt, maiores ficus, aliàs mariſcas nuncupatas, pro duplicibus eſſe intelligendas. Quod quàm ſit à ratione alienum, atque à Vegetij inſtituto, facilè eſt diligenti lectori percipere. Quapropter ſentio ego, duplicem ficum ab Horatio, Plinio, atque Vegetio eſſe appellatam, de qua ſcribit Columella lib. 12. c. 15. in hunc modum: Alij pinguiſſimam quamque viridem ficorũ eligunt, & arundine vel digitis diuiſam, dilatant, atq; ita areſcere patiuntur: quas deinde bene ſiccatas meridianis teporibus, cùm calore ſolis emollitæ ſunt, colligunt, & vt eſt mos Afris, atque Hiſpanis, inter ſe compoſitas comprimunt in figuram ſtellarum, floſculorũ que, vel in formam panis redigentes, tum rurſum in ſole aſſiccant, & ita in vaſis recondunt. Hactenus Columella. Ex cuius ſermone colligere licet, eſſe duplicem vocatam, quoniam in duas partes findebatur, quarum altera alteri ſuperpoſita, & in formam crucis ſeu ſtellæ compreſſa, meritò duplicata ficus dicebatur: erat enim pinguiſſima, & iucundiſſima, ob idque & in menſis & in medicamentis exoptata. Apprimè congruunt huic, quæ ab Ariſt. 22. Probl. 9. ſcripta ſunt, vbi quærens, cur caricæ in duas partes diuiſæ dulciſſimæ ſint, non autẽ quæ vel in plures, vel in nullas? reſpondet, quia ex par-

titis in multa humor dulcis difflatus est & cõsumptus: in solidis pars aquea & insuauis continetur adhuc: quorum neutrum bipartitis inest. Ficum duplicem, loco vini duplicis esse restituendum, apud Plinium medicum lib. 3. cap. 12. satis intelligere potest, qui ipsiusmet verba lib. 4. cap. 16. & Plinij maioris lib. 10. cap. 6. conferre, & expendere voluerit. A ficubus ad carnes venio. Nam quis fuerit carnem in mythico puluere coquendi modus à Varrone apud Nonium indicatus, à nemine notatum obseruaui: obidq; errorem aliquem subesse suspicatus, ita forte legendum esse putaui: Neque in puluere Lybico coquam carnes, quibus catullem corpora, ac famem ventris. Etenim memoriæ proditum est, plerisque in Lybiæ locis incolas in arenis solari calore pœne feruentibus carnes, quibus vescantur, antiquis & nostris temporibus coquere consueuisse, perinde ac alibi in cinere ad ignem coquuntur. Adijciam his locum Plutarchi de Salitis carnibus, qui in Question. natural. probare nititur, sal & salsa ad pinguefacienda corpora maximè valere. Cui sententiæ non facile accedo: quandoquidem extenuandi potius, quàm crassefaciendi facultatem inesse sali compertum est: nisi corpora nimia humiditate luxuriantia & veluti constipata contabescant. Sic enim existimandum est Apollonium Herophili discipulum in ijs, quos crassefacere volebat, halicam, & dulcia respuisse, salsis autem esse vsum, vt siccantia tenuitatéque aperientia alimentum ad partes nutriendas perferrét. nam ὄχημα potius quàm τρίχωμα eo in loco Plutarchi legendum esse, rationi consentaneum videtur.

Quo-

Quo morbo Pherecydes Syrus obierit. An cor uratur eorum qui cardiaco & veneno interierunt.

CAP. VI.

Herecydi Syro Pythagoræ præceptori multa admiratione digna contigisse scriptum est. Etenim absque vllo magistro omnem philosophandi rationem sibi comparauit: cumq; ceteri carminibus rerum naturas scriberent, ipse primus, vt docet Apuleius, soluta oratione vti cœpit. Sed de mortis eius genere controuersum est. Nam pediculari morbo ipsum interijsse memoriæ prodiderunt Aristoteles 5. de Hist. animalium cap. 31. Plutarchus in Sylla, Serenus medicus, Aelianus lib. 4. de Varia hist. cap. 28. Ceterum Plinius lib. 7. cap. 51. non pediculis, sed copia serpentium ex illius corpore erumpente, Pherecydem expirasse tradit. quod similiter scripsit Apuleius 2. Floridorum. In hac controuersia fuerunt, qui putarunt, apud Plinium alium esse morbum quo interijt Pherecydes, alium pedicularem: eo magis quòd ipsemet lib. 11. cap. 33. Alcmanem poetam, & Syllam dictatorem, pediculis obijsse dicit: vt etiam Arist. Plutarchus & alij testati sunt. Ego verò sum huius sententiæ, Plinium & Apuleium pro serpentibus, quibus perhibent esse extinctum Pherecydem, nil aliud intellexisse, quàm pediculos: & fortasse æmulati sunt hac in re Diodorum Siculum, qui lib. 3. cap. 3. de Acridophagorum morbo sermonem habens, modò φθεῖρας appellat, modo ἑρπετὰ. Vbi etiam cùm eam gentem quandoque magna scorpionum copia infestatã scribat, ad memoriam reuocat Galeni & Theophrasti cõtradictionem, quorum hic 4. de Caussis plant. 10. hominem à scorpione ictum non interire, ille verò interire tradit: nisi dicatur, Theophrastũ esse loquutũ de Italicis scorpionib. ac alijs quibusdã, quos innocuos esse affirmat Plinius. Ceterùm pedicularem

morbum in corde fieri, vt Aegyptios, qui mortuorum corpora, valetudinum caussas cognoscendi gratia, diligenter perscrutabantur, inuenisse testatur ille Plinius medicus lib. 4. cap. 1. omnino fabulosum puto: quum neque humores prauos, nedum animalia noxia cordi appropinquare natura patiatur. Vtrum autem verum sit, quod tamquam populare & vulgatum narrat Plinius lib. 11. cap. 37. cor morbo cardiaco interemptorum non vri, sicuti nec veneno sublatorum: haud certus sum. quia cùm cor nullum magnum affectum sustineat, secũdùm Aristotelem & medicos, necessarium plane est, si incombustibile reddi debet, id ob aliquam insignem affectionem pati. Præterea venena vt quàm plurimorum generum sunt, sic varijs modis necem inferunt: ob idque minime veritati consonum est, cor à quolibet veneno flammis resistendi facultatem acquirere, frustraque disputatum fuit, an Germanicus obierit cardiaco morbo, an veneno, quòd cor eius vti non potuerit.

Antipherontis casus ex Aristot. examinatus, Plinij locus de Peste correctus, & expensus, Locus Celsi emendatus.

CAP. VII.

PRoponam hoc in loco eruditis philosophis Arist. locum, nondum, quod ego sciam, ita discussum: vt diligenter considerent, num sententia nostra rationi magis consentanea sit. Is enim lib. 3. Meteorol. narrat cuiusdam historiam, qui semper ante se propriam imaginem ex aduerso intuentem cernebat. Cuius euentus caussam reddẽs, eam fuisse inquit, quòd cùm hebetem videndi aciem haberet, radij visuales minus longe permeare poterant, sed statim ab ipso aere reflexi, illam reddebant imaginem. quod pariter confirmauit

Seneca lib. 1. Quæst. nat. cap. 3. Atqui huiusmodi ratio valde infirma mihi videtur, quoniam infiniti propè sunt, qui videndi imbecillitate cuiuslibet gradus laborant, neq; tamen simile quicquam ipsis contingit. Prætérea imagines in aere repreſentatæ cùm sint tenues, solùm ab acuto visu discerni posse videtur: propterea id lupo ceruario perspicacissimo animali tribuunt, vt expressas in aere imagines discernat. Itaq; hunc euentum illius potius ad corruptæ imaginationis vitium ego sanè retulerim: si quidem scribit Gal. 1. de Sympt. caussis, cap. 2. aliquibus interdum humores ante oculos apparere, quos qui habent, idolum quoddam se videre in aere imaginantur: atque id cùm dicat euenire vt plurimum à somno surgentibus, pueris, atque ebrijs, monstrat etiam vigilantibus ac sobrijs euenire posse, sed quàm rarissimè, vt huic etiam casus raritas consentiat. Hæc sententia eo magis confirmatur, quòd si Antipheron fuit ille, vt putarunt Alexander & Olympiodorus, cuius meminit Arist. lib. de Memoria & remin. (siue fuerit Oritanus, siue Tarentinus) is profectò corruptæ imaginationis erat, vt potuerit, instar ebriorum, idolum proprium in aere se videre imaginari. Sextus Empiricus lib. 1. Hypot. c. 14. Aristotelem ait cuiusdam Thasij meminisse, qui hominis imaginem perpetuò seipsum antecedere dicebat. Num autem is fuerit, de quo suprà locutus sum, etsi compertum non sit, puto tamen eundem fuisse: vt simul hoc testimonio conuincar, in 3. Meteorol. intelligendum esse, virũ non propriam, sed aliam quampiam imaginem aspicere cõ sueuisse. Hic inuitor, vt Cor. Celsi locum expendam, qui lib. 7. de oculorum suffusionibus agens, eas dicit esse incurabiles, quarum color est cœruleus: cùm Paulus Aegineta has curabiles omnino faciat, & iure. Quare loco, Cœruleus, potius legendum erit, Cereus: eo magis, quòd hęc oratio, si suffusiõi color cœruleus est, aut auri similis, minimè accommodata videtur, quòd inter cœruleum & aureum colorem nulla propè sit similitudo, vt maxima est inter cereum, & aureum, tantummodo maiore & minore differentes gradu. Neq;

verò quicquam obstat, quòd hoc nomẽ Cereus quàm rarissimè apud latinæ liñguæ auctores colorem significare inueniatur: quia etiam Celsus aliquibus vsus est, quę rara erant. quamquam interdum quoq; colorẽ huiusmodi nomine significari obseruatum est, quemadmodum apud Martialem hoc disticho:

Cerea quæ patulo luceat ficedula lumbo,
Cùm tibi forte datur, si sapis, adde piper.

vbi miror, cur Grammatici nonnulli pro Cereo intelligant Pinguem: cùm vnicuiq; res intimius considerãti perspicuum esse possit, ad colorem, non ad pinguedinem eam vocem esse referendam. Accius apud Sipontinũ sic vocat ficedulas cereas à colore. Virgil. in Buc.

—— addam cerea pruna.

quo in loco cerea ad colorem, non ad mollitiem, referri, facit vt credã auctor carminis in Priapũ, qui scribit:

Magisq; cera luteum noua prunum.

Sed dimissis oculis, alteram Plinij non inutilem emẽdationem proponã: apud quem lib. 7. in fine c. 50. hæc scripta inueniuntur: Qua in re obseruatum, à meridianis partibus ad occasum solis pestilentiam semper ire, nec vnquam fere aliter, nisi hyeme, nec vt ternos excedat menses. In quib. verbis tria dicuntur, quæ minimè experientia comprobantur. Vnum est, semper pestem incipere à meridionali plaga: Alterũ, solùm hyeme fieri: Tertium, solùm tres menses durare. Nam vt alia prętercam, quis nescit, pestẽ vere & autumno potius grassari, hyeme, quãdo omnes desinunt putredines, minui & aboleri? Quis præterea ignorat, sæpe annos plurimos ita pestem cõtinuasse, vt integra regna extinxerit? immo verò Gal. quoties conqueratur, pestem suo tempore grassatam adeò perdurasse, omnes facile ex eius monumentis intelligũt. Quamobrem apud Plinium non Meridianis, puto legendũ: sed, In meridianis. quẽadmodum & aliqui manuscripti, & etiam nonnulli antiqui typis excusi codices habent. Sic enim rationi cõsonum est, in meridionalibus regionibus hyeme, quãdo apud ipsas tepor est, putredinis parens, fieri pestem: quæ deinde ab immensis æstibus ita citò extinguatur,

vt tres menſes, quibus ſolis hyemalis quædam conſtitutio eſt, non pertranſeat.

In Vitulo marino quædam notata. De piſce Empyro & Thynno. Locus Lucilij emendatus.

CAPVT VIII.

DE vitulo marino plurima narrant ſcriptores, quæ iure omnib. admirationẽ pariũt. Inter cetera illud primũ eſt, quod D. Baſilius 7. in Hexameron homelia memoriæ tradidit, eũ catulos proprios aliqua re perterritos & fugientes in vterum ſuum rurſum recipere. Quod quidem notatũ ab alijs hactenus non animaduerti: referunt tamen, qui Indiarum deſcriptionẽ nobis reliquerunt, animal quoddam in Hiſpania noua reperiri, burſam quandam exterius in ventre habens, vbi fœtus ſecum fugientes, ne pereant, vel rapiantur, magna cura abſcondit. Puerum iam natum in vterũ reuertiſſe, quo tempore Saguntum ab Annibale deletum eſt, inter exempla prodigiorũ memorat Plin. lib. 7. c. 3. Alterũ verò eſt, quod ſcribunt Ariſt. Plinius, Aelianus, atq; alij, vſq; adeo homini inuidum animal eſſe phocam, vt capta euomat proprium coagulum, ne poſſit ad epilepſiã curandam (contra quã putatur mirificè valere: etſi Cæl. Aurelianus id auxilij damnet) in vſu haberi. quamquã hac in re non paruam auctorum varietatem inſpicere licet. Etenim Aelianus lib. 3. c. 19. in hunc modum ſcribit: φώκη δὲ, ὡς ἀκούω, τὴν πιτύαν τὴν ἑαυτῆς ἐκροφεῖ, ἵνα μὴ τοῖς ἐπιλήπτοισιν ᾖ ἰᾶσθαι. id eſt: Vitulus marinus (vt audio, proprium coagulum exorbet, ne id epilepticis ſit auxilio. Plutarchus verò 7. Sympoſ. 2. ἥτε καὶ καταπίνουσα φώκη τὴν πιτύαν ἀνχλισκομένη. quo in loco, malè à Cruſerio intellecto, non πιτύαν, ſed πιτύαν legendum eſſe, ex Aeliano facile cõuincitur; vt ex his duob. grauiſſimis ſcriptoribus colligatur, phocã ſuum coagulũ, dũ ſe videt captã, deglutire. Ceterùm coagulũ cùm

in ventriculo animalium fiat, atque ibi maneat, quomodo deuorari poſſit, nequaquam video. Vnde melius cenſuit Plinius, qui vitulum marinum non deuorare, ſed euomere coagulum ſuum perhibet Nec obijciendum eſt, dum vomitur coagulum, nõ negari hominibus, ſed potius offerri: quoniam coagulum terreſtrium animalium ſicut ſolùm efficax eſt, quando non mutatum cum vẽtriculo ex animali capitur: ſic vbi extra ventriculum in aquas eijcitur, virtutem omnẽ proculdubio amittit. Et quia de piſcibus ſermo eſt, adnectam huic nonnulla alia minime vulgaria. Gregorius Nazianzenus in ijs carminibus, in quibus præcepta dedit Virginibus, cuiuſdam piſcis mentionem facit, quem ἔμπυρον vocari monſtrat, hiſce verſibus:

Ιχθὺς δ' ἔμπυρος ἐστὶ, καὶ οὐ πυρὶ δάμναται ἀπίστῳ
Ἔμπυρος, αἰθόμενος δὲ μέσης διαλάμπεται ἅλμης.

Eiuſdem meminiſſe videtur Laertius in fine vitę Empedoclis, vbi eius ſententiam de animarum tranſmigratione proponens, ſic loquentem facit:

Ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ γενόμην κοῦρός τε κόρη τε,
Θάμνος τ', οἰωνός τε, καὶ ἐξ ἁλὸς ἔμπυρος ἰχθύς.

Quamquã D. Baſilius 8. Homelia in Hexameron huiuſmodi ſententiam innuens, nõ ἔμπυρος, ſed ἐνάλιος legiſſe videtur. Ceterum quis ſit piſcis ἔμπυρος, nondum vidi quicquam certi conſtitutum: alijs interpretantibus aſſatum, alijs igneas rubrasq; maculas habentem, propter quas apud Athenæum in 8. piſces nõnulli fluuiatiles ἐμπυροῦντες dicũtur: alijs ea verba ad Salamandram, de qua in antecedenti ſermone loquitur, referentibus. Ego verò aliàs exiſtimaui, hunc piſcem eſſe Stellam vocatam: de qua Ariſt. 5. de Hiſto. animal. 15. & Ariſt. ſequuti Plutarchus, Plinius, Albertus Magnus, ſcribunt, eſſe adeò feruidam, vt quæcũq; tangat, vel voret, ſtatim adurat. Sed cùm Gregorius ſcribat, empyrũ minimè igne domari, & accenſum in medio mari lucere, non admodũ certus ſum, cui ſententiæ inhæreã. Quęrent ſtudioſi, an vel textus Gregorij ſit corruptus, an verè vllus talis inueniatur piſcis. Thynni abdomina ſalita, quæ Græci ὠμοτάριχον vocant, in delicijs fuiſſe

apud veteres, ſicut nec hodie contẽnuntur, ex hiſce verbis Lucillij à Nonio & Gellio citatis facile colligitur:

Ad cenam adducã, & primùm hiſce abdomina Thynni
Aduenientibus priua dabo, cephaleamq; carnem.

vbi piſces etiam antiquitus Carnes vocatos eſſe apparet. Et quoniam Lucillij meminimus, eius locũ, vt reſtitui debeat, indicare placet. Sic legitur apud Noniũ:

Audiui quem febris vna, atque vna ἀπεψία,
Vini inquam hiatus vnus potuit tollere.

qui verſus poſtremus proculdubio mendoſus cùm ſit, iurarem ſic reſtituendum eſſe:

*Vini non quem (*numquam*) hauſtus (*cyathus*) vnus potuit tollere.*

Veteres enim, quemadmodum etiam hodie populariter fit, Hauſtum vocabant potum vna vice factum: vnde hauſtum facere erat potare, vt adnotauit Sipontinus, & Ouidius 3. Faſt. inquit, Exiguis hauſtib. bibere.

Locus Ariſt. & Plinij de Pilis palpebrarum expenſus. Locus Clementis Alex. ex Athenæo reſtitutus. Locus Hippo. de Veſte dorica.

CAP. VIIII.

SCribit Ariſt. 3. de Hiſt. animal. 11. ijs, qui nimia vtuntur venere, pilos à palpebris defluere: quod item confirmatum inuenitur apud Plinium lib. 11. cap. 37. vt hac ratione non ſit adeo mirum, in gallica lue correptis, palpebras depilari, quippe qui plerunq; libidinoſi, & veneri nimis dediti ſint. Sed quid ibidem hęc verba Plinij ſignificent ignoro, Mulieribus verò etiam infectę quotidiano. niſi vel vox Quotidiano mendoſa ſit, vel alia deſit, ſcilicet Pigmẽto, aut quid ſimile. Etenim mulieres etiam antiquiſſimis temporibus, quemadmodũ noſtris, genas depingere conſueuiſſe, nemo dubitat: ſed præ ceteris id abunde teſtatum facit Clemens Alexand. 3.

Pædagogi lib.c.2.vbi muliebrem in fucandis vultibus vanitatem deteſtans, quoſdam Alexidis poetæ verſus inducit, qui ſimiliter apud Athenæum lib.13.ſed paullo diuerſi leguntur. Inter quos tres hi ſunt:

τὰς ὄφρυς πυῤῥὰς ἔχει τὶς, ζωγραφοῦσιν ἀσβόλῳ
Συμβέβηκε εἶναι μέλαιναν, κατέπλασε ψιμμυθίῳ,
λδυκόχρως λίαν τις ἐςὶ, πετέυρων δ' ἐντρίβεται

Quæ poſtrema verba cùm ſint corrupta, interpreti latino multa falſa comminiſcendi occaſionem dederunt. Quare corrigenda ſunt, quemadmodũ apud Athenæũ leguntur, παιδέρωτ' ἐντρίβεται. Erat παιδέρως vnguẽti genus, quo mulieres immodicum vultus candorẽ minuebant: ſic, vt puto, appellatum, quòd huiuſcemodi ementitus color pueros & amantes delectaret, vel potius quòd componeretur ex ea herba, quæ παιδέρως vocatur: quamquam Pauſanias perhibet, Sicyone in vno tantùm Veneris ſepto naſci: Eſt locus Hippo. in lib. de Natura pueri, vbi res humidas compreſſas incaleſcere, atq; interdum vri docens, exemplo doricarum veſtiũ cõfirmare nititur: nempe quas compreſſas, perinde ac ab igne conflagraſſent, interdũ ſe vidiſſe teſtatur. Cornarius qui legit δορικά. Pelliceas veſtes tranſtulit: Gorræus verò ſimpliciter Veſtes doricas. Ego autem cùm huiuſmodi vocem à nemine adhuc vſurpatam inuenerim, legendum puto, Δωρικά, magiſq; Gorræo accedo: quia doricarum veſtium mentionem facit Herodotus lib. 5. quas forte ex materia facile combuſtibili contextas fuiſſe fieri poteſt: quando præſertim pelliceas non adeò facile vri experientia comprobat.

Qui morbi ſint Oſcedo, Corcus.

CAPVT X.

Vlus Gellius Noctium atticarum lib. 5. cap. vlt. quendam narrat in iure ſtantem, clarè nimis atque ſonorè oſcitauiſſe: ob quod propè fuit, vt plecteretur, tamquã illud indicium vagi animi foret, & hallucinantis, & fluxæ atq; aſperæ ſecuritatis. Sed cùm ille deie-

deieraſſet,inuitiſſimum ſeſe ac repugnãtem oſcitatio
ne victũ,teneriq; eo vitio,quod Oſcedo appellatur,tũ
notæ iam deſtinatæ exemptum eſſe. Ex quibus Gellii
verbis colligitur,oſcedinem nil aliud afferre mali,niſi
inuitas oſcitationes.Iſidorus autem lib. 4. Etymologi
cap.8.de eodem vitio ſermonem habens,hunc in mo
dum illud definiuit:Oſcedo eſt, qua infantum ora vlce-
rantur, dicta ex languore oſcitantium. Vnde ſecun-
dùm hũc ſcriptorem oſcedo idem eſt, quod apud Græ
cos medicos Aphtha,apud Arabas Alcola,apud Aretæ
um Vlcera Syriaca & Aegyptia,ſic vocata,quòd in ijs re
gionib.magnus eiuſmodi vlcerum prouentus ſit, quæ
cùm oris internas partes penè vrant,& depaſcantur, os
crebro aperiri, & oſcitantes æmulari faciunt. Ego verò
oſcedinem vitium oris aliud puto extitiſſe:& forſan id
quod Plinius lib.25.c.3.Stomacacē,quaſi dicas,oris vi-
tiũ à medicis græco nomine vocatũ tradit: nã herbam
Britannicã,quam ait illi morbo auxiliatã eſſe, ad oſce-
dinem ſimiliter curandam fuiſſe cõmendatam, teſtati
ſunt Apuleius,& Marcellus Empiricus c. 11. vbi eũ ma
nifeſtè oſcedinẽ ab aphthis ſeparaſſe cognoſcitur. Ac-
cedit & Quinti Sereni auctoritas, qui inter dentiũ &
oris vitia oſcedinẽ connumerat,tamquã morbus eſſet,
qui os depaſcens, tandẽ dentes decidere faceret.vnde
forſan oſcedinis,quaſi os edentis nomen emanaſſe, ſi
exiſtimet quis,nõ errabit.Vtcumq; ſit,oſcedo minimè
vitiũ eſſe poteſt,quo homines tantũmodo frequenter
oſcitare cogantur: quandoquidẽ Hipp. de hoc ſermo-
nẽ habens lib.2.& 6.Epid.com.2 tex.10.dicebat, *συνε-
χέων χασμέων ἰητήριον μακρόπνους*.id eſt,Frequentiũ oſci
tationũ longa ſpiratio eſt remedium. quem locũ dum
exponeret Gal.3.de Diff.reſp.10.eodẽ pacto ſcripſit, Sa
nari à retento ſpiritu oſcitationẽ,quo ſingultũ. immo
verò idem Hip.7.Aph.52.oſcitationẽ etiam vino æqua
liter aquæ permixto finiri docuit.Vt ob hęc omnia mi
nimè debuerint medici in multis conquirendis auxi-
liorũ generib.adeo eſſe ſolliciti,ſi oſcedo ita leue mali
fuiſſet. Neq; pariter opinãdũ eſt,eũ à Gellio nominatũ
tã ſæuo morbo laboraſſe, qualis ab alijs ſtatuit oſcedo:

alioqui in iure ſtare & reſpondere quomodo potuiſſet, nō video. Quamobrem apud Gellium forſan præſtabit, Oſcitatio, & non Oſcedo legere: vt vitium illud fuerit, quod ab Hipp. ſub crebris oſcitationibus loco citato comprehenſum eſt: non cuius Iſiodorus aut alij meminerunt. Hactenus de Oſcedine. Ceterùm Marcellus Empiricus ſui libri cap. 21. morbum quendam nominat, quem hactenus apud neminem alium inuenire mihi licuit, & eſt Corcus: cuius remedia nulla alia proponit, niſi meras incantationes. vt hinc conijciam, nomen illud magicum potius quàm medicum eſſe. Veruntamen ſi quis coniecturæ locus eſſe poteſt, cùm inter præcordiorum vitia à Marcello recenſeatur, quis forſan exiſtimare poſſet, morbum aliquem præcordiorum extitiſſe: eo magis quòd Plinius lib. 20. cap. 15. & 32. herbæ cuiuſdam mentionem facit, quam Corchorum eſſe vocatam, & præcordijs auxiliari docet.

Quis ſit Morbus qui inſputatur An Colicus morbus Hipp. notus fuerit. Quis Canis morbus apud Gal.

CAPVT XI.

Orbus qui inſputatur, à Plauto in Captiuis omniū primo ſic appellatus, quis eſſet apud veteres, in controuerſiam poſuerunt eruditiſſimi viri: & extiterunt, qui Herpetem miliarem, aliàs Volaticā nuncupatam, fuiſſe conſtituerent, ea ratione adducti, quòd huiuſmodi genus vlcerum non modò contagioſum ſit, quale ſuum facit Plautus, verumetiam à vulgaribus atque medicis frequentiſſimè ſputo curetur. Verumtamen horum ſententiam ſatis Plinij auctoritas refellere videtur, qui libro decimo capite 23. & libro 28. capite tertio, diſertiſſimis verbis monſtrat, epilepſiam eum fuiſſe morbum, qui inſputabatur. Sed incertum eſt adhuc, quis fuerit inſputandi modus, cùm

cùm à nemine ita explicatum inueniatur, quin semper dubitandi relinquatur occasio. At sum ego eius sententiæ, id fecisse priscos hac in re, quod faciunt hodie in plerisque regionibus, vt vbi epilepticus vel occurrit, vel morbus nominatur, sputum emittatur, tamquam huiuscemodi conspuitio ad auertendam à sese morbi perniciem conferat. Neque vero simile videtur, vel in ægrotantis faciem, vel alio pacto aduersus ipsum conspuitionem faciendi consuetudinem extitisse. Ab epilepsia ad Colicum dolorem transeo: quem nec ab Hippoc. nec ante Corn. Celsum ab vllo alio veterum medicinæ scriptorum nominatum habemus: immò Plinius lib. 26. cap. 1. auctor est, Tiberium Imperatorem omnium primum id genus morbi esse expertum. Vnde mirantur complures, quomodo Hippocraté vel vulgatissimus morbus latere, vel frequentissimus eius ætate non esse potuerit. Res autem mea sententia ita sese habet, morbum quidem colicum & fuisse & innotuisse antiquitùs, sed Ilei nomine esse vocatum. Omnia enim intestinorum atque ventris tormina vno ferè ilei vocabulo significata apud antiquos medicos intelligunt, qui in ipsorum monumentis voluendis diligenter sunt uersati. Facit autem comprobatam magis hanc nostram sententiam grauissimi scriptoris Cornelij Celsi auctoritas, qui lib. 4. cap. 13. ita scribit: *Diocles Carystius tenuioris intestini morbum χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominauit. A plerisque nunc video priorem illum εἰλεὸν, hunc κωλικὸν nominari.* Sed & illud multo magis dubium videtur, nempe in quo morbi genere contineatur Canis morbus à Galeno vocatus. Is enim 2. de Diff. puls. lib. cap. 3. varias Canis nominis significationes proponens, inter cetera ait, quandoque morbum in facie significare. Scio apud Hesychium, Fauorinum, & alios, morbi canis vocati mentionem haberi: at quis sit, à nemine adhuc explicatum inueni, nisi κυνικὸν σπασμὸν ab alijs intellectum existimemus, quasi simul & Canis nominaretur.

Locus Plinij emendatus. Locus Plutarchi explicatus. Quid sit Colostrum.

CAPVT XII.

QVi Plinij codices fuiſſe valde deprauatos negant, ij profectò aut non legiſſe, aut ſaltem ſeſe non guſtaſſe eum auctorem oſtendunt: vſque adeò aperta, atque nullo auctore digna errata ſæpe in ipſis commentarijs reperiuntur. quale eſt, quod lib. 2. cap. 27. in fine ſub his verbis habetur: Aues nec venas nec arterias habent. Quam ſententiam abſurdiſſimam eſſe, vt facilè eſt videre, ſic Apes, & non Aues legendum eſſe, quiſq; vel mediocri iudicio præditus facilè conſentiet. Et miror ſanè, vſq; adeò fœdum & apertum mendum tamdiu ſuſtineri potuiſſe. Scribit Plutarchus lib. de Comparatione ignis & aquæ, in ſecandis cadaueribus nouacularum acies non aliam ob cauſſam hebetari, quàm propter immenſum eorum frigus. Quod etſi id efficere quandoq; fatear; aliam tamen in ſe rationem ſubeſſe arbitror. Experientia enim comprobatum eſt, pepones alioſq; plurimos fructus, qui vel calidi & humidi ſunt, vel ſaltem non multum frigidi, cùm cultris inciduntur, eorũ aciem obtundere. quem effectum potius corpuſculis viſcidis quibuſdam adſcribendum puto, quæ adhærendo aciem ferri remittant. Comprobatur autem hoc, quoniam prout huiuſmodi corpuſcula paulatim diſſipantur & euaneſcunt, ſic cultris priſtina acies reſtituitur. Et ne ſit vlla pænè inter res hoc capite tractandas ſimilitudo, addam nonnulla de Lacte. Ariſtot. iij. de Partibus animalium cap. 15. reddens cauſſam, propter quam lepus coagulum habeat, hunc in modum ſcribit: τῷ δὲ δασύποδι γίγνεται πυετία, διὰ τὸ νέμεσθαι ὀπώδη πόαν. ὁ γὰρ τοιοῦτος χυμὸς συνίστησιν ἐν τῇ κοιλίᾳ τὸ γάλα τοῖς ἐμβρύοις. Quæ verba ſic tranſtulit Gaza: Lepori coagulum fit,

quo-

quoniam herbam ſucci lactei paſcatur: talis enim humor lac in ventriculo infantium ſtringit, facitque coloſtrum. Sed mea ſententia duos errores non obſcuros commiſit Theodorus: vnum, quòd hæc verba, ὀπώδη πόαν, &c. non rectè, Herbam ſucci lactei, interpretatus eſt. nam vt alibi indicauimus, ὀπὸς tam apud Hippocratem quàm apud alios pro coagulo κατ' ἐξοχὴν capitur: quo quidem pacto ab Ariſtotele capi vero ſimilius eſt, nempe qui dicat, iccirco coagulum habere leporem, quòd is herbam coaguli effectricem paſcatur. Sed forſan Gaza Plinium etiam hac in re imitari voluit, qui eam vocem ex Græcis ſic ſæpe interpretari conſueuit. Alterum, & forſan multò maiorem, cùm addidit ea verba, Facitque coloſtrum, quæ nec in Ariſtotele leguntur, nec vera ſunt. Siquidem coloſtrum, ſiue coluſtra, vt docet Nonius Marcellus, eſt lac nouum in mammillis. Lucillius lib. 8. Satyra 10.

Hiberam inſulam fomento omni colore coluſtra.

& Laberius in Virgine:

Siquidem mea coluſtra fretus terris ſiudere feciſſet
ſumere aquam ex fonte.

item Plautus in Pœnulo:

Meum cor, mea Coloſtra, meus molliculus caſeus.

Plinius lib. 28. cap. 9. Concipere nutrices exitioſum eſt. Hi ſunt enim infantes, qui Coloſtrati appellantur, denſato lacte in caſei ſpeciem. Eſt autem coloſtra prima à partu ſpongioſitas lactis. Item libro 11. capite 41. Pullis earum, vbi pingue pabulum, biduo à partu maternum lac guſtaſſe lethale eſt. Genus mali vocatur coloſtratio. Ex quibus omnibus clariſſimũ eſt, pueros vocari coloſtratos, qui aut lacte matris, quæ mox peperit, aut nutricis prægnantis vtuntur: atque ob id coloſtrum ſeu coloſtram dici, aut lac nouum, aut lac mulieris vtero-gerentis. At nec illud de lacte eſt ſilentio prætereundum, quandoque propter eius copiam (vt dixit Ariſtoteles loco citato) alioquin pinguis & boni, pueris contingere conuulſiones.

Quod à Galeno nequaquam fuisse notatum, indicat Rabi Moyses 9. Aphor. part. Cùm tamen Lucretius non ignorauerit, qui in 1.lib.de Natura, ita scripsit:

— hinc candens lacteus humor
Vberibus manat distentis, hinc noua proles
Artubus infirmis teneras lasciua per herbas
Ludit, lacte mero mentes perculsa nouellas.

Quid sit Ruminatio, & quomodo fiat. *CAP. XIII.*

Oaguli habita in superiori capite mentio, eorum animalium, quæ ruminantia dicuntur, sermonem habendi cupiditatem mihi peperit: quorum natura à nemine, quod sciam, est hactenus ita explicata, vt illius tractatio absoluta censeri possit, cùm tamen circa ipsam multa sint non minus scitu quàm admiratione digna. Ego quicquid vel longa obseruatione didici, vel ipse excogitaui, huic extremo libro mandaturus, ab ipsa potissimũ voce incipiam. Quod μηρυκάζειν vel μηρυκᾶν dicunt Græci, Latini vocant Ruminare: quæ tamen voces Græcis duo præcipuè significant. vnum est, minutim incidere: alterum, ex alto trahere. quasi nil aliud sit Ruminatio, quàm cibi ex ventriculo in os attractio. Latinis porrò ruminatio à ruma, quam veteres vocabant Mammam, deducta videtur: quasi ruminare sit rumare, seu sugere mammas, quando, dum ruminant animalia, mammas ore tractare videntur. Seruius autem, qui ruminare nil aliud dixit, nisi mandere & reuomere, in Bucolicis à ruma, eminente gutturis parte, aut à rumine, quæ ex Nonio est ventriculi, vbi cibus conficitur, pars, nomen deductum arbitratur. Cuius sententia nequaquam mihi improbatur: quamquam potest illud vocabulum ab erumnis quoque manasse, quando Arnobius contra Gentes lib.7. scribit, erumnas esse prima in gurgulionibus capita, quâ deijcere cibos & referre, natura est

est ruminatoribus vitulis datũ. De modo autẽ quo fit ruminatio, inuenio nonnihil controuersię inter Aristotelem & Galenum. Censet enim Aristoteles ruminantibus animalibus quatuor esse ventriculos: nimirum ventrem, reticulum, omasum, & abomasum: atq; cibum remansum ex vno in alterum mitti, quousque à postremo in intestina labatur: ita vt in primo disponatur, in secundo incipiat confici, in tertio adhuc magis coquatur, in vltimo verò perfectam adipiscatur coctionem. Verùm Galenus 6. de Anat. administ. cap. 3. cibum, ait, primò ex ventriculo reuomi in os: deinde ab ore in reticulum, inde in omasum, tandem in abomasum mitti. Et ne quis dubitet, quomodo secunda vice in reticulum, non autem prima, labatur. sciendũ est, foramen in gula esse satis angustum, quod pertingit in reticulum, & per quod cibus prima vice, cùm sit crassior & solidior, adhuc minimè transire potest: transit verò secunda vice, quando liquidus & mollis ita factus est, vt iam transire queat. Conciliare tamen licet Aristotelẽ & Galenum, si dicamus illum loqui de tempore, quo non ruminant: nempe quando cibus primùm in ventrem ingressus, inde per foramen commune ingreditur reticulum, & sic in alios ventres, absque eo, quòd ad os redeat: Galenum verò sermonem habere de tempore ruminationis, quod, vt dicemus, minimè perpetuum est. Atque hoc solum intelligendum esse de ijs ruminantibus, quę plures habent ventres. Quòd si aliqua sint, quæ ruminent, & vnum ventrem habeant, vt narrat Aristoteles de Mure pontico, & in Leuitico habetur de Lepore & Cuniculo: procul dubio cibum remansum ad eundem ventriculum rursus mitti oportere.

De Fine ruminationis. Locus Galeni examinatus & correctus. Cur ruminantia careant dentibus superioribus, & plures ventres habeant.

CAPVT XIV.

Am verò finem, propter quem ruminationis opus à natura in huiuſmodi animalibus ingenitum fuit, certè nullum meliorem aſſignare poſſumus eo, quem Ariſtot. & alij propoſuerunt: ſcilicet vt melior fiat cibi aſperi & ſolidi præparatio, coctioque. Etenim cùm animalia ruminantia vt plurimum careant dentibus ſuperioribus, atque cibo aſpero & arido veſcantur, fit vt ab aſperitate cibi palatus & lingua vellicentur: vnde ipſum alioqui ob inopiam dentium vix mutatum deglutientes, immittunt in ventriculum: qui etiam cùm aſperitate & duritiæ eiuſdem cibi vehementer expungatur, expultrix vis ea punctione excitata, cibum extrudere nititur: quod cùm per foramen commune reticulo non concedatur facere, quia cibus tunc craſſior adhuc eſt, quàm vt poſſit illac tranſire, in os retrudit, vbi iterum & melius præparatus, in reticulum ſtatim mittitur. Ad quod facilius obtinendum, dicit Petrus Apponenſis 10. probl. 43. magnopere auxiliari villos in gula exiſtentes duplices, magis longos quàm latos: auxiliatur etiam & ſitus: quandoquidem vt Ariſtot. 4. de Hiſt. animal. vlt. & Plinius libro 10. cap. 13. potius iacentia ruminant, quàm ſtantia: eò quòd dum iacent ventriculus comprimitur à terra, compreſſus verò facilius idem in os repellit. ſicuti videmus vomentes facilè id agere, ſi manu ventriculum comprimant. Itaque ruminatio videtur omnino huic inſeruire, vt cibus & melius præparetur & coquatur, alioqui & ſuapte

apte natura, & ob inopiam dentium coctu difficilis. Ex quo etiam colligitur, quod scribit Aristoteles 3. de Part. animal. 14. & D. Basilius in Hexameron homilia 9. id verum esse: nimirum hisce animalibus datos esse plures ventres, quia carebant dentibus superioribus ob cornua ad tutelam ipsis necessaria. Neque Galenum satis mirari possum 6. de Anat. administ. 3. scribentem, animalia huiusmodi habere plures ventres, & non indigere superioribus dentibus, quòd vtantur cibo duro & spinoso. Nam licet Aristoteles scribat de camelo, eum non eguisse dentibus superioribus, quia plures ventres habuit: non tamen dicit, quia vtitur cibo duro, propter quem erant potius parandi multi quàm pauci. Nisi dicamus Galeni contextum esse apud Græcos & Latinos deprauatum, ac legendum ita esse: ἀλλ᾽ οὐ διότι κεράσφορα, διὰ τοῦτο πλείονας ἔχει γαστέρας, ἢ μηρυκάζει· ἀλλὰ τῷ φρυγανώδη διεσθίειν τροφὴν, καὶ δεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων. id est: Sed non quia cornua gerunt, ideo plures ventres habent vel ruminant. At quia cibo aspero duróque vescuntur, ac superioribus dentibus carent. Igitur sic res se habet: his animalibus propter tutelam necessaria fuisse cornua: in cornibus autem fabricandis materiam terrestrem totam ferè consumptam, nequaquam suffecisse dentibus superioribus faciendis: & quia cibus durus eis conueniebat ratione complexionis ipsorum, qui propter dentium inopiam, & exiguam præparationem difficulter concoquendus erat, coacta est natura plures ventres pro dentibus elargiri. Camelus verò, qui & ipse plurimo cibo duro eadem ratione vesci debebat, haudquaquam, si omnes dentes & ventrem habuisset, eum probè conficere potuisset, ob naturæ frigiditatem. Vnde melius fuit, vt haberet quatuor ventres, & materia dentium superiorum in palato & lingua duris efficiendis consumeretur. Porrò omnia his dentibus priuata animalia duro esse palato, vt existimat Auerroes, equidem non puto: nimirum cùm in cornigeris materia in cornibus fabricandis ita

consumpta sit, vt non semper palato & linguæ durandis sufficere queat. Atqui si quæratur, Cur potius facti sint quatuor, non autem plures neque pauciores? Auer. in com. ad 3. de Part. animal. cap. 14. primò caussas reddit, ob quas plures ventres hisce animalibus sint dati: deinde eas, ob quas tantùm quatuor. Quòd plures sint dati, inquit fuisse caussas, priuationem dentium, cibi duritiem, concoquẽdi imbecillitatem (quæ fit aut propter caloris natiui infirmitatem, aut propter ineptitudinem instrumentorum coctioni destinatorum) longam distantiam, & magnam cibi ad membra nutrienda dissimilitudinem, ita vt pluribus opus sit transmutationibus. Fuisse verò quatuor, nec plures, pauciorésve, ob eam caussam putat Auerroes, vt primus venter cibum inconcoctum reciperet, quod est velut horreum, nihilque ferè in illum operatur: alij verò tres conficerent: qui etiam tres extiterunt, quoniam sic naturæ commodum fuit. Nam tria habent duo extrema, atque medium. primus incipit cibum conficere, medius in cibum mediocriter operatur, tertius ipsum perficit.

Quæ ruminent. Aristotelis locus expensus.

CAPVT XV.

Væ sint animalia ruminantia, definisse videtur Aristot. 2. de Hist. animal. 17. & 9. de Hist. vlt. quem sequitur Galenus 6. de Anat. administ. 3. & 2. de Natura humana 6. & 1. de Artic. 28. vbi, quæ carent dentibus superioribus, & plures habent ventres, ea omnia ruminare dixit: quæ verò superiores dentes habent, nec ruminare posse, nec multos habere ventres: excipit murem ponticum, & piscem quendam, qui vocatur Μήρυξ, de quo & Hesychius: Athenæus verò, Basilius, ac alij, inter pisces scaurum quoque ruminare tradunt. Quæ animalium genera vescuntur cibo tenero, & habent vnum ventrem, ac vtrinque dentes, minimè

nimè ruminant: quamquam Auerr. perhibet (forsan scaurum intelligens) quoddam piscis genus existimatum esse ruminare, quia careat dentibus superioribus. At circa has sententias dubia non pauca suboriuntur. Vnum, quia in Leuitico scriptum est, etiam leporem & cuniculum ruminare. Præterea narrat Plinius lib. 11. cap. 17. elephantum quatuor habere ventres, quem tamen nemo dixit ruminare: vt ob hæc dicendum videatur, vel hos scriptores esse hallucinatos, vel Aristotelem & Galenum hæc ignorasse. Vnde præstabit forsan ita statuere, cum eodem Aristotele, nempe animalia ruminantia esse cuncta illa, quę coagulum, dum lactant, habent. Cur verò lepus, cuniculus & mus ponticus ruminent, & vnum solũ ventrem habeant, opinor esse rationem, quoniam cùm parua sint animalia, plures ventres habere non potuerunt. Etenim videmus quæcumque habent eos, vel magna esse, vel saltem non parua. Quia verò ventrem nequaquam crassum vel tenuem & pinguedinis expertem (nam leporem & cuniculum non pinguescere, Plinius lib. 11. cap. 37. dixit, & sensus confirmat) habuerunt: ideo cibum alioqui mollem non facilè sustinent, præsertim quando multus sumitur, nec dentibus bene preparatur, sed statim ob timorem deglutitur: ob quod ventriculus oneratus, cibũ illum remittit in os: Vbi rursus eatenus præparatur, quatenus à ventriculo facilè confici queat. Immò vt in dissectionibus videmus, cùm natura lepori & cuniculo ventriculum gracilem, ac tenuissimis membranis cuteque tectum dedisset, neque quatuor ventres dare potuisset, vt reliqua ratione hæc compensaret, præter ruminationem duo fecit. primò, intestina gracilia ijs pro ventriculo vno parauit: deinde cæcum intestinum, quod in alijs paruum effecerat, in his amplissimum atq; capacissimum omnium effecit, quo esset tamquam postremus quidam ventriculus, vbi absolueretur chylus, siquidem huiusmodi intestinũ semper materia chylosa plenum inuenitur. Elephantus autem quòd habuerit quatuor ventres, in causa esse potuit corporis magnitudo, & forsan paucitas den-

tium ſuperiorum, quos quatuor ſolùm habere, & veterum auctoritate & experientia compertum eſt. Verùm obijciet aliquis; Si ruminantia in concoquendo cibo laborant, ergo deberent flatus plurimos reddere, & eructare, quod tamen ab Ariſtotele 10. Probl. 43. negatum eſt ea facere. Reſpondeo, propter duas cauſſas in hiſce animalibus neque flatum neque eructationem fieri. Prima eſt, quia cibo veſcuntur omnis flatus experte, nimirum duro atque arido. Altera, quoniam in primo ventre, vti diximus ex Ariſtotele, ferè nihil cibus mutatur, vnde nec flatus poſſunt gigni: in alijs autem etſi cibus alteretur, atque aliquis oboriatur flatus, tamen longior eſt tractus, quàm vt ad os flatus illi perueniant. Cur verò Ariſtoteles 3. de Partibus animalium dixerit, habentium vnum ventrem lac non coagulari, niſi leporis, certè ignoro: cùm Hippocrates libro de Aëre, aquis & locis, & 4. de Morbis, nec non Herodotus tradat, apud Scythas equarum lacte coagulato fieri caſeum vocatum Hippacem: niſi dicamus, ipſum de ea, quæ fit in ventriculo, non autem de artificioſa coagulatione, verba feciſſe.

Quando ruminent animalia. Error Alberti Magni. Locus Hippocratis explicatus. Cur coagulum habeant ruminantia, & cur in tertio ventre.

CAPVT XVI.

VO tempore ruminent animalia ſic conſtituta, nemo in controuerſiam reuocauit. Clarè etenim apparet, tempore, quo lacte nutriuntur, nullum ruminare: eo quia lac facile coctu, præparatum & liquidum eſt, ita vt per foramen commune cum reticulo in illud è ventre labatur. Albertus Magnus 7. de Animal. capite 4. ſentit, ruminantia poſt ſeptimum ætatis menſem ruminare. Sed puto

to hunc virum deceptum esse ex mala verborum Aristotelis intelligentia: qui cùm loco nuper citato scribit, ruminantia solùm id septem anni mensibus agere, in alium sensum Philosophi orationem accepit. Quamobrem dicendum est, post lactationem animalia incipere ruminationem, atque eam fieri septem duntaxat anni mensibus, & pręsertim hyeme. Ratio est, quoniam vere & æstatis initio, quando herbę sunt teneriusculæ, facilius præparantur & mutantur in ventre, neque illum vllo pacto exasperant, aut facultatem expultricem stimulant: vbi verò herbæ sunt duriores & siccæ, vt in fine æstatis, autumno, & potissimum hyeme, tum ægrius mutantur, & propterea ventrem vellicant & perturbant, sicque ad reuomendum facultatem expultricem concitant. Etenim dicebat Hippocrat. I. de Art. 28. boues malè agere hyeme: quia non possunt depasci herbas alioqui humiles, & iccirco extenuari, cruraque ipsis facilè luxari. vere autem refici, & melius se habere, quando iam herbæ grandiusculæ sunt. Ex quo loco elicitur, quando herbas siccas mandunt atque ruminant, non bellè nutriri. quod item reliquis cõtingere ruminantibus existimandum est. Communes, quas hactenus mihi contigit ruminantium conditiones colligere, duæ sunt. Vna est, coagulum cuncta habere tempore lactationis: altera sicca esse, neque adipem habere, sed vel seuum, vt cornigera; vel neque seuum, neque adipem, vt cuniculus & lepus, quem scribit Plinius lib. 11. cap. 37. non pinguescere; vel paucum, vt camelus. Cur ipsis insit coagulum, quod nihil aliud est, quàm lac in casei formam redactum, & quasi fermentatum, nulla potior assignari potest ratio, quàm vel siccitas temperaturę, merito cuius in ventriculo spissatur lac, atque caseatur, vt ita dicam; vel siccitas atque facultas herbarum coagulantium, quibus matres, dum lactant, vescuntur. Scimus namque multas esse herbas, vt cnicum, carduum, & alias, quibus pastores ad lac coagulandum vtuntur. Rem autem ita se habere, etiam Aristoteles testatus fuit, qui 9. de Hist. animal. vlt. scriptum reliquit, inter

vtrinq; dentata animalia leporem habere coagulum, quia vescitur herba coagulandi vi prædita: quæ vtrum sit Satyrion, an Lactuca leporina ab Apuleio nominata, non est nunc disputandi locus, eo maximè quòd alibi huiusmodi Aristot. sententia à nobis copiosè examinata fuit. Hæc igitur est caussa coaguli, quod reperitur in ruminantibus, scilicet temperatura, vel facultas pabuli coagulatoria, vel vtraque. Iam verò quòd non pinguescant lepores & cuniculi, eadem siccitas caussa dici potest: quemadmodum & Aristot. 7. de Partib. animal. capite 5. ei adscripsisse videtur in cornigeris seui generationem, quod scribit fieri, vbi in sanguine multæ terræ commixtum est paucum aquæ. Dubitabit heic iure quispiam, cur in habentibus plures ventres coagulum in omaso solùm inueniatur. Huius rei caussam se explicuisse in Probl. tradit Aristot. 9. de Hist. animal. vlt. Sed cùm in ijs, quæ habentur, illud non reperiatur, putandum est, Aristot. in Physicis prolematibus, quæ desiderantur, à Plutarcho, Apollonio, Athenæo, Laërtioque citatis, illud declarasse. Ego, si quicquam in hac re proferre licet, dicerem, in primo ventre lac parum mutari; in secundo mutari quidem atque incalescere, sed non adeò, vt possit in casei formam crassefieri; in quarto percoqui, & statim in intestina, inde per meseraicas in corpus distribui; in tertio verò solùm crassefieri posse, atque ibi retineri; tum quia locus satis calet, & lac preparatum iam est, vt facilè crassefieri queat; tum quia sic crassefactũ non facilè per foramen abomaso & omaso commune in abdomen transmittitur. Quare inuenitur coagulum in omaso, quia ibi caussa effectrix, nimirum calor, magis crassefacere valet, & quia simul retineri potest: in alijs vel non æquè calor viget, vel ob lubricitatem, si fiat, vt in abomaso retineri nequit. Vnde assentiri nunquam potui Auerroi, qui 3. de Part. anim. vlt. coagulum esse excrementum digestionis tertij ventriculi, atque ob illud, tamquam vesicam propter bilem, id factum esse contendit

Lo-

Loca Hippocratis & Aristotelis de Risu & Insomnijs puerorum examinata.

CAPVT XVII.

IN libro de Septimestri & Octimestri partu (malè enim in duos partitus est) siue fuerit Hipp. auctor, siue potius Polybus, vt sentit Clemens Alex. vj. Strom.) scriptum habetur, pueros statim in lucem editos, tam vigilantes quàm dormientes, spontè ridere, atq; flere: id tamen interesse, quòd vbi vigilant, nunquam titillati, alióve modo excitati, nisi post quadragesimũ diem rideant. quasi indicare velit, risum homini partim natura, partim disciplina comparari. Ceterùm Arist. 7. de Hist. animal. cap. x. qui plurima bona ab Hipp. ijs in libris atq; alibi mutuatus, Polybum quidem interdum, Hippocratem nunquam nominat, aliam sententiam secutus, dixit, pueros ante quartũ mensem vigilantes nec videre nec flere, sed tantùm dormientes. Mea sententia est, pueros, vt à vagitu inchoant hanc miserijs plenã vitam, ita serius risum auspicari: siq; statim à partu & dormientes & vigilantes ridere interdum videntur, id potius conuulsionis cuiusdã (quod de risu Sardonio fertur) leuis in risus formam labia distrahentis, quàm veri risus opus esse. Porrò infantes nuper in lucẽ editos, nullo pacto somniare, sed plurimis post quartum duntaxat annũ insomnia contingere, vt putauit Arist. 4. de Hist. animal. cap. x. rationi, medicis & experientiæ repugnat. Rationi quidẽ, quòd cùm insomnia in phantasia fiant, atq; secundùm hanc pueri saltem post ablactationem non minus quàm belluæ operentur, etiam insomnia in ipsis fieri par est. Medicis similiter huiusmodi sententia aduersatur, quoniã Hipp. 3. Aphor. 27. morbos, quibus ætas infantilis subijcitur, recẽsens, inter alios enumerat pauores in insomnis factos, quos Gal. ob ventriculum copia lactis indigesti grauatum

contingere monet: immò verò Razes & Auicenna, qui Hippoc. sententiam confirmarunt, post duos à natiuitate menses somniare, licet non recordentur somniorum, tradunt. Postremò qui pueros vix ambulare & loqui incipientes obseruant, experientia ipsa inueniunt, plurimos eorum sæpe in somnis loqui, exilire, pugnis ferire, atq; gesta diurna dormientes quasi repetere, non secus atque adulti somniantes agunt. Vt ex his omnibus perspectissimum vnicuique esse queat, multò ante quartum annum pueris, secus ac Aristoteles sensit, insomnia euenire. nisi Philosophum maximum ita tueri placeat, quasi puerorum in somnis visa in earum actionum ordine statuendæ sint, quas ipsemet Aristotel. exemplo ambulantium simúlque dormientium medias inter operationes vigilantium atque insomnia facit. Quod autem scribit Plinius lib. v. cap. viij. Atlantas populos insomnia non videre, qualia reliqui mortales, valde mihi suspectum est, cùm nullum hominũ genus reperiri queat, quod brutis in animæ functionibus cedat: idem verò Aristoteles seq. libro x. capite vltimo tradat, præter hominem somniare quoque boues, equos, canes, pecora, capras.

LIBRI QVINTI ET VLTIMI FINIS.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

tato

Auer-

B

de

F

H

de

Ion

Li-

M

cur

Rho-

b

S

ſani

pud

quando

à Ga-

FINIS.

